

2

NICOLAI LEONICI

THOMAEI DIALOGI NVNC PRIMUM
IN LVCEM EDITI,

Trophonius: siue de diuinatione.

Bembus: siue de animorum immortalitate.

Aluerotus: siue de tribus animorum vehiculis.

Peripateticus: siue de nominum inuentione.

Sadoletus: siue de precibus.

Sannutus: siue de compescendo luctu.

Phœbus: siue de ætatum moribus.

Seuerinus: siue de relatiuorum natura.

Bonominus: siue de alica.

Sannutus: siue de ludo talario.

Bembus: siue de animorum essentia.

Parisijs apud Simonem Colinaum.

1 5 3 0 5

NICOLAUS LEONICI

THOMAS DIALOGI VINCENZI

MVM IN TVONM EDIAT

Trophonius: hinc de divinatione.

Leopoldus: hinc de amantibus in honore.

Aluotus: hinc de libris antiquorum scriptis.

Peripateticus: hinc de nominibus in antiquis.

Sabolus: hinc de precibus.

Senatus: hinc de consilio et de iuris.

Horbus: hinc de statu in scriptis.

Secundus: hinc de relatione in natura.

Rondinus: hinc de vita.

Sanus: hinc de iure in iuris.

Scopus: hinc de amantibus in scriptis.

Partis and Simonem Colmanum.

1 2 3 4

LOC

...ant: ab
...que ab
...vum
...fit
...ime
...gi, ho
...eritan
...plu
...uale
...a
...erale, et fi
...ad auth
...de
...omne
...te ex
...opine
...quid
...tua
...ingress
...dignitat
...perp
...mandat
...Tace
...in ill
...id ip
...atione
...ex eph
...Arifto
...tuum

NICOLAUS LEONICVS RAYNOL-
DO POLO S. D.

Vm ab hinc aliquot annos varijs de rebus , sed quæ præcipue ad philosophiam spectarent , sermones quosdam Academicorum more confecissem : quorum aliqui in lucem ita prodierunt , vt in amicorum quorundam manibus solũ versentur : nonnulli vero adhuc in archetypis iaceant : ab eisdem sanè sum rogatus vt omnes illos examinatos retractatosque aliquando sub vnus commentarioli volumine , quasi in corpus vnum comprehendere & edere vellem : quod quo minus adhuc effectum sit , multa sanè mihi impedimento fuere . Verum quando tu eruditissime Pole superioribus diebus hac de re non vulgariter mecum egisti , hortatusque es vt editionem hanc amplius non differrem , & posteritati , quo modo possem , meæ interesse vellem : quam negotijs pluribus in præsentia distinerer , parui tamen libens , & hos ipsos , qualescunque sunt , edere , tibi que dedicare decreui , vt tuo patrocinio adiuti , apud cæteros cõmendationẽ habere mereantur : quodque per se fortasse , etsi non contemnendum omnino , exile certe fuisset munusculum , id authoritate tua cui datum est , aliquid sanè esse videatur . Talis est enim de tua singulari eruditione , exactoque in omnibus iudicio , apud omnes , & tam certa existimatio , vt quicquid te adire audeat , aut abs te exire , excultum sanè , & omnibus numeris absolutum esse omnes opinentur & credant . Neque id immerito mehercule . Quotus enim quisque in re literaria nunc reperitur , qui in tam paucis , quot ætas ista tua recipit , annis , omnium liberalium studiorum sacraria sit ingressus , qui græce & latine æque sapiat , & vtriusque linguæ cum dignitatem & elegantiam , tum dicendi etiam proprietates & modos perpulchre adeo sit consecutus , vt siue docere quippiam , siue literis mandare tibi libuerit , id luculenter mehercule & insigniter facere possis ? Taceo de philosophiæ studijs : ad quæ sola te natũ propter admirabilem in illis excellentiam facile credi posset , nisi in alijs etiam facultatibus id ipsum egregie præstares : vt res profecto nostro seculo omni admiratione digna merito existimari possit , esse iuuenem , qui paulo antè ex ephebis exierit , cuius adhuc impubes sunt genæ , qui Platonis Aristotelisque opera omnia lectitauerit , & cum Academicorum omnium tum Peripateticorum commentarios abstrusarum copia

rerum vndequaq; refertos perlegerit, intellexerit, & ad manum etiam pa-
ratos habeat. Verū nescio quomodo aliud exordiens facere institui, aliud
nūc ago. Quāobrem de his haftenus, cū praesertim nō laudator in praesen-
tia, sed donator accesserim. Libenti igitur animo, Pole humanissime, hoc
quod tibi trado munusculū recipias; cui si in omnis antiquitatis refertissi-
ma tua bibliotheca aliquē volueris esse locū, magni sanè auctori muneris
instar erit. Hilare enim ab eruditissimo viro admitti, & benigne
recipi, aliquoque in numero haberi, etsi non
maxima, non contemnenda certe
laus, cui id acciderit, me-
rito esse censetur.

Vale.

Patauij pridie Calendas Sextiles. M. D. XXIII.

Vm in Diui Zenonis viculo, qui non longe ab Asyli distat oppido, apud hospitem quēdam nostrum essemus ego & Fuscus frater, quō animi gratia æstate mediā maximis caloribus Patauio concesseram, venit forte ad eum locum, vt interdum solebat, Alexander Capella, vir & nostri semper amantissimus, & iisdem literarum studijs deditus, & in primis hospiti nostro à pueris quāmaxime familiaris. Hic cum nos pro villæ foribus, vbi frigus forte captantes confederamus, offendisset, post mutuos (vt fieri solet) complexus (satis enim longo interuallo neque ille nos, neque nos illum videramus) & post communia illa, vt valeret ipse, vt amici omnes, ecquid noui Venetijs

- 10 esset: Si quis mihi Deus, inquit, dixisset cum domo exhibam, hic me vos ambos conuenturum, haud facile illi fidem adhibuissim. Sed te præsertim, ad me respiciens, quomodo enim tu hic qui neque è cubiculo ipso temere exire, integrosq; dies lectitādo componere sæpius solitus sis, vt tibi hortuli tui limites, siquādo ad illos feriatu accesseris, legitimæ peregrinationis instar censi possint. Quamobrem quid sibi velit hæc tam longa insolensq; peregrinatio, haudquaquam nunc coniectari valeo, nisi forte Fuscus in causa est. Tum ego, Iocaris inquit Capella, & me cauillo impetis. An nescis me & his relaxationibus quāmaxime semper delectatum fuisse, & aliquando non contemnēdas etiam peregrinationes animi causa sponte suscepisse? Neq; enim literarum studijs isthæc officere solent otia, & alioquin si talis essem qualem tu me esse dicis, liberius etiam exirem, cum Musæ ipsæ spretis vrbium mœnibus, in agris & montibus libèter degere, & assidue vagari dicātur. Ceterū tu qui me otij literarij
- 20 tam acriter insimulas, quid tecum libellos circumfers? (forte enim vt ab equo descenderat, theculam quādam cum libello manu gestabat) an tu etiam in via, nedum domi & in cubiculo, vt ego, lectitare soles? Tū ille ridens, insigniter, inquit, & cito te vltus es Leonice, neq; quod aiunt, posteris de te tuis vltionem reliquisti: verum codex iste quem teneo, Aristophanis sunt comœdiæ, quo ego poëta cum ob linguæ elegantiam & proprietatem, tum propter conspersos vndique sales atticos & lepores, mirifice delectari soleo, vt siquādo mihi à seuerioribus Musis relaxandus sit animus, non crebro alium quempiam præ illo autorem in manibus capiam. adeo me iocis suis demulcet ille, & lepore verborumque vrbinitate largiter exhilarat: vnde si quo exire decerno (quod non sæpe facio) cæmes mihi non iniucundus præsto semper est Aristophanes. Tum Fuscus, Nimirum, inquit, si elegans est & pulchre sapit noster Capella, quando sales semper atticos secum portat, quibus & verba & sententiæ suauiter condiantur. & ad me conuersus, Næ sumus, inquit, infaceti nos & illepidi, qui hunc de via fessum hic tenemus, & sermonibus nostris intempestiue nunc obtundimus. Hortati igitur illum sumus (nō enim hospes aderat noster) vt ingrederetur, & se curaret, quiesceretve. meridies enim erat, & flagrantissimo sole ardebat dies. Et ille, Minime, inquit, mihi opus est requiete: neque aliud quippiā in præsentia mihi præstari volo. nā neq; ita defessus sum vt langueam: & bene pransus alioquin huc accessi. Meus enim Asylanus hospes, apud quē Venetijs veniens proxima nocte diueri, non nisi pulchre curatum discedere me permisit: quare non est quod vos in præsentia dimittam, quos semper & videre & audire percipio: & nunc quōd hic offenderim, magni mihi hoc muneris loco, ascribi non abnuerim. Introeamus autem, quando sic vobis placere video. nam & sub tecto melius manebimus: & ego communem hospitem nostrum, si domi est, videre & amplexari potero. Sed aderat iam ille festinabundus & hilaris. nanque de quopiam vernularum (vt arbitror) illius aduentum cognouerat: qui hominem arctissime complexus, O quā optatus, inquit, mi Capella, & quā tempestiue hodie nobis aduenisti, qui solus huic numero deficere videbaris. Profecto bene mecum & feliciter actum reputo, quando tria mihi hic charissima pignora adesse conspicio, quo nihil mihi gratius sanè euenite potuisset. Sed quid hic agimus ante fores, & non ingredimur potius? & cum dicto ire perrexit. Ingressi igitur simul omnes sumus, & in conclaue quoddam ascendimus, quod ad Septentriones spectans, patentibus fenestris iucundissimos ex proximis montibus excipiebat afflatus, adeo vt intensissimus meridiei calor ipsa cæli regione, & argenti insuper aura salubriter permulceretur. Hic confidentibus nobis, locique commoditatem simul & prospectus amœnitatem laudibus miris extollentibus, Capella, Quando nihil aliud, inquit, in præsentia agimus, & vt videtur, otiosi sumus: neque quopiam adhuc per æstum exire nobis permittitur, Aristophanes iste me admonet, vt quod nudiusquartus dum secum loquerer, non plane de illo intelligere poteram, quia obscure nimis & breuiter loquebatur, à vobis ipsis percontari velim. Quamobrem rogo vos, & te in primis Fusce, (tua est enim isthæc prouincia) nisi tibi molestum est, vt inter nos interpretis vice fungaris. Hic etenim, vt scis, non nisi græce loquitur: & ego nouitius græciæ sum inquilinus. Tu vero cum vtranque linguam æque calleas: & quæ iste græce dicit, plane percipies, & mihi id ipsum latino sermone commode explicare poteris. Et quid est hoc, inquit Fuscus, quod Capellam lateat? aut quod ego possim, tu ipse per te non possis? nisi forte ænigmata sint & gryphi, tuq; me Oedipodem esse nouum arbitraris. Cæterum quoniam vacui sumus, planèq; otiamur, locum mihi hunc in quo hæsitasti, cōmonstrato. nam si potero, illum tibi cōplanabo. sin minus id efficere valero, tecū in codem (vt aiunt) luto hærebo. adest etiā frater: cui, si opus fuerit, operæ
- 60 AA. iij.

istius partē delegabimus. Non sunt ænigmata neque gryphi, inquit ille, quæ mihi explicari nunc pos-
 stulo, sed locus quidam ex historia, quam cum maxime semper optarim cognoscere, nusquam tamen
 illam plene me legisse memini: quamobrem nunc certe mihi hac in re accidit, quod haud facile in
 alijs vsu euenire solet. Nam si me locum hunc ignorare in præsentia dixero, planè mentiar. ha-
 beo enim quæ hac de re apte congruenterque dici possint. Et si rursus me scire contendero, haud
 vere sanè profitebor. neque enim rem vniuersam vt est, pulchre tenere me arbitror: & multa sunt
 quæ diligens alioquin & exactus rerum perscrutator haud ab re ambigere hic possit: vnde euenit
 vt cæteris quidem si qui de me hoc fuerint percontati, nullo negotio satisfacere valeam, cum ea di-
 cam quæ hic à grammaticis afferri dicique solent: mihi autem ipsi minime satisfaciam. nuda enim
 quædam hoc in loco & frigida ab illis proferuntur, qui quidem (vt mea fert opinio) nescio quomo-
 do elegantiore pleniorque desiderare videtur interpretationem. Locus autem est (ne vos diu-
 tius animi suspensos habeam) ex Aristophane in nebulis, vbi senex ille qui se Socrati docendum tra-
 diderat, dum illius scholam ingreditur, se subuereri & tremere dicit, ceu si ad Trophonium descen-
 deret: & mellitam placentam, quam secum portet, Socratem efflagitat. De Trophonio enim &
 Agamede, qui Apollinis Delphici templum construxerunt, apud Pindarum est videre, vt Ches-
 ronæus Plutarchus in consolatorio ad Apollonium libello memoriæ prodidit, quemadmodum cum
 mercedem pro opera Deum exposulassent, quasi magnū quippiam sibi deberi existimantes, &
 ille in septimum se diem eis præmium liberaliter repræsentaturum pollicitus fuisset, addidissetque
 insuper vt bono animo essent, & genio interim operam darent, posteaquam ad constitutum per-
 uentum est diem, noctu ambo mortui sunt reperti. Trophonij præterea oraculum in Lebadia
 Bœotia scio fuisse percelebre: solitumque illic Heroem se consulentibus futura prædicere, apud ple-
 rosque legitur. Cæterum responsis ne, an somnijs darentur oracula, & curiam adeo extimescerent
 homines ad sacrum illius accedentes adytum, vt ille significare videtur senex, apud neminem
 (quod meminerim) vsquam plene legi. Quare si quippiam ex antiquorum thesauris reconditum
 seruas, quod ad eiusmodi enodandā rem facere credas, ne graueris oro te id in mediū afferre. Rē enim
 mihi gratissimam feceris, si me hac animi perplexitate liberaueris. Tum Fuscus, Haud magna, in-
 quit, & nimis recondita scire expetis Capella, sed quæ parata satis & ad manum habemus. Quam-
 obrem haud magna cum re tibi mos geretur. Cæterum quoniam multa sunt quæ hoc in loco
 grammatici adducere & veluti comminisci licenter solent, de subterraneo scilicet herois specu, vbi
 ille (vt aiunt) inedia consumptus est, de draconibus quinetiam ibidem commorantibus, qui pla-
 centis & huiusmodi dulcarijs placarentur escis: istiusmodi ego omnia, & quia tibi pulchre esse co-
 gnita non dubito, & quia (vt rectissime indicasti) inania sunt & frigida, desipientium deliramens-
 tis anicularum, fabellisque haudquaquam dissimilia, consultò præterire decreui. Non enim adeo
 vacamus, vt nobis nugæ ex nugis temere sint consuendæ, præsertim cum hac de re habeamus
 quæ in præsentia luculenter sanè & commode dicere possimus, ex quibus cum vniuersa. perspi-
 cue referabitur historia, tum oraculorum ratio captandorum percommode dignosci explicari
 que poterit. Quamobrem his omissis, si placet, totam hanc rem ordine recensēbo, nisi forte ti-
 bi & Leonico aliter videtur. Hic cum ego non solum assentiri, sed magnopere etiam id ipsum
 percipere significassem, & Capella enixius hanc rem efflagitasset, sic exorsus est Fuscus. Pau-
 sanias, quem ego, inquit, authorem cum propter rerum seriem variarum, & styli elegantiam, tum pro-
 pter reconditam & omnimodam totius Græciæ antiquitatis historiam, cum primarijs historiari
 scriptoribus facilè connumerauerim, in sua Græciæ peregrinatione, vbi de Orchomeno & Le-
 badia Bœotia recenset oppidis, Trophonij meminit & Agamedis, quos Ergiui Orchomenij qui
 tertius à Phryxo Athamantis fuit, filios fuisse commemorat, licet nonnullos asseuerasse dicat
 Trophonium Apollinis non Ergiui filium fuisse. cui se sententiæ magis astipulati cum ob alia
 multa, tum nihilo secius ob oraculorum ipsius indubitata asserit fidem, quæ ipse non de alijs,
 quod plerique solent, inaudierit, sed illius aliquando aditum ingressus præsens perceperit & ex-
 pertus fuerit. Hos igitur postquam adoleuissent, magni nominis architectos fuisse dicit, & regia-
 rum ædificijs, templorumque miris extructionibus tota Græcia percelebres habitos: horumque
 opera & alia fuisse permulta, & in primis Apollinis Delphici templum, & Hyriei thesauri æra-
 rium, in cuius fabrica hac illos ratione vsos fuisse memoriæ proditum est, vt lapidem scilicet
 quendam extrinsecus tali coagmentarent structura, vt quando illis collibuisse, nullo illum ne-
 gotio extrahere, & intra ærarium inde peruadere possent: qui tamen eleganter adeo & affabre
 cæteris id genus lapidibus continenter iunctus visebatur, vt nullam fraudis suspiciōem præ se ferret,
 & omnes facilè inspectantes latere possent. Hinc igitur illi oclusum ingredientiæ ærarium, pro libis
 dene quantum auri pecuniæque voluissent facilè expilabant: quod cum sæpius factitarent, furtum
 que iam ipsum non clam esset, cum furti tamen minime dignoscerentur authores, Hyrieum ferunt
 rei nouitate permotum, qui dudum thesauri clauis sui frustra obseruauerat, aditusque nequicquam
 omnes diligenti custodia communiuerat, tale quippiam machinatum fuisse: ferreos quosdā laqueos,
 & vinculorum latentes nexus vasis illis & fiscis in quibus auri argentique positæ asseruabantur mas-
 sæ, super indidisse, qui se attrectantium facilè vincirent manus, arteque & indissolubiler cōstringe-
 rent. His ita clam dispositis, forte fortuna Agamedem ferunt haud multo post noctu ad consuetam

ingressum prædam in latentes laqueos incidisse : qui cum arctissime teneretur , neque inde vlla
 extrahi posset vi , Trophoniū desperata omnino re , caput ei gladio à ceruicibus amputasse fe-
 runt , nequando deprehensus ille aut cognitus rem vt erat palàm faceret , eiusque facinoris conscios
 indicio suo manifestaret . Accidit autem vt non multo post Trophonius etiam ipse terræ abfor-
 beretur hiatu , eo loci vbi non procul à Lebadia in sacro illius luco Agamedis cognomine profunda
 visebatur fouea , iuxta quam columna etiam quædã astabat . Hæc de illorum genere , mortisq; modo
 (vt percurramus) author hic aliter quàm apud Pindarum Plutarchumque legatur , memoriæ prodit.
 Cæterū quæ de oraculo Trophonij vir ille commemorat , quibusve expiarentur sacris homines
 qui ad illum responsa petitori accederent , huiusmodi ferè sunt . Cum quispiam ad Trophonium
 10 descendere concupisset , in primis statos quosdam dies non procul ab oraculi loco in quadam degebat
 ædicula , quæ bono dæmoni bonæq; fortunæ sacra esse perhibebatur , vbi & alijs nonnullis , & calida-
 rum maxime lauacro aquarum abstinere iuebatur : quem illi vsum , siquando opus esset , Ercynæ
 fluius haud procul inde defluens affatim præbere poterat . Vescebatur autem carnibus ijs quæ ex
 immolatis victimarum corporibus copiose illi quotidie suggerebantur . singulis enim litabat diebus is
 qui Trophonium consulturus accesserat , in primis Trophonio , eiusque liberis , Apollinique postea ,
 & Saturno , Iouique cognomento regi : Iunoni quinetiam , & Cereri , quam cognomine Europam
 vocabant , eamque Trophonij fuisse nutricem ferebant . Sacris autem singulis cum immolabatur ,
 assistebat aruspex , qui extispicio sedulam præstabat operam , ex ijsque Trophonij mentem rimaba-
 tur , inspiciebatque vtrum ne propitius & volens , an secus se petentem suscepturus esset heros . Cæ-
 20 terum aliæ quidem quæ immolabantur hostiæ ad Trophonij perscrutandam sententiam , mentem-
 que excutiendam , non magnam adeo vim habere censebantur , vt aries qui eadem nocte qua quis
 ad illum stato dierum numero descendere debebat , extremus in scrobe immolari erat solitus , vbi
 rem diuinam facientes Agamedem magna voce inclamare moris erat . Si enim aliarum quidem hos-
 tiarum læta salutariaque præcessissent exta , arietis autem dira & tristia subsequuta fuissent , mini-
 me litatum esse censebant , neque hominem ad Trophonium descendere permittebant . Quòd si
 arietis exta cum prioribus bene conuenissent , lætaque & felicia portendissent euenta , veluti propi-
 tio & volente hoc ageretur Dæmone , alacres bona cum spe ad illum descendere videbantur . Prius
 autem quàm descenderet quispiam , noctu ad Ercynæ fluentia , ij quibus id negotij demandatum
 erat , hominem deducebant , oleoque perungebant : posthac pueri duo tertiumdenum circiter an-
 30 norum , ex proxima ciuitate ingenui & nobiles , quos Hermas vocabant , in eodem fluuio illum laua-
 bant , & omnia illi quæ Trophoniū adituro ex vsu erant , officioso præstabant obsequio . Exin sa-
 cerdotib⁹ qui id muneris habebat , tradebatur : qui illū nō illico ad oraculū , sed ad geminos prius iuxta
 se inuicem scaturientes fonticulos deducebant , quorum obliuionis quidem vnus , alter vero memo-
 riæ dicebatur . Et prius ex obliuionis fonte haustam iuebatur ebibere aquam , vt omnium scilicet
 obliuisceretur illorum quæ antea percepisset aut cogitasset . Postea vero ex memoriæ etiam fonte
 latices hauriebat , vt quæ vel visurus esset posthac apud Trophonium , vel auditurus , memoriæ
 firmiter commendaret . Exinde Trophonij simulacrum quoddam , antiqui sanè operis , & à Dæda-
 lo (vt aiunt) fabrefactum inspiciebat , venerabaturq; cernuus , quod à sacerdotibus nemini vnquam
 nisi ijs qui Trophonium adituri essent , ostendi fas habebatur . His rite peractis hominem chlamy-
 40 de indutū linea , fascijsq; subcinctū , & crepidis quibusdã patrio generis ritu calceatum , ad oraculum
 deducebant . Erat autem oraculum paulo supra lucū in monte situm , crepido vero quædam ex albo
 lapide locum vnde quaque cingebat , qui mediocris areæ spatium æquate videbatur . Crepidinis au-
 tem altitudo duorū circiter erat cubitorum , & ex interuallo æneis veribus illius disternabantur
 spatia , quos zonæ continebant quædam , in quibus extructæ hincinde cernebantur portæ . In septi-
 autem medio terræ hiatus erat , non fortuiti speciem præ se ferens abscessus , sed , si quippiam aliud ,
 arte ingenioque mire constructum opus , qui fornicati cuiusdam tecti imaginem referre videbatur :
 cuius , vt coniectari licebat , disternans linea , quam Diametrum appellant , quaternos non
 excedebat cubitos : structuræ autem ipsius altitudo à summo ad imum , haud multo octonū mensu-
 ram excedere cubitorum iudicari poterat . Descensus vero inferne nullus erat arte constructus , sed
 50 cum quispiam Trophonium adire cupiebat , manuales apportabantur scalæ , quæ & bene tracta-
 biles , & vsu ipso agiles erant . Postea vero quæ erat descensum , in ipso loci pauimento medio fora-
 men cernebatur quoddam , quod latitudinem habebat duorum dodrantum : altitudinis vero dodran-
 talis speciem præ se ferre videbatur . Qui igitur descendebat , mellitas secum deferens placen-
 tas , supra pauimentum sese relupinabat , ambosque in foramen illud injiciens pedes , omni cona-
 batur studio vt genua etiam sibi interius fierent . Exin haud temere talis sese illi offerre solebat
 species , veluti si vniuersum illius corpus conuulsionibus distraheretur , & si maximus rapidissimus
 que amnis à genibus exarsus totum vorticibus hominem mergeret raperetque suis . Postea vero
 ex adyto illi clarissima futurorum dabantur oracula : verum haudquaquam vniformia illa , neque
 eodem quisque præmonebatur docebaturque modo , sed alius quidem cernere visus erat , alius
 60 vero audire , prout monenti libuerat Deo . Exhibant autem inde , cum pedes veluti sponte sua ex fo-
 ramine exiluissent illo . Hoc enim certissimū reditus signum esse perhibebatur . Neminem vero ex
 ijs qui in sacrum Trophonij adytum descendissent , aliquando interijisse memoriæ proditū est , nisi vnū
 AA.iiij.

duntaxat, Demetrii satellitem, qui neque debita numinis veneratione ingressus fuerat, neque Trophonium (vt dicitur) consulturus, sed spreto loci religione, sacros expilaturus thesauros accesserat: cuius etiam cadauer à sacro procul ingressu inuentum fuisse dicunt. Exeuntem autem à Trophonio sacerdotēs ij de quibus retro est dictū, manu ducētes, illum in exhedra quadam collocabāt, quæ non lōge ab ipso adyto humi iacebat, & memoriæ appellabatur sedes: vbi de ijs quæ viderat aut inaudierat, singulatim percontabantur omnia: inde ipsum cognatis tradebant & amicis, qui hominem in ædes illas boni dæmonis, bonæq; fortunæ, vbi statis prius manserat diebus, accipientes portabant, adhuc præ timore semianimum & stupidum, & neque se tunc neque alios planè dignoscētem. Postea vero & in alijs nihilo minus sapere quàm prius sapiebat, & risum qui ab eo defecisse videri poterat, illi redire constabat. Neesse autem habebat is qui à Trophonio redisset, quæ viderat aut audierat, omnia in tabella picta Dæmoni posthac offerre. Hæc Pausanias de Trophonij oraculo: qui non solum de multis isthæc audisse se dicit, sed Trophonium etiam consuluisse, & in sacrum eius adytum descendisse constanter affirmat. Cæterum vt nihil ad plenam huius rei cognitionem deficere videatur, quando hoc loci peruenimus, quo etiam modo inuentum id fuerit oraculum, paucis, nisi molestum est, recensabo. Hic adhortantibus cunctis, & vt reliqua subtexeret insuper orantibus, sic profecutus est Fuscus. Cū celi intēperie aliquādo vniuersa laboraret Bœotia, & duos iā annos sitiēs & squadida imbris caruisset regio, delectos ex singulis ciuitatib⁹ legatos Bœotij, quos *θεωπόους* vocabāt, ad Apollinis percontandum oraculū Delphos miserunt: quibus respondit Pythia vt in Lebadia irent, Trophoniūq; hac super re cōsulerent. fore enim vt is heros siccitatis illius remedia eos doceret. Cum autem ij deo parentes in Lebadiam venissent, & nusquam locorum Trophonij oraculum comperire possent, forte ex illis quidā ex Acrephne missus oppido, Saon nomine, qui ætate existimatio, neq; cæteros facilè anteibat, siue diuino mentis præfagio, seu auspiciādi peritia, apū volās cōspicatus examē, illud insequi statuit: quod aliquātiſper fecisse dicit: residētibus autē posthac apibus eo loci vbi oraculum postea fuit, specum ingressus ibi repertum, remque diuinam in eo faciens, à Trophonio quæ concupiuerat percepisse dicitur. Hunc postea Saonem ferunt quæcunque fieri solebant ab ijs qui Trophonium adibant, sacra præterea, ritusque omnes à Trophonio edoctum, posteris per manus tradidisse. Hæc sunt quæ de Trophonio dicere in præsentia habui, ex quibus perspicue licet cognoscere mellitas illas placentas non draconū gratia à descendantibus afferri solitas fuisse, qui nulli erant, sed fortasse vt illis vterētur si quo casu suo ipsorum vitio, aut occulta quadam oraculi inhabilitate ferius sibi responsa darentur. Nā de timore quid est quod tantopere admirari debeamus? Subterraneum enim specum soli subintrantes, & ibi admiranda quædam videre & audire expectantes, quid mirum fuerat si expauescebant, & mirifice contremiscere videbantur? Cæterum ne de draconibus omnia confinxisse grammaticos licenter appareat, hoc etiam ab eodem authore memoriæ proditum est, iuxta Ercynam fluuium speluncam quandam fuisse, in cuius medio duo cum sceptris quibus inuoluti erant dracones, simulacra fuisse collocata, quæ, vt ait, aspectu quispiam primo cōtuitus, Aesculapium Hygiamque esse existimare potuisset: verum Ercynæ & Trophonij imagines esse perhibebatur, quoniam nihilo magis Aesculapio quàm Trophonio sacros assignari angues antiquitus vniuersi loci illius accolæ existimauerunt. Hæc Fuscus cum dixisset, finem loquendi fecit, oculisq; humi defixis, ceu quippiā quæreret quod dictis addere vellet, aliquādiu perstitit. Tū Capella, Ita me dij amēt inquit, Fusce, vt nihil mihi hac re gratius aut magis ex animi mei sententia fieri potuisset. Quamobrē & optimo tuo Pausaniæ in primis afficior, cuius suauis & erudita sanè narratio aures ita demulsit meas, vt quòd tam cito tacuerit, non modice doleam: & tibi ingentes habeo gratias, qui hoc ipsum mihi quod diu multumque conquisiui, sedulo nūc & clare explicaueris. Sed quid tu, inquit Fuscus, faceres si illum lingua patria verba sua experimentem audisses? Nam quo spiritu, Dij boni, qua oris rotunditate & elegantia, qua figurarum stylique vbertate & gratia omnia distincte ornatæque complectitur, & veluti sub oculis ponit? Ego enim in præsentia, fidi more interpretis, nihil addēs aut refecās, sed verbum de verbo inuertens, tantummodo quæ ille dicit, exprimere curavi. Nam græce etiam poteram si voluiffem: adeo omnia hac de re illius verba menti mihi resident, & illa ad manum habeo, sed hospitis etiam nostri fuit habenda ratio. Verti igitur pro tempore ad verbum illa vt potui, in quo sanè interpretationis modo (vt probe nosti) quantum fidei astruitur, tantum demi solet gratiæ. Verū si quando in illius commentarios incidemus, quod sanè erit si quando ad nos Patauium concefferis, hæc quæ dixi, vt à me in præsentia enarrata fuere, de ipso clare percipere poteris. Memineris hoc Fusce, inquit Capella. Nam etsi nihil aliud intercederet causæ cur Patauiū venirem, quo non patum sæpe (vt scis) accedere soleo, vel hoc me vnum impelleret, vt Pausaniam tuam, imò potius iam nostrum, inuisere & complecti mihi detur. Verum amabo te mi Fusce (quod in bonam accipias partē rogo) quid tu adeo sub narrationis tuæ calce oculis humi defixis, cogitabūdoque similis & quippiam perquirenti aliquandiu perstitisti, vt non quod iam perorasses, vt feceras, sed quod mox de re ardua verba facturuss es, speciem mihi præ te ferre videreris? Quod hospes etiam noster (vt opinor) animaduertens, nutu id ipsum, ni fallor, mihi significare visus est, quasi alia quædam sedulo quærereres quæ priori de integro sermoni subtexere cogitares. Effare igitur (nisi quid prohibet) quæ tunc animo verfabas. Nanque amicorum qui dixit omnia esse communia, non de externis solum modo bonis, sed de internis etiam cogitationibus, serijs præsertim de rebus (vt opinor) intelligere

10

20

30

40

50

60

voluit: nisi forte eos tu inter sese amicos magis esse putas, qui eadem promiscuo usu domestica vtuntur suppellectili, aut iisdem libris, quam illos qui cordis sibi inuicem penetralia referant, intimosque secretorum adytus peruios habent, & omnia communi inter se consilio & domi & foris concorditer peragunt, quorum (vt inquit ille) idē velle, atque idē est nolle. Multum abest vt id reputem, inquit Fuscus: quare nulla est inuidia, mi Capella, ea me dicere quæ animo nuper voluebam, cum hac præsertim in re iacturam nullam, sed potius lucri quippiam facere possim: veruntamen, si placet, ista dicam conditione, si hanc videlicet mihi huius diei communem operam condonare promittis, vt illa qua velim in re maxime vti possim. nam id ego vicissim vobis polliceor, & in me libere recipio, illam à vobis (si mihi obtemperaueritis) satis bene & commode pro tempore collocandam fore. Hic cum assensu fuisset semus omnes, & Capella etiam pro omnibus hac de re satis præstare se dixisset, Cogitabam, inquit 10 Fuscus, atque inter loquendum sanè animo voluebam, quænam illius oraculi verissima adduci posset causa: quinimo vt vnum plerumque ex alio inquires animus, & ex illo rursum plura variaque parturire & elicere solet, multa mihi sub idem tempus oraculorum genera in mentem veniebant, quibus varias fuisse causas, cum diuersa essent & varia, multiformique darentur modo, non ab re existimabam. Non igitur mirandum est si omnes vos hunc in me animi animaduertitis motum, qui intercisum forsitan & inconstantem narrandi modum in me animaduertere potuistis. nō enim cum aliud dicitur, & aliud quippiam cogitatur, commode vtrumque, aut alterum etiam eleganter fieri potest. Hæc igitur fuit mea illa de qua quæris cogitatio, & hinc totus pendebam animi, meditans an ab vna & eadem causa tam 20 varia tamque diuersa oraculorum effici potuissent genera, an, quod mihi verum magis esse videbatur, à pluribus multiformibusque ista causis prouenirent, ita vt vnumquodque pro locorum situumque diuersitate peculiare suæ originis fortitum esset initium. Multa autem & penè innumera à se inuicem distincta & diuersa fuisse, non est quod ambigere debeamus. Namque vt de clarissimis toto terrarum orbe oraculis taceam, quorum ab omni antiquitate ad nos usque celebris perdurat fama, Delphico scilicet, & Dodonæo, in quorum quidem altero Pythia in sacris residens adytis, deo (vt aiunt) plena, carminibus hexametris certissima fundebat oracula: in altero vero Peliades illæ, siue columbæ fuerint, seu Iouis antistites fœminæ, ex Dodonæa quercu futura hominibus canebant euenta: vt hæc, inquit, 30 missa faciam, quænam ferè mundi regio, vel potius qui terrarum in toto orbe tam sepositus tunc reperiebatur angulus, qui non aliquo oraculorum genere verissimam penes se futurorum prædictionem hominibus polliceretur? Neque ego hoc in loco ex oscinibus præpetibusque auguria connumerare nunc intendo, aut extorum inspiciendorum peculiarem aruspicinæ scientiam, vel quæ in procurandis fulguribus, ostentisque dignoscendis, & signis de cælo seruandis superstitiosa obseruauit Ethruria: quæ omnia cum ad diuinationem futurorumque prædictionem manifestissime pertinere videantur, consultò tamen præterire decreui. longissima enim hæc esset narratio, & integrum sibi proculdubio exposceret diem. De oraculis tantum loquor, quæ voce, sortibus, somniisque, aut certis rerum apparentijs fieri darive dicebantur. Hæc etenim vt diuersa inter se & penè dissidentia fuerant, sic etiam varias efficientes habuisse causas, vero consentaneum esse videtur. Quod si illa etiam quæ inter loquendum me commo- 40 uerunt, & mentem ad sese traxere meam, nunc audire cupitis, quæ alloquin rara sunt, & vulgo haud satis cognita, nulla est inuidia quin ea vobis omnia in medium afferam, quæ ad futuram forsitan de ipsis inuestigationem animorum nostrorum latentes excitare poterunt igniculos, vt ad perspicuam postea causarum nunc latentium lucem mentium directa acie, clare illas perspicere valeamus. Dico ne ea: an aliud quippiam in præsentia vobis agendum esse censetis? Quinimo dic, inquit Capella, vt pro istis etiam tibi respondeam. nam postea tuum erit iubere quod volueris, nos vero promissis manebimus. Bene habet, inquit Fuscus. quare audiatis. Multa mihi sub idem ferè tēpus oraculorum genera succurrebant, & in primis illud quod Pharis Achaia de fonte Cereris Pausanias memoriae prodidit, cuius verissima ferebantur responsa, cum non omnibus tamen de rebus illuc homines, sed de solis ægrotantibus consultum accederent. Sed fortasse non erit malum illius etiam verba recensere. Fons erat, inquit, in Deæ templo medio, ad quem per gradus descensus dabatur. Hunc lapidea circumdabat crepido, super quam stantes speculum quoddam tenui alligatum funiculo sensim demittebant, obseruantes ne id fonte penitus mergeretur, sed extremo tantum orbe summos contingeret 50 latices. Exin deæ supplicantes, thuraque & cætera id genus altaribus adolentes, in speculū dispiciebant: quod ægroti illius imaginem de quo Deam consulturi illuc accesserant, vel mortui, vel viuentis speciem præ se ferentem clarissime ostentabat, verusque postea secundum visas imagines rerum sequebatur euentus. Pharis præterea Achaia oppido idē refert author Mercurij in foro fuisse simulacrum, qui eam ob rem Agoreus appellaretur, iuxta quod huiusmodi fuisse perhibebatur oraculum. Ante illius pedes lapidea astabat ara, atque hincinde plumbo ad aram alligatæ æneæ viscebantur lucernæ. Consulturus igitur vespertino circiter accensis luminibus ad Deum accedebat, thusque in aræ illius medio de more comburens, astans simulacrum eius suffitu venerabatur, lucernasque postmodum illas instillato accendens oleo, in Dei dextram manum numisma quoddam loci illius patrium ex ære ponebat, inde ad simulacri aurem quodcumque percontari voluisset, clam insurrabat: obturatisque posthac auribus, à foro recta discedebat, & cum paulum fori limites festinus euassisset, aures rursum aperiebat occlusas, & quam primam fortuito audisset vocem, illam oraculi veri que ominis vice constanter obseruabat. Sed quid de puteo etiā in Yfia Bœotia ciuitate Apollini sacro pluribus commemorē, ex quo

aqua epota Dei sacerdotes se consulentibus verissima dare dicebantur responsa. Aut de oraculo quod Argis in arce ad Apollinis templum fuisse fama est, ubi viri nescia mulier singulis mensibus agni sanguine delibato furens & Deo plena futuros praedicebat euentus. In Burensum praeterea agro in Achaia secundum mare Herculis fuisse fanum idem est author Pausanias, in quo ex talis & abaco responsa consulentibus hoc maxime dabantur modo Deo consulturus primum supplicabat, inde precibus rite peractis, talos quatuor qui ibi affatim reperiebantur, super mensam iactabat, talorumque situs & figuras diligenter examinans, quid postmodum ex quibusque signaretur praemonstrareturque figuris, ex abaco illa literis mandatum continuo lectitabat. Verum quid ego externa commemoro, cum nostris tibus decenter uti possim? Nonne in agro Patauino Geryonis oraculum aliquando fuisse legimus, ubi in aquam iactis talis certissima consulentibus darentur responsa? Ex hac etiam (ut arbitror) praesagiorum nota iuxta urbem Romam Praenestinae fuere sortes, & Aegeriae lucus, Faunorumque & Carmentae matris praedictiones: necnon decantatae Lacedaemoniorum in Graecia somnandi causa excubationes in Pasiphae fano, quod in agro iuxta urbem fuisse locupletissimus author Cicero testatur. Nam ad Amphiarai fanum somnia tota fere Asia celebrata, verissimam futurorum praedictionem habuisse uniuersa credidit antiquitas. Quae omnia oraculorum genera (ut aliquando ad id quod dictum est, nostra recurrat oratio) si quidem ab vnica & eadem singulari prouenisse dicantur causa (ut plerisque voluisse physicos audio) cur nam tam varie multipliciterque darentur, non contemnendam profecto quaerentibus dubitationem afferre poterunt. Vnum enim ab vno, atque id vno tantum modo fieri non ab re dicunt physici. Si vero a pluribus, & iisdem diuersis, quisnam hic tantus efficientium causarum, & tam varius exercitus in medium probabiliter adduci poterit, si quidem omnes illae hoc tantum vnum, siue vaticinium, seu futurorum praedictione, siue id aliter nostro iure appellare maluerimus, effacienter antecedere dicantur? Hoc est quod scire percuperem, & in quo hodiernam collocari operam volebam. Quamobrem considera, inquit Capella, & vide quomodo id quod liberaliter mihi pollicitus es, & in te pro ijs etiam sponte recepisti, bona fide rependas, nisi forte abnegare, & ut mali solent debitores, decoquere mauis quam persolvere. Meliora quaeso, inquit ille. non enim is sum Fusce, neque adeo obaeratus ex isto, ut tam turpiter nullo negotio mea concidat fides. Caeterum memineris velim, me tibi illud pollicitum fuisse, & solum id debere fateri, quod possim, & quod plane representare queam. namque quod supra me est, viresque longe excellit meas, nulla (ut arbitror) obstructum me tenet obligatio, quin tibi illud meo arbitratu, integra etiam fide abnegare possim. Hoc ideo dixi, quia te velut in scena aliqua ex grammatico philosophum continuo prodijisse animaduerti, abstrusaque occultissimarum rerum causas historiae metas transgressum rimandas proposuisse. Caeterum bono sis animo Fusce. Nam quae ego in praesentia persolvere non potero, quae mea est fiducia, Leonicus hic pro me intercedens repraesentabit, & ut tibi satisfiat, sedulo curabit. & ad me conuersus, Quin tu, inquit, Leonice, amici fidem liberas, cum qua etiam obstructa est tua: & de ijs praedictionum oraculorumque causis si quid ex antiquorum mysterijs reconditi seruas (quod de te non dubito) in medium affers? namque & promissis fideliter satisfeceris, & omnibus insuper nobis rem gratissimam facies. Quid enim est quod huic rei in praesentia praeruendum esse putemus? aut ubi potius hodiernam operam impendere sedulo debemus, quam in ijs quorum cum omnimodam Fusco narrante cognouerimus historiam, horum etiam te disertante causas pernoscere cupimus. Huic cum hospes noster & Fuscus non solum assensu fuissent, sed me insuper impensius rogarerent ut id oneris sua causa subire vellem, sibi que hac in re morem gererem: Quandoquidem vos inquam sic vultis, & orando etiam iubere videmini, parebo libens, & hanc mihi demandatam prouinciam alacriter suscipere non verebor: in qua (ni fallor) non tantum reprehensionis si quid aut praetermissum a me, aut praepostere dictum fuerit, quantum veniae, ne dicam laudis, quod cito vobis paruerim, vel apud iniquos iudices me consequutum ire non dubio. Quotus enim quisque est qui de re tanta verba facturus, vel satis paratus merito videri possit, vel hominum studio plene satisfacere valeat? ne dum ego, qui iam diu (ut scitis) ab ijs literarum studijs defeci, & totum me in Aristotelicos commentarios, quos etiam publice profiteor, conieci, in quibus aut nulla de istiusmodi, aut exigua quaedam & ad physicas magis causas, & has quidem de prope spectantia pertractantur: ista vero quae vos a me in praesentia audire percupitis, & abstrusa sunt certe, & ex media (ut aiunt) philosophia repetita, non ea quidem quae physicas de proximioribusque contemplationibus uniuersam plane impendit operam. Quamobrem scio me hodie ieiune admodum & tenuiter, ne dicam inepte totam hanc rem pertractaturum, quae neque praeparationis, neque temporis ut explicari ex dignitate sua possit, habere videtur satis. Dicam tamen, quando sic vobis placere nunc video, & ea certe dicam quae mihi in promptu erunt, & ad manum venient. Caetera vos recondita magis & exactiora de alijs posthac requirere curabitis. Sed vultis ne inquam quoniamiam satis hic fuimus, & aliud dicendi sumendum est initium, ut locum etiam mutemus, & hos conclusos parietes relinquamus, ut aperto aere & liberiori caelo perfrui possimus? Hoc est, inquit hospes noster, quod iam pridem dicere volebam: sed ideo tacui, quia vos interpellare, aut alicui vestrum rem ingratam facere subuerebar. Quare si id placet omnibus, egrediamur. nam melius (ut opinor) sub diuo manebimus, quando & dies inclinare iam incipit, & pleraque sunt loca ubi grata arborum opacitate, saxorumque frigidissimis umbris, diei adhuc reliquum aestum salubriter temperare poterimus.

Hic cum omnes hospitis nostri sententiam comprobauissemus, vt eramus, domo egressi sumus, & per collis iugum vbi sita est villa, paululum progressi illo duce ad dextrum inter amœnissimas quercus molliter descendere cœpimus, secundum aquæ riuulum quendam, qui in subiectam delapsus vallem, per lætissima repens gramina, tacitus defluebat. hic alijs alia, & eadem inuicem miris laudibus extollentibus, & tum aëris salubritatem, tum loci ipsius amœnitatem & gratiam magnopere admirantibus, Quid vos, inquit hospes, faceretis, si istos villam hanc in gyrum complexos colles videretis? Quibus quantum ex hominum cultu detractum est, tantum profecto naturali accedere gratiæ manifeste percipitur. Profecto Faunos illic & agrestes Nymphas rurisq; numina habitare & vagari solere contenderetis. vndiq; enim irriguis scatent fontibus, vbiq; salutiferis conuestiuntur herbis, quas

10 Dominicus Sennus nostræ ætatis (vt scitis) inter herbarios præstantissimus certissimos & præsentaneos habere effectus mihi sæpissime affirmavit. Solet enim harum inueniendarum gratia ad nos sæpius accedere. Sunt præterea eo loci speluncæ aliquot tali structuræ forma excavaatæ, adeo fornicibus concameratæ crebris, vt artis, non naturæ opera planè videri possint: quas quotiens ingredior, ingredior autem libenter, quotiens ad ea loca peruenio, totiens ceu præsentis cuiusdam numinis religiosus quidam inuadere me solet horror. Verum quid hæc ego, inquit, vobis pluribus commemoro? Cras, si volueritis, illud accedere poterimus, vt oculata (vt aiunt) fide, quæ dixi percipiatis. Dum hæc hospes loquitur, iam ad vallis ipsius initium perueneramus, quæ non saxis aspera, aut anfractibus salebrosa & inuia, sed spatijs sensim decliuibus exporrecta, altissimisq; consita populis, inter duos hincinde assurgentes colles in Boream spectans molliter extendebatur. hanc mediam leni defluens susurro placidissimus disternabat amnis, paruus ille quidem, verum argenteis nitidus aquis, & ad vadum vsq;

20 perspicuis. Huius vtrinq; ripas molli vestitas gramine lætissimæ largiter adumbrabant populi, quæ per totam alioqui conuallem plurimæ connatæ, eo tamen loci aquarum (vt arbitror) altrice vi, pulchriores procerioresq; surgere visebantur. Tum Capella, Quid tu, inquit, hospes proximos refers colles, illorumq; nobis amœnitatem pluribus inculcas: nonne hæc amœnissima vallis omnium sanè elegantiam locorū vel sola superare potest? Quæ situ salubris, arboribus consita, gramine fertilis, aquis irrigua, auium sonora concentibus, vndiq; omnibus renidet angulis, vt neq; decantatas Penei amœnitates, neq; Theffalica Tempe iure quis illi comparare valeat. Quamobrè si sapimus, hic in vmbra

30 considamus, & prope aquulam istam amœnissimam inceptum à nobis sermonem absoluamus. Videtis ne vt hæc ripa ceu id habuerit operis, vt hanc nobis ad disceptandum efficeret sedem, sensim decliuus molliter se subternat, plenosq; herbarum thoros largiter subministret? Vera narras, inquit Fuscus: quare nisi quid aliud Leonico videtur, hic considamus. Mihi quidē inquam nihil hoc loco pulchrius, nihil gratius, aut ex animi mei sententiā magis esse potest. quare nulla est mora quin hic sedētes quod agendum nobis est commode peragamus. Consedimus igitur omnes, alius alio, secundū flumen, quo quisq; loci concupiuerat maxime. Et ego, Quandoquidem inquam hoc mihi hodie dicendi munus omnes iniunxistis, & tantum me oneris subire voluistis, parebo libens. Cæterum antequam ad propositam deuoluamur quæstionem, Deum prius Opt. Max. à quo omnia quæ mente sensuue percipi possunt, per gradus producta, ad illū rursus numeris quæq; suis retro feruntur, supplices veneremur, illumq; intentis precemur animis vt mentis nostræ oculos splendore suæ claritatis illuminet, vt & quæ sibi grata sint in primis, dicere valeamus: & rei quam nunc quærimus, naturam & essentiam satis

40 commode explicare possimus. Et istuc quidem omnium posthac dicendorum quàm accommodatissimum in præsentia propositum à me sit proœmium. Cæterum quod omnes ferè ij qui accuratius quippiam pertractare rimariq; aggrediuntur, plane facere solent, vt rem scilicet illam de qua disputaturi sunt, rationibus esse demonstrent, veterum testimonijs confirment, crebris stabiliant experiētijs, id mihi in præsentia de diuinatione verba facturo haudquaquam agendum esse censeo, non alia profecto de causa, nisi quòd hæc (vt opinor) res clarior testatiorq; est, quàm vt vllis ostensionum comprobationumq; indigeat adminiculis. Est enim isthæc vetus opinio, & ab Heroicis vsq; (vt ait Cicero) ducta temporibus, & omnium etiam gentium firmata consensu, quandam inter homines versari diuinationem, futurorumq; diuersa diuinitus ostendi præfagia. Quamobrem non satis belle mihi fecisse videntur Stoici, & inter eos Chrysippus maxime, qui diuinationum genera esse, futurorumque

50 præensiones inter homines reperiri, pluribus argumentorum euidentijs ostendere est conatus. Hoc enim longis annorum seculis fuit comprobatum, & vniuersa asseueranter confirmavit antiquitas: huiusmodiq; etiam quotidie nonnulla salutariter experitur vita. Omnium præterea veterum philosophorum natio, præter vnum aut alterum duntaxat qui de dijs male opinati sunt, diuinationem esse constantissime approbavit. Ista nanq; bene reciprocari, & in sese recurrere dixerunt, Si diuinatio est, dij certe sunt: & si sunt dij, est diuinatio. Clarum autem est deos esse, & eosdem rebus consulere humanis: quare & diuinationum clara sanè & perspicua omni procul dubio reperiri genera certū est. Quas futurorum prædictiones siue præensiones esse, hominum vitæ maxime conducentes & commodas, concorditer omnes definire philosophi. Positis igitur & constitutis duobus ijs quæ in quæstionibus (vt Peripatetici volunt) prima obuersari solent, quòd sit scilicet, & quid sit diuinatio: ad reliqua, si placet, omine cum bono pergere contendamus. Ea autem sunt, vt diuinationū effectrices causas, siue naturalibus constare dicantur initijs (vt voluere nonnulli) seu naturam ipsam excellere & supereminere videantur, pro virili inuestigare conemur. Hoc enim est (vt opinor) quod Fusci mentē inter narran-

60

dum insigniter commouerat: & quod omnes postea vos à me explicari enodariq; magnopere expostulastis. Verum antequam ad id quod mihi demandatum est, nostra se flectat oratio, necessaria prius hac in re antiquorum diuisione quadam vti constitui, vt ex illa, & quæ nobis in præsentia pertractanda sint, & rursus quæ silentio prætereunda, clare dignoscere possimus. Non enim omnia (vt aiunt) vafaria in præsentia excutienda esse duxi, & temporis alioquin mihi, necnon vestrum in primis est habenda ratio. Est autem diuisio huiusmodi, duo scilicet esse diuinationum communia genera, vnum quod artis sit particeps, alterum quod arte careat. Et primum quidem illud, coniectura, iugiq; rerum obseruatione constare antiqui voluerunt: secundum vero, animi concitatione quadam & furore effici, cum is soluto liberoq; motu futura præsentit: quod & somniantibus sæpenumero cõtingit, & nonnunquam vaticinantibus per amentiam & furorem: vt Sibyllas quondam fecisse, & Bacchidem Bœotium, necnon Epimenidem Cretensem memoriæ proditum est, qui deo pleni, & à Phœbo afflati esse dicebantur: cuiusmodi homines græci φοιβολήπιδες καὶ νυμφολήπιδες appellare consueuerunt. Quales etiam Pausania teste Cyprius fuit Euclus, & Musæus Antiophemi filius, genere Atheniensis, & ex eadem præterea vrbe Pandionis filius Lycus. Vniuersum igitur illud non naturale, sed artificiosum diuinandi genus (si placet) in præsentia dimittamus, quod & à iuniori sanè Academia, & à Peripateticis insuper copiose insigniterq; reprobatur, & obstinate acriterq; defenditur à Stoicis: vbi & aruspicina continetur omnis, & extorum inspiciendorum superstitionosa sanè ratio versatur: vniuersaq; insuper sortium, portetorum & ominum coaceruatur disciplina. De altero autem disertemus genere, quod natura constare dicitur, & iccirco ab illis naturale appellari solet, quando animorum (vt dixi) vis & potestas sine ratione & scientia motu ipsa suo soluta & libera, concitari, & futura præsentire videtur. Quod diuinandi genus (vt in Phædro inquit Plato) antiqui maniam, id est furorem siue insaniam vocauerunt, quoniam soli diuino furore afflati & perciti vere vaticinantur & prædicent vates. Posteriores vero t interposito elemento mantiam id est diuinationem appellauerunt. Quo in genere oracula omnia, & somniantium etiã præfensiones manifestissime cõtineri perhibetur. Siquidem his duobus tantum modis sine ratione & scientia liberi & soluti incitantur animi, vno videlicet furentes, altero somniantes. De his igitur verba nunc faciemus. nanq; de singulis diuinationum generibus distinctius velle perquirere, & infinitum profecto esset, & à re quam proposueramus, proculdubio perquam alienum. De oraculorum enim prædictionibus & causis se libenter audire velle dixerat Fuscus: & id ipsum in præsentia pertractare nobis fuerat cõstitutum. Cæterum quæstionem hanc bonis (vt aiunt) aibus aggredi incipientibus nobis, ea prius quæ ab antiquis per manus tradita tenemus, de diuino scilicet beatoq; & omnibus vndiq; partibus absoluto animali omnia in sese animalium cõplectente genera in præsentia supponantur, & pro receptis habeantur. Hoc enim cum omnes in se omnium rationem contineat & causas, cunctaq; perpetuo & iugi circumductu ex sese producat, & in se vicissim recipere dicatur, non immerito omnium vera primariaq; perhibenda est causa. Hoc græci quidem κόσμος, nostri vero mundum, cum ob illius exactum excellentemq; ornatum, tum propter omnimodam rerum varietatem non ineleganter sanè appellauerunt, animal æternum beatumque omnia videns, audiens omnia, rationaliq; insuper animo & diuina præditum mente. Nihil enim prohibet (vt opinor) me hodie ex Academiæ penetralibus diuinationis causas depromere tentantem, Academicum ex Peripatetico fieri, illorumq; sectam audacter profiteri: qui mihi alioquin cū in alijs ferè omnibus, tum hac maxime in re mirifice cõsensisse videntur: quoniam admirabilium ferè omnium quæ quotidie nescia experitur vita, de quibus aliorum planè silent dogmata, ipsi latentes rimantur causas, & semper habent aliquid quod de huiusmodi omnibus in medium luculenter & commode afferre possint. Diuinum igitur hoc animal, siue mundus, seu vniuersum, siue alio quouis nomine appellari gaudet, omnia in se animalium complectens genera, ceu sui partes & membra, vitali cuncta spiritu permeans animat, pariaq; comparibus copulans, & contraria disternans à diuersis, mirabilis quodam harmoniæ temperamento vniuersa componit & temperat, summaq; concilians imis, & medijs extrema coniungens & vinciens, indissolubili rerum nexu cuncta cõstringit. Ex quo omnes omnium rationes & causas, ceu à perenni quodam fontis exordio, partium ad se inuicem concordia & discordia, quæ græci συμπάθειαν ἢ ἀντιπάθειαν vocant, emanare effluereq; certissimum est. has autem suis qualq; & peculiaribus numeris, singulatim quidem solus ipse exacte cognoscit, siue quis ex meliorum ordine cum illo omnia lustrat: genera vero is, qui rerum naturæ perscrutationibus nõ sine acri iugiq; studio vniuersam impendit operam. Quorū ego vestigia sequutus, diuini furoris, quæ vaticinium siue diuinationem vocant, vbi tota (vt diximus) oraculorum natura conspicitur, probabiles afferre iam nunc aggredior causas. Non enim geometricas hoc in loco necessitates quisquam à nobis iure exigere debet, tali præsertim de re, quæ naturam etiam ipsam (vt nonnulli philosophorum & ij non ignobiles voluerunt) longe excellere videtur. Cæterum vt ad rem aliquādo perueniamus, quia vnā horum omnium & eandem esse existimo rationem, in primis de Trophonij oraculo, quod huiusmodi nobis ansam præbuit quæstionis, si placet videamus, vbi totam hanc rem physice prius excutere & indagare tentabo: postea etiam (si per vos quo minus id fiat non steterit) altiores illius rationes & causas deo fauente inuestigare conabor. A diuino igitur illo de quo diximus animali nostrū capiamus exordium, cuius calentem vitalemq; (vt poëta inquit) vndiq; diffusum spiritum, & vniuersum hunc globum, ceu vastum quoddam & immensum corpus permeantem & mouentem, à solidis

maxime & compactis illius partibus (qualis esse perhibetur terra) multos sanè variosq; excitare & expellere halitus, à quibus diuersè apud nos rerum consequutiones efficiantur, verisimile esse videtur. Vnde enim tot locorum diuersitates, tot variarum genera aquarum, tantæq; & tales terrarum differentiae constare dicentur? Namq; multi planè salubres sunt situs, quidam vicissim graues & pestilentes: nonnulli lætales etiam & mortiferi esse perhibentur: vt de Ampsancti in agro Hirpino: & de Plutonia terra in Asia refert Cicero. Quid? quòd aliæ quidem terræ acuta & excussa producant ingenia: aliæ vero pinguis & obtusa? Quæ omnia sanè fieri ex cæli varietate, & ex disparili terrarum spiratione, vero (vt aiunt) verius esse constat. Quid mirum igitur cum tot sint terrarum & tam diuersi anhelitus & respirationes, tam varia insuper tamq; inter se distantia, situ suo, cæliq; positura loca, si aliquò terrarum ij exeant spiritus qui hominum animos ad futurorum prælagia suapte vi pronos & procliu-
 10 ues, & à diuino furore non alienos concitare, & veluti diuinitus inflammare valeant? Quid enim (vt de Trophonio loquamur) subterraneum illum specum? Quid medio in specu excauatum foramen in quo ille qui Trophonium consulturus accedebat, coniectis pedibus, conuulsiones quasdam, torrentisq; rapidissimi speciem totum se vorticibus rapiens sentire videbatur, aliud sibi velle dicemus, quàm aduentantis motionem concussionemve spiritus, locis præsertim cauis, cuiusmodi sunt speluncæ & antra, non alienam à quo inflatae mentes, & diuino illo halitu grauidæ futura facile præsentire & prædicere poterant. Aut diuinandi quidem vires (vt nonnullis placere sentio) ipsi secum afferunt animi, id autem quod eos excitare commouereq; dicitur, aëris quædam est & spiritus peculiaris proportionataq; temperies. Aliæ nanq; alijs cognatae & commodæ existunt res, & ob id indissociabili
 20 quadam inter se vitæ concordia & agere & vicissim pati natae sunt. Quemadmodum enim abstrusos conchyliorum colores admixtum commode & efficaciter extrahere dicitur lamentū, * coccicq; succū nitri vis addita valenter educit: sic animorum latentes alioquin notiones, futurorumq; in ipsis adumbratas præsentiones, loci illius diuinus anhelitus excitare & perspicue collustrare potest. Nō enim absurdum est animum ipsum qui ab omni æternitate vixerit, & cum innumerabilibus versatus sit animis, omniaq; insuper quæ in rerum natura sunt viderit, signis quibusdam consequentia declarantibus futura præsentire posse. Non enim illa quæ futura sunt (vt inquit Cicero) subito existunt, sed est quasi rudentis explicatio, sic traductio temporis, nihil noui efficientis, sed primum quodq; replicantis. Quibus rationibus ea etiam quæ de sacrificijs dicta sunt, cæterozq; illius cultu qui Trophonium consulturus in sacrum illius specum descēdebat, manifestissime suffragari videntur. omnia enim illa
 30 animorum expedita erant piacula, præparationesq; nimirum illos expurgantes, vt ab omni aliorum impedimento liberi & soluti, vim illam diuini halitus bene recipere, & constanter perferre possent. Nam prophanos & contaminatos homines aut non affari penitus, aut non sine pernicie sua oraculū illius periculum facere indicio esse potest contumax ille & impius Demetrii fatelles, qui nulla numinis religione permotus, nullis expiatus factorum ceremonijs, spretoq; dæmonis cultu, & ijs quæ de more fieri solebant neglectis, sacrum Trophonij specum ingredi ausus est. Quamobrem morte (vt ferunt) repentina sublatus, temeritatis impietatisq; suæ meritas luit pœnas. Nec dissimilis ferè (vt arbitror) diuinandi fuit ratio in Delphico Apollinis oraculo toto terrarum orbe celeberrimo, nisi quòd ille quidem qui Trophonio utebatur vate, vel audiebat quippiam, vel futurorum cernere videbatur euenta. Pythia vero ipsa deo plena in sacro residens adyto, hexametris versibus certa fundebat oracu-
 40 la. causam enim eandem fuisse, diuersum vero modum verisimile est. Nam terræ etiam diuino quodā halitu Pythiam incitari, vel locus ipse testimonio esse potest. Antrum enim erat, vbi sedens illa futurorum præcinebat oracula: & in eo secretior quædam pars, quam adytum ferè omnes, nonnulli cortinam vocauerunt, ex qua fatidicus ille spiritus, non sæpe, neque eodem semper modo, sed incrementis quibusdam & decrementis exhalare dicebatur: quem hauriens Pythia, atq; inde furore percita & afflata, futuros præcinebat euentus. Statis etiam quibusdam temporibus domus illa (authore Plutarcho) odoratis vaporibus, quales ferè à pretiosissimis exhalare solent vnguentis, vniuersa replebatur: qui veluti à fonte quodam ex ipsis adyti faucibus eleuati, sensim postea euanescere sentiebantur, calidi scilicet cuiusdam natura (vt par est) aut vi quapiam alia illos commouente & excitante. quinetiam Pythiæ ipsius corpus purum castumq; per omnem sanè vitam esse oportebat, & ab omni hominum
 50 conuersatione, externorumq; contagio penitus alienum. Non enim omnium mentes diuino illo halitu æque concitari inflammariue poterant: neq; corporis cuiusq; habitus ingruentis vim spiritus facile sustinere valebat. Quamobrem propitij etiam, & modo non aduentantis dei, & contrà auersi & nolentis, ex oblati victimis clarissima sumebant indicia: non enim esse aptum oraculum qui illis præerant sacris, dictitabant, nisi astans contremuisset victima, & toto succussa corpore non sine soni cuiusdam tremantis strepitu ab imis pedibus exagitata fuisset: quod in capite solummodo immolatarum hostiarum in aliorum sacrificijs deorum, moris fuerat obseruare. Quam rem apud nos vates Virgilius nullius non disciplinæ peritissimus, non grammaticis ex triuio, qui ijs arcentur sacris, sed rerum naturæ studiosis, cum de hoc loqueretur oraculo, ijs versibus elegantissime significauit.

Vix ea fatus eram, tremere omnia visa repente

60 Liminaq; laurusq; dei, totusq; moueri
 Mons circum, & mugire adytis Cortina reclusis.

Halitus enim fatidici (vt opinor) præsentia ostendere volens poëta, motionem illā, & rerum etiam

* al. linamētū

anima carentium concussionem recensere videtur, sine qua neq; Pythiam oraculi illius antistites introducere solebant, & oraculum respondere nolle contumaciter asseuerabant. Cui etiam sententiæ ea quæ de primis oraculi illius initijs memoriæ prodita est fama, clarissime astipulari videtur. Ferunt enim pastorem quendam Coretum nomine, qui eo loci gregem compulerat, forte fortuna iuxta specum illum aliquando confedisse: cumq; deo percitus furentes ederet voces, & futura prædiceret, primo quidem à cõfluentibus illuc vndiq; pastoribus neglectum, & pro infano habitum fuisse: mox autem cum ea quæ prædixisset ille, certissimos fortirentur euentus, vnice ab incolis cultum, eo loci clarissimi toto orbe terrarum oraculi certissima iecisse principia. Ex quibus cuius clarissime patere potest Delphicum oraculum ab ipsa rerum omnium parente, & eadem altrice natura effectrices fortitū fuisse causas: terræq; diuinum halitum vaticinij architectum extitisse, & iccirco non æque omnibus se insinuasse, viresq; vulgo suas ostendisse, quia per cognata germanave congruenti sibi temperamento corpora, expurgatas hominum solummodo permeare mentes, & furentium linguis indubitata futurorum euenta prædicere & præmonstrare natus fuerat. Non enim (vt diximus) incredibile cuiusquam merito videri debet, in tanta præfertim rerum naturæ varietate, alia ab alijs intimo quodam vitæ commercio, naturaliq; rerum concordia quodammodo affici & pati, quæ à cæteris ne parumper quidem moueri sunt apta. Hercules lapis (quem magnetem vocant) ferrū ad sese trahit, paleas non sentit. cõtrà electri vim, quod succinum appellant, palearum festucas non solum attrahentem, sed arte etiam tenentem videmus: cui si ferrum applices, nihilo sanè plus efficies quàm si paleas magneti proximas facias. Sed quid ego hæc, quando magnes etiam ipsa, quantumuis pusilla & tenuis, altero sui latere ferrum trahit, altero respuit & expellit: ne miremur varias rebus in varijs naturæ affectiones reperiri, quando in tantillo lapidis corpusculo contrariæ adeo & dissidentes inter se vires manifestissime conspiciantur. Potuit igitur illum qui ad Trophonium descendebat, vis ea terræ futuri imaginisum & præsciū reddere: sicut Pythiam diuinus ille halitus incitare valebat. Multa enim ijs ipsis in rerum natura haudquaquam dissimilia quotidie experitur vita, quæ si quis clara mentis acie animaduertere voluerit, profecto ijs etiam quæ recensuimus, haud magna cum re fidem præstare poterit. Hederæ folia commanducata ebrietatis speciem quandam repræsentare, & procliues ad furorem mentes valenter incitare, author est Plutarchus, & ideo (vt opinor) non tantum præsidis dei causa, quantum quia ipsos mouere & inflammare poterant animos, hederaceæ poëtis coronæ dabantur, qui sine furore quodam (vt Democritus & Plato testantur) magni sanè esse nõ possunt. Vinum quidem etiam ipsum nonne liberalius haustum ad secretorum recondita elicienda, & nullo respectu proferenda, vel maximam habere vim ab omnibus ferè perhibetur? vnde apud græcos natum prouerbium οἶνον καὶ ἀλήθειαν, id est, Vinum & veritas. quod etiam, vt Aristoteles refert, ad varios in hominibus efficiendos mores, & ad multiplices animorum cum sedandos, tum incitandos motus, pro corporis cuiusq; habitu, & temperamento, necnon ipsius mensura, admirabiliter valere vulgo experientia docet. Alij enim illo epoto hilares fiunt & garruli: tristiores alij & taciturni: nonnulli seueriores & rigidi: contrà pleriq; faciles & misericordes. Sunt & qui furentes penitus eo & infani efficiantur: vt merito diuina quædam in illo vis & natura existimari possit, quæ mentes hominum vt quæq; affici nata est, incitare & cõmouere efficaciter valeat. Et hæc sunt, vt de multis pauca, quæ de Trophonij prædictionibus, & Delphico Apollinis oraculo in præsentia dicere habui. Ex quibus duo etiam illa quæ refert Porphyrius, oraculorum genera quænam fuerint, & ex qualibus prouenire potuerint causis, non ab re coniectari potest: quorum vnum fuerat Colophonium, vbi aqua ebibita de futuris vates respondere solebant. Alterum vero Branchidicum, in quo halitum ex aqua ascendentem hauriētes antistites vëtura prædicebant. Vtrisque enim similis (vt par est) diuinandi suberat ratio, quanuis quod dabantur modo, varia esse viderentur. Quemadmodum ijs etiam quæ paulo ante ex Pausania retulit Fuscus, ijs inquam quæ naturalia sunt, & per furorem fiunt, minimeq; ad artificiosum illud diuinandi referuntur genus: vt de puteo scilicet in Ysia Bœotix ciuitate, cuius aqua ebibita Apollinis sacerdotes futura prædicebant: & de oraculo præterea Argis in arce, vbi statis diebus agni epoto sanguine viri nescia mulier futuros præcinebat euentus. Omnia enim ista rerum naturæ sunt opera, ex cæli varietate & disparili (vt diximus) terrarum respiratione profecta, quæ hominum animos pro varia cuiusq; affectione incitare & commouere suo iure valenter possunt. Quos non solum ijs, sed alijs etiam plerisque concitari rebus afflarive perspicuum sanè est. Multi enim phrygijs (vt ferunt) cantibus, variisque sonorum harmonia vehementius impelluntur animi: nonnullos nemora & syluæ, plerisque amnes aut maria magnopere commouēt, & non solum ij terrarum halitus, & afflandi quos recensuimus modi: in tantum vt nihil magis diuinam animorum naturam & vim, quàm illorum frequens concitatio & permotio nobis declarare possit. Cæterum hoc quispiam in loco non immerito ambigere posset quonam modo ij terrarum halitus, qui corpulenti alioquin crassiq; esse perhibentur, animum ipsum à corporea seiugatum natura pertingere, talesq; illi affectiones inurere valeant: id nanq; quod corpore caret, à corpulento pati, ne suspicione quidem bene fingi potest. Huic pro tempore breuiter sanè hoc occurri potest modo, huiusmodi vim, siue illam terrarum naturam, siue animam & habitum, spiramentave quædam appellare malumus (nihil enim refert quonam eam vocemus nomine) ipsum quidem non afficere animum, quanuis pro sermonis cursu sæpius id ipsum dixisse videmur, sed illius secundarium vehiculum, id est fantasticum siue animale spiritum, quem nonnulli primum eius esse

dixerunt, corpus concitare & inflare posse: quæ illius affectiones cum postea ab ipso propter essentia
 cognitionem facile percipiuntur animo, efficiunt sanè vt ille latentes posthac & abstrusas in sese re-
 rum excitet rationes, ex quibus iugi consecutionis serie ea quæ futura sunt multo ante præuidere &
 prænoscere potest. Verum isthæc quoniam altioris cuiusdam quæstionis dubitationem disquisitio-
 nemq; afferre videntur, in præsentia missa faciamus, propositumq; de naturali diuinatione negotium
 hic opportune concludamus, quando efficientes eius causas & rationes in rerum natura insignitas re-
 periri, satis distincte (vt arbitror) in ijs quæ retro dicta sunt demonstrauiamus. Vnum tantummodo
 hic addam, quod plerisque hac de re non immerito ambigere, & animi dubios facere solet, vires vide-
 licet illas corporum animorumq; motrices aliquando posse deficere, quemadmodum à supra dictis
 10 locorum sitibus longo decantata æuo euauisse videmus oracula, non alio quippe modo, quàm quos-
 dam defecisse fluuios, aut in alium cõtortos cursum & deflexos fuisse manifestum sanè est. Nihil enim
 à Lunæ complectitur orbe, quod longinquis temporum spatijs aliquando non fatiscat & corruat: &
 alioquin physica dictat ratio, quæcunq; aliquando ortum habuerint, finem quoq; vt habeant necesse
 esse. Verum posse etiam vicissim non negauerim, annis voluentibus, ijsdem vel alijs numeris eadem
 de integro exoriri, vt rerum inuariabili serie illa summus mundi opifex ante secula fore præscripsit.
 An non meministis miraculi illius quod superioribus annis in agro Veronensi non longe à Benaci la-
 cu Alpes versus vulgo proditum est contigisse: Templum scilicet quoddam diuæ Mariæ eo in tra-
 ctu dicatum esse, in quo statis diebus quidam terræ excitabatur halitus, qui ædem sacram ingressos
 homines excitabat adeo & commouebat, vt singulis primum artubus contremiscerent, mox etiam
 si diutius permanissent, non sine incondita quadam manuum & ceruicis iactatione incessanter sal-
 20 tarent, neq; vllò consistere possent modo: quod tamen non omnibus accidere dictum est, sed plerisque,
 quos (vt opinor) exhalans ille spiritus pro habitu quodam corporisq; temperamento solummodo af-
 ficere & concitare poterat. Qui postmodum terræ halitus, deficientibus (vt par est) causis, illo quo
 exire cœperat anno, euauisse dicitur. licet id ipsum, vt moris est, vulgus imperitorum superstitiosius
 etiam nunc interpretari non desinat, & supernaturalibus assignare id causis contendat. Et hæc de
 naturali diuinationis genere, quod per furorem fit, deq; illius physicis rationibus & causis in præsen-
 tia dicta sufficiant. Reliquum est vt alteram eius partem in qua vniuersa somniorum continetur ra-
 tio, pro viribus explicemus, vt vniuersum hoc genus ex omnibus, vt aiunt, angulis solerter excutia-
 tur: & nos id quod à principio polliciti fuimus, bona fide rependere videamur. Qua in re (quod in su-
 30 periori etiam fecimus capite) eas primum inuestigabimus causas, quæ & naturales sunt, & in nobis
 ipsis originem habere videntur suam: reliquas vero siue extrinsecus accedentes, seu naturam etiam
 ipsam excellere creditas, quas plerisque solas & veras huiusmodi somniorum causas esse voluerunt, post-
 ea, si vos id ipsum velle cognouero, pro virili inuestigare conabor, quanuis animi dubius sim totam
 hanc rem me hodie (vt par est) satis plenè congruenterq; explicare posse. Video enim deficientem iã
 cedere diem, rupiumq; & arborum duplicatas excrefcere umbras, & non pauca adhuc restant quæ di-
 ci conueniunt. Cæterum quod hodie fieri non poterit, nihil (vt arbitror) prohibebit quin cras, vel per-
 endie, aut quando volentibus magis visum fuerit vobis, distinctius commodius ve etiam fiat: sed vni-
 de egressi sumus, iterum (si placet) reuertamur. Somniorum rationem fatidicorum, vniuersumq; insu-
 per illud diuinandi genus quod liber dormiente corpore ex sese proferre dicitur animus, neq; prorsus
 40 esse contemnendam, neq; omnino admittendam & confirmandam Aristoteli placuisse video: quippe
 qui omne id naturalibus quidem prouenire causis, verum ex corporis ipsius habitu temperamentoq;
 emanantibus, haud dubitanter existimet, & iccirco ea solummodo quæ ad somniantis pertinent
 corpus, præominari præmonstrareq; posse confirmat. Reliquorum vero neq; causas esse somnia, neq;
 indicia, sed fortuitorum quorundam vicem solummodo vult obtinere. Quamobrem eos absurda opi-
 nari dicit, qui somniorum à deo mitti genera existimauerunt. quod si alioquin verum esset, sapientibus
 inquit ea prudentibusq; viris, & nõ cuius è populo à dijs mitti illa vtiq; par esset: & ad summam vni-
 uersum hoc diuinandi per somnia genus extenuare labefactareq; plane contendit Aristoteles, & pro
 corporis habitu qualitateq;, præteritarum quinetiam modis cogitationum formari efficiq;, & res quæ
 ad somniantis pertinet corpus, solum præmonstrare asseueranter affirmat. Cæterum omnis contra
 50 illum hanc ob rem Academia, & vniuersa insuper Stoicorum reclamatione: vita quinetiam omnis,
 cuius certe firmum valensq; esse debet testimonium, refragatur, somniorum esse diuinationem, futu-
 rorumq; præmonstrationem quandam contumaciter asseuerantes: verorumq; ab omni antiquitate,
 & indubitatorum exemplorum quæ vulgo etiam quotidie experimur, infinitam penè multitudinem
 in medium adducentes: quæ ego in præsentia iccirco prætermittere decreui, quia & temporis ad illa
 explicanda non satis habere videmur, & ex illorum vos commentarijs commodius ea posthac & se-
 riosius colligere poteritis. Vnum tamen hoc silentio prætereire non possum, quod de Aristotele ipso
 locuples sane author refert Cicero, ex quo non omnem illum somniorum diuinam præensionem fun-
 ditus sustulisse, sed animos aliquando nostros curarum impeditioe liberos, iacente & mortuo
 penè corpore, futura præuidere voluisse, clarissime (vt arbitror) percipietis. Scribit enim in suis
 60 de diuinatione commentarijs is author post varia somniorum exempla, his planè verbis: Quidè
 singulari vir ingenio Aristoteles, & penè diuino, ipse ne errat? an alios vult errare, cum scri-
 bit Eudemum Cyprium familiarem suum iter in Macedonia faciètem Pheras venisse, quæ erat vrbs

in Tessalia tum admodum nobilis, ab Alexandro autem tyranno crudeli dominatu tenebatur: in eo igitur oppido ita grauiter ægrum Eudemum fuisse, vt omnes medici diffiderent. Ei visum in quiete egregia facie iuuenem dicere fore vt breui conualesceret, paucisq; diebus interitum Alexandrum tyrannum, ipsum autem Eudemum quinquennio post domum esse rediturum. atque ita quidem prima statim scribit Aristoteles consecuta: & conualuisse Eudemum: & ab vxoris fratribus interfectum tyrannum: quinto autem anno exeunte, cum esset spes ex illo somnio in Cyprum illum ex Sicilia esse rediturum, præliantem eum ad Syracusas occidisse. Ex quo ita illud somnium esse interpretatum, vt cum animus è corpore excesserit, tum domum reuertisse videatur. Intellexistis ne quæ de Eudemo familiari suo, deque eius somnio, quo nihil clarius, nihil diuinius vnquam fieri potuit, Aristoteles scripta reliquit? Non omnia igitur fortuito euenire somnia, aut futuras solummodo corporum habitudines ex paruis præmonstrari inijs vir ille, vt videtur, existimauit, sed alia quædam esse somniorum diuiniora genera, quæ à corpulentis nõ essent quærenda causis, constantissime eum credidisse, cū hæc scripserit, verisimile est. Et profecto ita se res habet. Non enim dissimilis admodum somniorum videtur esse ratio à vatum furore illo de quo retro verba fecimus. Nam quæ vigilantibus accidit vatibus, eadem dormientibus nobis ferè euenire solent. Viget enim in somnis animus, liberq; à sensibus, & curarum solutus nexibus, & à sopito insuper corpore ceu iacente & mortuo seiugatus, euolat, & quodammodo foras excurrit, videtq; omnia illa & percipit quæ in rerum dicuntur esse natura, si modo (vt inquit Plato) temperatis escis, modicisq; potionibus ita est affectus, vt sopito corpore ipse vigilet, suasq; tunc res agat. Et hæc profecto somniantis vera est & indubitata futurorum præsentio. Cui certe sententiæ cum Academia omnis, tum vniuersa etiam Stoicorum fauet natio, omnisq; insuper vita consentit. Neq; hic tamen obstare sanè potest id quod obijcere non ab re multi solent, infinita scilicet falsa euenire somnia. namq; forsitan haud falsa sunt, sed nobis obscura & recondita. verum sint falsa nõ nulla, contra vera pleraq; quotidie experitur vita: quæ etiam multo plura proculdubio euenirent, nisi nosmetipsos cibis potionibusq; suffarcentes, onusti certe & marcescentes cubitū iremus, partemque animi illā (vt inquit Plato) quæ mētis consilijq; particeps est, affluentibus sepeliremus epulis, & vino obrueremus: malisq; insuper prauarum cogitationum illecebris corrumperemus. Hæc namq; ipsa diuinationi sanè officere, & illius claram aciem penitus perstringere solent. Verum quid ego nunc de re tam perspicua, totq; veterum testimonijs approbata, tantis antiquorum philosophorum fulcita exemplis, & ab omni præterea vita constantissime recepta & credita, pluribus apud vos agere contendo, & non potius, quod propositum est, illius causas rationesq; inuestigo? Quamobrem his dimissis, ad rem nostram (si placet) deueniamus. Tres somniorum causas esse fatidicorum, tribusq; modis dormientiū animos futura prænoscere posse, ab antiquis memoriæ proditum est: Vno, quod suapte vi ipse per se præuideat animus, quippe qui inter diuina & mortalia medius existere, eaq; cogitatione quadam & affinitate facile pernoscere dicatur. Alio, quod immortalium plenus animorū sit aër, quos dæmones vocare consueuimus: in quibus omnis veritatis insignitas animus noster percipere possit notas, & ab illis etiam de rebus sanè omnibus plene doceri queat. Tertio, quod ipsi nobis dii, superiorq; natura, (sic enim in præsentia ipsam supereminentem appello essentiam) hanc animis nostris diuinationem insinuent. Nam Democriti & Epicuri de imaginibus simulacrisq; suis sententijs, quæ nocturno præsertim tempore propter sensiteriorum vacationem, aërisq; immobilem tranquillitatem, animos nostros ingredi & veluti pulsare volebant, & sic visa nobis efficere, iamdiu reiectas & explosas in præsentia missas faciamus. Ex ijs igitur tribus quos recensuimus modis, posteriores illos duos qui Democritum generi, deorumq; naturæ diuinationis per somnia munus acceptum referunt, silentio nunc ideo præterire decreui, tum quia extrinsecus huiusce rei causas afferre videtur, nos autem naturales cognatasq; & internas quærimus rationes, tum etiam quia totum hoc (vt diximus) negotiū, veluti ab alio quodam exordientes initio, post expletam hanc (si dabitur) quæstionem, commodius distinctiusq; pro virili explicare conabimur. Primum igitur illum (si placet) videamus modum, qui animis nostris intrinseca quædam diuinationis per quietem & connata semina inesse voluit: in quo ea nimirū iuncta esse videtur diuinandi ratio, quam vigilantibus per furorem animis & superioribus contingere diximus. vtroiq; enim soluti & liberi animi ceu spreto corporum cõtubernio, ex sese ea nimirū proferunt, quæ quo minus sæpe proferre possint, corpulenta obstare videtur moles, isq; qui ei debetur necessarius vitæ cultus. Corporis enim angustijs conclusus animus, & sensuum impeditio distractus, ceu captus oculis, quæ possidet bona non animaduertit: qui si forte per diuinum seuocatus furorem, aut per placidæ quietis munus in sese respiciens, ab illius societate & contagio liber euaserit, ea certe prospicit ex quibus constare dicitur: cuius cum media inter vere entia, & illa quæ ad generationem veniūt, perhibeatur esse natura, omnia etiam peculiari & suo possidere modo, vero consentaneū est. Meminit igitur præteritorum: præsentia cernit: futura præuidet: diuinusq; certe opere in illo, quin imo veluti mundanus quidam esse censetur Deus. Verum quonam modo illa quæ liber ipse per se cernit animus, somnians percipiat homo, quispiam non immerito hic ambigere posset. Quamobrem vt hanc etiam rem bene excutere & introspicere valeamus, quædam prius nobis ex ipsa philosophia in præsentia sunt mutuanda, quæ sunt huiusmodi. Mentem sanè animi nostri caput, eo nempe se habere modo ad animum ipsum, quo se habent vere entia ad ea quæ non esse, sed fieri ab Academicis dicuntur. Sicut enim mens coniunctim omnia ceu per cõtactum, & vnico (vt aiunt) ictu intelligere

dicitur, humanus vero animus ratiocinando varios agit discursus: ita quotcunq; in se ipsis ea quæ vere sunt entia, simpliciter coniunctimq; colligunt, illa quæ generantur & fiunt, longis sanè varijsq; processibus & regressibus diuisim explere conantur. Eodem igitur (vt diximus) se habent modo vere entia ad ea quæ fiunt, quo mens ad ipsum se habere animum dicitur. Si igitur in quatuor ijs supra narrata trãsseratur similitudo, & vt mathematicorũ certissima nos docet præcepta, cõmutatim varietur proportio, illud sanè quod erit primũ tertio, hoc secundũ esse quarto verissimũ est. Sicut igitur mēs se habet ad vere entia, ita se habebit animus ad illa quæ fiunt. Sed hoc in concessis est, mentē vere entiu in se species habere omnes: animũ ergo eorũ quæ fiunt, species possidere omnes, & in se cõtinere necesse est. Habet igitur sanè omnes, in actum vero producit illas quæ conueniunt, atq; ijs ipsis speculi more fantastica illuminat vim, per quã animal quæ intus sunt posthac animaduertere dicitur. Cæterũ quia

10 totã hãc rem (vt opinor) disputatium magis q̃ docetium more arctius constrinxisse nũc videor, & iccirco ista quæ modo dixi, vobis obscura cognitq; difficilia esse non dubito, ne malorũ exemplo ducũ in itineris ipsius termino & calce, ex patentibus cãpis, latiq; viarum spatijs in angustissimos calles, & impedita salebrosaq; vos loca coniecisse videar, & animi dubios & perplexos reliquisse, id ipsum quod obscurius dixi (nisi forsitan audire piget) nullo negotio vobis breuiter & expedite cõplanabo: vbi etiam vniuersa somniorũ ratio quo ad intrinsecas eius & naturales causas cõmode colligi, & pro tempore congruenter concludi poterit. Nam de alijs extrinsecis causis tam ad rem istã, q̃ ad alterum illud diuinandi genus quod per furorẽ fit, pertinentibus, cum hodie ob temporis angustia pertractare posse iam desperẽ: cras, nisi quid aliud vobis huic rei præuertendũ esse duxeritis, accuratius pleniusq;

20 explicaturũ polliceor, & in me sanè recipio. Sed redeamus. Animũ humanũ, Academicorũ inhæretes vestigijs, omnium illorum quæ generantur plenitudine ornatum insignitumve, in terreum hoc domicilium descendere affirmamus, omnimodasque rerum in se continere species dicimus. Sed cum immortalis res & diuina, morti obnoxia rei, & vt ita dicam, prophanã, & indiuidua natura vndique sectionem diuisionemq; patienti, apte coniungi cõmiscerive non possit, corpore iccirco quodam opus fuit medio, quod illi vehiculũ vocant, quæ res dissidentes inter se adeo naturas, & veluti cõtrarias, naturali quodã nexu, tẽporaneisq; vinculis coniungere vincireq; posset. Hunc animalẽ spiritum alij, nõ nulli fantasticũ illum appellant, primũ animi corpus, vel secundũ, si tribus in descẽsu vtitur vehiculis animus, vt multos ex Academicis voluisse animaduerto: qui eum etiam sensuũ omniũ cõmunissimũ sensiterium esse dicũt. Omnes quippe sensus fantastico ministrare spiritui, & assidue illi famulari &

30 præsto esse perhibentur. In hũc igitur solutus & vere sapiens animus, placidaq; quietis tranquillitate à sensuum perturbationibus molestijsq; otium agens, quæ extraneas alienasq; in illum naturas passionesq; inferre solent, quotcunq; possidet species, & rerũ formas, & quot etiã à superiori accipere dicitur mente, deriuare trãsfundereq; cõsuevit: qui speculi in morẽ perspicuis insignitus illustratusq; imaginibus, in ipsum vt conuenit ab animo traductis, in se conuerso animalĩ, illas clarissime spectandas videndasq; proponit, ex quo certissima veritatis indicia plerunq; animaduertit homo, futuraq; tum vigilans, tũ somno cõpositus naturaliter præuidere potest. Nihil enim refert vtrum concitatus spiritus (quod in vigilantibus fieri diximus furore) animũ excitet ipsum, latentescq; rerũ imagines inde elicere valeat: an contrã (quod in somnijs accidit) animus ipse expurgato puroq; spiritui ea quæ possidet bona affatim largiatur. eadem enim vtriusq; diuinationis esse censetur ratio: licet non eodem proce-

40 dat modo. Non semper autem ea quæ animo insunt, videt homo, quia non semper in fantasticum illius spiritum eorum quæ in animo resident vestigia insigniuntur: quo non moto nihil profecto cernere licet: quemadmodum neq; mentis ipsius actionem deprehendere valemus, prius quã eum qui patibilis appellatur, mouerit intellectum. omne autem quod non eo fit modo, nos penitus latet. Quã obrem spiritum hũc vt ad huiusmodi peragenda mysteria aptus cõueniensq; esse possit, quã purissimum defecatissimumq; habere oportet: quod tum religiosi sacrorum ceremonijs, necnon philosophiã studijs, reliquisq; illius expiationibus: tum victu modico, modestisq; & temperatis potionibus, bonisq; insuper, & diuinarũ rerum assiduis cogitationibus effici posse, ij nobis pro constanti tradidere, quibus hęc inuestigare & perquirere curæ fuit. Non mirum est igitur de Esseorum apud Iudæos gente diuino semper cultui dedita, vt Iosephus narrat, & Porphyrius etiam memoriã prodidit, si inter eos futura multi præfagire valuerunt, & ideo prophetæ sunt cognominati. Ab animalibus enim

50 per omnem ætatem, & ab omni prorsus vitæ luxu & incontineãtia eos pertinacissime abstinuissẽ memoriẽ proditum est: solisq; religionis mysterijs & diuinis contemplationibus assiduam impendissẽ operam: à quibus vitæ institutis expurgatæ (vt par erat) mentes, se ipsas facillẽ introspicere, & futura perspicue poterant præuidere. Simili ferè vitæ cultu & instituto Pythiam, Dodonæasque vates omnem traduxissẽ ætatem, eodemque victitassẽ modo ab antiquis rerum scriptoribus traditum est. Amphiarai præterea, Pasiphaæque in Lacedæmone somnia non aliter prouenissẽ verissimile est. In omnibus enim his vna & eadem ferè expurgatorum animorum subesse videtur ratio. Diuina enim prophanis insinuari posse negat Plato. Et hęc de diuinandi genere illo quod naturale vocant, & in vigilantium furorẽ, dormientiumque fatidica disterminant somnia, pro temporis breuitate ingeniolisq; nostri mediocritate dicta sufficiant. Reliquam vero debiti pensionem qua vobis distringor,

60 nulla erit mora (nisi quid aliud forte videbitur) quin eam cras vobis integram bona fide persoluam. His dictis assurreximus omnes, & inclinata iam ad vesperam diẽ, domum ire perreximus.

Etrum Bembum, qui Leonis pont. Max. à secretis fuit, nemo est qui ambigat
 inter ætatis nostræ eruditos ferè omnes optimarum artium facile sibi pri-
 mas vindicare. neque id mehercule iniuria. nanque admirabili quadam à te-
 neris annis ingenij dexteritate bonarum literarum disciplinas ingressus, &
 excellentissimis vsus præceptoribus, in magna electissimorum librorum co-
 pia, neque sumptui neque laboribus parcens vllis, plurimum illis studij im-
 pendit & temporis: vnde ad eum sanè literarum peruenit apicem, vt sine con-
 trouersia cum doctissimus, tum omnis elegantia specimen & sit, & merito
 ab omnibus esse censeatur. Verum diuinæ illius philosophiæ, quæ à Socrate
 primum exorta, à Platone postmodum Academicisq; pertractata & illustrata fuit: quæ sæculi no- 10
 stri ignauia haudquaquam cognita admodum spernitur, cum prius eruditorum ferè omnium ani-
 mos sola teneret & componeret sola: illius inquam philosophiæ omnes ferè ad hanc vsque diem vel
 ignarum omnino illum, vel neglectorem constanter arbitrati sunt: idque ipsum, vt opinor, propter
 ea accidisse crediderim, quia cum illum summa quadam animi affectione humanioribus literis dele-
 ctari animaduertent, & poëticiis interdum studijs pangendisq; carminibus vacare cognoscerent,
 grauioribus eum ac planè seuerioribus philosophiæ præceptis adhibuisse operam non existimabant:
 aut hominum fortasse vitio id suspicabantur, qui quod in se esse non sentiunt, aut etiam assequi se
 posse diffidunt, nec habere alium quempiam, nec consequi posse contendunt. Verum longe aliter se
 res habet. Is nanq; vir cum in cæteris philosophorum decretis, tum in Academicis præcipue tan- 20
 tos habet progressus, ita in reconditos disciplinæ illius recessus sese penitus indidit, vt cum ex-
 cellentibus eo in dogmate viris non modo ætatis nostræ, qui sanè sunt perpauca, sed prioris etiam
 sæculi, tum cum exultior multo erat ætas, non immerito comparari certareque possit: adiunxit
 præterea tot tantarumque rerum cognitioni admirabilem quandam eloquentiæ gratiam, vt siue
 quid ex tempore proferre voluerit, siue scribendo literis mandauerit, ita illius fluat niteatque oratio,
 is certe scriptionis sequatur stylus, vt vnus nostra ætate, quod raro sanè prioribus etiam con-
 tigit seculis, dicendi leporem cum rerum peritia copulasse merito videri possit. Quod cum sæpe
 aliàs Romæ in publicis administrationibus, tum superioribus diebus priuatim apud nos manife-
 stissime declarauit. Cum enim Patauij esset, quo ex diutino grauique morbo conualescens valetu-
 dinis recuperandæ causa paulo ante concesserat, & ad eum visendum salutandumque nonnulli ses- 30
 natorij ordinis viri primarij conuenissent, inter quos Antonius Iustinianus & Ioannes Baduarius
 viri ingenio doctrinaque præstantes erant, quorum alter Aristoteli Peripateticisque mirifice erat
 affectus, illorumque etiam placita aliquot annos Venetijs luculenter professus fuerat: alter vero
 Platonem veterisque Academiæ assertores in primis admirabatur & extollebat: post prima illa, vt
 valerent, ecquid noui esset, cæteraque huiusmodi quæ primis in congressibus fieri dicere solent,
 cum iam factum esset silentium, & alterius ille sermonis ansam quæreret, ad Antonium conuer-
 sus & Ioannem, qui iuxta sedebant: Quid vos, inquit, Antoni & Ioannes, quando philosophiæ
 ambo egregiam nauatis operam, talibus ingenijs tantaque eruditione illam secatis distrahitis-
 que, & vt seditiosi solent ciues, in partes (quod aiunt) coniunctam illius & copulatam Rem-
 publicam dissipatis, neque vnâ potius, vt est, eam esse permittitis? Audio enim vos sæpenu-
 mero vestris in congressibus multum diuque hac de re inuicem dissidere & altercari solere, cum 40
 vterque vestrum tanquam pro aris & focis, pro hæresi obluetetur & depugnet sua. An igno-
 ratis Peripateticos ipsos & Academicos ex eadem quasi fontis cuiusdam origine defluxisse, no-
 minibusque solum differre illos, cum rebus sententijsque inter sese optime congruant, & vere con-
 cordent? Tum Antonius, Dicuntur, inquit, ista Bembe, dicuntur mehercule facilius quàm ex-
 plicentur: & antiquorum nonnulli, vt audio, & recentiorum etiam aliquot id ipsum ostendere sunt
 conati: sed meo quidem iudicio non minus ij quàm illi (vt in prouerbio est) oleum & operâ perdidit-
 runt. Nec immerito mehercule, quando hæ philosophorum sectæ pugnantibus inter se nixæ decre-
 tis, non in paucis quibusdam aut leuib; sed in omnibus ferè, & maximis præsertim de rebus tota
 (vt aiunt) diametro inter sese distare & dissidere videtur. Et quæ tandem sunt ista, inquit ille, in qui-
 bus hæc pugnant dogmata, & conuenire non possunt? Et Antonius, An parua tibi, inquit (vt 50
 hinc exordiar) non verborum sed rerum potius videtur esse dissensio in ijs quæ statim de pri-
 mis rerum initijs vtrique dicunt & sentiunt? Nostri enim quatuor rerum omnium esse volue-
 runt principes causas, materiam scilicet, formam, efficiens, & finem: illi autem his non contenti
 alias insuper adiungunt duas, instrumentalem nescio quam & exemplarem: recte ne an se-
 cus, haudquaquam laboro. Non enim id indagare excutereque in præsentia contendo, sed
 quòd diuersa loquantur & sentiant (vt facio) id nunc ostendere cogito. Mundum præterea no-
 stri neque aliquando genitum, neque interitum vnquam pro certo confirmant: illi vero

& à deo fabricatum esse illum, & quantum in ipso est, corrumpi posse autumant. Astra illi animo sensuque prædita, & singularia quædam esse animalia dicunt. Nos vero neque seorsum animata, neque sensibus insignita, sed cæli esse partes affirmamus. Animos præterea generat Plato, & ut sibi videtur, ostendit illos esse perpetuos. Aristoteles vero neque vllum animorum recenset ortum, neque planè æternitatem declarat. Eisdem perenniter à se ipsis moueri contendit Plato: ab iisdem vero omnem motionis abnegat modum Aristoteles. Longum profecto esset, & prolixo operis, in quibus ij discrepant viri, si recensere vellem omnia: de prouidentia: de fato: de dijs ipsis: de media dæmonum natura: de inferis. Quamobrem temporis angustia parcens, & breuitati studens, præsertim cum te audire potius quàm ipse dicere & disertare cupiam, pauca de multis, & hæc ipsa cursim quæ mihi ad manum venerunt, nunc in medium attuli. Ex quibus tamen vel cæco (vt aiunt) manifestum esse potest Academicos Peripateticosve neque verbis vnquam neque sententijs fuisse concordēs. Tum ille subridens, vt sæpe solet, Quàm accurate, inquit, & quàm memoriter Antoni collegisti omnia quæ Peripatetici Academicique nostri (vtrosque enim æque complector) cum litigare quàm conuenire malunt, hac de re in medium afferre solent. Quamobrem tu mihi haudquaquam aliud agens in præsentia, sed bene mehercule præmeditatus, aut certe ab ijs disceptationibus satis recens huc planè accessisse videris. Verum quanquam non tam dicendi mihi nunc, quàm audiendi habenda esset ratio: adestis enim hic duo philosophiæ lumina: quia tamen nonnulla habere me credo quæ hoc in loco mediocriter adduci possent, quibus (nisi opinione fallor) verborum solummodo, non rerum, vt dixi, inter illos viros ostenditur esse dissensio, ea, si videtur, vt potero, breuiter recensebo: nisi forte vos aliud quippiam huic sermoni præuertendum putatis. Et quid aliud, inquit Ioannes, non solum nobis, sed bonarum etiam artium studiosis omnibus, quin potius vniuerso hominum generi, vel maius à dijs immortalibus, vel optabilius contingere vnquam posset, quàm inueniri quempiam qui ceu honorarius arbiter recto iudicij examine inter Platonem Aristotelemque componere & posset & vellet? Verum prolixa admodum (vt arbitror) istiusmodi est res, plenaque controuersæ dissensionis, & longè verborum ambages, pluresque essent, vt probe innotesceret causa, explicarique posset, comperendinationes faciendæ. Temporibus autem breuitas nedum ad omnia quæ ad tantam pertinere controuersiam videntur explicanda non sufficit, sed neque ad ea quæ modo dixit Antonius, quæ quota illorum est portio enarranda, satis commode se habere videtur. Quamobrem non absurde meo quidem iudicio feceris si aliquam ex prædictis seorsum ceperis quæstionem, illamque, vt soles omnia, distinctè luculenterque pertractare contenderis. Vera narras, mi Ioannes, inquit ille, & ego iam pridem largus pollicitator cogitabam quonam me coniecissem imprudens, vnde non facilè sanè ob temporis angustiam me expedire nunc possem. Verum quam de re tu audire malles? De primis ne rerum initijs? An de mundi genitura, & astrorum naturis? an potius de animorum æternitate? Quicquid enim horum tibi sumpseris, vt id ordine explicari queat suo, integrum sibi nimirum exposcet diem. Quid enim aliud, inquit Ioannes, ex te audire nunc malim, quàm de quo mihi cum Antonio nostro non conuenit, & pro quo plura sunt prælia decertata, & adhuc sub iudice lis est? Quid tandem istuc est? inquit ille. Animorum, inquit Ioannes, æternitatem nescio an credit Antonius: certe totis contendit viribus (quod etiam, cum loqueretur, animaduertere potuisti) non esse illam à Platone nostro sufficienter valideque demonstratam. Hac de re hodie, nisi quid aliud forte cogitas, differentem te audire percuperem, quando & Academica (vt audio) cum Peripateticis probe coniunxisti, & professioni alioquin hoc tuæ maxime consentaneum existat. Extinctis enim aliquo interitu animis, omnem funditus tolli religionem est necesse. Tum ille, Faciam, inquit, vt lubet, quando & sponte mea id sum pollicitus prius, & tibi nunc rem gratam facturum me esse percipio. Verum quid noster Antonius ait? Et Antonius, Præuertit me, inquit, hac in re Ioannes meus. id ipsum enim abs te, si tacuisset ille, expostulaturus eram. Rem igitur mihi gratissimam feceris, si Platonicas de animorum immortalitate rationes docentis more vniuersas explicaueris, eas præsertim quæ scribuntur in Phædro, quæ mihi cum obscuræ alioquin & breues, tum haudquaquam (vt dixi) quod volunt ostendentes non immerito videri solent. Quasdam enim animis ascribunt motiones, quibus sublatis, vel non concessis, vniuersa animorum concidat æternitas necesse est. Tum ille, Demonstrant, inquit, Antoni, & mirifice sanè demonstrant animorum æternitatem rationes Platonice. quod autem breuiter & subobscurè fortasse id faciant, non eo inficias. res enim de qua agitur, multis obstructa est difficultatibus, & antiquorum (vt scis) fuit iste mos, res arduas & graues menti potius insiggnire velle, quàm auribus inculcare. Verum licet pluribus in commentarijs suis idem hoc facere animaduertatur Plato, de animorum enim immortalitate & in libris de Republi. loquitur, & in Timæo, & Phedone non minus differit, nonnullaq; etiam hac de re in epistolis ab eo sunt conspersa: hoc tamen in loco quem à me tibi explicari nunc expetis, peculiariter ex ipsius essentia animi, & ex ijs quæ illi per se inesse censentur, illius à Platone demonstratur æternitas: cuius ego inhærens vestigijs, quandoquidè hoc me subire oneris voluistis, & ego libens id ipsum recepi, hanc totā rem pro virili eo concludā modo, qui & facilior mihi, & ad nostrā disputādi vsum accommodatior esse videbitur.

Verum meminisse vos velim, quando ad hoc de animorum æternitate Platonicum conuiuium neque inuitati (vt aiunt) neque oblato accessistis hospites, sed vltro vos ingessistis, si non ex dignitate vestra, si non opipare & laute, sed ieiune & tenuiter accepti fueritis, vt non mihi succensere potius, quàm vobismet imputare velitis. Ardua enim res est, plenaque immensæ subtilitatis de qua est agendum, & ad quam non illotis (vt aiunt) manibus proculdubio esset accedendum. Quamobrem fere-
 tis me, inquit, & æquo etiam animo patiemini, si verbis interdum vti cogar nouis, nonnunquam etiam si externis, cum clarius quippiam nobis illa aut significantius quàm nostra exprimere videbuntur. Non vsitato enim admodum calle nostra progredietur oratio: & ideo omnibus vndique fulcienda adiuuandaque est adminiculis. Vt lubet, inquit Ioannes, modò rē ipsam intelligamus. Non enim ij sumus qui verborum splendorem & fucum potius quàm res ipsas quærere curemus. perge modo. Propositū igitur, inquit ille, nostrum, quando vobis ita videtur, deo cœptis fauente hoc ag-
 grediamur modo. Constitutum nobis est in præsentia Platonicis rationibus animorum immortalitatem ostendere, illorumque cum diuinam excellentemque, tum æternam & incorruptibilem declarare naturam. Istuc autem non incommode me facturum plane confido, si prius quidem quot sint corruptionis & interitus modi, in medium afferam, doceamque deinceps nullo illorum modo animos posse corrumpi. Si enim hoc ita continget, vt arbitror, animorum certe æternitatem omni ab illis sublato interitu proculdubio à me hodie demonstratum esse iudicabo. Ita ne vobis videtur, Antoni & Ioannes? an aliter censetis? Nobis profecto, inquit Antonius, vt pro Ioanne etiam respondeam meo, haud aliter videri potest. Quod enim corrumpi & interire nequit, id perpetuo manere & viuere necesse est: quam ob rem id ipsum monstrato modo. hoc enim opus, hic labor est. Tum ille, Probe, inquit, existimatis. quamobrem sic videamus. Quod corrumpitur omne, bifariam sanè corrumpi & interire percipitur. Aut enim ipsum à se ipso ob materiam in sese existentem corrumpitur, aut extrinsecus ab alio quopiam interimitur. Verbi gratia, lignum aut sponte corrumpitur sua solitari-
 um iacens, putredine scilicet, teredinibusque consumptum. in se ipso enim sui gestat interitus causam, materiam videlicet, quemadmodum in suis de Republica commentarijs scribit Plato, afferens quæcunque sponte sua intereunt, omnia à domestico quodam & interno corrumpi vitio. Aut rursus extrinsecus lignum corrumpitur, vt cum ab igne comburitur, seu à dolabræ acie comminuitur, siue secatur à ferra. Valens enim sui natura etiamnum perstare, externa interit iniuria. Quoniam igitur (vt vidimus) duo sunt vniuersales corruptionis modi, geminæ iccirco à Platone nostro in Phædro de animorum immortalitate afferuntur rationes, duorum vi & potestate syllogismorum necessario collectæ, quarum altera quidem à semetipso animum destrui non posse demonstrat, quoniam se ipsum mouet animus, & ideo mouetur semper. Altera vero, quod neque ab alio perimi potest animus, clare ostendit, quando alijs omnibus ipse motionis cuiusque est initium & origo. Cæterum ad clariorem non minus dictorum, quàm mox dicendorum intelligentiam, fortasse non erit malum syllogismos vtrosque cum suis seriatim recensere propositionibus, vt vniuersa isthæc explicata materia veluti sub oculis posita, nullo posthac negotio percipiatur. Prioris igitur rationis hæc plane est series. Animus à se ipso mouetur: quod à se ipso mouetur, semper mouetur: quod semper mouetur, est immortale: animus igitur immortalis est. Hæc, vt diximus, ratio nobis sanè ostendit à se ipso animum non posse corrumpi. Secundæ autem processus ratiocinationis hoc maxime constat modo. Animus se ipsum mouet: quod se ipsum mouet, motionis est principium: quod est principium motionis, est ingenitum: quod est ingenitum, est incorruptibile: quod est incorruptibile, est immortale: animus igitur est immortalis. Hæc autem (vt dictum est) ratio peculiariter animorum immortalitatem ostendit, ideo quia à nullo extrinsecus alio destrui corrumpive potest animus. Et hæc profecto duæ sunt illæ rationes quæ de animorum æternitate à Platone in Phædro sunt adductæ, quas tu Antoni cum breues admodum & concisas, tum difficiles & subobscuras tibi videri dixisti, quæ licet sint duæ, alia (vt diximus) atque alia animorum immortalitatem ostendentes via, quia tamen inter se aptæ quodammodo & bene connexæ sunt, vnica videri vtrinque sumpta potest ratio. Neque immerito mehercule. Quod enim à se ipso non destruitur, neque ab alio etiam quopiam destrui & corrumpi potest. Nam cum in semet suæ causam gerat perennitatis & salutis, quoniam modo ab alio destrui & corrumpi valeat, vix bene fingi potest, quandoquidem si-
 bi semper adest, & saluum se esse vult. huiusmodi autem est (vt ostendetur postea) id quod à se ipso mouetur. Et rursus quod ab alio non corrumpitur, sed principium est & causa potius vt alia conferuentur & viuant omnia, vt id à se ipso destrui corrumpive possit, haudquaquam possibile esse videtur, quale motionis ostendetur esse principium, cum præsertim neque à superioribus illud corrumpi causis verisimile sit, à quibus conseruatur & fouetur magis: neque ab ijs quæ infra sunt, cum ipsum essentiæ illis initium existat & causa, omnibusque sui præsentia motionem largiatur & vitam. Si autem à nullo corrumpitur, quoniam modo rursus se ipsum corrumpat & destruat, iugis omnibus fons existens & origo vitæ, reperire nedum difficile, sed impossibile esse videtur. Recurrunt igitur in sese rationes (vt diximus) istæ, quæ licet idem probare concludereque animaduertuntur ambæ, peculiari tamen & propria quadam via vtraque id facere contendit. Sed nescio quomodo dum de complicatis connexisque rationibus istis loquimur, nostra labens sensim prætergressa est oratio, multaque fluxu rapuit & inuol-

uit suo, quæ alioquin non mediocri explicationis indigent cura. Inhibeamus igitur, si placet, paulisper, & vnde egressi sumus, eò redeamus, vt ordine quæque suo & explicentur accuratius, & melius intelligi percipique possint. In superioribus (si recte animaduertistis) rationibus communis quædam duobus syllogismis sumpta est propositio, ista videlicet, Animus se ipsum mouet, siue à se ipso mouetur. Nihil enim refert, vt arbitror, vtro dicatur modo, cum vtrouique propositionis diuersimode prolata eadem sit vis & potestas. Quod enim se ipsum mouet, à se ipso mouetur: & idem etiam rationis propositione transposita probe recurrit modus. Hanc igitur in primis propositionem pro virili explicare conemur: & de natura se ipsam mouente, quæ in ijs quæ mouentur, primaria sanè esse censetur, diligenter perquiramus, quam magni certe nominis viri, & in primis philosophus Aristoteles, infirmare & destruere sunt conati. Simul enim propositum recte agemus nostrum, & inter primarios philosophos Platonem & Aristotelem obiter etiam componere poterimus, qui mea quidem sententia (vt sæpe dictum est) & in alijs ferè omnibus quibus dissidere videntur, & in hac præcipue re de qua verbotenus litigant, sententia ipsa rectoque rationis intellectu bene conueniunt & concordant. Cum enim omnes corporeas ab animis motiones seiungat Aristoteles, & iccirco neque semper moueri, sed neque moueri omnino illos asserat, haudquaquam merito apud eos qui hanc rem rite perpendere volunt, Platonem taxare potest, qui aliam esse animorum, aliam corporum asserit motionem: & proprijs peculiaribusque vtraque hæc moueri affirmat motibus. In decimo enim de legibus commentario isthæc ad verbum memoriæ prodidit Platon: Trahit quidem animus cælestia omnia, & terrena insuper, & ea quæ in mari sunt, suismet motionibus, quarum ista sunt nomina: velle: considerare: curare: consulere: opinari, siue recte, seu perperam: gaudentem: confidentem: dolentem: timentem: amantem: perosum. Ex quibus vel cæco (vt aiunt) est manifestum alias motionis esse species quas animis assignat Plato, & alias quas ab eisdem Aristoteles remouet, & in verbis solum hac de re inter præceptorem & discipulum omnem esse controuersiam. Quod enim Aristoteles animi affectiones, siue ægritudines seu passiones appellat, id motiones vocat Plato, cum vterque tamen corporeos motus ab animorum essentia censeat alienos. Neque hoc immerito equidem. quod enim diuisibili & continuæ conuenit endelechiæ, indiuiduæ animorum essentiæ qui conuenire potest: Verum hæc (vt dixi) pro talium concordia philosophorum à nobis obiter in præsentia sint adducta. quamobrem ad nostrum redeamus propositum, probemusque pro virili aliquod motionis initium in rebus necessario reperiri, idque ipsum naturam esse quæ se ipsam mouet. Hoc autem præcipue aggrediamur modo. Cum planè constet, perspicuumque sit, esse in natura aliquid quod ab alio manifeste moueatur, quærendum sanè est vtrumne id quod mouet, moueat & ipsum ab alio motum, & illud rursum ab alio etiam motum moueat, & sic ad infinitum: aut circulo illa quæ mouentur ab alio, se inuicem mouent, & à se mouentur, ita quòd primum semper moueatur ab vltimo: aut est tandem ad primum venire quiddam, quod se ipsum mouens, & alia, à nullo extrinsecus alio moueatur. Neque alius quisquam à supradictis eorum quæ mouentur, omnino reperiri potest modus. Cæterum cum duo illi priores motorum modi ratione penitus careant, quoniam neque infinitas, vt ita dicatur, in essentijs reperitur vlla, infinitorumque ratio sub scientia cadere nulla potest: & circularis ille à se inuicem cum mouentium, tum motorum contextus vniuersi ordinem destruit, cum idem eiusdem causam faciat & causatum: vt merito excludantur illa, ad quoddam sanè motionis peruenire principium necesse est, quod iugi perennique vitæ actu cuncta post se mouet & temperat: quod esse animum & Plato proculdubio, & Aristoteles voluerunt, licet is immobilem illum esse asserat, Plato autem naturam se ipsam mouentem, eo quo diximus modo, constanter asseueret. Cæterum si commutentur nomina, & se ipsum mouentis loco se ipsum perficiens reponatur, aut se ipso viuens, & in se ipsum agens & patiens, omnia profecto Aristoteli & Platoni quàm optime quadrare videbuntur. Intellectus siquidem, quem animi supremum ambo esse volunt caput, & se ipsum intelligit, quando eius essentia illius est actio, & se ipsum perficit: & licet improprie, per transumptionem tamen in se ipsum & agere & pati non inconcinne dicitur: sed quoniam paulo post hac ipsa de re suo dicitur loco, iccirco reprimam me nunc, & non prosequar longius. Constitutum igitur cum sit in præsentia, & de philosophorum consensu vtrouique sanè compertum & declaratum, motionum omnium principium & fontem esse animum, quòd is se ipsum moueat, & à se ipso moueatur, hoc deinceps videamus modo. In vniuersa entium omnium latitudine à contrario in contrarium nusquam nisi per medium com meat pertransitque natura. hoc enim modo à calore in frigus intercedente permeat tepore, & ab albo in nigrum fusco interueniente transmittit: ab oppositisque semper qualitatibus ad oppositas per illarum graditur media: quod in anni etiam temporibus est videre. ab æstate enim ad hyemem, & ab hyeme rursus ad æstatis tempora natura, hic interiecto vere, illic autumnopro greditur medio. & ad summam tum in corporibus ipsis, tum in natura etiam incorporea omnes à contrario in contrarium transitus peculiaribus proculdubio fieri medijs animaduertuntur. Simili igitur rationis modo in proposito etiam fieri nostro est necesse. Cum enim in entium reperiatur genere id quod ab alio solum est motum, & rursum id quod penitus est immobile, interstitio sanè reponi in medio necesse est id quod tum mouet, tum mouetur, quod à se ipso moueri dicimus, vnum inquam & idem numero existens & subiecto, mouens & motum, vt obi-

ter Aristotelem & Peripateticos caueamus, qui animal huiusmodi esse per se, & à se motum autumant. Non enim idem numero & subiecto in ipso animali mouetur & mouet quippiam, sed anima quidem solum mouet (vt illis sanè placet) corpus vero mouetur solummodo. Non igitur se ipsum mouere proprie dicitur animal, cum isthæc ipsa proprietas in simplici solitariaque natura, quod retro diximus in eodem numero & subiecto, reperiri debeat, quæ media, vt vidimus, reperta est inter immobilem penitus naturam, & illam quæ solum mouetur ab alio. Et alioquin cum ipsum animal, vt Aristoteli ascribunt, ex immobili quadam natura, anima scilicet, & ab alio mobili, corpore videlicet, plane sit compositum & conflatum, non potest id quod in præsentia quærimus, esse, se ipsum scilicet mouens & agitans, cum neque anima secundum illum penitus moueatur, neque corpus quippiam moueat: se ipsum autem mouens, vt græci cum bene indicat nomen, *αὐτοκίνητος*, idem numero & subiecto existens, tum mouet se, tum à semet mouetur. Quanuis (vt sæpe dictum est) si recto iudicij examine rem hanc bene perpenderel vellemus, naturam profecto se ipsam mouentem de Aristotelis sententia ipsum esse animum non iniuria contendere possemus. Scribit enim is vir in physicis suis his fere verbis. Quod si opus fuerit determinare vtrumnam sit motionis initium & causa, se ipsum mouens videlicet, an id quod ab alio mouetur, illud profecto sine controuersia omnes dabunt: principium autem motionis omnium animum esse, apud philosophum Aristotelem clarius est, quàm vt aliquo ostensionis egeat adminiculo. Præterea cum animatum omne ab inanimi ipsa sit determinatum distinctumque vita: viuere autem nihil aliud sit, quàm intrinsecus ab anima per illius altricem agitari potestatem, quam in suis de anima commentarijs, motionem tum ad nutrimentum, tum ad augmenta & decrementa philosophus vocat Aristoteles, cur non de illius etiam sententia à se ipso mobilis, id est *αὐτοκίνητος* iure dicitur animus, qui sua se sponte excitat, & corpus ita agit & impellit? Verum hæc in præsentia obiter sint transcurra. Cæterum quoniam complures hac de re hucusque & variæ in medium sunt adductæ rationes, nonnullaque etiam interiecta, quæ etsi ad propositum faciunt negotium, interpellata tamen dicendi serie, obscuriorem fortasse quàm desideramus orationem effecerunt nostram, si volentibus vobis facere me crederem, breuiter quæ dicta sunt colligerem omnia, vt & vniuersa de qua agitur res melius innotesceret, & sub vno statim contuitu apte teneretur. Sub hæc dicta cum reticisset ille, ceu quid sibi mandaretur expectans, Antoniusque & Ioannes istuc summe se cupere dixissent, rursus hoc exorsus est modo. Initium esse quoddam, Antoni & Ioannes, originemque motionum omnium (vt animaduertistis) necessaria diuisione collegimus: idque ipsum esse animum Platonis Aristotelisque consensu planè diiudicauimus. Porro eum in interstitio collocatum medio perspeximus naturæ penitus immobilis, & illius quæ solum mouetur ab alio: quamobrem non immerito diximus motionum omnium animum esse principium: & qui se ipsum moueret, & à semet moueretur: quod græci vnico exprimentes vocabulo apte & significanter *αὐτοκίνητος* appellant: vnde etiam ad quotidianum loquendi vsum res ista peruenisse videtur. Animatum enim omne id appellat vulgus, quod à se ipso moueri, id est intrinsecus agitari percipiunt, ceu animæ sit ista vis & potestas, se ipsam prius, & corpus deinceps mouendi. Quem admodum enim in entium quæ intelligunt ordine quiddam est quod ab alio intelligendi accipit munus, veluti de Aristotelis sententia mens illa est quam potestate intellectum vocat ille, aliud autem à se ipso intellectionem habet, quam impertit alteri, ipsum autem cum omnimoda sit fons & origo intellectionis, & alia sanè omnia & se ipsum non minus intelligit, vt illa est mens quam actu intellectum Peripatetici appellant: ita in ijs quæ mouentur, hæc quidem ab alijs solum agitari mouerique percipiuntur, vt corpora sunt omnia: illa vero & alijs motum præstant omnibus, & se ipsa mouere nata sunt, quales esse animos retro (vt arbitror) manifeste satis est demonstratum. Hæc igitur diuina animorum est natura, iugi se ipsam motione semper agitans, quam in suis de legibus commentarijs diuinus ille Plato primum omnium motionum initium, & vnicam esse causam præclare demonstrat. Nam & efficiens motionis est causa, & exemplaris, & finalis, quæ propriæ veræque entium sunt causæ. Formalis enim siue specifica cum in producta factaque reperiatur re, imò res ipsa sit iam effecta, causatum potius quàm causa merito existimari potest. Materia autem longius etiam à vera causæ distat ratione, cum in earum reponatur numero causarum, quæ à philosophantibus, sine quibus non, appellari consueuerunt. Quamobrem in iisdem de legibus commentarijs diuinus Plato omnium esse causam motionum naturam se ipsam mouentem alia etiam ostendere volens via, Si omnia, inquit, quæ mouentur, starent, quidnam esset id quod primo moueretur? An illud sanè quod sua sponte & à se ipso mouetur? Neque hoc ab re. Si enim id quod motrici prope fit causæ, manifestò moueri videmus, omnibus quæ alieno mouentur impulsu, quiescentibus, profecto hæc ipsa se mouens natura, cum in se motricem gerat potestatem, illique non solum fiat propior, sed vniatur etiam & copuletur, quinimo omnem essentiam suam inde capiat rationem, & prima mouebitur vtique, & alia motu suo mouebit omnia. Ambigimus autem nos hac de re, & non facilè rationi obtemperamus, quia corporeis emancipati sensibus, & illorum iudicantes arbitrio, mentis obtusos & hebetes oculos habemus. Quemadmo-

10

20

30

40

50

60

dum enim si quispiam aut loci vitio, sicut de Cimmericorum dicitur populis: aut casu etiam aliquo solis nunquam conspexisset iubar, diei tamen cerneret claritatem, is merito mehercule dubitaret disquireretque quænam tam immensi splendoris existeret causa: ita quia animum ipsum non cernit vulgus, & ab oculorum consuetudine difficulter se abdicat, motionis illum esse principium, & à seipso moueri non immerito ambigere animaduertitur. Qui tamen cum alia moueat omnia, multo prius se ipsum mouere verisimile est, haud dissimili mehercule commemorati solis exemplo, qui alia illustrans omnia, multo prius se ipsum splendidissimo vegetat & replet lumine. Vnumquodque enim (vt recte physici dicunt) perfecta actionum suarum semper orditur initia. Verumenimvero cum sit constitutum, & satis (vt arbitror) ex dictis ostensum, motionum omnium initium esse animum, & quod is se ipsum sponte mouet sua, & à se ipso mouetur, facilius profecto post hoc & longe clarius Platonice deductio rationis existet, per quam illius demonstratur æternitas. Quod enim à se ipso mouetur, cum semper sibi adsit, & nusquam se deserat, absistatque nusquam, semper moueri necesse est. Si enim quæ mouentur ab alio, eousque moueri animaduertuntur, quoadusque motori adhærent & appropinquant suo, quid illi consentaneum est accidere naturæ, quæ non tantum coniunctam, sed unitam etiam & consubstantialem (vt ita dicam) sibi habet motricem vim? Nihil aliud profecto, nisi perenniter illam & semper agitari & moueri. Animi enim motio finem ideo nunquam est habitura, quia nunquam se ipse deserturus est animus. quod autem finem non habet, semper est. agitetur igitur animus semper necesse est. Ex quo deinceps illius certissima ratione colligitur æternitas. Animi nanque motus illius est vita, cum in ipso principium & origo omnis reperiatur vitæ. Cæterum hoc in loco obiter vos admonitos voluerim, hanc philosophi rationem non ex probabilibus quæ fidem solum faciant, procedere rationibus, sed certissimæ necessitatem in se demonstrationis habere. Ex primis enim & per se, & in se inuicem recurrentibus, quæ conuertibilia iuniores vocant philosophi, manifestissime deducitur, ex quibus omnis sanè conflatur scientiæ modus. Quod enim principium est motus, se ipsum mouet, & semper mouet: & quod se ipsum mouet, tum semper mouet, tum motionis est principium vniuersæ. Et rursum quod incessanter mouet, & se ipsum mouet, & omnibus alijs prima motionis præstat initia. Sed alia etiam via istuc ipsum ostendi demonstrarique hoc maxime potest modo: id quod præstare valet excellentius quippiam aliquo in genere & dignius, idem profecto eodem in genere inferius viliusque aliquid facile præstare poterit. excellentius autem sine controuersia est & dignius, bene esse, quàm ipsum simplex esse. id autem sibi ipsi præstat animus, quando se excolit & perficit, & à corporis se contagio seuocat & abducit. Præstabit igitur sibi & ipsum esse. animi autem esse, illius est vita. Vita vero nihil aliud esse censetur nisi perennis quædam iugisque motio. sibi ipsi igitur motum præstabit, & à se ipso mouebitur animus. Quamobrem hoc etiam modo ex incessanti illius motu, animi apparebit æternitas. Nec immerito mehercule. diuina enim omnia, & quæ aliquid primo alijs præstare impertirique videntur, à semet incipere & exordiri necesse est: quod vel claro diurni sideris exemplo nobis clarere potest. sol nanque cuncta lumine collustrans suo, ipsum certe est lumen, splendorisque fons & origo vniuersi. Quamobrem cum cæteris omnibus vitam & motum præstet animus (illius enim gratia Aristoteles *ἄυτοκίνητος*, id est à se ipso motum appellat animal) multo profecto magis & prius sibi ipsi & vitam præstare & motionem necesse est. Semper igitur mouetur animus, & deficit nunquam. Quæcunque autem externo agitantur impulsu, cum in se ipsis motricem illam non habeant vim, aliquando motum ab alio recipientia: quandoque etiam illum amittere est necesse. Cessante autem illo, cessat vita, inquit Plato. motum enim animi, illius (vt diximus) intelligi vult vitam. Cæterum hoc in loco de cæli corpore non contemnenda sanè oritur difficultas. Si enim quoniam semper mouetur, à semet illud moueri concesserimus: non solum animo, sed corpori etiam principium & originem dabimus motionis: quod fieri haudquaquam potest, vt vnius scilicet rei duo prima reperiatur exordia. Si autem *ἑτεροκίνητος*, id est alterius impulsu agitatū illud esse dixerimus, de Platonis sententia aliquando à motu esse cessaturum illud, & interituum quandoque concedere cogemur: quod, exceptis paucis, philosophantium concedit nemo. Vtrinque igitur (vt percipitis) nos vrgent angustia, & in salebris (vt aiunt) nostra versatur oratio. quamobrem complananda mihi veritatis est via, hocque pro virili in primis est explicandum, simulque Platonis dicto in præsentia moderandum. Hoc autem maxime aggrediamur modo. id quod à se mouetur, quod *ἄυτοκίνητος* graeci vocant (nihil enim prohibet, vt opinor, breuitatis perspicuitatisque causa istuc sæpius vsurpare vocabulum) in duplici percipitur esse differentia. Aut enim simplex est, nulli obnoxium diuisioni, & omni prorsus carens parte: & huiusmodi proprie & est, & dicitur *ἄυτοκίνητος*: qualis est animus. aut est interuallis quibusdam, quas dimensiones vocant, iam distinctum, & corpoream habens mole, quod, licet improprie, *ἄυτοκίνητος* tamen & ipsum appellatur, cuiusmodi esse cælum animaduertitur: quod quia corpus est, & ideo à motionis totius fonte distat animo, *ἑτεροκίνητος* merito dici potest. Quoniam autem in corporum genere primum est, materiaque caret transmutabili, & connatam in essentia sua gerit vitam, à qua deseritur nunquam, vnde etiam perpetuo mouetur, iccirco ad illius similitudinē quod proprie tale est, *ἄυτοκίνητος* non ab re appellari potest. Est igitur cælum media quædam inter id quod vere à se mouetur, & id quod proprie mouetur ab alio, collocata constitutaque natura, vtriusque particeps rei: & vtrorunq; licet improprie, sortita tamen, vt dictum est, nomen. necque

enim *αυτοκίνητος* per se, nec *ἑτεροκίνητος* proprie cæli est corpus, cum & moueatur ab animo, & incessabili semper motione versetur. Cæterum haudquaquam immerito hoc illi contingere videtur. semper enim secundarum summitates & apices rerum, vt vniuersi seruetur continuitas, omniaq; conuenientibus repleantur medijs, & primorum copulantur extremis, & illorum non nihil sapere naturæ perhibentur. Cum igitur primum in corporum genere sit cælum, vltimum autem intelligibilis naturæ sit animus, complicari copulariq; isthæc, & similitudinem conuenientiamq; ad se inuicem habere quandam necesse est: quamobrem ætherium corpus si veluti anima quædam & vita extensa quodammodo, & in molem dispersita à se moueri, & indefinenter perpetuoq; agitari dicatur, non perperam profecto falsoq; dicitur. Connatam enim (vt diximus) & ceu commixtam in essentia sua gerit vitam, à qua cum deferatur nusquam, perpetua iccirco motione versatur. Cæterum alia hoc in loco ex ijs quæ dicta sunt oritur difficultas. Sunt enim qui nobis dant, & id quidem libenter, à se ipso moueri semperq; agitari animum: addunt tamen id illi contingere donec fuerit, verum nihil prohibere eum quandoque extingui & interire. Quos non ab re percontandos in præsentia ducimus, vtrumne cum interit (vt volunt) animus, illius ante cessat actio, quam *αυτοκίνησις* græci, nos iugem sui ipsius motionem dicimus, postmodum vero ipsius deficit essentia: aut è contrario prius ipsa definit essentia, postea vero perennis illa interit motio: an simul essentia deficit & motio. præter enim treis istos alius profecto inueniri non potest modus. Cæterum cum neque essentia ante actum possit definere: ab illa nanque omnis fuit operatio & motus: parique modo neque actus ipse ante essentiam destrui corrumpique possit, constitutum enim concessumque ab illis est, donec perstat animus, perpetuò illum à semetipso moueri: tertium necessario concedendū est, in animi scilicet interitu ambo simul definere, essentiam videlicet, & actionem: aut, quod idem valet, esse ipsius, & eius motionē. Rursum igitur hoc ita constituto, absentes aduersarios ac si adessent isto interrogemus modo. Quando quidem vultis o viri, imò concedere nunc coacti estis animum interire, quia simul (vt dictauit ratio) & essentia deficit & motio, à quonam huiusmodi accidere illi dicemus interitum. Profecto aut à se destruat animum, aut ab alio extrinsecus interimatur necesse est: quod in superioribus clarissimo ligni docuimus exemplo: neque sane est dare tertium illius interitus modum. Cæterum tantum abest vt seipsum interimat corrumpatque animus, vt se perenni illo, & vt ita dicam, essentiali saluet potius & custodiat motu, vitamque iugiter foueat suam. Simplex præterea animi est natura, neque habet in se quicquam admixtum quod dispar sit sui atque dissimile. Quamobrem neque diuidi vsquam neque interire potest: quod quia naturæ secus accidit corporeæ, iccirco à se ipsa fatiscere illam aliquando & dissipari necesse est. Sed neque extrinsecus ab alio quopiam interimetur animus, alioquin non *αυτοκίνητος* esset ille, sed *ἑτεροκίνητος*, cum externa iugruente vi ad interitum compellatur, contra id quod positum à vobis concessumq; retro fuerat, animum scilicet dum animus est, & à se ipso moueri, & incessanter moueri. Præterea si ab alio destruitur animus, aut à superioribus longeq; se dignioribus destruetur causis: aut ab infra se positis, ignobilioribusve. Atqui superiores omnes supra animum collocatæ stantescq; causæ illum perficiunt potius, & saluum volunt. Diuina enim huiusmodi sanè sunt omnia, haudquaquam inuida, & bonorum suorum large munifica, redundantiaq; salutaria bonitate. Inferiores verò hoc efficere nequeunt causæ: cum illi obsequantur & pareant magis, & ab illo ceu à perenni quodam fontis exordio suarum auspicentur initia motionum. Non igitur à semetipso, sed neque ab alio quopiam (vt ostensum est) destrui potest animus: quamobrem immortalem illum proculdubio & incorruptibilem semper manere necesse est. Est & alia subtilis mehercule & de naturæ penetralibus eruta ratio id ipsum hoc efficiens & cogens modo. Cum enim corruptionis totius & omnis interitus (quemadmodum in physicis philosophus docet Aristoteles) priuatio existat causa, id certe quod istuc non admittit incommodum, nulli vnquam patere corruptioni necesse est. porro neque forma ipsa, quam & speciem vocant, neque quod suapte natura formæ est participes, priuationem in se recipere vllam animaduertuntur: illa quidem merito, quoniam nihil suum admittit recipitque contrarium: formæ autem contraria est priuatio. Hoc vero ideo, quia dum est, connatam semper habet suæ formæ præsentiam. quamobrem contrariam recipere priuationem haudquaquam potest. Ignis enim quia congenitam habet caliditatem, iccirco frigiditatem admittere nullam potest. Cum autem animus quædam sit forma & species priuatione semper carens, omni prorsus carebit interitu. Neque hoc ab re mehercule. quod enim corrumpitur, omne ideo corrumpi & interire censetur, quia naturam in se habet quandam quæ aduentitias & externas (vt ita dicam) formarum admittit impressiones: & iccirco contraria facilè recipit omnia: quinimmo ceu id ipsum habeat muneris, in ijs alternare per vices variarique nata est: qua quoniam caret animus, ideo omni prorsus carere interitu est necesse. Habet autem substantia illa, quam compositam physici vocant essentiam, ab ea de qua loquimur natura, quam *ύλη* græci, nos recto materiam appellamus vocabulo, indefinitum quicquid habet omne, & inconstans, & lubricum. Continuat namque mutationi & corruptioni materiale obnoxium est omne, nunquam eodem consistens gradu, sed semper Protei modo labens & præterfluens, & fiens verius quàm factum, & quod generari potius dicatur, quàm vere existere. Siquidem momentaneum solummodo habet esse, cum vtrinque non esse liquidò habere percipiatur: ante quidem, quia generabile est: retro autem, quia est corruptibile. Ab huiusmodi igitur materiæ natura composita tot incommoda pa-

10

20

30

40

50

60

titur essentia: à forma autem, siue specie, & ipsum habet esse, & determinatam essendi possidet ratio-
 nem: & omnino quod perfectum quiddam in entium est genere, & quod existit, huiusmodi quale esse
 percipitur, omniaque illi merito refert accepta. Ex quibus omnibus clare (vt arbitror) animorum patet
 æternitas: & rationis explanatio prioris Platonici syllogismi etiam est manifesta, quo in superioribus
 dixeramus animi immortalitatem ea scilicet ostendi via, quoniam à semetipso destrui corrumpique
 non potest animus. Secunda autem ratio per quam eadem animorum, licet modo alio, ostenditur im-
 mortalitas, vnicam in se anticipem recipit propositionem, eam scilicet quæ dicit motionis ingenitum
 esse principium. namque aliæ tum communes sunt, & in superiori explicatæ ratione: tum autem non so-
 lum à Platone, sed ab Aristotele etiã & Peripateticis comprobatæ: quãobrem dimissis illis hãc ipsam
 10 de qua ambigere quispiam posset, diligenter in præsentia excutiamus. Sunt enim qui dicant ingenitum
 esse, non omni conuenire principio. Nam nihil prohibere quippiam alicuius esse principium, non ta-
 men id esse ingenitum: & exemplo etiam se iuuant. Ecce, inquit, Aecidarum principium est Aeacus,
 & tamen is generatione non caret. Ad infirmam autem destruendamque propositionis cõmunita-
 tem, vnicam aiunt sufficere adductam instantiam. His igitur occurrentes dicimus principium quan-
 tum ad propositam spectat rem, illud certe esse quod primo vniuersam illius cuius dicitur esse princi-
 piū, producit speciē: verbi causa ipse homo, quod *ἀνθρώπων* Græci, nos hominis ideã, siue spe-
 ciem seu exemplar dicimus, omnes vbique potestate sua producit homines. Similique modo ipsum
 æquale omnes in omni genere efficit æqualitates, & *ἀνοήτων* omnes motionū omnium produ-
 cit rationes. Huiusmodi autem ingenita esse principia est necesse, eo scilicet modo quo animaduertū-
 20 tur esse principia. Nihil enim prohibet eadem vt intelligibilia sunt verbi causa, aut intelligentia, aut
 entia, ab alijs sanè prouenire principijs: verum eo rationis modo principia non existunt, sed ab alijs
 desuunt emanatque principijs. Principium igitur omne, vt est huiusmodi, ingenitum proculdubio es-
 se necesse est. Non enim fit principium eorum quippiam quorum principium dicitur: verbi gratia
 intellectus principium intellectiōis existens, non aliunde, sed à semetipso intellectiōem habere cen-
 setur. Ens ipsum aliorum omnium essendi causa & origo, non ab alio, sed à se ipso essentiam possidet:
 ipse sol vniuersi fons & principium luminis, nusquam id accipit quod omnibus impertit imbar. Ve-
 rum cur ego hac in re tam diu & vobis fortasse negotium præbeo, & ipse inuicem mihi facefso, quæ
 vnico facillime verbo concludi potest? Principium motionis ingenitum esse contendimus, nec imme-
 30 rito id quidem. nam si genitum esse confirmetur, cum generatio omnis aut motus sit, aut nō sine mo-
 tu, ante omnem motionem dicere sanè cogemur esse motum. quod cum per se sit absurdum, & mani-
 festam in se contineat repugnantiam: tum etiam absurdus fieri videtur quando ad infinitum nobis
 hac in re progressionis aperit modum, in nullo cogitationis termino firmante se animo, sed motum
 semper ante motum indefinenter sibi affingēte, & nusquam stante. Concedendum igitur est (vt ar-
 bitror) principium omne vt est huiusmodi, esse ingenitum. quare motionis etiam principium esse in-
 genitum fatendum est. Cæterum quoniam in Platonica secundæ rationis ostensione plures etiam
 partialium rationum latitant modi, occulta probantes vi principium omne ingenitum esse: age quã-
 doquidem hanc cœpimus nauare operam, & vobis non aliud videtur agendum, illos etiam breuiter
 & cursim (vt aiunt) explicemus. Principium omne primo est id quod esse dicitur, verbi gratia princi-
 40 pium luminis primo luminosum esse censetur. Caloris principium primo calidum & est, & esse dici-
 tur. Simiter aliã principia omnia hoc se habere modo fatendum est. Nullum genitum primo tale est,
 cum omne genitum ab alio sit generatum, & ab alio procedat simili. Nullum igitur principium est
 genitum: ingenitum igitur. Præterea cum omne genitum ex alio generetur sui ortus principio: si geni-
 tum detur esse principium, ex principio utique aliquo erit genitum. quamobrem principij (vt retro visum
 est) erit principium, & ad infinitum principiorum extēdetur progressio. Adhuc etiã, omne genitum
 ex aliquo non huiusmodi constitui generarique percipitur. homo namque ex non homine, animal ex non
 animali generatur: & in ijs etiam quæ arte fiunt, similis illorum fabricæ deprehenditur esse ratio.
 Lectulus enim fit ex non lectulo, & domus ex non domo fabricatur. Quamobrem si vsquam genera-
 retur principium, ex non principio utique fieret: & rursus cū omne (vt diximus) genitum ex principio
 generetur, ex principio fieret principium. Ex non principio igitur, & rursus ex principio generabitur
 50 principium, si generationē aliquã illi assignare voluerimus. quo nihil certe absurdus, aut pugnās magis
 dici aut cõminisci potest. Satis igitur (vt arbitror) ex dictis ostensum est ingenitum esse principium. Inge-
 nitum autem omne incorruptibile est. quicquid autem corrumpi non potest, æternum est. quod est
 æternum, neque morti obnoxium est, neque aliquo interit modo. Animorū igitur essentia incorruptibi-
 lis est & immortalis, iugi se ipsam vegetans motu, & omnes insuper motionum species, id est vitæ
 modos, ex sese incessanter producens & proferens. Cæterum quoniam semoto à principij natura ge-
 nerationis exordio, corruptionis etiam verisimiliter semouendus est finis: hoc certe in loco vni-
 uersa de animorum immortalitate sufficienter commodeque conclusa videri poterat ratio, cum & alios
 quin omnes hac in re omnium consentiant philosophorum sectæ, & Aristoteles euidenter in suis de
 cælo commentarijs ingenitum omne incorruptibile etiam esse demonstrat. quamobrem si recte me-
 60 ministris, in ijs quæ retro diximus, hac de re me non esse verba facturum non immerito præ me tuli.
 Quia tamen diuinus Plato, siue admirabili quadam ingenij copia & vbertate nihil intactum hac in
 te, nihil non excussum dimittit, siue id potius de composito hominum causa facit, vt omnibus illi

numeris diuinam in se agnoscant & venerentur partem: & iccirco non solum ingenitum, sed incorruptibile etiam probat esse principium: age & nos illius rationem, quæ non ex directo (vt aiunt) propositum, sed per impossibile sequens ad oppositum, concludit datum, breuiter hoc explicemus modo. Si principium (vt dicitur ratio) incorruptibile non est, corruptibile utique erit. Supponatur igitur corruptum esse principium. Corrupto certe principio neque ipsum ab alio quopiam poterit restitui & effici: neque aliud quippiam ab illo fieri productive poterit. Quoniam enim omne quod generatur, ex aliquo generari principio necesse est, interempto certe destructoque illo, nihil profecto poterit aliud generari. Et rursum neque ipsum ab alio quopiam fieri produci poterit, quoniam omne quod fit, ex quodam fieri principio concessum est. Positum autem fuit principium esse corruptum. Quamobrem ceu rerum omnium præcisa enectaque radice, nihil inde emergere pullulareque amplius poterit. Incorruptibile igitur est principium, vel omne (vt inquit Plato) decidat coelum necesse est, generatioque intereat & cesset vniuersa, motionis interempto principio primo. Quod cum animi esse naturam in superioribus clare sit ostensum, animum incorruptibilem esse & immortalem summa est necessitas, cuius, vt probatum est, neque à se vsquam, neque ab alio quopiam destrui corrumpique potest essentia. Verum hoc quispiam in loco ob ea quæ retro dicta sunt, de elementorum naturis non immerito posset ambigere. Cum enim inanima elementa sint omnia, & vniuersa in hoc philosophorum omnium cõsentiat natio, ad peculiaria tamen quæque ferri loca, & interno agitari principio animaduertuntur. Ignis enim naturæ permissus suæ, summa petit statim. Terræ autem gleba non prohibita rectè defertur ad ima. Animantis quinetiam extincti corpus sponte sua ad corruptionem moueri percipitur. Quamobrem aut non omnium esse motionum principium animum concedere planè cogemur, si illa inanima, vt sunt, fatebimur esse corpora: aut si dixerimus animata, ad inconuenientius profecto quiddam & absurdius merito deuoluemur, in putrescente animalis cadauere largitorem vitæ & essentiæ animum collocantes, destructionisque & interitus causam illum esse asseuerantes. Ad has igitur & ad istiusmodi alias verborum potius quàm rerum obiectiones vnica & eadem facili occurrentes via, omnium principium motionum esse affirmamus animum, idque omni asseueratione contendimus, qui iugi perpetuaque sui agitatione & omnia motionum ex sese producit genera, & rebus insuper omnibus esse largitur & vitam. Nam & elementa ipsa de quibus præfens ambigit ratio, quæ inanima esse peculiari partialique vere existimantur anima, ab ipso certe vniuersi animo nihilominus fouentur & animantur omnia, ab eodemque, illorum intercedente natura, ad propria quæque moueri loca certum est. Naturam enim & in his ipsis, & in alijs etiam omnibus, animi vestigium quoddam & exemplum esse proculdubio elegãtiores omnes voluere philosophi: parique rationis modo extincti animantis corpus, cum vniuersi quædam sit portio, animo præditum quodammodo esse fatendum est. Quemadmodum enim in nobis quæcunque sunt omnia, excrementa etiam & sordes dum insunt, vitali quodam participare continerique calido animaduertuntur: ita quæcunque circumiectu suo capax complectitur mundus, omnia illius complecti continerique animo, vero consentaneum est. Mouetur igitur ab vniuersi animo animantis extinctum corpus, non ad corruptionem sanè & interitum, (dudum enim id interiit animal) sed ad esse aliud, & ad aliam vniuersitatis transfertur indigentiam. Ad commodum enim decensque vniuersi motus omnes suos mundanus temperat animus. Quod etiam in corporibus facere nostris partialem naturam animaduertere licet, cum pro indigentia sui hos quidem in nobis dissipat & consumit humores, alios vero corrigit & emendat, nonnullos autem ceu rebelles & noxios procul à se abdicat & expellit. Et hæc de animorum immortalitate, & Platonice hac super re adductis rationibus, quæ mihi in promptu fuerunt, & pro tempore sese mihi obtulerunt, in medium libens mehercle attuli, vt & vtrorumque vestrum, quos plurimi sanè facio, morem gererem voluntati. Voluistis enim me quid de ijs sentire ostendere, & vt mihi etiam ipsi non minus satisfacerem si diuinam hominis partem merita præconiorum laude pro virili concelebrarem. Laus enim animi meo quidem iudicio est vel immensa, & omnes verborum omnium celebritates exuperans, illius explicata ostensaque natura qua hominum genus peculiari quodam domesticoque cognationis vinculo proxime ad deos ipsos accedere sanè existimatur. Nec me præterit multas etiam alias hac ipsa de re cum antiquorum tum recentium philosophorum idem ostendentium in præsertia adduci posse rationes: sed non omnia (vt aiunt) nunc excutienda sunt vafaria, & alioquin noua sermonum præsertim longorum exordia, temporis non patitur breuitas, cum & ipsa iam inclinet dies, & nonnulla fortasse alicui vestrum sunt obeunda negotia, quorum mihi in primis est habenda ratio: quamobrem dicendi finem faciam, si istuc prius ceu coronidem quandam sermoni addidero meo, in animorum scilicet natura, vt ex Platonice vidimus rationibus, ternarium reperiri istud quod illorum dignationem exactamque proculdubio indicat perfectionem. Scitis enim inter alios hunc esse perfectissimum numerum, tum quia ex imparium genere primus reperitur, tum quia numerorum solus principium medium & finem illum præcise constituentes continet partes. In animi vero natura ternarium est, se ipsum scilicet mouens: semper motum: immortale: ita quod vnum quodammodo & tria idem censetur esse animus: in quibus etiam causarum quidam esse percipitur ordo. Primum enim secundi causa, illud autem tertij non immerito esse perhibetur. Verbi gratia se ipsum mouens, causa est semper moti: & motum semper, immortalitatis est causa. Cum enim isthæc duo (vt retro diximus) in entium reperiantur genere, immobile scilicet profus, quod omni motu, & omni melius est vita, ceu illud est vnum quod omnem supereminet

10

20

30

40

50

60

essentiam, & primariæ insuper vnitates: & rursum id quod externo agitur principio, quod peius & inferius omni proculdubio existit vita: id certe quod se ipsum mouet, & vicinius ipsi immobili essentia, & similis esse censetur. Semper enim quod se ipsum mouet, appetit & vult se saluum esse, quem admodum semper est ipsum prorsus immobile, primum videlicet omnium principium: ipsum vero immortale illi appropinquare magis videtur naturæ, quæ mouetur ab alio, cum à mortis priuatione dicatur: ceu illud interni priuatione motus ab alio moueri censetur. Quæobrem immobilia omnia supra ipsum sunt immortale. immortalitas enim vita quædam est, & veluti animorum essentia spiritus quidam. Hæc igitur ternarij ratio in animorum (vt dictum est) spectatur essentia, qui cum inter immobile penitus, & ab alio extrinsecus mobile planè existat medijs: quod in vnico τοῦ αὐτοκινήτου

10 vocabulo significanter & diuine expressit Plato: illud enim αὐτὸ nobiliores superioresque animis indicat essentias: illud autem κινήτων inferiores vilioresque signare videtur naturas. Per primam quidem ternarij ipsius partem immobili magis appropinquare cernuntur essentia: per extremam vero viciniores ei (vt diximus) fiunt naturæ, quæ solum mouetur ab alio, & externo agitur impulsu. Hæc cum ille non minore grauitatis iudicio, quàm verborum lepore & copia recensuisset, omniumque expectationi mirifice satisfecisset, cogitabundo similis finem loquendi fecit, vt ex oris illius habitu planè coniectauerint omnes plura illi hac de re quæ rite dici possent, alia occurrere, & animo obuersari. Quæobrem Antonius, qui attentissimam alioquin illi præstiterat operam, & omnem illius sermonem siccis (vt aiunt) auribus ebiberat, postquam omnia in illum admirationis suæ præconia non minus vere quàm largiter effudit, Quandoquidem, inquit, eruditissime Bembe hoc Platónico disputationis conuiuio allecti potius quàm satiati abs te discedimus,

20 nihil prohibet (quæ tua est liberalitas) nos denuo, vt pro his etiã loquar, cras aut perendie ad reliqua conuiuas accipere. Hac enim re nihil gratius nobis, neque magis ex animo quicquã facere poteris. Accedemus igitur vel non vocati: & ego si nihil aliud, integram tibi sanè huiusmodi esculentorum afferã famẽ. Tum ille subridens hilare, vt semper, Tuo, inquit, iure mi Antoni omnia de me tibi polliceri libere potes. Verum memineris (vt in prouerbio est) ne collecta ad conuiuium exigas. & cum dicto assurrexit, idque omnes fecerunt. Pauloque post inde discessum est.

ALVEROTVS, SIVE DE TRIBVS ANIMO-
RVM VEHICVLIS.

LVCAS.

Alue Capella. CAPELLA. Et tu, Luca amantissime. LVC. Vndenam, & quo? CAP. Verona redeo, quò me literis superiorib⁹ diebus Daniel Rhesnerius aduocauit, qui isthic (vt nosti) præfectū agit, cum quo mihi à pueris magna beneuolentiæ & amoris intercedit necessitudo. Ad te autem veniebā si quid velles. nam cras aut ad summum perendie Venetias ire cogito, vt & senatui meo quam debeo præstem operā (compluscūlos enim abfui dies) & meos insuper reuisam. LVC. Mirabar equidem Capella, & vbinam esses, coniectari haud facillè poteram. nam neq; te hic videbam, quo, dum ades, deambulatum venire soles, & te Venetijs non esse, certo sciebam. Cæterum bene habet, quando hic incolumem te video. nanq; dum aderis, meo arbitrato te frui potero, & de re quada^m mea opportune etiā consulere, quæ cū non leuis sit momenti, & angit me (vt par est) & quid cōsiliij de illa capiā, dubium me animi facit. Opportune igitur venisti. nam cum te prudentia insignem semper noui, tum mei etiam in primis amantissimum: quamobrem (vt spero) me ab hac animi perplexitate facillè explicabis. CAP. Ludis, vt soles, Luca, & me cauillo impetis. An tibi desunt quæ in eas consilia, tua præsertim in re, quem tū ob ingenij præsens semper acumen, tum propter multiplicem rerum experientiam alij consulere solent? LVC. Age age Capella, notiora quælo. nanque me his præposteris laudibus, quas neque in me esse cognosco, neque recipio, non ornas, sed oneras: & alioquin fugit ne te vulgatum illud, homines proprijs in rebus haudquaquam rectè perspicere, sed valde sæpenumero cæcutire: necnon ægrotos medicos non se ipsos curare, sed alios qui sibi medeantur, adhibere solitos: Et profecto ita se res habet. affectus enim & commotus animus haudquaquam rite despicere & iudicare valet. Consiliū nanque affectioni contrarium vt sanè est, ita non immerito ab omnibus huiusmodi esse censetur. CAP. Quando ita tibi videtur Luca, id fiat quod expetis. nihil enim prohibet mea omnia, quantulacūq; sunt, tibi præsto semper esse: & alioquin Homericum me mouet illud, Duo simul omnia melius & rectius. Verum hac, si placet, conditione id fiet, vt antequā quod ad te pertinet aggrediamur, quando, vt videtur, in præsentia vacas, & ego hodie vt me de via colligā, nihil aliud agere decreui, mihi seriatim prolixèq; narrare velis quæ superioribus diebus cum apud Aluerotum cœnaretis tu & Leonicus noster, alijsq; præterea eiusdē notæ viri, disceptata fuerūt. quædam enim mihi non de conuiuio (vt aiunt) collecta, sed selecta potius & recondita Veronæ Baptistæ Turij noster, vir (vt nosti) & bene eruditus, & bonarum literarum studiosissimus, qui illi interfuit conuiuio, per capita discurrendo tetigit potius quàm enarrauit. Quæ tamen mihi adeo insederunt, sic me audiendi quæ reliqua fuere, vehemēti desiderio repleuerunt, vt nihil æque doleam, quàm me illi suauissimo conuiuio non interfuisse. Discumbentium enim vnus fuisset, certò scio. Verum tu mi Luca, quādo, vt dixi, in præsentia nihil tibi, vt opinor, aliud est agendum, & qua es memoria, rem totam te tenere non dubito, me amœnissimi illius conuiuij, & vere Socratici (vt fieri potest) participē facere velis. Rem enim mihi gratissimam feceris, si illa omnia quo fuerunt enarrata ordine recensueris. postmodum, si videbitur, opera consilioque meo, quando id tibi curę est, ad omnia iure tuo vti poteris. Locus quinetiam iste non nihil nos admonere videtur vt hic totam rem istam commode transigamus. Riparum enim toros propter hunc amœnissimum fluuium mollis conuestit hærba, omnesq; ruris iucunditates & gratias vrbani iste facillè superat amnis, vbi & tu melius commodiusq; sermones illos recensere poteris, & ego inuicem quem de via cepi laborem, grate quiescendo deponam. LVC. Ad rem (mehercle) iucundam me reuocas Capella, quæ mihi eo suauior sanè memoratu erit, quo tibi rem gratam (ex ijs quæ dixisti) me facturum esse intelligo: & alioquin isthæc ipsa sæpius retractata non solum non satiant, nouitatib; gratiam deperdunt, sed mirum quantum semper oblectēt magis, audientiumq; auribus veluti recentia iucundissimum quendam discendi relinquūt pruritum. Confidamus igitur hic, quando ita tibi placet. nanq; ego te pluribus non tenebo, sed rem omnem quo gesta fuit ordine, à principio exordiri aggrediar. CAP. Sic faciamus. LVC. Superioribus diebus Capella, dum apud Aluerotū nostrum inuitati (diem enim natalem celebrabat) discumberemus ego & Leonicus, & Hieronymus medicus frater meus, necnon Baptista Turij, de quo isthæc inaudisti, & aliter Baptista cognomento Leo, philosophiæ & literarum delicia, alijsq; præterea complures Alueroti necessarij: laute sanè & opipare accepti fuimus. Nosti enim viri minime parci vitæ cultum, & cum alijs in rebus, tum in hoc conuictus symposiorumq; genere non profusam & superfluentem, sed ciuilem & aptam magnificentiā. Et quoniam non corporibus solum eruditus hospes, sed animis etiā consultum volebat, inter epulas aderat Anagnostes, eius, vt arbitror, ex forore nepos, puer quidē ille, & adhuc impubes: verū, vt apparuit, literis excultus. nanq; scite admodū lectitabat, claraq; & suauitate voce conuiuiarum animos tum leniter demulcebat, tum etiam ad dictorum intelligentiā nescio quomodo efficaciter excitabat. Lectio autem fuit de sexto Aeneidos libro, vbi altius caput diuinus extol-

lens Maro, & veluti poëticæ oblitus, philosophum planè induit, eumq; non de triuio, sed melioris (vt aiunt) notæ: quando scilicet de mundi agit anima, menteq; ipsum iugi motione intrinsecus agitante, ex quo prima rerum initia, quæ elementa vocant, prodire, mox etiam & animalium genera omnia. Nihil autem prohibet (vt arbitror) & carmina ipsa nunc subtexere: quæ mihi adeo placent, ita animo penitus insident & inhærent meo, vt quoties illum relaxare volo, isthæc ipsa decantem, profundissimumq; illorū sensum dulci coniunctum lepore suauiter mente reuoluam. Sūt autē (vt nosti) ista:

- Principio cælum, & terras, camposq; liquentes,
 Lucentemq; globum Lunæ, Titaniaq; astra
 Spiritus intus alit: totamq; infusa per artus
 10 Mens agitat molem, & magno se corpore miscet.
 Inde hominum pecudumq; genus, vitæq; volatum,
 Et quæ marmoreo fert monstra sub æquore Pontus.
 Igneus est ollis vigor, & cælestis origo
 Seminibus, quantum non noxia corpora tardant,
 Terreniq; hebetant artus, moribundaq; membra.
 Hinc metuunt, cupiuntq; dolent, gaudentq; nec auras
 Dispiciunt clausæ tenebris, & carcere cæco.
 Quin & supremo cum lumine vita reliquit,
 Non tamen omne malum miseris, nec funditus omnes
 20 Corporeæ excedunt pestes, penitusq; necesse est
 Multa diu concreta modis inolescere miris.
 Ergo exercentur pœnis, veterumq; malorum
 Supplicia expendunt. aliæ panduntur inanes
 Suspensæ ad ventos, alijs sub gurgite vasto
 Infectum eluitur scelus, aut exuritur igni.
 Quisq; suos patimur manes: exinde per amplum
 Mittimur Elysium, & pauci læta arua tenemus,
 Donec longa dies perfecto temporis orbe
 Concretam exemit labem, purumq; reliquit
 30 Aetherium sensum, atq; aurai simplicis ignem.
 Has omnes vbi mille rotam voluere per annos
 Letheum ad fluuium, Deus euocat agmine magno
 Scilicet immemores, supera vt conuexa reuisant,
 Rursus & incipiant in corpora velle reuerti.

- C A P. Ita viam mi Luca, vt ista semper admiratus sum carmina, & latentes quosdā illis subesse sensus semper existimaui, quā quomodo ab interpretibus habentur exposita. Non enim (illorū pace dixerim) Virgilianum apicem illi mihi contingere videntur. Verum prosequere. Spero nanque hodie quæ ab illis habere nunquam potui, à te certe habiturū. L V C. De me nihil expectes Capella, neque tibi quicquam promittas. Non enim is sum qui isthæc recte explicare possim: sed auditos referam sermones, tu postmodum illos pensiculabis. hodie nanq; merū me narratorem habebis. C A P. Vt lubet. perge modo. L V C. Sub ijs igitur lectis secundæ iam afferebantur mensæ, pomorum varijs generibus, & omni bellatorum apparatū & copia refertæ: tacebantq; omnes, vt mihi videbatur, lectorum carminum verba sensusq; examinantes, & animo retractantes. Sed inter cæteros clara me hercule admodum Leonici nostri fuit admiratio, qui veluti extra se positus, & quodam afflatus spiritu, bis exclamauit, Euge, euge Maro. statimq; conticuit, eo corporis habitu, oculorumq; contuitu, quē ij qui ecstasin patiuntur, manifestò habere solent. Et Aluerotus cum Anagnostæ nutu silentium indixisset, ad Leonicum conuersus, Quid tu, inquit, Leonice in supremam (vt aiunt) mentis arcem te penitus recepisti, & tanquam Lethen ad fundum biberis, & loci sanè oblitus es, & tēporis? An te fugit conuiuiorum hilaritatis condimenta quædam præsentium esse sermones, tristesq; & seueras huiusmodi cogitationes à symposiorum iucunditatibus semper fuisse explosas? Effare igitur, & si non aliud, id saltem quod in præsentia animo versas, eloquere. Videris enim mihi Virgilianis carminibus veluti prægnans effectus torqueri quodammodo, & non belle te habere nisi cito pepereris. Ita est, inquit ille, suauissime Aluerote, & me puer ille ceu non poëticis versibus, sed magicis quibusdam cantationū præstigijs excantasset, sic externauit, vt nisi tu me interpellasses, & verbis tuis me mihi restituissem, adhuc hærerē. Et quid est, inquit Aluerotus, quod te adeo affecit, vt cæterorum oblitus, illis summa animi intentione vacares, ita vt imprudens opinor, & id te facere nesciēs subito exclamares, Euge, euge Maro? Considerabam, inquit ille, Aluerote, quonam afflatus spiritu, nullius non philosophiæ peritus Maro illa deprompsisset, quæ omnia Academicorum Stoicorumq; decreta, ea inquam quæ ad vniuersum hoc animal pertinent omnia in se animalium genera complexum, quem mundum appellamus, comprehendunt & continent. Tangit enim in primis illam quam cum Academici & Stoici, tum Peripatetici ferè omnes mundi vocant animam, vniuersæ illius infusam molī, eamq; penitus cunctasq; illius partes perenni quadam tranabiliq; spiritus natura viuificantem, animalq; hoc maxi-

mum efficientem & animantem, cuius corpus quicquid sensu percipitur, merito esse censetur. Stoicorum quinetiam dogmatis peculiariter meminit, qui calorem igneamque naturam quo aluntur crescuntque omnia, & iugi motione cidentur, mundo illiusque partibus includi volunt. Omne etenim, de illorum sententia, quod viuit, siue animal, siue terra editum, id certe viuit propter inclusum in eo calorem: ex quo intelligi sane debet eam caloris naturam vim habere in sese vitalem per omnem mundum pertinentem, & omnia in illo permeantem: quod noster hic Maro cum vigorem igneum, tum caelestem vocat originem. Vera narras, inquit, Leonice, & isthaec ipsa Virgiliani exponunt interpretes: verum de animorum circuitu posteaquam hinc emigrauerint, & de illorum rursus ad corpora descensu, & quibus id eueniat causis, praeterea de illorum purgatione, poenarumque quas expendunt generibus, de quibus hic loquitur Maro, aut nihil omnino, aut satis exigua, & frigida mehercule veluti comminiscens in medium adducunt. Quare rogo te si quid habes, habes autem certo scio, vt ne graueris id & mihi, & istisdem omnibus qui te tacentes rogare videntur, recensere, egregiumque hunc philosophiae colophonem natali meo apponere. Recodita, inquit ille, Aluerote, & non vulgata philosophiae exoptulas mysteria, quae hoc in loco Maro noster potius tangit quam exprimit. De partialibus enim animorum naturis, vt mihi videris, deque vitarum electionibus, ascensu quinetiam illorum & descensu audire desideras: temporumque periodis, quibus cum in caelo, tum vicissim in terris humani degunt animi. Et Aluerotus, isthaec ipsa, inquit, Leonice audire percipio: praeterea de poenarum apud inferos generibus quibus impuri fontesque plectuntur animi: illorumque purgationibus, a quibus in pristinum restituti naturam sublimes posthac euadunt, & vice crassi solitariique cuiusdam corporis cuius in terris curam gerebant, vniuersi ipsius cum alijs eiusdem notae animis efficiuntur curatores. Haec enim & hic tangere videtur Maro, & ego apud Ciceronem nostrum quosdamque etiam alios veteris memoriae authores vidi potius quam plane intellexi. Non enim is sum qui istis praesertim de rebus impudenter mihi blandiri velim.

Non immerito, inquit ille, ista tibi Aluerote obscura & non bene peruia esse videntur. Nam & re ipsa huiusmodi sane sunt, & auribus praeterea tuis (vt opinor) insolita. Noua autem semper omnia praesertim a communi remota vsu, etsi non suapte natura, nouitate tamen ipsa duriuscula videri solent. Sunt praeterea quaedam quae non recte considerata merito hac in re difficultatem augent, & quae nouitiorum philosophantium haudquaquam concedit natio, quo scilicet rationis modo humani mouentur animi, & modo sursum versus, aliis deorsum stans quibusdam temporum curriculis ferantur. Corporum enim huiusmodi sane sunt motiones. Animus autem cum ex hoc terreo crassoque emerit corpore, ad suam postliminio reuersus naturam, incorporea censetur essentia. Parique rationis modo incorporeum quippiam pati a corpore, & aut aqua dilui, aut igne (vt inquit Maro) exuri haudquaquam vero consentaneum esse videtur. Poenarum igitur hoc rationis modo secundum quosdam, suppliciorumque apud inferos ratio, vana sane erunt, inaniaque verborum terriculamenta, anicularumque fabellis quam simillima, vulgi quidem animos nonnihil fortasse mouentia, apud eruditos autem & constantes viros pro futilibus semper habita, & nunc etiam habenda. Et Aluerotus, ista sunt, inquit, Leonice quae ex te audire percipimus: vt pro istis etiam loquar qui iam dudum id ipsum mihi significant: quare quando nihil aliud in praesentia nobis est preuertendum, hoc diei reliquum, si placet, istis sermonibus iucunde & vtiliter componamus. Cumque caeteri id vt facere vellet Leonicum rogassent, subridens ille, De composito, inquit, vt videtur, Virgilianos versus illos Anagnoste recitare voluistis, vt isthaec vobis de me exquirendi daretur occasio. Verum nulla est inuidia quin ea nunc ex me audiat quae ego ex multiiuga Academicorum lectione collegi. Vniuersam enim rem istam Platone duce viri illi abunde sane in commentarijs pertractant suis, quem proculdubio secutus hic esse videtur Maro. Caeterum antequam exordiar, vos omnes nunc admonitos esse volo, vt ea dicendorum probetis teneatisve sola quae nostratium, id est, Christianorum diuinis comprobantur decretis: caetera vero explodatis. Haec enim vere caelitus delapsa philosophia, vt de Tiresia inquit Homerus, sola sapere videtur: caetera vero tanquam umbrarum vagantur. Ab omnium igitur opifice initium facientes, illumque tota mente (vt par est) venerati, dicimus, & veraciter asseueramus, eum cum aliorum omnium quae sensu intelligentiae comprehendere possunt, tum partialium animorum, de quibus mox verba facturum sumus, primam, veram, solamque esse causam. quapropter hunc deorum hominumque patrem vniuersa merito appellauit antiquitas. Ab hoc autem in corpora humanos emanare, vel potius illis adesse animos, non tempore aliquo aut motu, sed non alia magis expressae rei similitudine, quam vt a solis lumine radius ipsi sese insinuat oculo, pro intellectus nostri captu dicere possumus. Non enim ineffabile huiusmodi mysterium aut recte intelligere (vt arbitror) aut commode eloqui hominibus est concessum. Diuinitus autem id efficitur, sicut illi visum est. Nos autem quod Academici senserunt, qui eiusmodi de re inter reliquos philosophos sine controversia & melius & copiosius sunt loquuti, pro virili nostra in praesentia explicare contendamus. Humanum igitur his animum mentium diuinarum vltimum, & mutabili quadam natura praeditum esse voluerunt, aeternum quidem illum, & morti minime obnoxium, cum ob illam qua praeditus est essentiam se ipsam mouentem, & nunquam se deferentem, vt in Phaedro, & in commentarijs de Rep. ostendit Plato: tum propter opificem causam, a qua primo est productus. immediatis enim effectibus quaeque producens causa multum certe sui condonat & concedit. Hanc igitur de qua loquimur vltimam mentem, humanum videlicet animum, vt mundi incola efficiatur, mundanumque rite appellari possit corpus, quiddam connatum & ab architecto illo primario fabre

factum habere necesse est. sine illo namq; in mūdo solum modo viuit illo qui intelligibilis appellatur: cum hoc vero sensibilis est portio vniuersi. Aetherium igitur corpus purum lympidumq; & totum illud lustre illi summus applicuit opifex: neq; id (mehercule) sine causa. Vltimam enim mentem supremo primum adherere corpori consentaneum vero esse videtur: neq; adherere solum, sed etiam penitus infundi. Et hoc profecto est quod in Timæo diuinus scribit Plato, vbi postquam sphaerarum animis ætheria assignauit vehicula, humanos etiam animos consimilibus vti vehiculis voluit, ætheriumque illis corpus applicuit, à quibus ceu ab omnium opifice attributis nusquam absoluuntur animi, sed illa semper viuificant & mouent: eoque certe modo sempiterna etiam & immortalia reddunt. Verum hoc in loco anceps profecto inter Academicos exoritur quæstio, vtrū videlicet humanus animus sine corpore isto ætherio, quod eius vehiculum vocant, & nos posthac illos imitati huiusmodi vtemur vobiscabulo, nobilior meliorq; erat quàm cum illi istuc adiungitur corpusculū, aut ignobilior & deterior. Si enim nobilior de per se & solitarius erat animus, profecto, inquiunt, sphaerarū animis, quibus statim productis peculiaria opifex adiungit vehicula, humanus erat nobilior animus nullo antè adiuncto vehiculo: quod neque vera dicat ratio, diuinos illos animos ab omni prorsus generationis labe absolutos & liberos: ijs qui in generationem decidunt, animis esse ignobiliores deterioresve: neq; Academicorum quispiam, aut omnino philosophantium aliquis dicere vnquam est ausus. Si autem vehiculi istius appendiculo nobiliorem melioremq; illum esse dicemus, alia rursus via sagax reclamaturatio, absurdum & ab omni penitus veritate alienum esse dicitans, summi illius opificis fabricam iusta reprehensione non carere, à quo non perfectissimū statim suo in genere processisset opus: sed ab eo quod præter naturam est, productionis suæ fecisset initium: quandoquidem ab imperfectiori ad perfectius quiddam & melius vehiculi applicatione humanus procederet animus. In salebris igitur (vt aiunt) de sui ipsius natura anceps & dubius hæret animus, cum vtrinque, vt visum est, non satis peruiæ occurrant angustiae. Cæterum iidem ipsi qui hanc instigare plagam visi sunt, efficacia statim solutionis afferunt medicamenta. Dicunt enim cum animorum tum vehiculorum ipsorum productiones à rerum opifice simul emanasse nullo temporis medio interuallo: prioris autem & posterioris vocabulis necessario quodammodo vti oportere, quando non aliter animorum excellentia à corporis (vt ita dicam) ignobilitate & depressione verbis indicari & exprimi recte possit. Cum igitur partiales semper animi ætheria illa annexa habeant vehicula, nusquamq; illa (vt post etiam videbimus) deponant & exuāt, eiusdem semper nobilitatis dignationisq; non iniuria esse censentur. Tūc Aluerotus, Profecto, inquit, Leonice, egregius istuc ipsum sensisse videtur vates: primiq; huius corpusculi & animorum vehiculi recte se intelligentibus indicamenta posuisse: cum post illorum purgationem ætheriū restare sensum & auræ simplicis ignem scripsit. Et Leonicus, Vera, inquit, narras Aluerote. Cæterum poetarum more eo in loco noster Maro id quod habetur, pro eo quod habet sanè posuisse videtur. Sensus enim in corpore est, & proprie sine corpore esse non potest. Pro vehiculi igitur ætheria essentia sensum posuit ætherium. Verum de istiusmodi sensu mox plura: nunc de vehiculorum naturis prosequemur. Post ætherium hoc corpus quo ceu curru quodam descendurus in generationem vehitur animus, quod de natura sui purum illustreq; & astro simile esse asseuerant, antequam ad tetrū istuc compositumve & mortale decidat corpus, quod terreum ostreaceumq; merito appellant, alia induere corpora humanum animum, quas simplices vocant tunicas, est necesse. Naturales enim huiusmodi progressionem non nisi conuenientibus fieri medijs merito est censendum. Hoc autem secundum animi vehiculum esse dicunt ex simplicibus constans elementis, & ipsum certe tenue & simplex, sed multum quantum ab ætherio illo peculiari connatoq; animorum vehiculo distans, cum sinceritate puritateq; ipsa, tum excellentis dignatione naturæ: quod illis non opificem causam, verum nouitios secundosq; efficere deos, id est elementares sphaerarum animos autumant. Quamobrem posthac elementare hoc ingressus vehiculum animus non solum mundanus, quod vt esset, à primo habuit vehiculo, appellatur, sed ad hoc generationis etiam (vt aiunt) ciuis efficitur. In vniuersi enim parte illa concessit in qua cum actiones omnimodæ, tum mutabilium rerum passionum affectionesq; manifestò fieri conspiciuntur. Cum hoc posthac vltimo loco terreum compositumq; ingredi censetur corpus: quod vltimum illius vehiculum nuncupatur, cum re vera teter tenebricosusq; potius appellari debeat carcer, quàm vehiculū. Mortale quippe id est, & corruptibile, neq; hoc semel, vt videtur, & existimat vulgus, sed continuo. Nam singulis horarum momentis interit, nusquamq; eodem permanet in statu. Quod etiam ostreaceū, similitudine à duro obstipoq; ostreorum tegumento deducta, diuinus appellauit Plato. Et quoniam in corporum natura ab animorum essentijs ceu à lumine radij, peculiare propriæq; vitarum dependent species, cum quibus mox ipsi etiam prodeunt sensus, vt ipsum ætherium corpus primum animi vehiculum simplex purumq; & astro simile esse perhibetur, ita perennis in illud immortalisq; ab eodem animo vitæ emanat species, deficiens nunquam, illiq; semper adherens, cuius causam retro diximus animorū cum huiusmodi corporibus perpetuam indissolubilemq; planè esse copulam. Neq; id (mehercule) sine ratione censetur. nam cum per suam essentiam corpori vitam præstet animus, essentia certe illius sempiterna, vita est sempiterna. Porro sempiterna vita cui adheret, primo eidem sempiterno adherere necesse est: & cum animorū perpetua sit essentia, corpus sibi proximum perpetuò animare viuificareq; par est. Nam perpetuæ essentiae proprius actus, viuificatio est sempiterna. Et hoc est profecto (vt id etiam obiter dicatur) quod recte perspicentibus Ari-

Stotelem innuere voluisse vero consentaneum est, quando in secundo de animalium generatione cō-
 mentario cum ostendisset intellectualem animam à corpore esse separabilem, propterea quòd cū il-
 lius operatione corporea non communicat operatio, subiungit huic animorum speciei corpus certe
 aliquod cōuenire quod sit à genituræ corpore separabile. Et hæc profecto illa est vitæ speies, per quā,
 vt plerisq; in locis more suo refert Plato, alis præditus insignitusq; animus, & similis dijs effectus, cū
 eisdem vniuersum temperat & regit mundum. In secūdo autem animorum vehiculo, quod à nouitijs
 diximus præstari efficiq; dijs, vitæ quædam influitur species, non immortalis illa quidem, & perpe-
 tuo manens, vt prior illa de qua dictum est: verum diuturna quædam & longæua, & quæ multis an-
 norum curriculis cum illo perseveret: de qua mox plura dicemus. In postremo vero eorundem vehi-
 culo, quod ex varijs multiformibusq; conflatum naturis materiale & compositum terreumq; merito 10
 appellauimus, vitæ influitur species, quæ morti obnoxia, leuibus de causis facillè corrumpitur, & cito
 deficit, simulq; cum ipso interit corpore. Pari quinetiam rationis modo triplices dicuntur esse sensus
 ab animorum essentijs in tria hæc corpora trifariam constituti. Et in primo quidē vnicus est sensus,
 & is immaterialis & simplex, passionibusq; haudquaquā obnoxius, & omni puritate cōspicu⁹: quod
 noster tangere videtur Maro cum dicit, Purūq; reliquit Aetherium sensum. Hunc præterea virtuti
 quam phantasiā vocant, eandem habere naturam pleriq; Academicorum voluerunt, & vtrorumq;
 essentiam vtriusq; communem esse dixerunt. In secundo vero animorum vehiculo quod tū spiritale &
 elementale, tum aërium à prædominante vocant elemento, vnicus etiam dicitur esse sensus, nō seors-
 sum quidem habens auditum, seorsumq; visionem, reliquosq; eo modo sensus, sed vnitos sanè, & in
 idem deductos: qua certe ratione principalem (vt arbitror) & vnicum vocat sensum Aristoteles illū 20
 qui de cæterorum operationibus sensuum constans fert iudicium. Cæterū is à priori de quo diximus
 distat sensu, quoniam neq; ea excellit puritate quā simplicis auræ ignem vocat Maro, & passioni pla-
 nè est obnoxius. nanq; superiora quidem cōprehendere non censetur, inferiora autem solū & extra-
 nea patiēdo suscipit & admittit. In tertio autem vehiculo, quod pluribus appellauimus vocabulis,
 sed terreum præcipue Academici à prædominante vocant elemento, animi vis & præsentia plures
 efficit sensus, & omnes patibiles: vnitasq; dissipatur & diducitur illa quæ in superioribus censetur es-
 se vehiculis: imbecillitateq; sua is quinque partitō disiunctus sensus, sensibiles sibi species haudquaquā
 continere conseruareq; potest. Vt igitur quæ de animorum vita sensuq; in ijs quæ recensuimus vehi-
 culis Academici memoriæ prodiderūt, pro virili breuiter perstringamus, sciendum est humanos ani-
 mos in ætherio quidem vehiculo ceu mundanos Deos vniuersalem influere vitæ speciem, cum qua 30
 vniuersum (vt dicunt) cum superioribus animis mundum temperant & gubernant. In secundo ve-
 ro vehiculo, cum quo generationis effecti sunt ciues, partialiter, vt inquirunt, vniuersalem infundunt
 vitam, cum scilicet eo in statu non vni tantum addicti sunt animi, sed ad varias vitarum species arbi-
 tratu electioneue sua insinuare se possunt. In tertio autem vehiculo crasso illo & terreo, partialis, imò
 singularis potius vitæ constituitur species, cum vniuersi vice nutu suo singularis cuiusdam rei cura-
 tores moderatoresq; humani efficiuntur animi. Et hoc est quod de pennarum fluxione, illorumq; ex-
 inde ad inferna casu diuinus refert Plato. Similique rationis via in illis sensus differentias variant &
 modos. In primo nanq; animorum vehiculo, ætherio scilicet corpore illis coalito, vnicum esse volunt
 sensum, eumq; acerrimum, purumq; & vnite in sese collectū, sensus reliquos comprehendētē, & nul-
 li præterea obnoxium passioni. quemadmodum enim mundus ipse qui vniuersalis est corpus animi, 40
 cum rotundus effectus est, vt circulari motione duos animi circulos ipsum cōstituentes imitetur (vt
 in Timæo est visum) tum sensus in sese habere censetur omnes, nō peculiaribus diductos seiugatos-
 que sensiterijs, vt in partialibus est videre animalium generibus, sed vnitos & simul omnes, idemque
 in ipso sensibile, sentiens & sensus esse censetur: ita in primis, inquirunt, partialium animorum corpori-
 bus omnes certe simul sunt sensus. In secūdo autē corpore, videlicet spiritali, siue aërio vehiculo, vni-
 cum etiam, sed non ea puritate sensum esse dixerunt, qui tamen passioni esset obnoxius. In tertio ve-
 ro illo ostreaceoq; corpore cum multos esse sensus inter se diductos & seiugatos, tū ab externis etiam
 obiectis patibiles, & qui sensilia haudquaquam seruare vt dictum est valeant. Præterea cum hominē
 corpore vtentem animum ipse definiat Plato, hac etiam ratione viri illi triplicem asserunt esse homi-
 nem, & primum quidem incorruptibilem & immortalem, humanum scilicet animum ætherio vtentem 50
 vehiculo, qui veluti mundanus quidam Deus (vt retro dictum est) merito existimari potest, &
 cum comparibus mundum regit animis. Secundum autem hominem humanum esse asserunt ani-
 mum, dum spiritali siue aërio vtitur vehiculo, cum quo etsi non sempiternò perseverat, per multa ta-
 men annorum degit curricula. Dæmonq; terrarum incola esse censetur. quos aëre circumfusos terras
 peruagari, hominumq; facta inuisere Ascreus cecinit vates. Tertium vero & postremū hominem esse
 dicunt animum hoc mortali caducoque vtentem corpore, quem merito exulem extoremque appel-
 lare possumus, temporaneoq; addictū carceri, sed vt leuiore commodioreq; vtamur vocabulo, terrarū
 hospite, ad cælestia contemplanda, quibus solum augetur & perficitur, natum. Qui demum tunc li-
 ber euadat, & vere ad patriam reuertatur suam, cum diffractō hoc terreo tetroq; carcere alacer libesq;
 in auras exit: à quo tantum sanè abesse dicunt vt corporis interitu detrimenti quippiam patiat, vt 60
 ignauum existimat creditq; vulgus, vt tum demum vegetetur & crescat, perfectionemq; proculdu-
 bio vendicet & acquirat suam. Cæterum næ isthæc quæ dixi, apud vos comminisci videar, aut impus-

denter fingere, locuples sanè Patonis nostri testimonium in medium adducam : vt quæ à me in præsentia de triplici ordine hominum audistis, de illo si placet etiam audiat. In politia nanque de primo certe homine mentionem facit, quando dicit animos esse homines in Saturnia periodo, in qua quod immortale in nobis est, solum viuit, cū totus videlicet in mentē, id est in eius caput recurrit animus, diuinæque propius fit vnitati. De secundo autem homine in Phedone loquitur Socrates cum dicit in extremis terrarū confinibus habitare homines longeuos magis & diuturniores, quàm sunt ij qui in hoc degunt loco. De tertio vero & vltimo quòd loquatur homine, nihil est quod vos obtundā. Clarior enim est res, quàm vt vllò testimonij egeat adminiculo. Est igitur homo, vt secundū Platonem concludamus, vtens corpore animus aut immortalis, aut longæuo, aut caduco & fragili, vitæque breuioris, quem *ἐπιμήθερον* græci appellare solent. Hæc cum intente satis (vt mihi visus est) recensisset Leonicus, finem loquendi fecit. Et Aluerotus, Præclare me equidem, inquit, Leonice, de triplici in nobis homine, deque tribus animorum vehiculis in præsentia differuisti: & vt de me ipso loquar, (nihil enim prohibet quæ vera sunt ingenue confiteri) multa ex te nunc didici quæ mihi prius erāt ignota: multamque gratiam Anagnostæ habeo nostro, qui nescio quo ductus spiritu nuper illa nobis carmina recitauit: nisi forsitan animus ipse, vt de se loqueremur, hanc illi iniecit mentem, vt nobis dictorum dicendorumve hanc præberet ansam. Non intermittendus igitur Leonice, inquit, sermonis est cursus, neque molliter agendum. multa enim & præclara (vt mihi videtur) dicenda restant quæ de te audire expectamus. De animorum enim ad tria vehicula descensu solummodo est pertractatum: quo autē modo ijdem ascendant animi, & ad opificem reuertantur suum, quæ illorum sanè est beatitudo & vera felicitas, quæve interim agāt & patiātur, nondū est enarratū. quare à te summopere omnes contendimus vt quæ reliqua sunt, in præsentia nobis dicere & declarare aggrediaris. Non ideo, inquit Leonicus, paulo ante reticui Aluerote, vt sermonis nostri finem facerem: Sciebam enim satis grandem mihi restare viam antequam ad materiæ huiusmodi calcem peruenire possem: verum vt vsu sæpenumero euenire solet, cum multa mihi vno tempore sese offerrent dicenda, à quonam potissime inciperem, animi ambiguus eram. Sed quod tunc animi intentione quærebam, nescio quomodo dum me alloquereris, mihi sese obtulit, & præsto fuit. Consentaneū nanque mihi videtur quādo de triplici diximus homine, tribusque vehiculorum essentijs, necnon de sensus ipsius in vnoquoque varietate & differentia, de ipsis etiam vehiculis aliquid dicere, quanam sint forma figuraque præditi, & quibus agitentur cienturque motionum generibus. Cum enim (vt dictum est retro) superiora illa duo planè sint corpora, de tertio nanque in præsentia cum sub oculorum cadat contuitu, non est quod ambigere debeamus, & conformata esse illa, & aliquo cieri motu necesse est. Qua in quæstione Academicis, quos in præsentia consectamur, orbiculata rotundaque illa esse copora, circuloque sine cōtrouersia per figuræ exigentiam suæ agitari & moueri asseuerant. Id autem intelligi volo cum eorum moderatores, id est partiales animi qui in illis ceu curribus habenis parētibus vehuntur, menti maxime fiunt similes. neque hoc mehercule ab re. Quemadmodum enim (vt retro dictum est) mundus ipse vniuersalis corpus animi originem imitatus suam, tum globosus est figura & rotundus, tum circulari agitur motione: ita etiam partialium vehicula animorum, & illorū vtrobique sumpta motione, necnon vniuersitatum etiam quas totalitates vocant, suarum causa, primum ætheris ipsius, alterū æris, tum rotunda & circinata esse, tum circulo moueri necesse est: cum naturaliter scilicet recteque se habent, absolutæque sunt & libera. Verum quando annexa sibi habent corpora, dura inquam illa & materialia, id est extremū illud vehiculum, neque sanè agile, neque habenis facile parens, tūc profecto nō nihil à propria illa peculiarique deuiant motione, temereque sæpenumero & inconcinne feruntur. nam neque circulo exacte inculpabiliterque moueri possunt, propter materialium sibi annexam corporum molē: neque rursum recto cientur motu, propria peculiarique in ipsis refragante & renitente natura. Et is profecto vnus est laboris angustiaque modus quem à materialium obtusorumque contubernio corporū huiusmodi existimātur habere vehicula. Quāobte in extremo isto ostreaceoque corpore laboriosam erūnosamque nō immerito humanæ vitæ prouenire difficultatem ijdem asserūt viri, quoniā animorū agitationes motusve quatenus rationales intellectualesque existūt, circulares (vt diximus) iure & merito esse debent: eoque & motu & cōfigurationis forma cum ætherium illorum vehiculū perpetuò illis annexū, tū etiā elemētare prædita insignitaque esse asseuerāt. Ceterū corpulēti crassique illi vehiculi naura & cōtubernio in diuersum trahunt. istuc enim tū crescēdo & decrescēdo, tū sentiēdo & mouēdo recta prorsus agitur motione, amboque illa gyratione circuloque moueri nata, suo ferri agitarique cogit motu. Laborat igitur & fatiscit homo tanquam præter naturam agitur suam. Et profecto sic se res habet. præter naturam enim id merito censendum est esse, vbi meliora excellentioraque peioribus & vilioribus parere coguntur. Verū vt alia de alijs emergere pullulareque solent, & humanus plerumque exiguæ occasionis initio multorum ferax est animus, quædam mihi de istiusmodi vehiculis nunc sese obtulerunt, quæ nihil prohibet (vt arbitror) hoc etiam in loco recensere. In diuinis enim legitur eloquijs Ezechielis prophetæ visio quæ hanc ad rem forsitan tendere videtur. Locus autem est cum animalia quatuor illa aspectum ignis & ardentium lampadarum præ se ferentia, ire & reuerti in similitudinē fulguris coruscantis dixit & præfigurauit. Ire namque & reuerti, circulo moueri potest intelligi. Cū enim sphericum mouetur corpus, in fine semper & principio motus sui merito existimari potest, & tum ire, tum reuerti verisimiliter dicetur. Lampadum vere commemoratio & flammaram coruscantisque

fulguris, quid aliud signare videtur, quàm ætherium illud corpus ardens & lucidum, astroque vt diximus simile? Præterea rotæ apud eundem in rota similitudo & motus, duorum inter se vehiculorum complicationem figuramque, & motus speciem circularis innuere non immerito videri possunt. Heliæ quinetiam in cælum tendentis ignitus ille currus ab Heliseo conspectus huiusmodi de vehiculis sententiæ non iniuria quadrare potest: neque hoc immerito mehercule. innumeras enim (vt magno placuit Dionysio) hic etiam sensilis, nedum ætherius ille ignis præ se ferre videtur proprietates & similitudines, quæ superioribus diuinisque proculdubio quadrant conueniuntque naturis. Et ego hoc etiam in loco multa alia à patriarchis prophetisque mystice dicta, & huc sanè tendere visa, in mediū afferre possem: verum ne id agamus nunc, temporis nos breuitas admonet, cui necessario est parendum. Hic Aluerotus, Ita me dii ament, inquit, Leonice, vt ista mihi Academicorum dogmata adeo præclara esse, sic rerum quadrare naturæ videntur, nostrisque etiam consentire decretis, vt non immerito illorum ducem, Platonem videlicet, philosophorum deum appellauerit Cicero, quidam etiã è nostris philosophiæ parentem. Cæterum quoniam de duabus animi potestatibus, sensitua scilicet & mouente, dictum est satis, quoue rationis modo tribus illis conuenienter continenterque se insinuent corporibus, sufficienter est ostensum: de rationali etiam irrationali, & de altrice illius vti quid viri illi senserint, ex te audire nunc vellem, quænam sunt illæ, & quibus primo appareant in vehiculis, & vtrum ab illorum essentijs separabiles existant, an penitus separari non possint. De ijs cū audire cuperem, vererique ne tu (vt sæpenumero euenire solet) sermonis fluxu superfluentisq; copia materiæ aliò delabereris, iccirco te interpellauit, dicendorumq; legem nimis cupide fortasse, ne impudenter dicam, tibi imposui: verum, quæ tua est humanitas, amico ignoscet cupide quæ recta sunt noscere volenti. Et Leonicus: Age age, inquit, Aluerote, siccine conuiuas accipis & tractas tuos, vt non solum quid comesse, sed etiam de quo loqui debeant, arbitrato dispenses tuo? Quare sic fiet, quando tu ita iubes. Noueris tamen quòd isthæc ipsa quæ nunc audire cupis, nõ ideo prætermisi, quia illorū oblitus essem, sed in alium planè distuleram locū, cum in animorū scilicet ascensu, de quo mox plura, hac etiam de re loqui cogitarem. verum nihil prohibet, quando ita vobis placere video, hic etiam de illis loqui. Animaduertendum igitur est altricem animi partem, siue vim illam & potestatem, seu potius vitam appellare voluerimus, quam nutritiuam recentiores vocant, (ab ea enim ceu vitarum vltima incipere nunc volo) in terreo crassoque corpore suum habere esse, inseparabiliterque illi inhærere, & cum illo penitus interire. Huiusmodi autem officium est vitæ, cum sustentare corpus illud & nutrire, tum augere, & in maius dare. Assumptos enim ea conficit cibos & potus, digestos que illos ad singulas eius partes transmittit & dirigit: duratque eouque hæc vitæ istius opera, donec cum hoc vehiculo in terris humanus degit animus, simulque cum illo (vt diximus) perditio deperit & corrumpitur. Irrationalis autem vitæ species in hoc vltimo animorum vehiculo suum vti que non habet esse, sed in secundo illo & aërio collocatur corpore, quod illi sedes subiectumque iure esse censetur. Appetitiones enim & desideria huiusmodi dicuntur esse vitæ germina, tum ambitiones, amores, odia, simultates: & ad summum omnia illa quæ animorum perturbationes & sunt, & merito appellari debent, hoc collocantur in loco, & ex ista nimirum pullulant vitæ species: cum qua etiam diutius permanent, & opera ostentant sua. Rationalis autem vita, à qua characterem insigneque suum humanus accipit animus, in primo illo simplici ætherioque vehiculo merito collocari censetur. Cum enim id primo viuificet animus sibi à rerum opifice indissolubiliter copulatum, immortalis nimirum illud rationalique & purissima condecorat vita: quando inquam non deuo fertur calle, æquabiliterq; cursum dirigit suum, & quando (vt par est) inferioribus moderatur ratio, eorumq; dominatur, & non paret peioribus. Hoc autem sicut excellens diuinumque est opus, dum hic in terris degit animus, sic certe factu arduum & difficile merito esse existimatur, paucique huiusmodi censentur notæ, quos æquus amauit Iuppiter, aut ardens euexit ad æthera virtus. Quapropter in Phædro diuinus ille Plato vbi deorum vehicula tum æquabiliter riteque ferri scribit, tum habenis aurigæque parentia perpetuos agere circuitus dicit, statim subiungit alia animorum vehicula, de humanis loquens animis, qui veluti asseclæ dominos comitantur suos, id ipsum summa cum difficultate & vix facere posse. Et hæc sunt quæ de tribus partialium animorum vehiculis, deque illorum vitis & sensibus ex Academicorum deprompta sacrarijs in medium adducere habui. Nec me præterit de huiusmodi animorum vehiculis varias antiquorum Academicorum fuisse sententias, & quasdam etiam omnino inter se distantes & contrarias, quæ ex multiplici Platoniorum commentariorum intellectu originem habuerunt, quæ tamem à posterioribus iisdemque legitimis eiusdem philosophi interpretibus non immerito fuerunt explosæ, quorum ego inhærens vestigijs, hæc quæ retro differui, quàm breuiter dilucideque potui, pro ingenij mei captu, temporisque breuitate collegi. Quare, si placet, antequam is elabatur dies, qui iam ad vesperam inclinare videtur, quod nobis reliquum est peragamus. Est autem, vt de humanorum purgatione animorum, & eorundem ad supera ascensu quæ viri illi senserunt differamus. Isthæc enim noster etiam tetigisse videtur Maro. Cæterum quod à principio sermonis nostri statim feci, istuc itidem in præsentia sanè facio. Admonitos enim vos esse volo, vt cum animorum ascensum descensumque auditis, huiusmodique prolata percipitis vocabula, non eos intelligatis qui corpori debentur motus, sed mutationes, siue

emanationes quasdam, seu inclinationes ipsis peculiare animis, quas vix bene mehercule intelligere, nedum verbis clare exprimere declarareque possumus. Dictum est enim in partialium essentia animorum quandam mutabilem inesse naturam, non semper in eodem statu permanentem, sed vicissim alia post alia permutantem. Magna præterea (vt hoc etiam obiter dicatur) animorum secundum Platonicos & diffusa est latitudo, neque ea tamen sine ordinis serie constituta. Alij enim sunt ex eorum numero animi, qui in generationem descendunt nunquam, id est in corpus generabile non decidunt: sed æternam separatamque & felicissimam degunt vitam: quales diuini sunt animi, illisque quicumque sunt proximi. Alia autem animorum est series quæ descendit quidem, & à meliori ad minus bonam delabitur vitam: verum haudquaquam vitiorum inficitur notis, neque quicquam subit mali, sed in puritate synceritateque perseverat sua: cuiusmodi dæmonum bonorum, nec non heroum animi esse censentur. Alij vero cum descendere, tum maculari & infici nati sunt animi: verum temporum quibusdam circulis purgari possunt, macularumque labem deponere, & rursus ad meliora redire, quales humani censentur esse animi. Quartum autem faciunt etiam animorum pessimum quoddam & maleficum genus, quod cadere potius quam descendere dicunt, omnibus tum vitij, tum malis commaculatum & deforme, quod neque ascendere posse amplius, neque velle asseuerant, cuiusmodi perniciosos maleficosque dæmonas esse autumant. Addunt quinetiam ijdem viri in summis illis primi ordinis animis neque secundum essentias neque secundum actiones suas vllum reperiri posse vitium, quod in infimis animorum vmbrijs, & quarto illo pessimorum genere, secundum horum vtrunque proculdubio reperitur. In medio autem animorum ordine, id est in humanis partialibusque animis (nam heroum bonorumque dæmonum animi secundum deos censentur) vitium quidem illorum non attingere affirmant essentiam, posse autem actiones maculare & inficere: & iccirco istos solos, vt ad priorem reuertantur naturam, purgationibus indigere, quas in hoc etiam terreo ostreaeque corporis ergastulo humanum assequi posse animum dicunt, si obsequens illud & minime rebelle tanquam mansuetum habuerit animal. Ieiuniorum enim abstinentijs maceratum, & cum precibus assiduis & intentis, philosophiæque insuper studijs, tum expurgationibus lauacrisve quibusdam, & vaporum generibus suffitibusque præparatum & concinnatum id corpus liberiolem profecto & agiliorem efficit animum, & ad coniunctum etiam expurgandum corpus, quod secundum diximus animi vehiculum, mirum quantum facere videtur. Et hoc est profecto quod Platonius refert Porphyrius: cuius quia verba huc spectantia teneo, nihil, vt arbitror, prohibet ea vt iacent ad literam inuersa totidem penè verbis in medium afferre. Ait enim ille. Quemadmodum aquarum latices illi qui à montosis scaturientes fontibus, per petrarum alueos deuoluuntur & fluunt, synceriores multo in corruptioresque esse solent, quam ij qui per cœnosa palustriaque defluunt loca, quibus vt multam lutulentamque secum attrahant materiam est necesse: sic animus is qui sicci astrictive ministerio corporis vires temperat exercetque suas, melior proculdubio incontaminatiorque est, & ad prudentiam expeditior, quam qui ex redundanti plenoque corpore id ipsum efficere contendit. Fœdatur enim, & veluti sordes contrahit animus cum ira & gaudio, tum libidine & timore, cæterisque huiusmodi extraneis affectionibus: quarum origo omnis & causa immodica esculentorum poculentorumque licentia non ab re esse perhibetur. quod etiam Heraclitus Ephesius innuere videtur cum dicit astrictum & siccum animum esse sapientiolem. Quamobrem cuius patere potest vltimum hoc vehiculum si recte & non perperam agatur, non nihil ad expurgandum animum facere posse. Extinctis enim sine potius sedatis perturbationibus illis quas in secundo ipsius vehiculo cum irrationali vita sedem habere retro diximus, agilior profecto expeditiorque efficitur animus, eosque producere pennarum pullulos incipit, quibus ad supera nullo postmodum negotio euolare possit. Sed quoniam magna hominum pars quo minus id facere possint, & vitæ præsentis illecebris, & præposteræ educationis vsu præpediuntur, quibus etiam extrema vitæ suffragatur species, quam altricem appellauimus, quæ corpus hoc fouet & colit, & veluti plus nimio indulgens nutrix dum immoderantius pascit, eo ipso perditum it magis: exiens hinc animus haudquaquam liber exire potest, & multum secum corporis abducat necesse est. Et hæc profecto pestes sunt & labeles quas in diuinis carminibus illis noster commemorauit Macrobius, cum dicit:

50 Quin & supremo cum lumine vita relinquit,
Non tamen omne malum miseris, nec funditus omnes
Corporeæ excédunt pestes, penitusque necesse est
Multa diu concreta modis inolescere miris.

Hæc enim post hominis interitum, terreique vehiculi dissipationem in vita perstant irrationali, eiusque elementalij siue aërio corpusculo, in quo multis postmodum temporum curriculis humanus degit animus, cum quo etiam antea vitæ perperam gestorum meritas luere pœnas dicitur. neque hoc ab re mehercule. Diuina enim prudentia, quæ omnia regit & temperat, non solius esse rerum, sed & ipsius bene esse (vt aiunt) decentem gerit curam. Quapropter haudquaquam humanus ab illa negligitur animus, cum ad id quod præter naturam illi sanè est, fuerit delapsus, sed conuenientem ægritudinis suæ assequitur curationem. Et quoniam (vt aiunt) peccandi delinquendique ratio voluptatis cuiusdam suafu titillationeque illi fuit acquisita, ex-

purgari posthac dolore & cruciatibus non immerito cenferi debet animus. istic nāq; contraria etiam contrariorum sunt medicamenta. Quamobrem expurgatus utiq; lāguet doletq; animus ijs cruciantibus di pressus generibus, quibus affici apud inferos fontes perhibentur. Quod profecto haudquaquam fieri posset si ab hoc terreo corporis ergastulo absque aërio illo vehiculo liber & absolutus exiret animus. non enim solitarius à corpore quicquam pati posset, cum materiales huiusmodi & actiones & passiones corporum non animorum naturæ propriæ & peculiare existant.

Ergo exercentur pœnis, veterumq; malorum

Supplicia expendunt. aliæ panduntur inanes

Suspensæ ad ventos, alijs sub gurgite vasto

Infectum eluitur scelus, aut exurit igni.

Pro delictorum enim in antea vita conditione, perturbationumque impressionibus id vehiculum nulla proportionis mensura aut dissipatum distractumque à calore immodico, aut econtrario à frigore geluve immoderatus compactum & constipatum, dolore suo peculiarique cruciatu animum ipsum mouet & afficit, & propter illam quam græci sympathiam, nos naturæ concordiam appellare possumus, illam proculdubio conturbat, & grauiter dolere facit, non dissimili sanè rationis modo, quo hic apud nos corpore dolente ob naturale quo illi afficitur vinculum, condolet & compatitur animus. Aliquandiu igitur, ut Pythagoricis Platoniscq; placuisse videtur, huiusmodi purgationis generibus, & debitis exercitijs pœnis apud inferos merito esse & plecti censetur animus, nondum à generationis regno absolutus, sed deorsum manens. quod profecto illi non contingeret si exiens liber illico (ut diximus) & emancipatus, omni deposita corporis sarcina sursum ferretur.

Sed (ut rectro dictum est) fieri non potest ut id illi prius contingat, & à generationis conditione absoluat, quàm se ipsum conuenientibus temporum periodis expurgauerit. Quoniam enim *αυτοκίνητος*, id est se ipsum mouens, & à se mobilis humanus est animus, & naturali quadam voluntatis ratione ab ipso effluit deceditque bono, (mutabilitatem enim quandam in illius essentia reperiri diximus) ut rursus ascendat, sursumque feratur, sponte sua ipsum à se ipso expurgari necesse est. Nam pœnarum apud inferos loca conditionesve haudquaquam animum sursum reducere queunt (non enim ea illorum est vis) verum id solum efficere valent. id tantum illis acceptum referendum est, quod animos scilicet conuertunt & admonent, & ut sese respiciant faciunt: qui postmodum se ipsos dignoscentes, proprio peculiarique quodam naturæ suæ impetu & appetitione, quam

ὄρμην Græci vocant, se ipsos expurgant: volentesq; & sponte sua id sanè exuunt, quod antea volentes & sponte sua induerant, vinculaque voluntarie dirumpunt illa, quibus voluntarie antea fuerant præpediti. Quamobrem iidem postmodum subiungunt viri, de Zoroastis Mercurijque, necnon Pythagoræ & Platonis sententiâ asseuerantes partiales animos posteaquam apud inferos multa diuque perpeffi fuerint, legitimumque purgationis expleuerint tempus, plus minusve secundum ea quæ perperam in priori gesserant vita, ceu à generationis absolutos lege, simul cum aërio vehiculo iracundiam appetitionemq; & omnino vniuersam irrationalis vitæ speciem deponere, liberofq; iam, & ab ijs quæ deorsum humique eos detinebant absolutos, posthac in ætherio illo puroque corpusculo, quod à summo rerum opifice fabricatum perpetuò illis annexum esse diximus, totum illustre rotundumque & astro simile, cum cælestibus dijs felicem beatamque agere vitam. Et tunc demum

naturæ restituti suæ, vereque ad patriam reuersi, partiales censentur animi, qui eousq; extorres peregrinique merito existimari poterant. Quamobrem ut eo citius perueniri possit, ore Pythagorico Zoroastis fertur ænigma hoc modo nos admonētis: *μη̄ πένυμα μολύνῃς, μηδὲ βαθύνῃς ἐπίπεδον.* quod totidem verbis inuersum latine sonat. Ne fœdes spiritum, neve profundum facias planum. per spiritum & planum, aërium (ut aiunt) illud significans vehiculum, non quia corpus non sit atque profundum, sed propter tenuissimam splendidissimamque puritatem, quasi non corpus esse censeatur. Præcipit igitur & nos admonet Zoroastes ne propter terre caducæque affectionem corporis cogamus hoc ipsum etiam corpusculum dum à præsentī abscedit vita, impurum sordidumque & veluti stigmatibus quibusdam insignitum isthinc abscedere. Cæterum locus iste me admonere videtur ut priusquam ad alia pertranseam, digrediar paululum, dicamque etiam quoniam cultu

curave aërium hoc corpusculum dum adhuc in terris degit animus, custodiri integer conseruarique possit. quod profecto etsi pro parte retro dictum est, dum terre corporis pro animi salubritate curam enarrauimus, quia tamen viri illi zoroastis præceptum explicantes nonnulla hac etiam de re memoriæ mandauere, nihil prohibet opinor illa nunc etiam breuiter percurrere. Afferunt enim corpusculum illud proculdubio ali & nutriri, non autem eo quo terreum hoc corpus alitur modo: sed vaporibus quibusdam, suffituumque generibus, non quadam sui parte receptis, & in alijs rursus partibus confectis & digestis, quod in hoc terreo corpore altricem efficere diximus vitam, vbi etiam diuersa varios ad vsus visuntur instrumenta, sed totum per se totum ali, non alio simili quàm spongiarum exemplo, quæ se totis nutrimenta capiunt, receptaque conficiunt, & illis nutriuntur. Quamobrem viri, inquiunt, boni, qui huiusce rei curam gerunt, non nihil studere videntur ut subtilioribus ficcioribusve vtantur cibus. Inedia quinetiâ corpus hoc terreum macerant & conficiunt, ne spiritale illud crassescat vehiculū, sed purum, tenueve, & naturæ suæ conforme quàm maxime reddatur. Expurgationes præterea, & mysticas adhibent ceremonias,

vt id commodius assequi valeant. Nanque vt terrea isthæc crassaq; corporis moles aqua diluitur & nitescit, puraq; vt esse potest, lauacris & nitro smegmatibusq; quibusdam redditur: ita spiritale id animi corpusculum cum ieiuniorum abstinentijs, & precibus, tum iustationibus suffituumq; generibus quibusdam ad naturam reuertitur suam, puramq; & tenuem acquirit sinceritatem. Quãobrem post terrei interitum corporis, cum hoc aërio corpusculo sic probe curato non diu apud inferos & in generationis regno humanus perstat animus, sed illo etiam exutus, ætherium illud sempiternò sibi annexum (vt diximus) regit gubernatq; corpus. Verum si secus ac dictum est huiusmodi concinnatum curatq; fuerit corpusculum, impurumq; cum illo à terris abscefferit animus, longo quodã temporis spatio vagari illum, & cum hoc corpusculo per inuia desertaq; & squalentia terrarum loca diu errare asseuerant. Ex quo etiam simulacra quædam plerumq;, & hominum ferarumq; similitudines & idola, necnò silentes vmbraarum effigies circa tumulos & sepulcra videri refert Plato. Nò enim id quod cernitur, animus esse censetur (siquidem sub conspectu non cadit ille) sed impurus (vt aiunt) is sanè est animus illo vtens aërio corpusculo, quod multum sordium à terreo crassi corporis contubernio secum attraxisse videtur: quod etiam impura postmodum vsus diæta, terreniq; infectus halitu crassescit, & cerni nimirum videriq; potest, haud expressiori similitudinis argumento, quàm aëris, qui purus quidem existens, & visioni peruius, haudquaquam cernitur. si vero coalescat, & in nubem cogatur, crassescit certe, formaq; capit varias, & bene conspici videriq; potest. Quam ob causam vero consentaneū existimari potest impuros hos animos cum consimilibus sui corpusculis errantes & vagos, alia rursus corpora, cum ferarum, tum hominum ingredi, quorum cõtubernio societateq; adeo plerumq; gaudeat, vt vix inde postea extrudi auellive possint. Et fiunt hominis illius nouissima, vt inquit veritas, peiora prioribus. Cæterum non vnus solummodo, sed simul etiam plures impuri huiusmodi spiritus idem sæpenumero ingredi occupareq; possunt corpus, quod vexant profecto postea & male habent, nisi imprecationibus quibusdam, & mysticis carminum quorundam excantationibus operose mehercule & difficulter admodum inde extrudantur. Sed quoniam satis iam euagati sumus (si placet) vnde digressi fuimus reuertamur. Humanos dixeramus animos propriæ restitutos naturæ, & ad patriam postliminio reuersos, cum connato sibi indissolubiliter corpore beatam degere vitam. Quãobrem id quod in Platonis Phædro Socrates loquitur, istuc mehercule innuere videtur. Dicit enim animos cum ex lethea emerferint aqua, id est cum à generationis conditionibus liberi euaserint, annatis sibi denuo pennis quas antè amiserāt, altius euolare, eoq; loci peruenire, vbi primo cælestem cum mundanis simul dijs, deinde supercælestem cum supercælestibus circuitum agant, eo scilicet ordine, vt alij cū alijs ibi numinibus circūuagētur, huiusmodiq; circuitus alternis repetant vicibus: quam nimirum felicitatem beatæq; vitæ conditionem idem etiam in Platonis Symposio Socrates augere & in maius dare videtur cum dicit, purgatos animos qui diuinam præ cæteris pulchritudinē amauerūt, in ipsum tandem diuinæ pulchritudinis pelagus sese prorsus immergere, diuinisq; ibi liquores non tantum bibere, sed illis ebrios etiam factos in alios iam ex se ipsis transfundere. Cæterum in epinomide supremum beatitudinis felicitatisq; colophonem concludit Plato, vbi ait animum purgatissimum, omnium mutabilitate firmata, tum multiplicitate collecta, sese in propriam peculiaremq; vnitatem intellectu ipso superiorem penitus colligere & conferre, per hancq; statim in vnitatem diuinam intelligibili mundo superiorem iam transferre, deoque potius viuere quàm se ipso, cui certe mira quadam super intelligentiam ratione sit coniunctus. Et hæc profecto vera est felicitas, diuinique iam effecti animi suprema beatitudo. Id autem effici vult Plato diuina quadam luce, quæ profecto non aliter in mente resurgat, quàm si amore dei accensus prorsus animus in ipsum transformetur Deum. Ex quo nimirum diuinum amorem in Platonis Phædro omnibus diuini furoris gradibus animique bonis longissime præposuit Socrates. Quibus profecto consentire attestarique videntur multa illa & præclara quæ in sacris nostratum elogijs de amore & charitate scripta reperiuntur. Sed iam, si placet, receptui canamus. nam & de ijs quæ fuerant proposita, satis (vt arbitror) pro virili à nobis est pertractatum: & diei iam finitæ terminus vt loquendi etiam finem faciamus, non immerito nos admonere potest, nisi fortasse vobis aliter videtur. Et Aluerotus, profecto, inquit, Leonice, & nobis abūde (vt pro ijs etiam loquar) hac de re in præsentia satisfactum esse confiteor, & ea sanè dixisti quæ tum vniuersam nobis Platonicam scholam totis (vt aiūt) foribus aperuerunt, tum Maronis nostri luculentissima illa diuinæq; carmina adeo explicauerunt, vt nunc demum mihi illa exacte clareque intelligere videar. Antè enim vt in diei splendore oculis captus cernit quidem ille nihil, aliqua tamen solis claritate perfunditur: ita ego in rerum tantarum luce nonnulla superficie tenus dignoscens, ad interna reconditaque planè cæcutiebam. Verum quædam (vt opinor) restare videntur, de tribus scilicet illis versibus iam recitatis, qui alios mirifice claudere, & eleganter componere visi sunt. nihil enim de illis est pertractatum. Quãobrem si de ijs etiam aliquid in medium adduxeris, & nobis certe omnibus abunde satisfeceris, & natali insuper meo conuenientissimam disputationis coronidem imposueris. Sunt autem carmina illa (vt nosti) huiuscemodi.

Has omnes, vbi mille rotam voluere per annos
 60 Letheum ad fluuium, deus euocat agmine magno,
 Scilicet immemores supera vt conuexa reuifant,
 Rursus & incipiant in corpora velle reuerti.

De animorum enim descensu, & ad superos regressu, qui statis quibusdam temporū spatijs eueniūt, à te retro dictum est, quando de mutabilitate cum animorum essentijs connata, cuius gratia neque semper sursum, neq; deorsum semper partiales perstant animi, sed per vices eunt redeuntq; verba fecisti. Verum quidnam sibi vult annorum numerus ille quem scribit Maro, sicco (vt aiunt) calce pertransisti. quare si quid ab illis habes quod in medium afferre possis, nobis recensere ne graueris, nisi fortasse finitus ille & terminatus pro indefinito à Marone hoc in loco positus est numerus. Et Leonicus, Vera, inquit, narras Aluerote, neq; numeri me illius fugerat ratio. Sed quoniam annexam secū illius speculatio profundissimam de fato habet quæstionem, cuius disquisitio & longa sanè est, & plus certe virium requirit, quàm meas esse nunc sentio, iccirco consultò ab ijs destiti. Humani namq; animi dum sursum manèt, à fatali prorsus necessitate sunt liberi. cū autē descendūt, quod natura spō- 10
teq; sua illis proculdubio euenire diximus, sub fati necessario legibus constituūtur: cæterum plus minusve, vt plus aut minus corporibus addiēti fuerint suis. qui enim bene vixerint, & in terris cælestem (vt aiunt) egerint vitam, philosophiæq; veris mysterijs fuerint expurgati: ij profecto hoc etiam in loco possunt puri liberiq; degere, & ab omnibus ijs quæ fatali apportantur lege, vere sequestrari, nisi quantum summa est necessitas vt illis propter cognationem coniunctionemq; corporis communiscant & obsequantur. Et istiusmodi fortasse est quod inquit ille, Sapiens dominabitur astris. Huius quinetiam notæ excellens est ille vir qui in Theæteto à Platone describitur, qui corpore quidē in terris est, mente autem supra cælos versatur, neq; vbinam terrarum sit animaduertit, atq; etiā id ipsum quod nesciat nescit. Qui autem corporibus addiēti sunt animi, ad illaq; vergunt & nutant, contrario certe se habent modo. Curant enim quæ curanda non sunt, ea q; negligunt quæ summo studio quære- 20
re sectariq; deberent: quare fati eos subijci legibus summa est necessitas. Quod si in peius etiam ruāt, mortaliq; vitæ & irrationali fuerint emācipati, tanquam abdomini seruentes beluæ, tunc serui penitus, obnoxiaq; fato fiunt mancipia. illis enim posthac vtitur fatū tanquam omni ratione carentibus. Elegerūt namq; illi hanc vitæ speciem, & eligentes merito sibi conuenientem degūt vitam. Sed isthæc (vt dixi) pulcherrimas proluxaq; de fato disceptationes nimirum secum afferunt, in quas profecto dum me abstinere prædico, prudens sciensq; penè incidi: quas forsitan tentare aliās conabimur: nunc quo minus id facere possimus, temporis excludimur angustijs. Nihil tamen prohibet quod exposulas Aluerote vt de Maroniano etiam annorum numero aliquid in præsentia breuiter in medium adducamus. Statum quendam animorum circuitum, mille annos Academici esse voluerunt. Cum hos 30
nomino, vniuersam à Zoroaste Mercurioq; mox à Pythagora & Platone descendentem philosophiā intelligi volo. Mille inquam annorum periodū partiales animi, siue recte, seu secus in terris vixerint, aut in cælis cū dijs (vt diximus) aut in pœnarū apud inferos locis, antequā ad secundarū electionē vitatarū deueniāt, trāsmittere dicūtur. Et hęc statā decretāq; animorū periodū esse autumat secundū quā vires exercēt suas: vnusq; descensus in illa, vnusq; ascensus vniciq; partiali debetur animo: cum neq; sursum manere (vt diximus) incommutabiliter possint animi, neq; rursus deorsum semper stare illis sit concessum. Cuius profecto rei hanc etiam esse volunt rationem. Hominis aiunt ætatis esse mensuram & terminum centum annos, quemadmodum etiam in Platonis politia determinat Socrates. Is enim numerus cum à denario numero quadratus existat, qui sanè in se omnes numerorum continet species, quas capitales arithmetici vocant numeros, & excellentis nimirum esse naturæ, & inferiorum animalium excellentissimo homini, qui illius vitæ claudat periodum, non immerito attributus esse 40
censetur. Porro is numerus si per decem multiplicetur, & ex quadrato efficiatur solidus & cubus, Maronianum illum mille annorum reddit completq; numerum. Decies enim decem decies, millenum faciunt numerum, qui & cubus sanè est, & ab illis $\chi\theta\omicron\nu\iota\omicron\sigma$ id est terrestris appellatur, ob firmitudinem inconcussamq; stabilitatis rationem terræ elemento tanquam peculiaris & affinis assignatus. Dicunt igitur hunc animorum conuenientem esse circuitum, & ceu mille annorum peregrinationem quandam, à generatione videlicet ad generationem alteram, vt decupla sit illis vel delictorum malorumq; præteritorum apud inferos expensio, vel econtra recte factorum in terris penes superos merces & cōpensatio. Hęc Academici de partialiū naturis animorū Aluerote, vt ex illorū cōmentarijs percipi dignosciquæ potest, proculdubio sensisse vidētur: quæ ego eo tenus (vt retro dixi) approbāda tenendaq; censeo, quatenus nostris, id est christianis cōcordāt quadrātq; dogmatibus: alia autē quæ nō eiusdem 50
sunt notæ, neq; sentiēda omnino, neq; admittēda esse contendo. Quantū enim quisq; ab illis discesserit, tantum profecto à rerum natura veritateq; ipsa elongari aberrareq; certissimū esse iudico. Hęc cum dixisset Leonicus, finem loquendi fecit. Sub his dictis introducti tibicines quidam tibijs præclarissime cecinerunt, intentosq; præterita disputatione cōiuuarum animos concinna modulationis harmonia relaxarunt. Et quoniam iam instabat aderatq; nox, remanentibus cum Alueroto alijs, ego & Leonicus & Hieronymus frater circiter accensis luminibus inde discessimus. Habes Capella Alueroti conuiuium: in quo etsi quæ ad corpus pertinebant epulę decentes sanè sumptuosaq; fuerant, longe tamen animi escis, quibus à Leonico copiosissime fuimus accepti, inferiores vilioresq; merito existimari possunt. Verum memineris eius de quo paulo ante cōuenimus, vt tu mihi inuicem cras operā 60
præstes tuam. C A P. Memini: & ita fiet.

PERIPATETICVS, SIVE DE NOMI-
NUM INVENTIONE.

ALEXANDER.

39

Equo profecto satis coniectari Leonice quidnam sit illud quod de rerum nominibus
asseuerare te video: natura scilicet rebus constare nomina, & non hominum consensu
arbitrioque ipsdem fuisse imposita. Nemo enim (vt opinor) istuc tibi concesserit: nisi sicut
forte tunicas etiam & calceamenta à natura fieri, & singula quæ vsu artificiorum adinuen-
nit vita, natura constare videri possit, vt inde vniuersæ artes & hominum varia inuen-
ta de medio prorsus tollantur. Ego profecto tibi vel omnia in re præsertim literaria fa-
cilè concedere possem: verum hæc quæ paulo ante dixisti (pace tua dixerim) nec iuranti quidem cre-
dam. LEO. Nec mirum Alexander. pulchra enim (vt in prouerbio est) ardua existunt, nec cuius ex
facili sese offerre consueuerunt. Verum cum tu tali ingenio, tantaque eruditione vir, hæc de re nõ modo non
10 ambigas, quod à plerisque fieri solet, sed in alteram potius partem totus incumbas, quid isti facere
debent quorum mens neque doctrina plane vlla, neque rerum vsu concalluit? An non tibi Platonis Cra-
tylus perlectus, & excussus bene est, vbi hæc de re vniuersa ferè absoluitur quæstio? Solebas enim (si
rite memini) philosopho illo mirifice delectari, & in commentariorum eius assidua lectione quàm
maxime versari. Quamobrem admirari satis non possum cur profunde adeo hæc in te sententia inse-
derit, vt Platone etiam refragante, annitenteve, stirpitus conuelli non possit. ALEX. Hoc ipsum
est Leonice quod me distrahit, & ambiguam animi hæc in re ancipitemque diu habuit. Nam cum Pla-
tonem ipsum audio, nihil est quod sanè dubitem. totus enim ex illo pendeo, & in illo sum totus: adeo
sententijs me suis vir ille & apte copiosaque fluentibus verbis implet & obruit. Rursum cum ad Ari-
stotelem Peripateticosque me conuerto, qui rationibus alijs, necnon communi hominum sententia me
20 inde transuersum rapiunt, alius statim fio, & veluti leuissimus transfuga priorem mentis habitum nul-
lo negotio commuto, neque quo loci consistam, satis perspectum habeo: sed huc illuc nouus ego & ri-
diculus Proteus formam de forma variam facile delabor & feror. LE. Mira profecto de te narras Alexan-
der: sed tamen quæ tibi bene credi possint. verum cur non Menelaum aliquem hic aut Aristum repe-
rire curasti, qui procacem hunc fluentemque Proteum, si non aliter, vinculis saltem coercerent, & ad ve-
ram illam stabilemque mentis effigiem redire compellerent. An non sunt hæc in vrbe viri plerique cum
ingenio & doctrina, tum rerum etiam vsu præstantes, qui Academicorum ac Peripateticorum placita
iure sibi vendicant: quos iam pridem consultos oportuit, vt his rerum ambagibus explicareris? AL. Quos tu
viros narras Leonice? An ne quæstuarios istos qui se philosophos nominant, qui ve miseras literulas
cõpendij habent loco, quos annua mercede cõductos, vilibusque addictos salarijs palam profiteri vide-
30 mus? LE. Hos ipsos dico Alexander. ij etenim variatam hunc Proteum fortasse cõpescuissent, & te hæc me-
tis incõstantia & perplexitate facile liberassent. AL. Nõ mihi hos per deum immortalẽ Leonice, qui sine
honoris præfatione honeste nominari non possunt. tantum enim abest vt ab istiusmodi exculti aliquid
eruditi que discas, vt e contrario si quid eruditi prius exculti que didiceris, cum ad illos accesseris, eorum con-
tagio proculdubio dedocearis oportet. An nõ ego decem integros annos horum auditoria, ne dicam lustra,
assidua cõtriuu opera, omnesque illorum ineptias & futiles captionum trichas siccis (vt aiunt) auribus ebis-
bi, anxie semper quæritas si quid inde excerpere possem, ne vacuis, quod dicunt, manibus, & oscitans
domum redire? Verum dii immortales quã rerum inanitatẽ apud illos, quã tam bonarum literarum solitudinẽ
reperi: in quo tamen, vt in malis, nihil mihi magis sapere visus sum, quã quod cum illis desipere aliquando
destiti, neque per omne vitæ spatiũ, vt plerique solent, in cœnosa illa ignorationis voragine demersus cõ-
40 tabui. LE. Stomachari mihi horum memoria fastidiose videris Alexander. AL. Et cur nõ stomachari Leo-
nice, aut nõ euomam potius, cum sordidissimos hos scurras inter eruditos viros cõnumerare te senserim, &
in philosophorum numero recesere? Quamobrem rogo te vt hos in præsentia missos faciamus. indigni enim
sunt de quibus serio vir quisquam probus loquatur: & quoniã in præsentia (vt videtur) vacuum te esse
cõspicio (quãquam semper aliquid cogitas & excudis) rem profecto mihi gratissimam feceris, si de hoc
ipso de quo superius me ambigere dixi, quippiã quod lectione varia cum græcorum tum latinorum autho-
rum cõquisitum & depositum custodis, in mediũ afferre volueris. Scio enim quã diligens sis, & quã exactus ubique
pensiculator ijs præsertim in rebus de quibus inter antiquos illos primarios maxime viros aliquid
subesse cõtrouersie videat. Deprome igitur de penu tuo aliquid quod me pascat & satiet. nam quod oble-
tare valeat, haudquaquam dubito. LE. Callidus es Alexander, & id proculdubio in præsentia mihi age-
50 re videris, quod veteratores sæpenumero ad eos quos fallere cupiunt, facere solent, qui cum mirifice sem-
per illos laudent & extollant, tum inuicem ea quæ illis grata aut ingrata esse cognouerint, omni studio
aut summopere laudant, aut contra penitus proculcāt & deprimunt, vt illis sensim istiusmodi insinua-
tur blanditijs, & obsequentes posthac captosve quo velint facile deducere possint. Sic tu partim mea
extollendo, quæ alioquin mediocria esse cognosco: partim sophistas hos insectando vellicandoque,
cui me infensum nationi non ab re existimas, huc omnino tendere videris, vt quid hæc de re sentiam,
omni prorsus elicias studio. Sed nulla est inuidia, quando hoc tibi placet, & temporis hæc nobis grata
commoditas casu quodam opportune sese offerre videtur. Vergit enim iam ad vespeream diem, quod tẽ-

CC.iiij.

poris ego lectione intermissa vacuus, curandæ valetudini tribuere soleo, & exercitationibus inâbulationibusve operam impendo: quare tibi pro virili mos geretur. Sed vtrum ne mauis sedêdo, an deambulando negotiũ hoc peragamus? A L. Vt libet Leonice: verum ne quid de consuetudine incommodo detrahas tuo, si placet deambulemus. nam vtrunque (vt arbitror) percommode facere poterimus. L E. Recte dicis Alexander, & Peripateticã alioquin controuersia non inconcinne deambulando explicare & componere tentabimus. A L. Quid tu Peripateticã Leonice hanc appellas cõtrouersiam, & non potius (vt est) Peripateticorum cum Academicis dissensionem? Inter Peripateticos enim nulla hac de re (quod sciam) hucusq; intercessit lis: sed vniuersa inter duas illas, siue sectas seu hærefes vocare mauis, isthæc est disceptatio. L E. Excitasti Alexander hoc in loco non contēndã sanè quæstionis occasionem, quam forte non erit malum breuibus recēdere, ne posthac rursus, si quid huiusmodi audiueris, velut nouum admireris. A L. Quid hoc rei est, ediffere Leonice. lucrum nanq; ex insperato fecero si quid reconditum elegansque hoc loci ex te audiuero. Etenim id quod præter operam est, plerũq; opera ipsa nõ ingratius euenire solet. L E. Nihil recõditi abstrusive audies Alexander, sed ea tamē audies, quæ ingenuo cuique ignorare quidē turpe est: cognoscere autem etsi non admodum gloriosum (quid enim in parua historiuncula esse potest?) elegans tamen & eruditum merito existimari potest. Hoc autem est quod dicere volebam, Peripateticos Academicosque nõ diuersa diuerforũ esse cognomina, vt plerique falsõ existimant, sed apud veteres rerum scriptores omnes illi qui postmodum in Academicos Peripateticosque fuere determinati, à Platone Peripateticos primo fuisse appellatos. Quonam modo, inquit ille, istuc dicis? non enim intelligo. L E. Peripateticos inquã Alexander omnē Platoniam familiam in primis cognominatam fuisse, memoriæ proditum est. quod sanè nomen à deambulandi vsu deductum fuisse, vel ipsa vocabuli significatio palam facere potest. Consueuerat enim diuinus ille vir, vt apud Ammonium & plerosque alios legitur, cum non minus corporum q̄ animorum curam habendam esse censeret, vtriusque coniunctim salutaria præbere remedia: & corpus quidem laboribus exercitationibusque vegetum & valens reddere: animos vero disciplinarum studiis moribusque excolere. hinc ambo ista apte coniungens & copulã, semper ferè familiares suos in Academia deambulando docere perseuerauit, vniuersumq; literarium illic negotium in ambulationibus planè trãsigebatur. Quamobrẽ omnes illi qui Platone audire consueuerãt, sunt Peripatetici cognominati. Ceterũ Platone è vita sublato, Speusippoq; eius ex sorore nepote, qui ei ceu hereditario quodã iure in Academia successerat, paulopost vita functo, bifariam Peripateticorum diuisa est secta: & ij quidem Aristotelem Stagiritem ex Macedonia, illi vero Xenocratem Calchedonium secuti sunt, qui in Academia docere perseuerauit. Aristoteles autem cum suis in Lyciũ, (nomē autem porticus Athenis erat Lycium) transijt, ibidemq; docere instituit. Ex qua Peripateticorum distractione ab ipsis sanè locis hi quidem Academici, illi vero Lyciaci sunt cognominati, cum vtrique tamen Peripatetici à docendi (vt dictum est) modo ab omnibus planè fuerint appellati. Postmodum autem, vt fieri cõsueuit, Aristotelis sectatores nomen quidem quod sibi à loco inditum fuerat amiserunt, commu- neque illud à deambulandi officio cognomen ceu peculiare quiddam & proprium retinuerunt, & Peripatetici tantummodo sunt appellati: contrã Xenocratici priori oblitterato nomine, loci cognomines facti sunt, & solum Academici ab omnibus perseueranter cognominati. Non igitur perperam (vt arbitror) neque temere sum locutus, quando hanc de nominibus disceptationem, de qua mox pertractabimus, Peripateticam controuersiam esse dixi. Peripateticum enim cognomen à Platone ortum, omnibus Platonis discipulis & assertoribus optime conuenire, vero consentaneum est. Nec me præterit tamen M. Ciceronem in Academicis suis hac de re aliter memoriæ prodidisse: verum quænam virum illum mouerint causæ, in præsentia recensere non cogito. longior enim esset digressio quàm isthæc temporis patiatur angustia, & alioquin multa nobis interim ad institutam disceptationē sunt discutienda. Quamobrẽ in præsentia hac in re græcos sequamur authores. A L E. Ita viuiã Leonice, vt hæc me res hucusque latuit. quare multam tibi sanè habeo gratiam, qui mentis meæ cæcutientes alioquin & obtusos oculos hac veritatis luce perfuderis: sed perge obsecro te ad eam quam de nominibus inceperamus quæstionē. L E. Ita faciã, quando hoc tibi placere nunc video: verum memineras me hac de re philosophorum more pertractantem licentiosiori docēdi genere vti decreuisse, ne forte à me accuratam excultamve exigas vocabulorum & styli elegantiam. Noua enim & externa introducenda sunt nomina, & græcis plerunq; vtendum vbi nos latina defecerint, vt res cõmode explicari dignoscive possint, circa quas vniuersam ferè philosophantiũ operã absumi par est. Dabis igitur veniã si quod insolens nouũq; verbum delicatas aures tuas perstringēs offenderit. Nõ est quod ita mecũ agas, inquit ille: perge modo ea dicere quæ plane intelligã. nam quo id dicas modo, & an splendide latineq; platũ sit quippiã, aut secus, haudquaquã laboro. L E. Audi igitur Alexander, quãdo ita es animatus. Duas de inuentione & veluti genitura nominum inter se diuersas antiquorũ fuisse sententias certum est, vnã Heracliti, eiusq; sectæ philosophantium, qui ab illo Heraclitici sunt denominati: alterã Parmenideorũ quorũdã, inter quos nõ ignobilis sanè assertor fuit Hermogenes, quo Plato (vt perhibēt) in ijs quæ ad theologiã pertinebãt, vsus est præceptore: sicut in physicis Cratylus Heraclitici auditor fuisse dicitur. Et primi quidē nomina sola cõstare natura dixerũt, nihilq; in ijs formãdis aut inueniēdis hominũ effecisse cõsensum. Secũdi vero aded nõ esse rerũ nature effectiones nomina affirmarũt, vt pro mero etiã cuiusuis arbitrio cõformata, & rebus assignata impositaq; fuisse dixerint. Et

Heracliticus quidem sequi videtur Plato, qui in Cratylo Socratē de recta nominū ratione differentē inducens, ipsorum effectiōnem rerum naturæ facit ascribere. Aristoteles autem, & qui post eum Peripatetici fuere cognominati, in altera omnino censentur classe, eorum scilicet qui nomina hominum consensu rebus imposta fuisse voluerunt. Vnde posterioribus (vt opinor) facilis suspicandi data est occasio, philosophos hos hac ipsa de re Diametro (vt aiunt) inter se dissentire: quod tamen nos minime verum esse euidentissimis certe signis rationibusq; pro virili demonstrare cōtendemus, si prius illorum sententiās philosophorum, quibusve nitantur rationibus, in medium summatim clareq; adduxerimus. Hoc ipsum igitur, si placet, prius facere aggrediamur. Imò ita placet, inquit ille, vt nihil mihi vnq; magis. L. E. Nomina Academici natura ipsa, & non hominum arbitrio constare Alexander hoc dicebant modo. Nam cum voces quasdam esse vellent nomina, in vocem enim tanquam in
10 genus vniuersam eius complectens essentiam, omne sanè refertur nomen, voces autem naturæ non artis sunt opera: iccirco & nomina ipsa talia esse oportere affirmabant naturæ rerum effectiōnes, & non hominum consensu industriaq; excogitata signa. Præterea cum orationum alia quidem vera, alia autem falsa esse dicatur, orationis veræ partes, cum illius sint partes, & ipsas necessario veras esse oportere: & itidem falsæ orationis partes falsas esse constare: orationis autem partes esse nomina: quamobrem nominum ipsorum hæc quidem vera esse, illa autem falsa asseuerabant. Non autem eo vera modo & falsa dici nomina, quo orationem veram vel falsam dicere cōsuetum est. Orationis enim veritas illa & falsitas ex complexione fieri perhibetur, ita vt res sunt vel non sunt designatæ. Nomina autem simplicia esse, nihilq; huiusmodi signare posse: sed dici vera esse nomina, quia res ita vt sunt,
20 magis quàm vt arbitrio placet nostro, significanter declarent: contrà falsa existimari nomina, quoniam rerum naturæ non belle conuenire quadrareq; videantur. Nullo igitur consensu nostro indigentia vt vel falsa sint vel vera nomina, natura ipsa constare verisimile est. Sed & hoc etiam instabant modo. Sicut rerum essentias natura ipsa existere certissimum est, nulliq; omnino dubium, ita earum actiones passioneq; naturales esse proculdubio est censendum. ab essentia enim has deriuare & fluere clarissime animaduertitur: vt si rem aliquam (verbi causa) secare studeamus, non tam pro libidine nostra, hominumq; arbitratu, quàm pro rei ipsius natura id faciamus oportet, & eo etiam instrumēto, non quod nobis placuerit magis, sed quo id aptius diuidi secariq; possit, vtamur. Nominare autem cum actio quædam effectioq; sit, & ideo naturam fortiatu essentia, non esse sicuti nobis, sed sicut rerum naturæ maxime placet, cuius instrumenta sunt nomina ad res naturali modo signandas,
30 & non pro libidine arbitratuq; nostro rebus ipsis accommodata. Quod hinc etiam clarissime posse patere dicebant. Non enim cuiusq; esse tale reperire instrumentum cuiusmodi vera censentur esse nomina, ad res scilicet rite discernendas, audienteq; optime docendos adedè accommodatum, verum artificis cuiusdam nominum inuentoris, qui cum prudentissimus esse deberet, rerumq; naturæ indagator solertissimus, rarissimus profecto esset inuentu, qualem illi dialecticum suum esse volebāt, omnibus liberalibus disciplinis, & morum etiam virtutibus insignitum & conspicuum, qui ad ipsas rerum ideas mente conceptas intuens, instrumentum illud luculenter inde commodeq; posset elicere. Imagines enim rerum esse nomina, & eorum censerī finem, rem sicut est nobis quadam illius similitudine apte signare, & non hominum arbitrio consensuue sicut inania & surda temere sonare. Nominum præterea partitionem secundum rerum ordinem distributam determinatamq; esse dicebant, & alia
40 quidem diuinis rebus conuenire nomina: alia vero ijs quæ sensu & opinione comprehenderentur. Vnde & vatem Homerum recte sensisse dicebant, cum alijs deos vsos esse nominibus, alijs homines eadem in re memoriæ prodidisset: vt illud, Quē Xanthum dij vocant, homines vero Scamandrum. Et rursum de volucre, Chalcidem dij nominant, mortales vero Cymindin: aliaq; huiusmodi complura. Alias enim deorum esse notiones, & alias partialium cognitiones animorum: & iccirco apud vtrosq; alia etiam esse nomina. Diuina enim eius esse notæ, quæ totam denominatorum rite indicarent essentiam: humana vero quæ illius solummodo partem declarare possent. Et diuina quidem nomina vultgo esse incognita, cum humana palàm in promiscuo reperirentur vsu: non alia expressiori similitudine, quàm earum imaginum & simulacrorum quæ à sacerdotibus in adytis sacrorumq; penetralibus religiosissime seruantur: quorum id quidem quod in aperto esset, quiuis è populo libere palamque
50 cerneret, cum tamen id quod latitaret interius, in quo arcana deorum declarantur mysteria, à solis ijs cerneretur colereturq; qui & initiati essent, & ceremoniarū sacrorumq; ritu instituti. In sacris præterea quibusdam nominibus miram latitare virtutem ad ea sanè efficienda opera quæ supra hominem esse censerentur, & diuinitati non immerito attribui possent. Et iccirco ab ijs qui interiores & reconditas calluere literas, memoriæ proditum est non esse transferenda ea aut immutanda vocabula: sed, vt sunt, suis characteribus veluti diuinis quibusdam notis religiose conseruanda. Quod magos etiam diuinorum peritos præcepisse dicebant, ne in carminibus scilicet & precibus ad dæmonas heroasq; eliciendos aut placandos fufis, precandi ritus aut nomina immutarētur, siue chaldaica forent ea, seu persica, & omnino barbara, quoniam vim, qualiacunq; essent, haberent maximam, & illis dæmones insigniter gauderent. Vniuersam denique Zoroastis sapientiam, quam Plato in Alcibiade diuinam,
60 & in Charmide animorum corporisq; curatricem appellat, non alia re magis quàm nominibus constare dicebant. Hebræos quinetiam diuinorum quorundam nominum notiones omnibus alijs præstitulisse scientijs, & mira sæpius horum prolatu opera ab eorum factitata prophetis memoriæ proditi

disse, vt non à natura solum, sed ab ipsis etiam inuenta fuisse dijs, & hominibus tradita non immerito creditum fuerit. Huius autem rei non vulgare etiam signum esse preces precationesq; nostras, quæ semper adiectis nominibus fieri consuevere: ex quibus vel palàm lædi eos quorù recensentur nomina, vel iuari, manifestius certe est q̄ vt aliquo demonstrationis indigeat adminiculo. In vrbiù præterea oppugnationibus obsidionibusve ea euocari elicique consueuisse numina, in quorum tutela vrbs illa posita esse crederetur, vt loco scilicet eo relicto, ad se volentes & propitij migrarent dij: neq; alio vnquam modo obsessam vrbe, quàm præsidum abscessu deorum capi aut posse, aut fas esse, non ab re creditum est. Quamobrem antiqui vrbiũ fundatores, coloniarumq; deductores, alterum quidem tutelarum dei nomē manifestum esse, alterum vero sanctius augustiusq; omnes semper latere voluisse, nequando ab hostibus cognitum magicis cantibus precibusque, & rite peractis sacris in bellorum discriminibus elici & euocari is posset deus cui diuinum illud ascriberetur nomen. Atqui hominum quidem cum hominibus consensum commerciumq; proculdubio esse posse dicebant: deorum autem & hominum conspirationem neq; animo comprehendere, neq; suspitione apte fingi posse. Ex his igitur cuiq; palàm esse dicebant, naturam ipsam, veluti rerum imagines quasdam hominibus, vera tradidisse nomina, neque ab iisdem consensu aliquo vel casu inuenta, & rebus assignata rerum fuisse vocabula. Cæterum quoniam ex Nigidianis commentarijs quòd naturalia & non arbitraria rerum sunt nomina, lepidam sanè & festiuam refert Gellius rationem, non erit malum (vt arbitror) hanc etiam ipsam pro Academia in medium adducere, quæ ipsius Gellij verbis hoc maxime prolata est modo.

23 Vos enim, inquit, cum dicimus, motu quodam oris conueniente cum ipsius verbi demonstratione
 23 vtimur, & labias sensim priores emouemus, ac spiritum atq; animã porro versum, & ad eos quibuscũ
 23 fermocinamur, intendimus. At contrà cum dicimus nos, neq; profuso intentoque flatu vocis, neq; pro
 23 sectis labijs pronunciamus, sed & spiritum & labias quasi intra nosmetipsos coercemus. Hoc idem fit
 23 in eo quod dicimus tu & ego, & tibi & mihi. Nam sicuti cum annuimus, & abnuimus, motus quidem
 23 ille vel capitis, vel oculorum à natura rei quam significat non abhorret, ita in ijs vocibus quasi gestus
 23 quidã oris & spiritus naturalis est. Eadẽ ratio est in græcis quoq; vocibus, quã esse in nostris animaduers
 23 timus. Et hæc ferè sunt quæ de nominũ ratione Academicorũ cũ veterũ tũ nouiorũ pro se asserre so
 23 lita est schola. Cui sententiæ, Stoicorũ etiã, Zenone, Cleanthe, Chrysippoq; ducibus, vniuersa fauet na
 23 tio. contrà vero Aristotele duce niti videtur Peripatetici, nomina scilicet nõ natura, sed hominũ cõsensu
 23 arbitrioq; cõstare: quædã etiã casum reperisse ipsum contēdentes. Quatuor enim hæc esse quæ or
 23 dinem inter se quendam & continuatam haberent seriem: res videlicet ipsas extrinsecus existentes:
 23 animi conceptiones notionesve: ea quæ voce proferantur: & vltimo loco illa quæ characteribus notã
 23 tur. Istorum vero quatuor ordinem talem esse dicebant, vt prima scilicet à secundis signarentur, cum
 23 illa planè secunda efficerent. Res enim natura constantes, notionum esse principia: notiones autem
 23 & conceptus, res vt extra se habent intrinsecus designare. Hoc etiam modo ea quæ tertio poneban
 23 tur loco, efficere quidem vltima illa, signari vero & repræsentari ab vltimis. siquidẽ ea quæ voce pro
 23 ferrentur, efficientes essent causæ eorum quæ characteribus inscribi insigniriq; contingerent: illa vero
 23 ideo scriberentur, vt commode prolatas signare possent voces, & labili hominum memoriæ suffragari.
 23 Horum porro quatuor, duo illa prima natura constare dicebant, duo vero reliqua hominum inuenta
 23 fuisse arbitrio, & iccirco in ijs ipsis artis magis quàm naturæ relucere vestigia, idq; ex hoc vel ma
 23 xime conspici posse dicebant. Etenim res ipsas, & animi notiones conceptionesve in omnibus sem
 23 per easdem existere, neq; aliquo locorum interuallo, aut temporum spatijs vsquam immutari. Easdem
 23 enim semper fuisse res, & de ijs ipsis easdem animi notiones apud omnes homines, & semper futuras
 23 esse, cum ea quæ voce dicerentur nomina, necnon illa quæ characteribus perscriberentur, apud alios
 23 alia & semper fuisse, & nunc esse sit perspicuum. Aliter enim loqui & scribere Græcos, aliter Aegy
 23 ptios Latinosq; certum est: cum tamen omnes iisdem de rebus medijs animi cõceptionibus & loquã
 23 tur & scribant. Ex quibus palàm omnibus sanè esse potest, postrema hæc duo hominum inuentis, &
 23 non rerum naturæ muneribus ascribi debere. Nihilq; sanè obstare ea quæ hoc in loco ab Academicis
 23 adduci solerent, vocem scilicet natura esse, ad quam inquam velut ad genus nomina referuntur om
 23 nia. Neq; enim vocem nominum proprie genus esse, neq; totam illorum essentiam rite complere.
 23 Materiam quidem nominum esse vocem, se haudquaquam inficias ire: genus vero ipsorum propri
 23 um & peculiare penitus abnuere. Quẽadmodum igitur si quispiam lectulum quia ex ligno sit, lignũ
 23 esse diceret, & iccirco naturæ opus, is ridiculus merito haberetur: ita quisquis nomen dicit, quia voce
 23 constat, iccirco naturaliter nobis aliquid significare, non immerito risu dignus esse perhibetur. nullã
 23 enim esse necessitatem si quippiam de materia fiat naturali, vt id prorsus naturale efficiatur. Vniuersa
 23 namq; illa quæ artificio quocunq; struatur, & quæ hominum sine controuersia ascribantur indu
 23 striæ, mechanicæ inquam structuræ opera, ex materia constare naturali, circa quam omnia artium ver
 23 sentur ingenia. Similiq; rationis modo vocem quidem rerum naturæ donum esse hominibus eiusdem
 23 largitate concessum. Natura enim vocales certe sumus: nomina autem & verba, voces simpliciter nõ
 23 esse, sed voces quasdam tali aut tali distinctas dearticulatasq; modo ab animæ vi illa quam λεκτικὴν
 23 φαντασίαν illi, nos quia id vnico verbo exprimere non possumus, dictionum effectricem fantasiam
 23 dicemus. Hanc enim vocalia mouere instrumenta non alio sanè modo quàm lignum moueri aptari
 23 que à lignario dicimus fabro, vt lectuli figuram commode possit recipere. Quẽadmodum igitur

10

20

30

40

50

60

lignum antequam lectuli conformetur effigie, minime vocabitur lectulus: eodem modo voces etiam
 antequam tali aut tali articulentur distinguanturve modo, haudquaquam nomina aut verba dici oportere.
 Nostro igitur arbitrato & nostra politura constare ea, & non natura, verisimile esse. Neque quo
 minus id verum esse fateamur, ea intercedere quæ illi de naturali instrumento hoc in loco adducere
 solent. Nomina enim non esse naturæ instrumenta, sed ἀποτελέσματα, id est effectiones. instrumen-
 ta namque vocalium animæ vitium esse pulmones, palatum, & illam quam asperam arteriam medici
 vocant, à quibus, siue medijs quibus vocem effici, clarissime apparere, cum exsufflatus aër, & ex vni-
 uerso thorace emissus spiritus congestim asperam illam vocatam arteriam gulamve percusserit, &
 ab illa inuicem repercussus fuerit, taliq; plaga sensilem effecerit sonum, animæ quopiam affectionum
 10 caractere insignitum. Simplicis igitur vocis instrumenta illa esse, nominum vero & verborum, quæ
 iam dearticulatæ & distinctæ sunt voces, alia propria & peculiaria magis esse instrumenta: quæ non
 φωνητικὰ ὄργανα, id est vocalia vt illa, sed διαλεκτικὰ, id est loquendi instrumenta, recte dicantur.
 Et huiusmodi esse cum linguam ipsam, tum dentes & labias, quorum effectiōnem, vocali adiun-
 cta materia nomina esse & verba. Quamobrem nō inconcinne Stoicos dicere solitos aiunt linguam
 quidem plectri similem esse, chordarum vero dentes, nares autem cornibus ijs quæ ad nervos reso-
 nant in cantionibus: cum ea vocem à pulmonibus immoderate profusam frangat & terminet, & cum
 ad dentes ipsos, tum ad alias oris partes impellendo, distinctos & pressos illius efficiat sonos. Non igi-
 tur esse naturæ instrumenta verba & nomina, sed effectus & opera, & ideo natura constare, haudqua-
 quam necessarium esse. Non semper enim naturæ opera naturalia prorsus effici, sed in artem plerun-
 20 que degenerare & desinere: quod cum ex alijs compluribus naturæ operibus, tum nihilo secius ex ipsa
 saltandi peritia manifestissime potest patere. Cum enim omnis secundum locum motio nobis pro-
 culdubio natura insita connataq; sit, tali tamen aut tali moueri modo, & numerosa manuum gesticu-
 latione Herculem (verbi causa) vel Oedipodem posse signare & effingere, ab arte ipsa proficisci, me-
 ridiana (vt aiunt) luce clarius esse, hominumq; industriæ hoc, non naturæ largitati acceptum oportere
 referri. Nam illud quod dicere etiam solent de precibus, & supplicationum modis, numinumque
 magicis euocationibus, hoc sibi somnijs anilibusq; deliramentis videri quàm simile dicunt. immuta-
 bilem enim diuinam esse naturam, & certa causarum serie, eademq; firma & inuariabili vniuersa (vt
 par est) gubernare moderarive, & non puerorum more cultu pollicitisq; hincinde compelli & allici
 certissimum esse. Fieri tamen posse, quoniam ratione vtentes nos deus esse voluerit, & liberum mo-
 30 tionis principium nobis largiter condonauerit, iccirco multorum etiam operum effectores esse vo-
 luisse: actusq; nostros & animi consilia, quæ ex libera electionis voluntate prouenirent, pro meritis
 sæpius larga benignitate sancire. Aut magis etiam in nobismetipsis, si quis bene introspicere value-
 rit, horum initia & causas cognosci, qui circa huiusmodi consilia & preces non sine iugi quadam affe-
 ctionis & fantasie motione versari, & iccirco hunc aut illum vitæ habitum eligentes, huiusmodi præ-
 paratione media & sequestre deorum procuratione prouidentiaq; secundum electionis nostræ mo-
 dum abunde perfruamur: sicut in quibusdam planè dignoscere licet corporibus, quæ ignita quidem
 leuitate sua superne facilè ascendere possunt: rursum si quid ponderis ab humida omnino aut terrea
 conceperint natura, eadem facilitate ipso declinantia nutu, ad lineam deorsum feruntur. Necnon so-
 lis splendore mundum collustrante, si quis apertis oculis experrectus liberq; diem contueri voluerit,
 40 hunc clarissima frui luce necesse est. Si quis autem vel obdormiuerit, vel in tenebrosa se loca coniece-
 rit, aut caput alioquin pannis conuoluerit, is certe vitio suo, non solis causa claritate illa minime per-
 fruatur. Diuina etenim omnia excellenti quadam redundantis naturæ vbertate largiter vbiq; omni-
 bus nulla inuidia sese offerre & concedere consueuerunt: deiq; prouidentia hoc modo pro vitæ cuius-
 que electione & meritis affatim omnibus sese participandam fruendamq; æquabiliter præstat. Ex
 quibus certe effici, nihil preces supplicationesve facere quo minus nomina pro hominum voluntate
 & arbitrio constare dicantur. Hæc sunt ferè Alexander quæ de nominum ratione Academici Peripa-
 teticique veteres memoriæ mandauere, & in quibus inter sese dissensisse vulgo creduntur. Nam re-
 centiores isti philosophi, de nostratibus loquor, nec verbo quidem tenuis quæstionem hanc attigisse
 videntur. Quæ iccirco à me breuiter nunc percurfa magis quàm pertractata fuere, ne quam tibi mo-
 50 lestiam longa dicendi series faceret: & ipsa alioquin nox iam aduentare incipit: satisq; pro consuetu-
 dine à nobis (vt videtur) deambulatum est. Quare si placet finem faciamus, nisi aliud fortasse est
 quod me velis. A me quidem, inquit ille, tantum abest vt isthæc mihi tua longa fuisse videatur oratio,
 vt contra non mediocriter etiam doleam quòd tam cito dicere desieris. nam de nocte nihil sanè mo-
 ror vt citius etiam ruat, quando non procul, vt scis, habito: & illa tum extensa prolixitas lucubrati-
 onibus à me commode dispertiri solet. Sed quænam lucubratio, quod studium mihi optatius esse pos-
 set, quàm ea de te audire, quæ adhuc ego à nullo percepi, neq; apud quempiam scripta reperi. Perge
 modo si placet reliqua subtexere, & si quid tui hac de re est iudicij, in medium liberaliter afferre. Ve-
 rum, si videtur, quando inambulauimus satis, ex porticu ista in conclaue transeamus, vbi & hoc ve-
 spertinum frigus salubriter declinabimus, & sedentes alioquin comodiùs ea quæ nobis agenda sunt,
 60 peragemus. Vt lubet, inquit Alexander, quando non solum animorum, sed corporum etiam valetu-
 dini non minus est seruiendum, sine qua illi neq; recte valere dum hic sunt, neq; quippiam constanter
 speculari possunt. Cæterum sciebam equidem ab initio etiam cum ea exorsus sum quæ iam recensui

pertractare, te huc tandem peruenturum fore, meamque de ijs sententiam omni studio excutere tentaturum: & ideo (si recte tenes) tunc ego te licentiosius fortasse quàm par fuit, sed amice tamen, vt semper, veteratoribus illis non dissimilem esse dixi. Verùm tamen quando hanc ego personam semel indui, hæc mihi certe strenue est agenda. Quamquam cur mihi non in optatis sit etiam hæc tecum conferre, qui mihi inter amicos primarius cum sis, ingenio etiam & eruditione eo loci peruenisti, vt sanum cum de alijs omnibus, tum hac ipsa de re iudicium ferre valeas? Accedit ad hoc quòd veterum illorum talis tantusque admirator existis, vt eos tantum non constructis aris numinū loco venereris & colas. **L E.** Audi igitur & reliqua, quæ non mea certe sunt, sed quorum etiam priora fuerunt. Verum antequam ad illa nostra se conuertat oratio, vnica, & eadem breui propositione (quod Geometræ facere solent) totam hanc claudam quæstionem. ea autem est huiusmodi, Academicos Peripateticosve de nominum ratione eadem proculdubio sentire, nihiloque inter sese nisi verbis tantum differre. Scio isthæc tibi mira sanè videri, qui priora audiueris: oculata tamen (vt aiunt) fide, si ea quæ dicam intelligere curaueris, hanc rem planè sic se habere percipies. Qui possum isthæc tibi credere, inquit ille, & non potius deorum hominumque implorare fidem, quando mihi tu talia profers monstra? Qui enim fieri potest vt duæ pugnatissimæ inter se sententiæ eadem esse dicantur: aut quonam modo tute tibi id vnquam persuadere potuisti? Nisi forte idem album & nigrū esse, tēpore etiam eodē tibi videri potest. **L E.** Nimis delicatus es Alexander, & vt videtur, dictorum impatiens, citoque sanè commoueris: verum iterum, & tertio etiam scias velim me quod tibi modo sum pollicitus, bona fide iam nunc in numerato (vt aiunt) repræsentaturum, ne pigeat modo patienter audire. **A L E.** Audiam, quando ita iubes, inquit ille, imò ausultabo potius. **L E.** Colligamus igitur (nisi molestum est) Alexander ea quæ dicta sunt prius, & si inter nos conuenit, videamus, vt quid nobis posthac dicendum sit, planè scire possim. Bene habet, inquit, sic faciam. **L E.** Reuoces igitur te ad superiora. Academicos dixerā nominum rationem natura ipsa, non hominum arbitratu constare voluisse. est ne ita? **A L E.** Est vt dicis. **L E.** Peripateticos autem consensu arbitrioque hominum eadem inuenta esse nomina, & rebus accommodata affirmasse? **A L E.** Et hoc ita. Quomodo autē eadem vtrique senserint, & quonam modo cum pugnare inter se hæc videantur sententiæ, rite consentiant & quadrent, reliquū est vt à me in præsentia ostēdatur. Hoc, inquit ille, restare videtur. **L E.** Exordiamur igitur, quando sic placet, hoc maxime modo. Bifariam dogma illorum qui natura constare nomina, & non hominū arbitrio rebus imposta esse dicebant, sectum diuisumque fuisse planè accepimus: & ij quidem, vt Heraclitici, naturalia ideo volebant esse nomina, quia naturæ effectiones ea esse & opera asseuerabant. Propria enim & peculiaria rebus singulis nomina à rerum natura præparata assignataque esse, non aliter quàm sensibili cuique rei proprii secretive ab eadem attributi sunt sensus. Aliud enim ipsum spectabile à tactibili esse cēseri, quia alio iudicetur percipiaturque naturæ sensu. Nomina enim naturalibus similia esse simulacris, qualia certe sunt illa quæ in speculis aut in stantibus cernantur aquis, non ijs quæ artificio constare videmus. Et nominare profecto eos cēseri, qui huiusmodi vera & solida proferrent nomina: qui autem secus facerent, ne nominare quidem eos, sed sonum tantummodo aut vocem emittere. Officium autem esse prudentis eruditique viri, & vere philosophi, ea semper indagare rimarive nomina, quæ rebus singulis à rerum natura peculiariter constituta assignataque essent: quemadmodum illius esse partes qui acuta oculorum polleret acie, proprias visibiles cuiusque similitudines recte pernoscere & diiudicare. Alij autem dogmatis huius ore tenus assertores, vt Academici fuere omnes, id est veteres Peripatetici (sic enim eos in præsentia intelligi volo) natura constare nomina dixerunt, quoniam rerum denominatarum naturæ conuenire quadrareque volebant. illustria enim ea & significantia, vt præclare res ipsas exprimerent, esse oportere: vt si quis (verbi causa) à natura tali præditus esset prudentia vt ad regendos moderandosque populos pulchre natus videretur, huic Agesilai aut Archidami nomen probe conuenire dicebant. Et iccirco natura talia esse nomina, quoniam rebus ipsis quæ ijs signentur nominibus, significanter conuenire viderentur. Archidamus enim, quia populo imperare possit, Agesilaus autem, quia populi sit ductor, luculenter dici posse cēsetur. Addebant præterea isti nomina imaginibus esse similia, verum ijs duntaxat quæ non ipsa natura, sed hominum artificio constarent: qualia essent illa quæ à pingendi fingendi ve arte efficerentur, vbi varias simulacrorum similitudines varijs rerum exemplaribus conuenire palàm perspicimus, & has quidem magis, illas vreo minus expressas rerum reddētes effigies, prout artificis peritia artis dexteritate adhibita commode illas vales ret effingere. Quod vel ex hoc clarissime cuius patere posse dicebant, cum sæpe vsu ipso deprehenduntur homines & à nominibus ipsis denominatarum rerum naturas regressione ad priora (quam ἀνάλυσιν vocant) indagari: & ijs rursus perspectis, conuenientia rebus imposta esse nomina demonstrare. Sed non dissimili etiam rationis modo illorum dogma qui rerum nomina hominum consensu arbitrioque ascripserunt, bifariam diuidi secarique contingit. Et ij quidem talem nominum posituram intelligi volebant, qualem Hermogenes Parmenidæus apud Platonem in Cratylo esse asserit, pro cuiusque scilicet arbitrio quæque formati posse nomina, etiam si id nulla fieri ratione contingeret, vt si cuius hominum quam sibi libuerit rem quocunque nomine pro libidine appellare placuerit, id illi sanè rei nomen proprium accommodatumque existere, qualia pueros & mulieres ioco sæpenumero factitare percipimus. Vnde Diodorum quendam cognomine Diangeliticum non contemnendæ virum literaturæ, huius sectæ placit

tis mirifice fauentem, seruis suis præpositionum & aduerbiorum etiam vocabula, nominum loco im-
 posuisse memorię proditum est, quali nihil aliud ad rectam nominum rationem præter hominũ stu-
 dium & arbitrium exigi oporteret. Alij autem, vt Peripatetici fuere, non eo sanè modo nomina ho-
 minum arbitrio rebus imposita fuisse dixerunt, sed ea quidem à nominum conditore quopiam pro-
 culdubio formari assignariq; oportuisse, nō temere, vt Hermogenes voluit, sed cōsultò, si quid aliud.
 hunc autem merito prudentissimum fuisse, & omnimodam rerum naturæ calluisse scientiam, vt ex
 hoc scilicet cuiq; rei proprium decensq; nomen posset adiungere. Pariq; rationis modo siquis noua
 rebus quibusdam imponere studeat nomina, talem eum esse oportere: aut si talis esse non posset, ab
 huiusmodi saltem quopiam doceatur necesse esse viro philosopho totius rerum naturæ peritissimo,
 10 vt rebus congruentia imponere possit nomina. Et hoc esse quod dicerent, consilijs hominum ea, non
 ipsa constare natura, quoniam non naturæ munere, sed ratiocinantis animi discursu & inuēta sint no-
 mina, & rebus ipsis rite accommodata. Non enim temere primores illos, & nullo mentis negotio, palu-
 des quidem fœminino denominasse genere, fluuios autem masculino (vt de animalibus viuientiumq;
 taceatur genere) sed has quidem veluti amnium quædam receptacula fœminino protulisse genere,
 fluuios vero ceu illas intrātes, seq; illis immiscētes, masculina generis proportione nominare voluisse.
 Similiq; modo intellectum quidem nomine dixisse masculo, cum animam ipsam fœminea termina-
 tione signassent: quoniam hic quidem ei lumen infundat, illa vero id excipiat, & ab illo repleti collu-
 strariq; verissime dicatur. Pariq; generis analogia in sole etiam & luna non ab re vfos fuisse, cum hic
 quidem lumen illi affatim ingerere, illa autem ingestos excipere radios planè animaduertatur. Neu-
 20 trum vero genus, & commune, quod epicœnum vocant, cum ex horum vel mixtura vel distractione
 constitui componiq; iudicentur, alijs nonnullis rebus congrua naturæ proportione significanter ad-
 iecta fuisse. Et hæc de duorum à principio dogmatũ in quatuor opinionũ capita distributione, de
 que illarum explanatione pro virili mediocriter pertractata sufficiant. Ex quibus cuius non obscure
 etiam patere poterit, si quidem vegeta mentis adhibeatur intentio, hanc quam supra retulimus Peri-
 pateticorum sententiam ab illa quam secundo recensuimus loco, & Academicorũ placitis ascriptis-
 mus, non alia re quàm verborum prolatu esse diuersam. Quæ enim nomina à prudentissimo viro, &
 vt ipsi aiunt, vere philosopho rebus quibusq; commode ascribuntur, rerum naturæ conuenire, pro-
 priaq; esse proculdubio & significantia est necesse. Atqui primum illud Peripatetici, secundum (vt
 vidimus) Academicis voluere: quanuis illi quidem hominũ arbitrio nomina, isti vero natura cōstare
 30 protulerint. In verbis igitur diuersitas (si qua est diuersitas) nō in rebus sententijsq; iure esse cēsebitur.
 Quamobrem vt à nominum cōditore illo originem habent nomina, nulla est inuidia quin pro arbi-
 trio consensuq; hominum fabricata & inuenta fuisse dicantur, dummodo natura etiam constare ea-
 dem, ceu ipsis congruentia rebus, & rerum naturæ quadrātia, bona pace dicere liceat. Res enim phi-
 losophi quærare inuestigareq; debent, non anxie rerum perscrutari vocabula: quæ etsi rerum (vt di-
 ximus) imagines rite esse censentur, nihil tamen obstat vnus rei plures esse imagines, magis & mi-
 nus archetypum reddentes suum: vtri autem illorum imaginibus ijs melius accommodatiusve sint
 vsi, ipsi sanè viderint. nobis enim in præsentia abunde satis sufficere potest manifestissime (vt arbi-
 40 tror) demonstrasse, philosophos hos etsi nominibus differre videantur, rebus tamen ipsis sententijsq;
 proculdubio bene conuenire. Quod vel ex hoc etiam clarissime patere potest. Nam apud Platonem
 inter dissidentes de nominum ratione Hermogenem & Cratylum, medium sese constituit Socrates,
 & multis vtrosq; rationibus insigniter reprehendit. Neq; enim hominum solo constare arbitrio no-
 mina planè demonstrat, vt asseuerare videbatur Hermogenes propter vniuersalia maxime genera,
 resq; immutabiles & sempiternas, quibus tum quia perpetuæ constantescq; sunt, & omnibus ab ini-
 tio cognitæ: tum quia immobilem definitamq; sortitę sunt naturam, stabilis & recta nominum bene
 ascribi potest ratio. Neq; rursus nomina natura constare ostendit eo quo Heraclitus Heracliticq;
 volebant modo, propter singularium indiuiduorumve labilem & fluxam naturam, quibus neq; con-
 uenienter assignari, neq; diu bene quadrare possent nomina. Nihil igitur, vt manifestissime patet, à
 diuino Platone & Academicis Aristoteles & Peripatetici dissentire videntur: cum illi nomina ideo
 natura cōstare dixerint, quia rerũ naturæ accommodata peculiariter res ipsas signarent: ij autē iccirco
 50 pro hominũ arbitrio eadem esse contenderint, quoniā à prudentissimo nominum conditore & quasi
 loquendi architecto ea secundum naturæ exigentiam & inuenta, & rebus solerter assignata fuissent.
 Negant igitur ea natura esse Peripatetici eo quo Heraclitus volebat modo: rursus Academicis, ho-
 minum arbitrio esse inficiantur nomina, quomodo illa Hermogenes esse (vt in Cratylo est) asseue-
 rabat. Inter se autem hi philosophi ita non dissentunt, vt de recta sanè nominũ ratione vna sola con-
 stansq; Academicorum & Peripateticorum esse perhibeatur opinio. Quod Aristoteles etiā in pleris-
 q; commentariorum suorum locis non obscure comprobare videtur. nam siquando noua inusitataq;
 rebus tentat imponere nomina, semper illa rerum naturæ quàm accommodata assignare contendit.
 In commentarijs enim de physica auditione, siue de principijs (vtraque enim legitur inscriptio) τοῦ
 αὐτομάτου nomen ijs quæ sponte sua quasi temere nulla determinata proueniunt causa, luculēter
 60 assignat: in libris autē de sublimibus, quæ μετέωρα vocant, τῶν ψεκᾶδος καὶ τοῦ ὑετῆ, quæ pluuie
 sunt vocabula, significanter formasse censetur. Nam speciei nomē quā ἐντελέχειαν vocat, terminorũ
 præterea in syllogismis, quos ὄρθου appellat, necnō τῆ ἀορίστου ὀνόματος, καὶ ἑήματος, καὶ τῆς

ADOLETVS, SIVE

ἐν τῇ φάσει, vniuersa nomēclatura quid aliud nobis declarare videtur, q̄ indubitā philosophi hui⁹ hanc fuisse sententiā, nomina scilicet rebus secundum naturā exigentiā quā conuenientissime semper ascribi assignarique oportere. Hæc sunt, Alexander, quæ de nominum ratione tibi pro temporis angustia, & hac ieiuna facultatis nostræ mediocritate, dicere in præsentia habui. Reliqua tu (quo es ingenio) iugi variæ antiquorum lectione perquires, & ab eruditis viris percontando post hæc feliciter excutere poteris. Nam mihi satis nunc superque fuit tuæ vt potui & debui morem gerere voluntati.

F I N I S.

SADOLETVS, SIVE DE PRECIBVS.

LEONICVS BVRGARINO.

10

Herculeus Lapis, quem Magnetem vocant, Burgarine charissime, occulta quadam vi, & naturæ (vt aiunt) concordia, distans ad se trahere ferrum percipitur: ferri vero præsentiam & conspectum audaces ad se viros rapere Homerus est author. Votis porro & precationibus quibusdam elicitos fuisse deos, & ad humanos accessisse conuentus credula existimauit antiquitas. Inde Iouis cognomen Elicij apud Romanos, & Numæ regis cum Egeria nymp̄ha fabulose celebrantur congressus. Nos autem, qui sanctioribus proculdubio viuimus institutis, & ab antiquis per manus tradita patribus veræ religionis dogmata casto pioq; mentis obseruamus cultu, deum quidem ipsum, & præstantes supra hominem naturas loco moueri, & ad nos accedere, terrarq; & hominum genus peregrinantium modo inuisere, haudquaquam existimamus. Preces vero exaudire, & hominum supplicationibus & votis flecti, & cum mala multa ab eisdem ideo auertere, tum inuicem bona ijs largiter præstare, pro certo tenemus. Hinc sacerdotum apud nos diurnæ nocturnæq; diuinarum laudum decantationes, & quotidianæ in templis precantium Christianorum frequentia. Hinc votorum etiam duris in rebus nuncupationes, & gratæ postmodum magnificæq; per solutiones processisse videntur: vt id sileatur, quod omnibus ferè horis tacitus sibi vnusquisque aliquid peculiariter precatur & rogat. Quæ sanè vitæ institutio, & certa credulitas, cum vetustissima est, & ab initio omnium seculorum memorijs comprobata, tum hominum etiam generi perquam vtilissima esse censetur. Deos enim esse credi, & illos rerum curam gerere humanarum, maxime ex vsu vitæ est. Quamobrem reges & principes, rerumque pub. rectores, & antiquis semper temporibus, & nostra etiam ætate, religioni quidem & sacrorum ceremonijs deditos viros, vacationibus semper & immunitatibus sunt prosequuti, emolumentisq; etiam omnibus illos & vitæ commodis fouerunt & fouent. Impios vero, & religionis hostes, cōtrā, ceu hominū generi pestilentes & noxios, supplicijs & pœnis & exilijs multauerunt, & nunc istuc ipsum etiam facere perseverant. Et profecto ita se res habet. Qui enim deos aut nullos esse, aut humanas nō curare res credūt, & neq; votis illos, neq; precibus vllis moueri existimant, ij profecto nulla mentis ratione, sed infreni viuentes libidinis impetu, quod turpiter, siue auare, siue crudeliter appetunt, id pulso procul metu, dummodo latere se credant, omni prorsus studio totisq; viribus parare contendunt. Quod secus ijs accidere necesse est, quæ præsentibus vbique, & omnia videntes & audientes deos, recto mentis iudicio existimant & credunt. Quo in numero, si quisquam alius, vir certe est philosophus, qui exactam naturæ cognitionem rectis virtutum moribus copulans, & excellentes solus ab omnib; seiugatas sensu contemplatur essentias, & illas pio (vt par est) mentis cultu veneratur & colit solus. Horum preces & vota propitius certe audit deus, cum ij maxime precando dum se corporibus auocant, & in mentis caput ascendere contendunt, perquam similes sanè deo fiunt. Caue enim putes Burgarine quorumcunque precantium à præstantibus naturis quascunq; exaudiri voces, qui aliud sæpenumero agētes, nō corde, sed labijs (vt aiunt) deum honorant. Cum enim multa rite precantes habere oporteat, tum solitariam maxime, & deo intentam mentis aciem habere debent, ab omni quidem alia re seiugatam prorsus & liberā: soli vero illi cui preces fundūt, affectam, & ceu nexu quodam indissolubili copulatam. Qua de re superioribus diebus cum apud Reuerendissimum præsulem Iacobum Sadoletum forte essem, ad quem sæpius (vt scis) salutandi gratia accedere soleo, illum audiui cum eleganter & copiose (vt semper solet) tum à consueta isthęc pertractandi ratione diuerse admodum verba facientem. Aderant autem mecum cum alij pleriq; tum Hieronymus Magnanus Vestinus episcopus, vir & religione conspicuus, & literarum etiam studijs in primis clarus. Cum enim statim forte adessent dies quibus omnes ferè vrbis sacerdotes quotannis de more per compita & plateas celebri pompæ frequentia pro frugibus precari solent, & illorum concinne precantium & canentium, in quorum eram cubiculo, clare exaudirentur voces, ad me conuersus Sadoletus, Audis ne, inquit, Leonice, canentium choros, hymnosq; & preces veteri instituto pro frugibus deo fundentium, quali harmoniæ

20

30

40

50

gratia illi & quo leporis concentu omnium aures iucunde simul & efficaciter permulceant? Nescio profecto quid alij, ego certe (vt vera fatear) ab huiusmodi re multum afficior, mouentq; me mirifice, & nescio quo modo animum altius euocant meum. Tum ego, Nec mirum inquam Reuerendissime Domine tali te affici modo, quando duo simul coniuncta sunt, quorum vel alterum recte se habentes animos eximie valeat commouere. Vocis enim modulatio & amœna suauitas, vt verborum in præsentia taceam vim, nedum homines, sed feras etiã ipsas proculdubio flectere & permulcere possunt: vt non immerito (mehercule) Orpheum antiqui vates voce & fidibus canentem, cum ferarum genus omne, tum inanimas etiam & surdas res demulxisset & post se traxisset memoriæ prodiderint. Quæ sanè res Platonis (vt arbitror) sententiæ, quæ de animorum constitutione, diuine potius quàm humanae vir ille recte intelligentibus scriptam reliquit, mirifice suffragari videtur. Numeris enim & harmonia humanus constans animus, numerosis nimirum vocum modulationibus excitari percipitur, & loco stare nescit, cognatione (vt aiunt) & contagione quadam, quam græci sympathian, nostri concordiam vocant, commotus & excitus: quæ ad inanimas vsque res iugi etiam tenore delabitur. Si quidem percipere licet distantis lyræ fides ad alterius sonum lyræ simili harmoniæ temperamento contentæ, manifestissime motari & resilire. Sed quid ego isthæc inquam tibi in præsentia? an (quod aiunt) sus Mineruam? Tum ille ad me hilari conuersus vultu, quid tu, inquit, Leonice, sus Mineruam? aut cur tu te ipse adeo despicias? qui huiusce rei Academicorum decretis optime coniectans causam, illam non minus dilucide quàm breuiter nunc explicasti. Nisi forte recto nostrorum instituto te humilem facis, vt merito postmodum ab alijs extollaris. Verum sint ista certe vt abs te dicta sunt: & homines cum numerosæ (vt videtur) moueant voces, tum vel maxime preces & verba deducant & frangant. Cur autem hæc (vt in confessis est) deum etiam ipsum tangant, & precantium votis excellentes supra hominem exorentur naturæ, hoc abs te Leonice in præsentia audire percuperem. Quare age & nunc aliquid de Academiæ penu reconditum deprome. Tum ego, Non ea inquam Reuerendissime Domine vis nostra est: talesq; res & tã arduas ingenia pusilla nõ sufferunt. Noli igitur mihi id oneris imponere, quod humeris impar est meis, & sub quo mihi turpiter cadendum esset. tibi hæc debentur certamina, tuisq; rotis isthæc conterenda est meta. Et Magnanus, Miro, inquit, desiderio Reuerendissime D. & sedulo expectabam quidnam quæstioni propositæ responsurus esset Leonicus. Hac enim de re ea quæ nostri ferè omnes dicunt authores, studiosè perlegi omnia, & ad manum etiam habere me credo. Verum politiora quædam de precibus, & antiquorum lucubrationes magis redolentia de illo audire desiderabam. Noui enim illum cum multæ lectionis semper fuisse, tum Academicis mirifice addictum decretis, quæ mihi sanè philosophorum natio vt alijs ferè in omnibus quæ ad philosophiam spectant, cæteris haudquaquam postponenda videtur sectis, ita longe omnibus (meo quidem iudicio) præponenda in ijs quæ de superioribus pertractant naturis, illarumq; cum vires, tum beneficam ad omnia prouidentię & bonitatis ostendunt curam. Qui locus ad religionem proculdubio, diuinumq; cultum totus pertinere videtur. Cæterum quoniam is suas tibi delegat partes, superioriq; (vt par est) cum in cæteris omnibus, tum in ijs præcipue sponte cedit sua, bene certe mecum in præsentia actum esse existimo, & non mediocre fecisse lucrum me reputo, quando te hodie hac de re Academicorum more disertantem audire non dubito. Scio enim quòd neq; meo hanc rem neq; Leonici nostri studio inuidebis, & hodiernam disputandi operam nobis liberaliter præstabis. Tum ille hilarè (vt solet) renidens, & tu, inquit, etiam Magnane cum Leonico facis, mihiq; hoc oneris imponere cõtendis. Atqui disceptantiũ ferè omniũ, sed Academicorum præcipue, constans semper fuit institutum, vt qui proponebat aliquid, ille audiret: contra autem de quo quippiam quærebatur, is sanè diceret. Quamobrem recto rationis ordine æquum profecto erat Leonicum dicere, me vero auscultare. Verum quando ita vultis, & vestro à me iure hoc enixius contenditis, libens id vestra aggrediar causa: quod an ex animi nostri sententiã explicare nunc possim, haudquaquam scio. Magnæ enim (vt notis) & assiduæ cum publicæ tum priuatæ etiam occupationes, ijs præsertim temporibus me nimis diu ab huiusmodi studijs auocarunt. sed si vires deficient, voluntas certe non deerit. Quare vobis in præsentia geratur mos. Verum de precibus & votis verba facturos, Deum in primis precari æquum esse censeo, qui mentis nostræ oculos splendore suæ claritatis illuminet, vt quæ placita illi grataque sunt, & comprehendere valeat animus, & verbis postmodum luculenter possit exprimere. Hic cum omnes assensu fuisset, tacitisq; etiam mentis precibus vnusquisq; id ipsum expetisset, paululum moratus sic exorsus est ille. Vetus & constans est opinio, ab antiquis vsque repetita temporibus, & populorum etiam omnium gentiumque cõprobata consensu, diuinas quasdam supra hominem esse naturas, quæ inferiorum quidem omnium bonitate sua curam gerant, & illis cum bona largiter tribuant, tum mala & aduersa ab eisdem benigne & salutariter auertant & propellant. Hosq; propitios vt sunt existimantes & vocantes deos, rite illos pieq; semper colere, & illis preces & vota assidue fundere omnes ferè consueuerunt. Adeoq; hæc in hominum mentibus congenita censetur opinio, vt nulla gens neque tam humana reperiatur & docta, neq; tam immanis rursus & barbara, quæ hac de re ceu naturali quodam admonitu & instinctu excita, aliter loquatur & sentiat. Taceo hoc in loco paucos quosdam apud veteres ab omni planè vita & hominum commercio explosos, Diagoras inquit, Theodoros, Protagoras, & si qui alij prauo mentis errore nullos esse dixerunt deos. Epicurus quinq; etiam haudquaquam in præsentia perhibendus, qui verbo quidem tenus esse asserit deos, re autè ipsa

eos sanè de medio tollit, cum illis nullum omnino actionis opus, nullam rerum humanarum, neque
 etiam cælestium relinquat curam, sed monogamos quosdam (vt ait Cicero) & solitarios & perstabi-
 les in intermundijs suis degere illos existimet. Alij autem omnes, cum ciuilibus negotijs dediti, & res-
 rum publicarum gubernationibus emancipati, tum philosophi maxime qui res abditas & abstrusas
 solerti mentis indagine rimari sunt soliti, & deos esse constantissime crediderunt, & illos precibus &
 votis, ceu audientes & curantes omnia, propitios sibi & placabiles semper reddere contēderunt. Hinc
 apud Assyrios Chaldæi, apud Indorum populos Brachmanes, penes Gallos Druydæ, apud Persas
 Magi, penes Aegyptios sacerdotum natio, assiduam religioni diuinoque cultui præstantes operam,
 ceremonijs & sacris, votorumq; insuper nuncupationibus, & assiduis precum obsequijs deos colebāt,
 venerabantur, adorabant. Qui certe mos voluētibus seculorum curriculum, ceu per naturæ manus tra-
 dītus, & ad nos vsque perueniens, eo rectius nunc, & deo sanè gratius obseruari percipitur, quo inte-
 merata veræ religionis mysteria, sacraque incorruptæ fidei dogmata, Dei optimi maximi ineffabili
 quadam bonitatis plenitudine solis tradita & reuelata sunt Christianis: vt hæc demum vera & solida
 dei religio & cultus videri, & rectissime existimari possit, cum primæ illæ religionis potius imagines
 & vmbrae quædam quàm religiones merito appellari debuerint. Omnes igitur ferè (vt vnde digressi
 sumus reuertamur) & deos esse constanter asseuerant, curamque illos rerum humanarum gerere cre-
 dunt, & votis precibusque insuper illis assidue supplicandum esse censent. Sed quoniam de precibus
 in præsentia me agere voluistis, & quonam illæ modo Deum tangant & moueant, audire percupistis,
 idque ipsum vt ex Academicorum delararem institutis, nominatim etiam præscripsistis, consueta phi-
 losophantium, & eorum maxime quos sequimur, procedens via, ab illarum primo descriptione, &
 formæ explanatione initium capiam (rei enim de qua agitur ignorata natura, frustra profecto ad
 reliqua festinaret oratio) quo sanè facto, ad illa postmodum explicanda me conuertam, quæ huic con-
 uenientia rei, & commoda esse videbuntur. Sunt autem preces, siue oratio & supplicatio (vt vsitatio-
 ribus apud vos vtar vocabulis) vis quædam animis superne concessa, illos sursum rapiens, & ad deum
 ipsum constringens & vinciens, secundaque omnia semper prioribus vniens & rite copulās. Cū enim
 omnia quæcunque sunt entia, ita a deo procedant & defluant, vt ab illo tamen nusquā dicantur abse-
 dere, alioquin ruerent prorsus, & in nihilum deuoluerentur, omnia profecto in deo esse, & in illo col-
 locari necesse est, vt postmodum ceu intimo quodam orbis ambitu progredientia, ad deū ipsum rur-
 sus, à quo & in quo sunt, diuino & mirabili reuoluantur modo. Neque hoc magnis duntaxat & excel-
 lentibus contingere dicimus naturis, quæ alioquin ordine & dignatione propè ad deos accedere vi-
 dentur, sed minimis quibusq; imò informi etiam surdæq; materiæ, quæ inter omnia ab excellentibus
 diuinis remota esse censetur causis. Omnibus igitur æqualiter rebus diuina adest præsentia,
 cum in omnibus vbique ipsum ex æquo reperitur vnum. Neque hoc quispiam miretur in loco, aut
 potius veluti pugnās reiiciat, quod diximus à deo labi & procedere omnia, & rursus progressa omnia
 in deo tamen esse & collocari. Nam progredientia verissime manent, & tanquam firmis innixa radi-
 cibus in deo stabiliuntur. Quo enim progredi possunt vbi non sit deus, cuius plena sunt omnia, & qui
 proculdubio & vbique est, & omnia in se stabiliter continet entia? Miro igitur quodam rationis mo-
 do & progrediuntur omnia, & non progrediuntur à deo. nam progressa manent, neque separantur
 omnino, alioquin (quod retro diximus) dilaberentur in nihilum. Et vt ad summam breuiter iste cons-
 cludatur locus, entia omnia sibi quidem ipsis progredi & procedere iure censentur, in deo autem fir-
 miter illa manere summa est necessitas. Cæterum quoniam non solum à deo progredi entia, sed ad
 deum quoque recurrere & retro flecti debent, vt in hoc etiam superiorum ordinum ad ipsum vnum
 imitentur regressum, aliam quandam à deo perfectionis capiunt notam, qua ad illius bonitatem re-
 tro flecti nata, in ipso (vt diximus) radicis nixa, in seipsis vero procedentia, rursus ad ipsum diu-
 no quodam munere reflexa perueniant, & innitatur, admirabilem quendam (vt dictum est) efficien-
 tia circuli ambitum, à deo incipientem, & desinentem in deum. Cum enim ab vnitatem (vt dictum est)
 diuina omnia prodeant entia, secum profecto vnitatem sibi impressam afferunt & conseruant quan-
 dam, diuinæ illius vnitatis imaginem, qua postmodum & reuocantur ad illā, & reuocata diuino quo-
 dam perficiuntur modo, qui perfectorum animos rapit entium ad preces & vota, quibus vnio cum deo
 nobis (vt paulo post videbimus) manifestissime completur & perficitur. Et hoc certe est quod in suo
 de diuinis nominibus commentariolo ijs ipsis verbis theologus refert Dionysius. Votis & precibus
 ad diuinam bonitatem perueniendum est. Nam ipsa quidem adest omnibus: non autem illi adsunt
 omnia. vbi vero ipsam castissimis precibus, animoque inuocamus defecato & tranquillo, atq; ad diu-
 nam idoneo coniunctionem, tunc nos quoque illi adsumus. Neq; cuiquam profecto hoc quod dixi-
 mus de entium regressu, incredibile videri debet, quādo is non in animorum solūmodo natura perci-
 pitur, sed in rebus etiam animā carentibus id ipsum animaduertere licet. eæ etenim natura sui im-
 pressa huiusce rei gerentes vestigia, quo maxime possunt modo, ad supernas se conuertunt causas, &
 ad diuinos illos superiorum siue ordines, seu sortes appellare malumus, vnde procedunt & defluunt,
 & quibus firmis naturæ nexibus sunt copulata, ceu ad solem solaria (vt ita dicam) se conuertunt, &
 ad lunam lunaria, similiq; cætera modo duces quæq; suos naturaliter consequuntur. Et hæc profecto
 est concordia illa, ceu consensus siue naturæ contagio quam græci sympathian vocant, cum inanimes
 & surdæ res ad alias & ad alias superum potestates habiles aptæque reddantur, à quibus vestigia

etiam quædam naturaliter habent impressa, quæ à rerum peritis, cum vsu & experientia, tum illarū interdum admonitu, comprehendi & dignosci recte possunt, ex quibus naturalis (vt nonnulli aiunt) magicæ fluxerunt initia. Cum igitur omnia (vt visum est) entia, duo hæc in sui gerant essentia, signa siue vestigia, seu proprietates (multa enim adducenda sunt nomina, vt naturales has rebus omnibus impressas notas rite explicare possimus) in deo scilicet manendi, & ad deum cum progressa fuerint recurrenti, tum dignius profecto & prius ipsos hæc in se gestare animos censendum est, quibus rerū opifex ille & æternus earum sator & parens diuina bonitatis largitate concessit, vt per vnum quod in ipsis est, in deo firmiter manerent, per mentem autem siue intellectum (vtroq; enim vis ea dicitur modo) à Deo progressi, felici quodam orbis gyro ad Deum rursus ipsum recurrerent. Ad quem profecto regressum maximam supplicationes vim habēt & preces, signis quibusdā intercedentibus quæ
10 opifex ille Deus cunctis inseruit animis, quæ neque recte dici possunt, neque si possent, illa certe in vulgū proferre fas esset. Illis igitur superiorum sibi beneficentiam planè conciliat animus, quæ alioquin precantes etiam ipsos copulant & vniunt ad eas quas precantur naturas, diuinamque mentem precantium orationibus coniungunt, & admirabili quodam permiscēt modo. Et vt ad summam dicatur, supremæ illius bonitatis mentem ad omnia largiter animis impertienda commoda huiusmodi mirifice mouent preces, diuinæ cuiusdam suadellæ (vt hoc loquamur modo) ad Deum vim magnam habentes, & vt se ineffabili bonitatis largitate benigniter participandum præbeat, sanè efficiētes. Ad nos igitur vota & preces non trahunt Deos, neque profecto inelamati illi, aut verbis allecti hominū inuisunt cœtus, vt credula licenter fabulata est antiquitas: sed nos potius ad illos ceu ad legitimos
20 beneficosque parentes filij quodamtenus progressi, precibus medijs reuertimur, trahimur, rapimur, vt illis iugiter assistamus, copulemurque etiam, atque penitus vniamur. Qua de re quia illius mirifice naturam exprimunt, eiusdem Dionysij de eodem commentario verba subtexere non erit malum, quæ hoc se habent modo. Itaque nos ipsos ad celsiorem diuinorum clarissimorumque radiorum con-
tuitum supplicationibus in primis præparamus, veluti lucidissima catena ex cælesti summitate sus-
pen-
sa, & hucusque pertingente, si semper eam manibus alternis in anteriora porrectis capimus, tra-
here quidem ipsam videmur, re autem vera non illam ipsi deducimus, quippe supra infraque præsen-
tem, sed ipsi magis ad sublimiores illustrium radiorum fulgores promouemur. Aut certe quemadmo-
dum nauim ingressi cum rudentem ex saxo quodam ad nos vsque porrectum tenemus, quippe cuius
nitamur auxilio, non saxum ad nos, sed nos ipsos magis nauimque ad saxum promouemus. Sicuti cō-
30 trà si quis maritimum saxum in naui stans propellat, nihil quidem stās & immobile saxum violabit,
sed sese potius ab eo magis arcebit, quantoque in illud violentius impulerit, tanto ab eo procul re-
pelletur. Non incommode igitur (vt arbitror) neq; incōcinne in ijs quæ retro sunt enumerata, vera-
rum precum adducta est descriptio, quas dixeramus vim esse quandam superne animis concessam,
illos ad Deum rapientem, & eosdem cum illo vincientem, secundaque omnia prioribus semper vniē-
tem. id enim ipsum ineffabili quodam modo mirabiliter efficere preces pro rei natura clare satis (vt
arbitror) est ostensum. Quamobrem vniuersus ferè in illis veræ religionis non ab re versari cultus
perhibetur. Siquidem vt à Platone mutuatus refert Cicero, is Deorum cultus est optimus, idemque
castissimus atque sanctissimus, plenissimusque pietatis, vt eos semper pure integra incorruptaq; men-
te & voce veneremur. Quo in loco (quoniā religionis facta est mentio) obiter leuioris ingenij nonnul-
40 los commonefaciendos esse censeo, ne huiusmodi in re ab incorrupta religionis semita sensim & in-
caute ad superstitionem dilabantur & ruant. Nam lubricus sanè locus est, & vigili cautionis indigēs
cura. Non enim anilibus precum deliramentis totos dies blaterandum est, neq; assiduis votorum in-
eptijs Deus (vt aiunt) defatigandus & obtundendus, sed matutinis duntaxat vespertinisq; adoratio-
nibus, non labijs, sed puro synceroque cordis affectu rite precandum est. Hoc enim modo preces & le-
gitimum vtiq; habebunt pondus, neque (quod aiunt) à ventis ferentur irritæ, & opus certe suum effi-
caciter perficere, & plene complere poterunt. Verum quoniam de precum siue adorationis natura &
essentia, qui locus inter philosophos Academicorum est maxime proprius, pro mediocritate nostra
& tempore satis (vt arbitror) est pertractatum, quando nostra in cursu versatur oratio, & adhuc pran-
dij non adest tempus, nisi forte me auscultando iam defessi estis, pauca quædam volentibus vobis ijs
50 addere decreui, quæ ijsdem de fontibus hausta, ad exactissimam precum notionem eximie facere vi-
dentur. Hic cum omnes id percipere vno ore dixissemus, rogassemusque insuper vt si commodo suo
fieri posset, nos Academico illo prandio saturos dimitteret, sic prosecutus est ille. Nequeo satis admi-
rari Magnanæ & Leonice, quātam ijs quos sequimur viri & quā exactam cum alijs in omnibus, tum
in ijs maxime quæ ad veram pertinent religionem, iugis industriæ curam semper adhibuerint, quan-
tæque fuerint diligētia. Nam vt alia omittam multa & multiuga, & in re proposita maneam, non-
nulla etiam illi quæ ad veras & efficaces requirantur preces, & illas præcurrere debeant, miro quo-
dam distinctionis ordine, & inuenerunt soli, quod sciam (de antiquis loquor philosophantibus, sem-
perque nostros excipio, qui omnia melius) & soli posterorum memoriæ scriptis suis reliquerunt. Sunt
autem huiusmodi, Præcurrere inquit veras exactasque preces debere, naturæ primum illius quam
60 quisque precatur, & cui vouet, certam cognitionem. Non enim apte is accedere cuiquam videtur qui
illius naturam & proprietates non nouit. Quamobrem ignitam mentis notionem, primum in diuino
cultu habere ordinem, sacrum apud illos censebat elogium, ignis (vt arbitror) calore & motu iugem
DD.j.

vegetamq; designans cognitionem. Hanc secundo sequi loco appropriationem volūt. Aeque feratis animo precor istam verborum nouitatem & insolentiam. inulitatis enim rebus & nouis noua sunt cōformanda vocabula, & ad verbum vt conceditur de græco exprimenda. Isthæc autem appropriatio iuxta illorum decreta conueniens quædam vitæ nostræ ad Deum est assimilatio in omnimodæ syncretitatis affectu, castitate scilicet, & puritate, & scientia, & ordine proueniens, qua nostros animos proxime ad Deum accedentes humili & subiecta mentis affectione, cuncta ab illo adipisci bona autumant. Tertium veras præcedere preces debere affirmant contactum, quo Dei ipsius essentiam homines supremo animorum vertice ad illam quasi vergentes & proni contingere censentur. Quarto connumerant loco viciniam, siue propinquitatem quædam, quæ ipso exactior videtur esse contactu, animosq; collustrat, & deo propiores facit. De qua sacrū apud illos verba faciens elogiū, Mortales inquit igni appropinquantes, à Deo diuinam habebunt claritatem. Quem ego ignē (si coniecturæ quibusquam in ijs est locus) charitatis apud nostros diuinū signare incendiū, haudquaquam dubitauerim. Quintam & vltimam post quatuor illa recensent vnionem, quæ animorum vnitatem in suprema Dei collocat & inserit vnitate, vnamque quodammodo in vtriusq; operationū efficit actionē, per quam non suimet amplius, sed dei est animus diuino perstans in lumine, à quo clarissime collustratur & circūfunditur. Et hanc verissimè exactissimæq; adorationis extremū & optimū esse asseuerāt finē, quando illa scilicet sequestre & media procedentiū animorū reflexio siue regressus statui copulatur & mansioni, & omne id quod ab vno processit, rursum in ipso vno stabiliter fuerit collocatū, animorūq; lumē à diuino vndiq; lumine fuerit circūfusum. Quamobrē non parua iure inquirunt totius religionis portionē esse preces, cū eæ si recte (vt visum est) fiant, hominū animos sursum rapere, & omnia quæ dicta sunt certissime efficere possint. Non ab re igitur (vt arbitror) apud Platonē Atheniensis hospes solis philosophantibus & probis viris rectas cōuenire contendit preces. his enim expeditissima ad felicitatē sanè est via, cum proxime ad deos accedere, & a generatione terrenisq; se auocare rebus ij vel soli, vel maxime possint viri: prauis autem hominibus, & aliqua cōtaminatis labe istuc haudquaquam conceditur. Impuro enim (vt idem refert Plato) purum contingere nefas est. Accedat igitur is qui recte & efficaciter precari vult, puro synceroq; cordis affectu deum ipsum, excellentesque supra hominem pie veneratus naturas, optima ab initio institutus religionis norma, assidueque diuinis vacans rebus, incessanti etiam vtatur adorationis obsequio. celebre enim apud illos elogium, Perseuerantibus, inquit, viris crebro assistunt dij. Quod nobis ipsa etiam præscripsit veritas, Petite inquit, & accipietis: pulsate, & aperietur vobis. Domoq; insuper ternarium hunc secum afferat numerum, fidem scilicet, veritatē, & amorem, optimamq; præterea bonorū omnium spem, & inuariabile diuini susceptaculū luminis. Nam quod à cæteris seiugari oporteat rebus is qui solitarie soli conuersari vult deo, vel hinc patere potest, quia multitudo ab vno exiens, eo magis ab illo discedere percipitur, quo plus in numerum tendit. Quemadmodum enim haudquaquam commode intermedio non ente ad ipsum acceditur ens, sic inepte & perperā (mehercule) id facere videtur, qui cum multitudine vnitati coniungi & copulari contendit. Non immerito igitur diuinus, & mihi sapius hac in re perhibendus Dionysius isthæc ad verbum scribit. Et ideo maiores nostri orationem hominis, ad deum vnionem quandam esse dixerunt: nec non angelorum opus illam vocauerunt, & veluti præmium quoddam felicitatis & furturi gaudij, & imaginis æternæ beatitudinis appellauerunt. Non esse autem illotis (vt aiunt) manibus ad illam accedendum, verum animo expurgato cum ab omni cogitatione prauitum à reliquis etiam affectionibus, quæ illum circa materiam & terrena addictum retinent, ita vt veluti tersum & vndiq; nitidum speculum diuinas rite imagines accipere, & illas clarissime reddere valeat. His etiam addi volunt erga pauperes misericordiam & elemosynas, & ardentium lachrymarum copiosos imbres. Hæc ille. ex quibus vt (arbitror) clarissime etiam apparere potest id quod à principio dixeramus dum adorationis definitionē adduximus, illam scilicet nō solū animos ad deum rapere & deuincire, verum etiam secunda quæq; ad priora copulare & cōiungere. Omnia enim (vt magnus inquit Theodorus) precantur & supplicant, præter ipsum primum, quem omnis inferior natura incessabilibus precando veneratur obsequijs. Cæterum quia nihil sine causa aut fieri, aut esse posse, vniuersæ philosophorum contendunt scholæ, sex vero causarum genera ij quos in præsentia sequimur, viri esse voluerunt, efficientium scilicet, finalium, exemplarium, formalium, instrumentalium, & materialium, ipsius certe adorationis has omnes causas, præter instrumentalem, quam illius natura non recipit, nō minus scite q̄ breuiter & dilucide cōmemorant. Et efficientes quidē illius dicunt esse causas, efficaces quasdam diuinarum mentiū potestates, quæ animos hortantur & reuocant conuertuntq; ad deum: finales vero recensent incōtaminata sempiternaq; animorū bona, quibus deo cōiunctos perpetuò frui necesse est. Exemplares autē causas autumant, entium priores quasdam causas ab ipso primitus bono procedentes, illiq; secundū ineffabilem quandā vnionis copulam cōnexas. Formales vero dicunt esse causas, naturas quasdam quæ animos tum similes deo efficiunt, tum vniuersam illorum vitā perficiunt & cōplent. Materiales autē illius esse causas volunt, signa illa seu imagines & vestigia (vt retro diximus) quæ ab animorū opifice deo illis impressa, ad parentis reminiscētiā excitant, & illos interna quadā vi ad regressum vegetos reddunt. Verum quoniam tum pro salutari animorum ope deum precantur homines, tum pro incolumitate salubritateque corporum, nonnunquam vero pro ijs quæ sunt extrinsecus siue aduersis depellendis, seu bonis adipiscendis: precum quædam & votorum genera & nomina

etiam illis accommodata rebus & nouerunt Academici, & memoriæ mandauerunt. Perfectius namque illas appellauere, quæ pro animorum salute fundebantur preces, quoniam id haberent muneris, huiusmodiq; naturas tangerent, quæ id efficaciter adimplere & perficere poterant. Opifices autem illas denominarunt preces, quas pro imbribus fundebant & ventis, tum tempestiuos & salutare sibi precantes, tum pestilentes & noxios deprecantes. Opifices enim quasdam medias naturas, illorum esse causas volebant. Quamobrem Athenis quondam statæ quotannis pro salutaribus ventis ad Deum fundebantur preces, & apud Romanos fulgurum & tempestatum solennes quædam erant deprecationes. Nonnullæ etiam ab illis expurgatoriæ vocitatæ sunt preces, quibus tum morborum genera omnia, tum siccitates, terræmotus, labes, cæteraq; huiusmodi deprecabantur mala. Quasdam etiam
 10 illi vitales siue animales appellauere preces, quibus superioribus quibusdam rite supplicabant naturis: quibus id muneris esse credebant, vt omnimodam fructuum animaliumq; genituram & incolomitatem auerent & custodirent. Vnde apud Romanos etiam cum alias pleraq; factorum ceremonias, tum vitula factitari pro frugibus solitum fuisse legimus. quod etiam nostri sanctioribus ceremoniarum institutis, & celebri pomparum discursu precibusve quotannis ijs semper diebus rectius profecto & Deo gratius facere solent. In ijs autem precum generibus (vt ab illis etiam memoriæ traditum est) conueniens sanè is erat modus & ordo, vt eæ scilicet quæ ad ipsos pertinere dicebantur animos, & priores certe, & omnium excellentiores non immerito existimarentur. Quæ vero ad corporum naturam incolomitatemq; spectabant, secundo connumerabantur loco. Vltimæ omnium erant illæ quæ pro ijs quæ extra sunt rebus fieri fundiq; solebant. Neq; me præterit hoc
 20 in loco nonnullos etiam superuacuo quodam diligentia (ne curiositatis dicam) studio, adorandi tempora quædam & modos distinxisse, & quæ quibusnam anni tempestatibus, quoque corporis cultu & habitu fieri maxime conuenirent preces recensuisse. Horarum quinetiam momenta, & locorum situs quosdam, siderumq; insuper inter se conspectus, congressusq; certos addidisse: quæ tamen omnia cõsultò nunc præterire decreui, quia vanâ mihi potius superstitionis cuiusdam insaniam & temeritatē quàm vilum veræ religionis cultū merito sapere videntur. illud potius addam, quod in legibus suis diuinus refert Plato, anceps periculosumq; esse, precibus vt i illis eum qui prudentiæ mentisque sit
 30 expertus, quinimmo cum illo multo certe melius agi, si secus ac velit illi euenire contingat. Quamobrem in Alcibiade publicas priuatasque apud Lacedæmonios solitas fieri preces mirifice laudat, quibus probis viris commoda prosperaq; præstari à dijs immortalibus exposcunt. Sed iam prandij adest tempus, in quo mecum hodie eritis omnes, vt spiritali cibo iam depastis animis, corpora etiam apud nos suis curentur alimentis. Et ad me conuersus, qui iam surrexeram, & discedere parabam, Mane, inquit, Leonice: neque hinc abscedas. nam tecum mihi quædam sunt conferenda. Tum ego, Ita faciam inquam, quando sic iubes Reuerendissime. D. hac tamen conditione, vt quæ de adorandi modo tibi dicenda restabant, quæ tu siue temporis angustia, seu illa potius quæ abs te adducta est causa, missa fecisti, ea pro bellarijs nobis in secunda apponas mensa. Tum ille hilarè renidens, Talis profecto es, inquit, Leonice, qui omnia (vt aiunt) vasaria semper excutere cupias. Cæterum vt voles. & cum dicto con surgens, è cubiculo in proximum conclaue, vbi paratæ erant mensæ, ire perrexit, nosq; ponè illum sumus sequuti.

DD. ij.

SANNVTVS, SIVE DE COMPE-
SCENDO LVCTV.

Cum ob luctuosam amantissimi fratris mei mortem graui percussus vulnere dolorosissime conflictarer, & acerbo saeuientis fortunæ ictu penè confectus planè iacerem, nullisq; consolationum medelis, aut amicorum solatijs lenior fierem: vt aliquam saltem doloris aberrationem reperirem, ad ea mihi recurrendum animorum remedia esse statui, quæ olim memoriæ mandata, longo temporis spatio intermissa, iam diu non regustaueram. Ea autem sunt quæ ad se venientibus salutaria & eadem præsentanea diuina pollicetur philosophia. Verebar etenim, & animo comouebar maxime, ne posthabitu id & neglectum in maius excresceret malum, viresq; tempore non contemnendas asscisceret, neque hoc ab re mehercule. nanque sicut in corporum morbis vsuuenire percipimus, vt ij ple-
rūq; initio neglecti ad insanabiles sæpius recidere sint soliti ægritudines: ita animorū perturbationes
comotas, si diutius perseuerēt, moraq; ipsa & assuetudine altiores agant demittantq; radices, tanquā
affines iam illis & cognatas temporis diuturnitate factas haud facillè postmodū & leui (vt aiunt) bra-
chio euelli extirpariq; posse. Ex quo magna non immerito postea vitæ consequuntur incommoda.
Etenim memoriæ proditum est nonnullos primis animi perturbationibus tanquā nascenti malo non
aduersatos, vniuersas postmodū ætates luctu meroribusq; cōfecisse: plerosq; vero eam ob causam ad
insaniam etiā, qua nullum infelicius hominū generi accidere potest malum, deuolutos, omne postea
æuum furiosos egisse: ex quibus nonnullos sanè sibiipsis postremo violentas iniecit manus. Hæc
igitur mecū cogitanti, Balbe, & huiusmodi remedia acri & intento perquirenti animo, illorum mihi
forte sermonū subiit recordatio, quos superioribus annis cum clarissimo viro Marco Sannuto simili
de re domi illius habui, cum ad illum ob acerbā Bernardi fratris mortē mœrore cōfectum, & domi se
continentem, officij causa, quod & alioquin sæpe faciebamus, ego & Lucas Bonsius & Alfonsus
Paulutius accessissemus: quos in præsentia retractare decreui, tum vt dolori (quod retro dixi) saluta-
riter occurram meo, commotoq; & perturbato animo salubria philosophiæ adhibeam remedia: tum
vt intelligas Balbe multum ijs profici posse, si conuenienti admoti tempore, & ab amico prolato ho-
mine, integras vires & legitimū consolationis habuerint pondus: quando hac medēdi ratione virum
illum, quem summum cum excellenti eruditione, tum rerum vsu & experiētia in Republica Veneta
nostra vidit ætas, animi mœrorem, à quo male habebatur, reuocata mentis ratione, omnem postea
deterisisse, & ab sese procul abiicisse animaduertimus. Et profecto ita se res habet. Vt enim Tragicus
inquit Euripides, Medela sermo est mentis affectæ potens, Si molle fandi tempus expectas dari. Ver-
rum vt res hæc ordine procedat suo, & quo tunc acta est modo, vt bene perspici dignosciqu; possit,
ita nunc etiam agatur, vniuersam disputationem illam, sermonemq; nostrum Socratico differendi
more conflatum: quantum memoria id assequi potero, quàm breuiter colligam & conscribam, qui
hoc fere cœptus & pertractatus est modo. Cum enim ad illum (vt dictum est) tunc venissemus, &
in superiori ædium porticu pomeridiano eum deambulantem offendissemus, post ea quæ huius-
modi in re fieri dicique solent, vtrinque de more prolata, Quid tu, inquit ille, Leonice, à nobis
tam diu abfuiisti, vt neque nos (quod sæpe solebas) per tot dies inuiseris, neque amantissimum tui
Bernardum meum, qui nuper vita functus est, vel morientem saltem videre curaueris? Nam de
Luca & Alfonso minus queror. vt enim in sole euntibus semper corpora comitantur vmbra: sic
ij quocunq; ire perrexeris, te consequuntur, & nusquam abscedunt. Tum ego, Videris inquam
mihi Marce tui in me muneris omnino oblitus esse, & de me iniuria conqueri. An te fugit me nunc
Patauij, vbi philosophiam profiteor, quotidianis lectionibus addictum distineri, neque vsquam
discedere posse: nisi si quæ fortasse interuenerint feriæ, quales sunt istæ, quas ob diuī Antonij cele-
bres dies, & nundinarum stata solennia, vniuersa ciuitas illa festos & lætabiles agit. Verum vt hæc
absentiæ hinc meæ satis (vt arbitror) legitima est causa, ita nulla profecto esset si pridem Bernardi
nostri letalem morbum cognouissem, & non prius illum mortuum quàm ægrotantē inaudissem. Sed
nescio quo aduerso lugubriq; casu hoc inexpectatum mihi ex improviso inflatum fuit vulnus, vt du-
plici de causa merito mihi summe dolendum esse nunc iudicem, & quòd tali sum orbatus amico, &
quòd illi quod debui officium haudquaquam præstare potui. Tum ille, Et cognoueram, inquit, Leo-
nice, legitima te causa hinc abesse, & Patauij distineri. Neque istuc etiam dubitabam, te, si de Ber-
nardo quæ acciderunt percepisses, nullis vnquam neque obligationum nexibus, neque lectionum
ita adstringi potuisse vinculis, vt non huc ocyus conuolasses. Sed nescio quomodo dolori obsequens
meo (& si id iniuria facere me sentio) quos tamen hinc abfuisse comperi (de intimis loquor) dum
ille à nobis miserabiliter est ablatus, inofficiosos proculdubio & parum gratos fuisse iudico. Atqui
inquam Marce dedecet te, tali præsertim grauitate & prudentia virum, de bene perspectis alio-
quin & cognitis familiaribus tuis huiuscemodi & sentire sanè & prædicare. Quanquam (vt vera
fatear) persuadere mihi vix possum te isthæc de certa animi sententia nunc retulisse. Tum ille, Vera,
inquit, narras Leonice, & recte me nosti. nam tali profecto sum erga vos animo. Verū nisi omnia vo-
biscum & facere & dicere libere me posse considerem, haudquaquam in amicorū numero, & talium

præsertim vos haberem. à verbis igitur meis hæc facessat suspicio, quæ neque serio mehercule, neque
 de certa animi sententia, sed mœroris impulsu & animi ægritudine fuere prolata. Sed vides ne
 Leonice quàm graui fortunæ fulmine omnis ferè nostra conciderit domus? De fratre scilicet in-
 quam narras Marce, qui immatura sublatus morte, domesticis quidem omnibus luctum & lachry-
 mas, amicis vero immensum dolorem non immerito reliquisse videtur. Alterum enim mehercule
 præclaræ familiæ vestræ columen est amissum, alterum extinctum est lumen, quod illi sanè de-
 cori & emolumento, patriæ vero laudi & gloriæ, si superfuisset, proculdubio erat futurum. Verum
 isthæc Marce communia cum sint & humana: à viro præsertim forti, qualem te esse non dubito,
 æquo animo sunt ferenda. Hac enim conditionis lege in hoc mundi theatrum ingressi sumus, vt ali-
 quādo inde etiam nobis esset exeundum. Tum ille ex imo suspirans pectore, *Quanam*, inquit, ratio
 10 ne possum Leonice æquo esse animo, aut tantum dolorem constanti mente perferre: qui tali ingenio,
 ea indole, tot virtutibus præditum amiserim fratrem: qui cum mihi natura germanus existeret, æ-
 tate tamen & educatione à me iure filius existimari poterat. Nam cum viginti ferè annis minor
 esset natu, me non aliter quàm parentem suum colebat, & præclaris imbutus moribus & insti-
 tutis: in talem profecto euaserat (vt cætera sileam) qualem vos cum & vidistis, & cognouistis. Quā-
 obrem durus profecto & inhumanus essem, nisi impensius hoc luctuoso illius casu dolerem. Tum
 ego: Magna inquam Marce, magna profecto in illo est facta iactura. Nemo isthuc vnquam
 negauerit, neque ego inficias eo. Sed si dolendum hanc ob causam est (nam de hoc ipso, si vi-
 debitur, mox dicemus) cur non modice potius & humane dolendum est, vt fortibus conuenit
 20 viris: quàm propense vt dicis & anxie, quod mulierculas & illis similes homunciones facere a-
 nimaduertimus? *Quoniam*, inquit ille, non de leui & contemnenda re, aut quæ paruo rursus ne-
 gocio reparari possit, dolemus, sed de charissimo sanè amisso pignore, quo nobis perpetuè est caren-
 dum. Tum ego, *Quæso* inquam Marce, quādo nihil aliud in præsentia est quod potius agamus, respon-
 dere non graueris ad ea quæ te percontari nunc volo. Et quid est, inquit ille, quod huic rei præuertē-
 dum putem, aut quod magis nunc cupiam, quàm ex te audire quæ hac de re tibi dicenda succurrunt?
 Credibile autem est optima tibi multa in mentem venire, quando non de fece (vt aiunt) sed de lym-
 pidissimo philosophiæ hauris fonte. Et ego, *Isthuc* inquam in me Marce neque agnosco sanè,
 neque præ me fero. Optima enim illa quæ dicis, maiores isti & elegantiores profiteantur &
 sentiant: mecum in præsentia satis bene agetur, si illorum vestigia sequutus, mediocria quædam
 30 decenter inuenire, & recte explicare potero. Tum ille, *Exordire* modo, inquit, Leonice, & quod
 vis me percontare: ne id quod ex te audire cupio, in longum nimis trahatur. Verum ambu-
 lando ne, an sedendo rem istam transigere mauis? *Vt lubet* inquam Marce, & vt isti malunt.
 ego enim ad vtrunque æque sum paratus. *Deambulemus*, inquit ille, potius, si placet: quan-
 do & huiusce rei conueniens est hora: & vos (vt de te & Luca nostro loquar) peripatetica pro-
 fitentes decreta, libenter id facere verisimile est. Sed iam quod velle dixeras (si videtur) aggre-
 dere. Tum ego sic quodammodo sum exorsus. Impensius tibi esse dolendum retro dixeras Mar-
 ce ob acerbum Bernardi fratris interitum, quia scilicet non leue quiddam & contemnendum,
 sed charissimum pignus amiseris, & quo tibi perpetuè posthac esset carendum. Sunt ne ista
 tua Marce? an quippiam secus ac dictum à te est nunc retuli? Sunt, inquit ille, & id ipsum
 40 vehementer asseuero. Et ego, si doles inquam Marce ob fratris mortem, quod profecto & con-
 fiteris, & vt sentio, vehementer facis, de tribus sanè ijs vnum sequi necesse est, aut te id tui ipsi-
 us gratia facere, ita quòd tua solum causa doleas, aut illius qui vita functus est, doles gratia,
 aut vtrorunque causa, tui scilicet, & illius. omnis enim qui nos tangit & perturbat dolor, ali-
 quam profecto habere censetur causam, qua nos vellicet, & male habeat. *Quid ad hæc Marce?*
 Tum ille, *Facilis*, inquit, Leonice, & ad manum ad huiusmodi quæstionem mihi sanè succurrit
 responsio. *Doleo* nanque & illius & mei ipsius causa. Tum ego: *Videor* mihi inquam Marce
 probe tenere quod sentis. *Doles* enim videlicet tum quia iucunda illius cares consuetudine,
 vsuque & commodis quæ cum domi, tum foris tibi ab illo præsto semper erant: tum quia &
 ijs ipsis illum carere existimas, & cæteris præterea vitæ commodis quæ apud vos ampla sanè
 50 & magnifica conspiciuntur. *Spatiosas* has dico pulcherrimarum ædium substructiones: magni-
 ficentissimam omnis generis suppellectilem: amplissimam familiam: villarum instructissimas amœ-
 nitates: pretiosorum latifundia prædiorum: cæteraque huiusmodi, quæ qui possident, beati &
 felices vulgo esse existimantur. *An tibi vilia*, inquit, ista Leonice, & pro nihilo ducenda esse
 videntur: quæ nēdum vulgus imperitorum, sed omnes etiam appetunt boni? aut quicquam as-
 ferre nunc potes quamobrem isthæc, vt sunt, non censeantur esse bona? nisi fortasse turpis trans-
 fuga fieri cupis, & in porticum è Lycio commigare nunc paras. *Vestri* enim omnes, quos po-
 litissimos philosophorum non immerito esse iudico, tertiæ bonorum classi non minus vere quàm
 omnium suffragante consensu illa adscribere dicuntur. Est vt narras inquam Marce. Sed ita hæc
 tamen illi existimant esse bona, vt neque se possidentes felices sanè efficere valeant, & sine illis
 60 etiam vita beata esse possit. *Quanquam* hoc etiā in loco si cōtendere vellem, iure optimo dicere pos-
 sem, ijs vitæ cōmodis, quibus nihil indigeāt, haudquaquā carere mortuos. Verū de ijs aliās, si dabitur:
 nunc ad propositum reuertamur. *Dixeras* (si recte memini) Marce te vtriusque causa, tui scilicet &

illius dolere. Hoc autem id valet (vt quod ad te attinet, primo videamus) te iccirco dolere, quia commodis multis cum domesticis, tū forensibus quæ tibi ab illo si vixisset peruētura speraueras, posthac tibi carendum esse percipis. Vtilitatis igitur tuæ gratia, qua illius obitu priuatum te esse sentis, nimirum doles, & id immodice facis. Atqui dolorem nostri causa susceptum quod modice ferre debeamus, imò quàm ocyus eum extinguere & abicere contendamus, non solum omnes philosophorum omnium clamant scholæ, sed ipsa etiam nobis sanè dicit ratio, ne nosmetipsos videlicet nimum amare videamur: quod qui non à se excluderit vitium, omnibus profecto illum vitiorum patere incurribus est necesse. Qui enim plus nimio se diligit, & charum habet: hunc & iniustum esse, & timidum, inconstantem quinetiam & incontinentem, summa est necessitas. Tum ille, Videtur, inquit, sanè Leonice, & tibi prorsus assentior, nostri causa dolorem modicum, vel potius nullum esse suscipiendum. Turpe nanque id esse apparet. Verum istuc quod vltimo conclusum est loco, eum scilicet qui se diligit, omnibus turpissimum esse vitij, præcise admodum & subobscurè mihi conclusum esse videtur. Quamobrem rogo te vt illud (si placet) prolixius explices. Et ego, libenter inquam istuc faciam Marce, non solum tua, sed Lucæ etiam & Alfonsi causa. quod enim tibi subobscurum est, illis tenebricosum non immerito videri potest. Quare hoc agamus modo. Qui se impedio plus diligit, hūc profecto sui ipsius causa nullo delectu omnia & velle & facere credibile est. Hic igitur (vt hinc exordiar) si amici depositum quippiam seruandum acceperit, quod in rem suam facere videatur, nonne diuino humanoque neglecto iure id non minus impudenter quàm scelestè negabit? Hac autem re quid improbius aut iniustius inter homines fieri possit, non video. Idem si latere se credet, furabitur. palam etiam rapiet, si id impune facere licebit. Infantes accepto præmio condemnabit: fana expilabit: patriam pecunia corruptus prodet: & ad summam omnia diuina humanaque lucelli sui gratia confundet & conturbabit iura. Istæ autem omnia quorsum pertineant, iam intelligere potestis. Iniustissimum, inquit ille, Leonice, nobis planè hominem expressisti. Et profecto ita est inquam Marce. Sed is etiã eam ob causam timidissimus sanè erit. nam vt seipso suisq; diu fruatur commodis, quæ sui ipsius causa vndique exquisitissime diligentissimeque comparauit, neque in amicorum aduersis rebus officium obibit, aut pericula vnquam adibit: (nulli enim nisi sibi ipsi est amicus) neque pro patriæ salute arma capiet, aut in aciem descendet. mortem nanque impensius formidabit, ne re amata, id est seipso carere cogatur: nihilque non suspiciose, demisse, formidolose aggredietur aut faciet vnquam. de illius autem inconstantia & mutabilitate, morumque intemperantia, non est quod pluribus vos teneam. Qui enim se ipsum plus æquo diligit, is nimirum vitæ suæ statum fortunæ semper reflatibus accommodat, & duabus (vt aiunt) sedet sellis, nusquamque stabilem vitæ tenorem perpetuò cōseruare potest: & cum se charum habeat, omnibus sibi blanditur illecebris, omniaq; sedulo exquirat illa quæ corporis suauiter famulantur obsequijs. Ex quibus clarissime patere potest, ne in hæc turpissima delabatur vitia, contaminatusque merito videri possit, dolorem sui ipsius causa, & vt ipse sibi ipsi faueat, à viro præsertim probo non esse suscipiendum. Est ne ita Marce vt videmus? an aliud quippiam hac de re audire expectas? Minime, inquit ille. nam in hoc mihi abunde fatissimum abs te esse planè confiteor. Sed neque illius qui vita functus est causa (quod etiam te facere dixeras Marce) impensius tibi dolendum esse nunc assero, ne fortè sapientior quàm es, & quàm modestia patitur tua, in præsentia existimari velle videaris, & scientiam rei tibi penitus ignotæ contumaciter vendicare studeas, vt ridiculus posthac, si secus esset, à prudentioribus non immerito haberi possis. An quicquam est turpius homini præsertim erudito, quàm profiteri quod nesciat, & de re sibi omnino ignota velle contendere? Atqui neque vulgus imperitorum id facere percipimus. Musicæ enim ignarus neque fidibus canere audet (nisi fortè desipiat) neque de rhythmicis harmonicisque modulis iudicium ferre præsumit: saltandi expers & imperitus, de chironomiæ legibus non contendit: nullusque sanè hominum adeo peruerse depudere didicit, vt eam quam ignorat artem arroganter sibi vendicare præsumat. An ne ita tibi videtur? Prorsus ita est, inquit ille: sed quorsum hæc? Quoniam inquam Marce impensius tibi dolendum esse iudicas eius quo orbatus es gratia, veluti si exploratum haberes, certissimeque cognosceres illum vel in aliquo esse malo ex ijs quæ vulgo opinantur homines, vel ijs indigere bonis quæ si viueret, illi abunde suppetere possent. Id autem ipsum quonam se habeat modo, & vtrum morte obita melius sit homini an peius, deos quidem immortales cognoscere par est, hominem vero scire neminem merito contenderim: nisi forte tu tibi ab inferis missas habes epistolas, aut de Castore quopiam, qui crebro illas (vt poëtæ narrant) itque reditque vias, quæ isthic gerantur inaudisti. Et quanquam hoc in loco si vellem iure optimo contendere possem, cum mortuis non male, sed bene potius & feliciter actum esse, tum quia vniuersis vitæ careant molestijs, (Quis enim hic infinitorū causas non semper habet dolorū: qui morte sola finiri effugiq; possunt) tum quia liber animus nullo prorsus impedimēto proprijs tunc & peculiaribus fruatur bonis. Vbi etiã sancto antiquitatis testimonio ex verissima repetito historia efficaciter vti possem, quæ Argiuos fratres, Cleonē scilicet & Bitonem, necnon Trophonium & Agamedem, pietatis, meritumq; suorū præmiū veluti optimum quiddā mortem reportasse cōstanter asseuerat. Cum hæc inquam in mediū asserre, & sententię suffragari possem meę (vide q̄ causæ confidā) omnia istæ in præsentia missa facio, hoc tantū contendo, eos qui in malis esse mortuos, aut bonis omnino illos carere iudicāt, tū in pfundissima erroris versari caligine, tū etiã se scire quod nesciāt mēdaciter fingere, tur-

piterq; mēiri. Quod cum cæteris in rebus, tū in hac maxime quæ omnē ferè vitæ cōtinet disciplinā,
 temerariū proculdubio & perniciosum non immerito esse censendū est. Non ab re igitur diuinus ille
 Plato huiusmodi in rebus quas calamitates & miseras vulgus hominū vocat, quiescere nos admonet,
 quippe qui nesciamus quorsum illa tendere velint, & utrū ne bona an mala recte existimari cōueni-
 ant: cum & alioquin dolendo etiā nihil proficere valeamus. Mentis enim aciem qua sapere & discurs-
 rere circa rem illam possemus, dolore nimirū officii & hebescere. Quāobrem in ijs vitæ casibus iubet
 nos ille, ceu in tessera ludo, ad ea quæ ceciderunt, quomodo dictauerit ratio optime se habere, ita
 nosmetipsos nostraq; omnia componere & conformare. Ex his igitur (ni fallor) perspicue satis pa-
 tere potest, in huiusmodi vitæ statibus nullum à nobis iure suscipiendum esse dolorem, cum neque
 10 nostri, neq; illorum qui vita functi sunt causa (vt visum est) merito dolere debeamus. Satis ne id tibi
 conclusum videtur Marce: an adhuc aliquid quæris? Tum ille, Videris mihi, inquit, Leonice, cum ne-
 cessarij distincti vniuersas partes infirmaueris, certissimis Dialecticorū præceptis totū sanè destru-
 xisse propositū, & geometrica (vt aiunt) necessitate effecisse, huiusmodi in rebus minime à nobis do-
 lorē esse suscipiendū. sed nescio quomodo dum hæc quidem proferūtur, & in cursu est oratio, cedit ani-
 mus, & illi planè obsequitur & paret: cū vero desierit, veluti desultorius ex alio in aliud resiliēs, mœ-
 roribus se denuo & lachrymis transuersum tradit. Et ego, Non est mirandum inquam Marce si id ti-
 bi vsu in recenti vulnere nunc euenit, quod illis ferè omnibus accidere videtur, qui hanc rem opinio-
 ne magis quàm ratione perpendere solent. Nam se suaq; (vt diximus) nonnulli plus nimio amantes,
 & de rerum natura secus q̄ par est sentiētes, effusis nimirum desiderij ferūtur habenis: & cum naturali
 20 ægritudine suapte natura modicæ & exili, præter fas decensq; opinionum fomenta falsarum submi-
 nistrent, illiq; vano quodam erroris consensu agrestes etiam sæpius & immanes misceant affectiones,
 ad immodicos postea luctus, turpesq; interdum & foemineos eiulatus & inexplebilis lachrymarum
 studia non immerito deuoluuntur. Quamobrem non inconcinne (mehercule) hac super re huiusmodi
 ab Aesopo narratur Apologus, q̄ scilicet cum genitis à se dijs honores & munia singulis ascriberet
 Jupiter, accessissetq; ad eum cum alijs etiam luctus, sibiq; huiusmodi quippiam exposulasset, Iouē
 dixisse hoc se illi cōcedere munus, vt solis scilicet ijs qui voluissent, & illū elegissent, semper adesset. &
 profecto ita se res habet. principio enim vnusquisq; mœrores luctusq; ad se aduocat & admittit, quæ
 assuetudine postmodū, si neglecta fuerint, & tēpore cōfirmata, ceu domestica animis familiariaq; iam
 effecta, haudquaquā faciliter inde deiici extrudiq; possunt. Quamobrē sub ipsis statim initijs resiste-
 30 re & obstare conuenit: & in ipsis (vt aiunt) animorum limitibus cum agrestibus huiusmodi & feris
 affectibus conferendæ sunt manus, & acriter dimicandum, ne illorum recepto præsidio, & mentis ar-
 ce occupata, parti rationis experti, & sursum versus cupidis semper affectionibus agitatae, turpiter
 posthac seruire cogamur. Sed nescio quomodo vulgus hominum, quemadmodum in alijs ferè omni-
 bus, ita hac etiam in re perperam facere videtur. Mœstis enim tristibusq; amicis, & consolatione in-
 digentibus, non modo nihil ad minuendum dolorem compescendasque lachrymas afferre consueue-
 runt, sed potius ad mœrentes & orbatos accessuri, suspiriorum luctusq; fomēta domo secum adferūt,
 atratiq; sedent cum mœstis & afflictis, lachrymisq; suis illorum planè prouocant lachrymas, eiula-
 tusq; fouent & adiuuant, & omni prorsus studio hac in re turgenti animorum intemperantiæ suffra-
 gantur & fauent. Atqui iidem ipsi si vicini domum deslagrantem forte conspexerint, ocyus accurrūt
 40 omnes, & quam quisq; potest ad extinguēda incēdia egregiā nauat operam. Amicos autē ægritudine
 quapiam deslagrantes, & luctu mœroribusq; inflāmatos, verborum lugubrium efficacia superaddē-
 tes fomēta, & ignem (vt aiunt) igni coaceruantes, penitus exurunt, & insanabile quantum in ipsis
 est, id efficiūt malum. Tum ille, Est profecto, inquit, vt dicis Leonice: & pleriq; hominū opinionibus
 mœrores & luctus sibi comparant & affiscunt, nonnulliq; etiam illos fouent, & in maius augere
 student, quos merito mehercule damnandos esse iudico. Veruntamen aduersis in rebus positum
 quempiam non dolere, cum homo natus sit, vix posse fieri contenderim: quod tu etiam retro (si
 recte intellexi) breuiter sanè visus es tangere, naturales inquit ægritudines esse modicas &
 exiles. qua de re (nisi est molestum) aliquid ex te audire nunc vellem. Tum ego, Recte quidem
 inquam existimas Marce, si tristibus in rebus naturalem quendam hominibus sensum & dolo-
 50 rem adesse censet. Non enim ex quercu (vt inquit ille) aut è silice nati sumus. Et Stoicorum in-
 dolentiam illam tanquam feram & immanem aspernandam & explodendam esse contendo, quā
 sanè & animi duritiem quandam, & morum etiam asperitatem sequi necesse est. Verum vt hanc
 non admitto, neque laudo: ita neque quibuscunque tangi frangique doloribus sanè probo. Neq;
 enim Crassi similem virum natura philosophum esse volo: neque rursus Domitij: quorum alter
 extincta in piscinis muræna fleuisse: alter vero cum tres extulisset vxores, neque illachrymasse di-
 citur. Adsint bona cum venia, animorum motus, affectionesque istæ: verum modicæ sint eæ &
 exiles, & quæ facilè coerceri diducique & in melius conuerti possint. Verum de eiusmodi
 etiam naturali animorum ægritudine in præsentia aliquid dicere, cum alioquin ad propositum
 faciat nostrum, nulla certe est inuidia. Nam illius origine cognita, haud magna cum re saluta-
 60 ria illi remedia adhiberi sanè poterunt. Hoc autem exordiamur modo: Humanos animos in
 partes distributos esse duas, omnium mater artium philosophia nos docuit. Harum autem al-
 tera quidem rationis est particeps & consilij: altera vero horum expers & vacua: & hanc na-

turaliter famulari & parere, illam autem ceu moderatricem & dominam imperare & regere æquum est. Porro hæc quidem (vt dominam decet) sublimis & alta est, nihil humile, nihil demissum & vile curans. Altera vero illa contrà mollis est, enervata, humilis, languida, quæ visis opinionibusque pulsata inanibus temere semper agitur, cum illa prior notionibus & discursibus stabilita certis, nihil nisi quod verum & rectum est, speculetur & sapiat. Quamobrem cum eiusdem philosophiæ verbis palàm præcipitur & præfinitur vt nobismetipsis imperemus, ceu duo quidam simus, nihil profecto aliud præcipitur, nisi vt consilium stultitiam compescat, & ratio temeritatem coerceat & domet. Cum enim in molli illa & humili animorum parte vigeat appetitus, in altera nimirum sedem constituit suam ratio, quæ si (vt par & decens est) inferiori dominetur illi, eamque nutu suo moderetur & temperet, tanquam in optimo monarchiæ principatu, vniuersa hominis illius opera recte concinneque se habere videntur, & nihil in illo non excussum & elegans reperitur. Quod si secus contingit, & rationi præualuerit appetitus, ceu effrenis excusso domino equus omnia raptat & dissipat, nihilque syncerum & stabile, aut pulchrum diutius cōseruare potest: vnde hominis illius vita cum turpis & scelestæ esse percipitur, tum mors etiam infamis & misera posthac consequi animaduertitur. In hac igitur animorum parte (vt ad propositum nostra reuertatur oratio) vniuersa ægritudinum omnium colluuiæ, & affectionum mala collocantur initia. Hinc mœrores & luctus: hinc suspiciones & formidines: amores quinetiam, & gestientes profusæ lætitiæ, necnon furores, ambitiones, opum cupiditates, aliæque multa eiusdem notæ vitia, originem exortumque suum habere censentur. Quæ tamen animorum affectiones dum modicæ sunt & exiles, naturales proculdubio (vt diximus) & non inutiles etiam illarum nonnullæ quandoque esse censentur. Si vero temporis diuturnitate, seu peruerso opinionum iudicio altius radices egerint suas, vt extirpari conuelli que aut vix aut ne vix quidem possint: id autem est cum rationi præualuerit appetitus: tum præter naturam effectæ, in agrestes quasdam & feras euadunt ægritudines, quæ hominis animum nedum in corpore degentem, sed cum exierit etiam, vexant & male habent. An tu aliam ob causam Marce, impiorum apud inferos supplicia & pœnas, de quibus cum antiqui ferè omnes, tum nostri non minus concorditer quàm veraciter prædicant, à summo rerum opifice constituta esse censes, nisi vt ex animorum noxæ, siue labes, seu maculæ, aut exurantur, aut abluantur, aut quo illi alio placet modo expientur? Non enim isthæc in præsentia à nobis pertractanda proponuntur, quæ alio sanè tempore idoneam nacti occasionem non incommode fortasse explicare aggrediemur: sed nunc quod instat agamus. Et Marcus: Recte, inquit, narras Leonice: nam quod pollicitus es, libèter (mehercule) arripui, & id aliquando (vt spero) tuo commodo perfolues: nunc quod in manibus est, perfice. Tum ego. Ex superioribus inquam Marce satis clare perspici potest naturales quasdam animorum esse ægritudines, quæ nisi à recto mentis iudicio, veluti ab optimo agricola circuncidantur sæpius, & ratione, ceu tonsura quadam frequenter coerceantur & mutilentur, præter naturam in agrestes quasdam & feros mentis euadunt morbos, qui per vniuersum postea vitæ curriculum non mediocriter nobis negotium faceffunt. Quamobrem non leuis à nobis (vt arbitror) ponenda est opera, quin potius totis viribus cōtendendum vt illas quàm exiles & castigatas, id est naturales reddamus, ne parti officiant & oblucentur meliori, sed magis illam sequantur, & illi pareant. Ita videtur, inquit ille, & sic esse faciendum planè sentio. Ex eisdem etiam manifestum est, inquam Marce, immo dicas istas animorum ægritudines ex corruptis peruersisque opinionum fallacijs, & non ex rerum natura temere esse susceptas. Nam vt de proposita loquamur re, & propius ad id quod in manibus habemus, accedamus, tu qui propter fratris amantissimi è vita discessum impensius nunc doles, recentique & tumido vulnere non medicinam, sed vnguem (vt aiunt) admoues, tempore profecto lenior fies, & hoc quod nunc turget vlcus aliquando coibit, & ad cicatricem certe perueniet. Quod profecto indicio esse potest non naturalem & insitum, sed aduentitium & opinione susceptum & accitum hunc esse dolorem. si enim natura constaret, idem sanè semper esset, eundemque nimirum continuo seruaret tenorem, neque eum longa dies (quod profecto faciet) vnquam labefactare aut obruere posset. Opinioni igitur Marce vt vulgus imperitum solet, & non rationi potius, vt fortem decet virum, obsequeris, & illi parendum nunc esse præscribes. Atqui turpe sanè est, à tali præsertim viro qualis tu es, quod dies impetratura est, istuc ipsum rationem in præsentia impetrare non posse. Sed esto, fuerit hoc malum, & magnum etiam quantumuis (si videtur) amisisse fratrem, de quo tamen mox videro: nonne id à te aut proculcandum omnino, aut æquo saltem ferendum animo erat? An te præterit prudentis experientisque officium esse viri (quod ait Plato) aut ingruentia cauere mala, aut si secus euenerit, pro virili ea corrigere, & quàm leuissima efficere: aut si neque id fieri potest, viriliter illa generoseque sustinere? Et vt alio etiam in loco idem ait philosophus, Bona quidem à nobis esse optanda, forti autem animo ferenda quæcumque secus nobis fors ipsa deusque attulerint. Et profecto ita se res habet. Quemadmodum enim corpora quæ nullo negotio frigora & calores sustinere possunt, valida esse, & bene se habere non ab re existimantur, sic animorum natura quæ tristibus in rebus haudquamquam concidit, sed solidum semper & eundem retinet tenorem, & excellēs profecto, & laudanda esse censetur. Abijcendæ igitur à viris istæ sunt nugæ, & isthæc opinionum ludibria proculcanda, humanaque omnia humaniter & æquo animo toleranda. Non enim in conuiujs solum & lusibus (vt recta dicitur ratio) temperatum & abstinentē esse oportet, sed nihilominus in dolore & luctibus turgentis æstum ægritudinis ratione compescere & coercere decet. Quæ tunc non solidæ & veræ amanti ani-

morum parti repugnat (vt pleriq; falsò existimant) sed incontinenti & eueruatæ & humili. illi nanq; priori rem gratam facimus, si modice desideremus: si colamus: si meminerimus illorum quibus orbatî sumus: non si lugubriter conqueramur, & nosmetipsos male mulctemus. Sed nescio quomodo huiusmodi luctus, lachrymarumq; affectio, & propensum ad lugubres eiulatus desiderium, cum neque minus turpe, neque secus damnandum merito esse censeatur, quàm vehemens circa corporeas voluptates & procliue studiū, haud tamen ita vulgo existimatur. Nam in voluptatibus quidem nimium quæque & profusum omnes nimirum reprehendunt & damnant: plus nimio autem huiusmodi in rebus dolentibus & affectis concedunt, & mirifice etiam fauent, quoniam illis erumnas & mœrores conuenire credunt qui charissimis fuerint orbatî pignoribus. sed profecto (pace eorum dixerim) mirum quantum sibi non constare illi, & nullo rerum delectu contraria inter se & pugnantia etiam facere videntur.

10 Quid enim per deum immortalem absurdius, & à recta ratione alienum est magis, quàm à probis quidem & grauib; viris insulsos cachinnorū modos, & profusam gestientemq; auferre lætitiā: nulla autē lege luctus immodicosq; mœrores refrenare, & inanes cōpescere lachrymas, quæ non minus ex eodem incōtinentiæ fonte scaturiunt & emanāt! Et scēminis quidem viros vnguentorū lasciuīam, & gemmarum sumptus, & purpureas obiectare vestes, nihil autem curare si in ægritudine luctuq; positæ genas sibi vnguibus radant, aut capillos manu vellicent, humiq; cubent, & in puluere se deant! Tam enim dedecet hoc quàm illud: & vtrunque infrenis animi, nulliq; obedientis rationi certissimum est indicium. Atqui si pueros quispiam suos, aut seruitiā huiusmodi iniuriā cogat perferre mala, bonorū reprehensionem non immerito subeat. Quæ tamen vulgi fauore & plausibus mœrentes

10 nonnulli in seipsos turpiter patrare videntur, quo præsertim tempore laxatione quadam & humanitate potius esset vtendum. Quod aliquin amoris etiam & beneuolentiæ erga vita functos manifestū esset indicium. Amor enim, & vera animi beneuolentiā immodicos luctus & inanes non quærunt lachrymas. pulchræ nanq; sunt & laudabiles illæ animorum affectiōnes: pulchra autē & honesta haudquaquā indecora & turpia, qualis omnis sanè est perturbatio, expetunt & exquirunt. Sed nos (vt retro diximus) opinioniones sequuti inanes, naturali animorū ægritudine modicæ alioquin & exili præpostera subministramus fomenta, illiq; immanes commiscemus affectus, ex quibus omnia nimirum quæ recensuimus consequuntur mala. Sed iam receptui si placet canamus: & quoniā de compescendo luctu, minuendiq; animorum cupiditatibus, pro mediocritate nostra satis (vt arbitror) est pertractatum, tempus admonet vt quod ante polliciti sumus, nunc exequamur: id autē est, vt nedum non male, sed

30 optime potius cum ijs qui vita functi sunt, actum esse ostēdamus, illosq; felices & beatos merito prædicemus, ne hoc etiam consolationis remedio disputatio nostra nunc careat: quæ non solum immodice non dolēdum ob nostrorum hinc abcessum, & mortem, sed neq; dolendum quidem, imò potius lætandum gaudendumque esse suo iure contendit. Quo in loco celebrem illam Socratis iam morte mulctati distributionem qua apud iudices vsus est, pluribus adducere possem, mortem scilicet alterū de duobus necessario esse, aut omnimodam sensuum omnium priuationem, placidissimo profundissimoq; somno simillimam, qua nihil (mehercule) posset esse iucundius: aut migrationem quandam in eas auras quas qui vita excefferunt incolunt: quod expediens & optimum proculdubio existimandum esset, vt cum à vinculis & carcere liberi exierint animi, ad proprias peculiareque posthac sedes commigrare possint. Sed cum hac de re luculenter sanè & copiose cum à græcis, tum à latinis rerum scriptoribus memoriæ proditum sit, ad illos recurrendum esse censeo: nobis id tantum in præsentia delibasse sufficiat, cum ad alia præsertim ijs non minora nostra festinet oratio, quorum vel præcipuum istuc esse censetur. Cum enim hominū generi nihil vel maius vel præstabilius à dijs immortalibus cōtemplatione liberorq; mentis motu concessum esse constet (illo enim cum rerum naturam & causas, cælestiaq; omnia, tum ipsos cognoscimus & percipimus deos: illisq; similis hoc tantum opere humanus efficitur animus, cum temporis scilicet puncto terras percurrit & maria, diuinasque acie sua spectat & contemplatur essentias) cum hæc inquam animorum motio incitatorum, quam contemplationem vocamus, deorum munere humanis sit permessa & tradita animis, haudquaquam ij recte incontaminateque illa vti possunt, nisi prius quantum fieri potest à corporum contagio sese liberent & expediant, eorumque aspernentur consortia. Infinitas enim nobis molestias (vt ait Plato) & impedi-

40 menta variā moles affert corporea, & ob necessariam esculentorum poculentorumque indigentiam plurimum nobis faceffit negotij: ad hæc morborum diuersa genera inde nata nobis proculdubio sunt impedimento, ne veras intelligere contemplariq; rite valeamus essentias. Cupiditatum præterea & inanium desideriorum variā examina idem nobis adducit corpus. Timores quinetiam, & imaginosa mentis ludibria, cæteraque huiusmodi deliramenta continuo nobis affert. Quamobrem id quod à plerisq; dici cōtendiq; solet, haudquaquam falsò (mehercule) dicitur, quod scilicet nequaquam cum illo vere sapere liceat. Nihil enim aliud quàm corpus & illius affectiōnes cupiditatesq; variæ, seditiōnes in nobis conflant & prælia. Nanque pecuniarum opumque gratia omnes ferè bellorum excitantur causæ: has autem corporis gratia expeti manifestum certe est, dum illius libidini & cupiditatibus obsequi cupiunt homines: vnde philosophiæ contemptum posthac sequi necesse est. Et ad summā,

60 si quippiā nobis ab illo aliquando ad modicū tempus conceditur otij, & ad aliquid exquirendum perscrutandūve excitus intenderit animus, illico irruens corpus intēpestiue cōturbat & dissipat omnia, tumultusq; & turbarum ita nos replet, vt minime quod verum est & pulchrū dignoscere valeamus.

Quamobrem certissime est tenendum, si veri quippiam indagaturi perspecturique sumus, ab illo penitus nos liberari absoluique oportere, ita ut ipso animo res ipsas libere & expedite contemplari possimus. Tunc enim nobis id quod tota mente cupimus, & cuius miro flagramus desiderio, facile concedetur. Quare post obitum (ut vera dicat ratio) nobis preesto erit prudentia, quam dum viuimus certe habere non possumus. Si enim a corporea oppressis mole recte aliquid sciri haudquaquam potest, ex duobus sane alterum sequi necesse est, aut nunquam scire contingere homines, suoque penitus frustrari desiderio, aut morte obita id illis nimirum accidere. Et ita profecto rem se habere verisimile est. Tunc enim per se liber animus, & a corporis seiuigatus contagio, nullo impedimento res agit suas: prius autem haudquaquam potest. Cuius rei vel euidentissimum est indicium, quo scilicet tempore hic sumus, quam fieri potest ad scientiam proxime nos accedere, quantum a corporis societate quam longissime abductus fuerit animus. Id igitur omni studio nobis est contendendum, si dijs similem volumus agere vitam: a corporeque quam remotissime seiuigandus est animus, nisi quantum necessarius illius nos coegerit cultus. Habes nunc Marce hac de re Platoniam, id est naturae ipsius certissimam sententiam, quam meo more sensa magis quam verba secutus, quauis & illa quoque, conuerti, & latina feci. Ex qua liquidò patere potest peculiare animorum bonum, in cuius perfecto exactoque opere perpetua illorum summaque consistit felicitas, non prius illis posse contingere, quam a corporeis vinculis, ceu a tenebroso euolantes carcere, soluti & liberi ad illas sane redierint oras, ubi beatam posthac stabilemque illis degere vitam concessum est. Hoc enim in loco veluti extorres & profugi, neque bene profecto se habent, neque recte sapere possunt: sed hebetes sane & caecutientes, quae clarissima alioquin dei & naturae sunt opera, veluti in caligine solem cernunt, & coniectantes magis quam intelligentes, rerum essentias percipere valent. Non ab re igitur diuinus ille Socrates hanc rem innuere volens, vniuersam philosophantium vitam mortis commentationem esse dixerat. Quid enim aliud agunt ij cum a voluptatibus, id est a corpore, cum a re familiari, quae ministra & famula est corporis, cum ab huiusmodi denique omnibus animum seuocant suum, qui illum secum esse cogunt, & a corporis societate quam maxime possunt abducunt? Secernere autem a corpore animum quid aliud est, quam emori discere, & mortem (ut inquit ille) commentari? Et profecto ita res se habet. Ex ijs enim vinculis emissi animi, qui eousque pro mortuis haberi poterant, tunc demum viuere incipiunt, & perenni agitanti motione, quae illorum est vita, vegeta naturae suae opera recte perficere & exercere valent. quod in legibus etiam testatur Plato, recta mentis sententia inquitens se contendere animi cum corpore coniunctionem haudquaquam dissolutione esse meliorem. Quamobrem dolere & constiteri propter illorum a corpore discessum, nihil aliud profecto esse videtur, quam illis proprium inuidere bonum, quo dum carent, nihil aliud sane quam debiles & manci (ne miseros & infelices dicam) merito existimari possunt. Ut igitur si quis pia fratre suo multum post tempus peregre reuerso, cum gratulari gaudereque deberet, praepostere agens lamentaretur & fleret, is merito stultus & ridiculus ab omnibus haberetur: ita profecto qui mortuos luget suos, non modo quid melius illis fuerit ignorare, & stulte quodammodo illis inuidere, sed ridicule etiam desipere censendus est. Verum hoc in loco Marce illorum sese mihi offert ratio, satis argutula illa quidem, sed, ut videbitur, inutilis & falsa, qui ideo mortuos lugendos esse censent, quoniam cum prius illos impensius amassent, charosque habuissent, illis orbat, erga quos huiusmodi exerceat affectus non habere se dicunt: quique asserunt si remouendus omnino sit dolor, amorem quoque & humanitatem a rerum natura esse tollenda, ut nulla interueniente benevolentia aut animi charitate, cum nostris ferarum more viuamus. Quibus ego quanquam satis in ijs quae antedicta sunt responsum esse non dubitem, vanis scilicet illos opinionibus laborare, neque quicquam pensi habere quid, aut quomodo amandum: & de quo, aut quantum sit dolendum: nihilominus ut mortuos etiam ij aliquando amare discant suos, nihil opinor prohibet ut haec etiam pauca ijs quae praemissa sunt subtexantur, quod amare scilicet illos qui a vita excesserunt, nulla est inuidia, quos etiam quantum voluerint charos habere possunt, dummodo sciatur quod amare vita functos, & illorum desiderio teneri, non est (ut recta dicat ratio) illorum gratia constiteri & extabescere, lamentabileque eiulatus emittere: sed potius quantum fieri potest, grata illorum recordatione perfrui, & illos incessanter laudare, id est illos diligere, venerari, colere. Nullius enim probi viri a vitae vinculis exitus lachrymis est dignus, sed laudibus: nec turpi luctu & mœroribus anxius mortui prosequendi, sed iucunda potius perennique memoria sunt celebrandi: cum alioquin a calamitatibus humanisque miserijs quas in hac vita subire necesse est, seiuigati & liberi, ad meliorem (ut retro diximus) beatioremque transferint vitae statum. Quamobrem praclaro (mehercule) morum instituto apud Lycos lege sancitum fuisse memoriae proditum est, ut si quis mœroribus lachrymisque operam dare vellet, haud aliter id illi quam muliebri sumpto habitu palam facere liceret, insigniter (ut arbitror) hoc declarantes decreto, ægritudinem hanc non viris sed mulieribus potius conuenire. Et profecto ita se res habet. Muliebris enim & enervata & vilis admodum isthæc animorum est perturbatio, haudquaquam generosam sublimemque illorum indicans naturam: & idcirco foeminas videmus viris in luctum propensiores, & querulas esse magis. Hoc etiam in Barbaris ipsis Graecorumque Italicorumque collatione animaduertere licet: quin & in ijs ipsis qui praestantiores animis esse censentur, ut Galli, & Germanorum natio, minus luctibus vacare dicuntur, quam ij qui imbelles & formidolosi existimantur: quales Aegyptij, Lydij, Syriique esse perhibentur. Horum namque nonnullos aiunt post charissimorum funera pignorum foueas cuniculosque subintrare quosdam, & ibi quamplur

rimos latitare dies, ne solis scilicet lumen conspiciant, quando vita functum illo priuatū esse sentiūt. Sed quid ego hæc tibi Marce in præsentia recolo, quæ bene tibi perspecta sunt & cognita? An mihi dubium est istam in te omnium bonarum artium eruditionem, rerum maximarum experiētiā, animi firmitudinem & constantiam penè singularem, huiusmodi consolatione non nimis egere? Nā de religione, & tua erga Deum optimum Maximum pietate nunc taceo, qui huiusmodi in rebus, & in hoc præcipue (vt audio) casu, patientissima illa, & vere sancta verba crebrò vsurpare soles, Dominus dedit. Dominus abstulit. Sicut Domino placuit, ita factum est. Hæc enim profecto vera est philosophia, qua nullum hominibus præstantius datum est bonum. Hoc vel maximum (mehercule) sapientis officium, cum commoda acceperis plurima, aduersa etiam patienter & æquo animo sufferre posse: & non minus horum causa quàm illorum dijs gratias agere. Ingrati enim & contēptoris profecto animi esse arbitror, præteritorum quidem commodorum velle obliuisci, & solius habere rationem detrimēti. Non enim si quippiam quod cupimus, prodiga nobis fortuna nō dederit, iccirco quæ prius nobis præstita sunt commoda, stoccifacere & contemnere nos conuenit, sed præteritorum potius bonorum memoriam grato recolentes animo, præsentia qualiacunq; fuerint componere, & si quid Deus aut fortuna secus voluere quàm cupimus, æquo id animo & inconcussa mente ferre debemus. Semper enim constans erga Deum animus, variantisq; fortunæ intrepidus, non deiectus, non querulus, cum cæteris in rebus omnibus, tum maxime in huiusmodi vberes sanè constantiæ suæ decerpit fructus. Segregans namq; se ab istiusmodi (vt dictum est) mentis perturbationibus, ceu à caliginē quadam vitæq; tenebris quæ totum inuoluūt conturbantq; hominem, & adlympidissimam se transferens mentis tranquillitatem, aut dolorosum à sese penitus expellit omne, aut contrarij saltem commixtione mancum illud & imbecille omnino reddere consuevit. Et quæadmodum pretiosi vis vnguēti semper quidem suapte natura odoratum demulcet & afficit, ad fœtida autem & male olentia nobis sanè succurrit & remedio est: ita bonorum memoria cū semper delectet & mulceat, in malis positos etiam subleuat, iucundamq; illorum molestiæ affert medelam: illis inquam qui recordari potius suorum volunt bonorum, quàm malorum, quæ ad se, id est animum suum nihil pertinent, meminisse. Quod probis viris virtuteq; præditis, qui cum multa, tum etiam præclara in sese habent bona, quàm maxime facere conuenit. Id autem (vt sæpius dixi) cum vera polliceatur præstetq; philosophia, quæ sola medetur animis: inanes detrahit sollicitudines: cupiditatibus liberat: pellit timores: eo tamen euidentius & exquisitius efficere animaduertitur, quo idoneam magis & excellentem fuerit complexa naturam. Quæ cum essent dicta, & iam satis deambulatum videretur, idemq; omnibus placuisset, in cubiculum ire perreximus, quod in porticus latere collocatū, varijs mathematicorum monumentis, instrumentorumq; præclaris operibus erat refertum: vbi cū resedisset Marcus, & nos itidem fecissemus, Ne viuam, inquit ille, Leonice, nisi hæc tua oratio & mirifice placuit, & plurimum etiam mihi incertis ademit. Optime enim & diligenter à te collecta sunt omnia, quæ non ad minuendum, sed ad tollendum etiam & stirpitus eradicandum euellendumq; dolorem meo quidem iudicio præclare & efficaciter faciūt. Et profecto ita se res habet. nam si quis (vt recte ante dictū est) philosophia duce & magistra rerum naturam introspicere voluerit, & non oscitāter abstrusas illius causas perscrutari, & inde quod verum est sedulo excutere tentauerit, is profecto opinabilē & voluntarium omnem reperiet esse dolorem. Quamobrem si mihi duæ aut tres huiusmodi contigerint meridiationes & ad sedandos animi motus, & ad omnia recte componenda, optime sanè mecum actū iri existimarē. Et ego, Nihil hoc inquam fieri prohibet Marce: quare & cras (si ita videtur) & perendie tibi morem gerentes huc veniemus. Sub ijs dictis cum Lucas & Alfonso surrexissent, & ad sphæram quandā æneam visendam quæ in cubiculi medio collocata erat, accessissent, illiusq; pulchritudinem & exactā artificij diligentiam admirarentur & laudarent, ad illos accedens Marcus, vt qui illius disciplinæ inter paucos studiosus erat & eruditus, multa & præclara cum ostendēdo, tum docēdo, quod reliquum diei fuit, nō minus docte quàm suauiter & grate cōposuit. Habes Balbe quæ tunc de perturbationibus sedandis, & minuendo luctu, inter me & Marcum fuere disputata: quæ (vt retro dixi) cum ad illius leuandum ægritudine animum nonnihil contulisse mihi essent visa, in hoc luctuoso casu meo illa repetere, & huic scriptionis stylo mandare sum aggressus. Quod præclare (mehercule) cecidit. Namq; id (vt vera fatear) tantum mihi remedij sanè attulisse cognoui, vt ne temporis quidem lōginqui medela, qua nihil in huiusmodi re valētius esse perhibetur, mihi certe plus afferre potuisset.

Vperioribus diebus, Alexander Capella, dum Venetijs apud Amulios fratres essem, & quotidie multa (vt fieri solet) pomeridianis praecipue horis, (aestas enim erat, & dies longissimi) inter nos iucunde & licenter fabularer, plerunque etiam nonnullis propositis quaestiuiculis de philosophiae fontibus haustis, serio disertaremus (nosti enim Amulij maioris cum excussum ad omnia ingenium, tum mirificum sane ad perscrutandas naturae causas semper studiu) incidimus in sermonem de aetatum moribus varijs, quae taque in illis sicut in alijs plerisque rebus naturae vis, rationi minime obtemperantis, clare interdum elucesceret. Sermonis autem huiusce nobis ansam vicinus quidam praebuit senex, qui cum adolescente filio de re nescio qua litigabat, neque id modeste me equidem & mediocriter, vt quandoque inter domesticos fieri solet, sed magnis clamoribus res agebatur, & conuitijs etiam adeo claris, vt de longinquo facile percipi exaudiri que possent. Et Amulius ad me conuersus, En, inquit, Leonice, ij quotidie nobis audiendi sunt cantus: isthaec concentus harmonia aures demulcet nostras. Atqui si lites has quispiam ab illis auferret deus, satis mediocriter mehercule in alijs cum ijs actum esse videri posset. Prudens enim est senex ille & frugi, paterque familias sine controuersia bonus. Iuuenis autem hilaris natura est & officiosus, & cum ingenio docili, tum literis etiam satis expolitus: verum contentiones istae inter illos & rixae utrosque sane turpiter commaculant, & in omni hac vicinia male diffamant. Tum ego, Ne mireris inquam Amuli, neque id omnino illis vitio vertas: quanquam immodicum certe omne, & quod laudatam excedit mediocritatem, veluti rationi contumax & rebelle, non immerito a sapientibus damnari reprehendique solet. Magna nanque in huiusmodi affectibus est naturae vis, excellensque proculdubio & efficax illius potentia: quae coerteri quidem compescique aliquando potest: interimi vero abolerique penitus haudquaquam potest: nisi si quis (vt aiunt) Gigantum more cum dijs bello depugnare contendat. Et quid est, inquit Amulius, quamobrem agrestes eae & concitatae animorum motiones vinci superarique nequeant? An non domina in nobis est ratio, quae rebelles alioquin & effrenes illarum insultus iure suo inhibere & frangere valeat? Tum ego, Vera inquam narras Amuli, & quae si recta rationis via proficisci homines vellent, & non potius in lubricum praecipites ferri, proculdubio facere deberent. Cum enim rationem appetitumque quiuis in se habere censeatur, & illa quidem diuina sit res, omnia consilio perpendens, nihil temere, nihil agens perperam: hic vero praecipit, importunus, effrenis, omnia nimis volens: cui dubium esse debet illi quidem meliori excellentiorique hominum parti imperium, huic vero peiori & inferiori obsequium famulitiumque merito conuenire, & iure deberi? Verum quod otus quisque est Amuli qui ita in praesentia vitam degat, & omnino sibi imperare valeat, & non potius aut avaritiae deseruiat, aut luxuriae sit mancipatus, aut ambitionis aestu, huiusmodique alijs animi affectionibus conflictetur, & transuersus ad peiora rapiatur? Paucos hoc in loco praetereo, excipique volo, quos aequus amaui Iupiter, aut ardens euexit ad aethera virtus, vere religionis philosophiaeque cultores legitimos & alumnos, qui se a corporis illecebris contubernioque seuocantes, illudque nisi quantum summa est necessitas, negligentes, animo certe viuunt, solique deseruiunt menti. Cuius euecti pennis, & ad alta leuati, ea demum speculantur & cernunt bona, quae non immerito nefas esse homini loqui, electionis redolentissimum vas diuus scripsit Paulus. De pluribus vero nunc loquor, illisque qui humanis addicti negotijs, in ciuilibusque exercitijs administrationibus, cum publice communes, tum priuatim res curant suas. In his nanque de huiusmodi aetatum varijs & veluti pugnantibus inter se studijs, morumque diuersitatibus, de quibus coeptum est loqui, perspicue animaduertere licet. Qua de re nonnulla me habere profiteor quae adolescens olim de clarissimo viro Plinabo Capella audiui, auditaque notaui, dum cum Thomaeo patruo meo, viro (ni me fallit amor) inter paucos & probos & eruditos, ad illum visendum accessissemus. Non sua autem isthaec (vt erat candidus) ingenue profitebatur esse tunc Phoebus, sed de antiquorum deprompta thesauris, praecipueque ex Aristotelis deducta commentarijs palam praese ferebat. Quod si volentibus vobis id me nunc facturum existimarum, libenter equidem illa vt tunc a me patruum iussu fuere conscripta, in praesentia referrem. Quare vestrum est iubere, meum vero exequi. Hic cum ambo se percipere dixissent, & Amulius etiam maior magnam se habere gratiam illis litigiosis vicinis subiunxisset, quando eorum causa ea nunc auditurus esset, quorum mirifico teneretur studio: rogaretque insuper vt omnia quae conscripsissem, ordine recenserem suo: Quandoquidem inquam nihil aliud in praesentia habetis quod huic sermoni praeuertendum putetis, faciam quod sponte mea receperam, idque libenter mehercule faciam, tum vt vestrae morem geram voluntati, quos plurimi facio: tum vt longo temporis interuallo repetendo ea nunc renouem, quae olim adolescens cupide didici, & scriptionis etiam intercedente opere, memoriae mandauim. Hoc autem res transacta est modo. Cum enim (vt retuli) ego & patruus ad Phoebum venissemus, qui forte fortuna ex leui quadam commotiuncula domi se continebat, & nescio quis incidisset sermo de difficili morosaque senatoris cuiusdam primarij natura, qui cum alioquin vir esset probus & prudens, rei que cum priuatae, tum publicae si quis alius bene gerens, asper tamen erat & immitis, adeo vt nemo ad illum lubens vnquam accedere vellet: caeterum iuuentuti etiam sic infensus, vt in minimis quibusque & cotemendis etiam iuuenum delictis contumax semper

& inexorabilis esset animaduersor: quem cum patruus damnaret meus (mitis enim vir erat ingenij) mirareturque insuper in tali praesertim viro tantam morum acerbitatem, & erga iuuenes praecipue tam austeram inclementiam, veluti si ab initio senex natus esset, nullamque aetatis nouellae experientiam habuisset vnquam: Non est quod mireris Thomae, inquit Phœbus. aetatis enim isthac natura lia sunt vitia, seu mores, siue proprios quosdam peculiareque affectus eos appellare maluerimus. Non solum enim morosi difficileque omnibus sunt senes, sed multa etiam natura huiusmodi habent alia, quae sibi met non minus quam alijs illos molestos efficiunt. Parique rationis modo adolescentibus sua sunt studia, peculiareque animi affectiones, quibus cupide ad pleraque & petulante illa effertur aetas. Quorum omnium rationes & causas diuinus vir Aristoteles in suis de arte rhetorica commentarijs praeclearissime quidem, vt omnia, verum breuiter admodum & concise retulit. Qui certe libri cum paucis omnino obscuritate sua sint peruij, iccirco ab omnibus ferè aetate nostra cum philosophis, tum etiam rhetoribus fuere neglecti, cum tamen artis praeccepta in sese colligant omnia, miraue styli breuitate nihil eorum praetermittant, quae antiqui post illum rhetores magnis voluminibus sunt prosecuti. Tum Patruus, Si quidem, inquit, Phœbe, molestus tibi esse non vererem, & commodo tuo fieri posset, libenter de te audirem quidnam vir ille de his aetatum differentijs eo in opere disertauit. Et Phœbus, Nulla est inuidia, inquit, Thomae, nihilque prohibet ea me in praesentia recensere, quae & tibi grata fore cognosco, & mihi relatu facilia esse non dubito, quippe qui ab illa sum lectione satis recens. Caeterum ne in plerisque styli philosopho consueti te defatiget modus, causarumque signatarum magis quam expressarum concisa lasset breuitas, longiori orationis ductu, eodemque planiori pro virili omnia explicare conabor. Recte sic fiet, inquit Thomaeus: quamobrem exordire. & ad me conuersus, Tu vero, inquit, Leonice omnia diligenter excipe, accurateque notato, & ne quid tibi excidat caue. Post haec dicta sic exorsus est Phœbus. Quoniam aetatum mihi omnium, sed iuuenum praecipue senumque mores sunt explicandi: (in ijs etenim, quam modo quaerimus, diuersitatis species, expressa habet indicia, cum reliquae interiacentes aetates sicut harum sunt mediae, sic communes vtrisque & veluti commixtos habere videntur affectus) hoc profecto dicendorum exordio conuenientissime vti posse nunc videor, quod scilicet non solum annorum spatij, aetatisque ratione iuuenes a senibus distare censentur, sed multo etiam magis vitae institutis & moribus. Contrariae etenim & pugnantes inter sese nimirum haec videntur esse aetates. Iuuenes namque (vt ab his nostra exordiat oratio) cupidi sunt maxime, & quaecunque volunt, vehementer sanè & nimis volunt, eaque perficere & complere aetatis laboribus non cedentis praesidio valenter possunt. id autem maxime circa corporeas perspicitur voluptates, cum alias sanè, tum eas praecipue quae ad res spectant venerias. Harum enim valde sunt cupidi, aetatis calidae & humentis gratia, & ad illas effrenes incotinentesque sunt, sibi que ipsi haudquam in huiusmodi re bene imperare possunt. Sunt praeterea circa quaecunque alia desideria natura inconstantes iuuenes & leues, citoque quod valde voluerunt, leui de causa negligunt, cupitaeque admodum rei fatietatem incurrunt. Vehementes enim & valida sanguinis & spirituum in iuuenili corpore motiones agitationesque in causa nimirum esse censentur cur acutae potius quam solidae, & magnae que perdurantes illorum sint appetentiae, veluti agrotantium sitis & fames esse conspiciuntur. Facile etiam omnes excandescunt iuuenes, iraque leuibus de causis superantur: & quo traxerit illa, nullo respectu sequuntur, furorisque & iracundiae tunc magis impetu, quam consilij rationisque ductu omnia faciunt. Honoris enim cupiditate, cui maxime student, contemni negligique aequo animo non ferunt, iniuriaque affici feruida ingenio aetas minime patitur. Cum autem honoris (vt diximus) cupida & appetens sit iuuentus, non minus etiam contentiosa pugnaque esse percipitur. Siquidem supereminere alios, & omnibus maxime excellere semper cupit. Contentio autem & peruicacia, excellentiae appetitus esse quidam iure censetur. Caeterum vt isthac hoc se habeant modo, ad vtrisque tamè has animi affectiones propensiores sunt iuuenes, qui ad vehementem anxiamque pecuniarum appetentiam. Pecuniae namque minime iuuenes natura sunt auidi. Huius autem rei causa esse censetur, quoniam aetatis nouellae gratia adhuc indigentiam non sunt experti. non curant igitur quorum sibi futuram indigentiam non veretur. Sunt praeterea iuuenes haudquaquam maligni, sed faciles potius & fatui. id autem iccirco, quoniam multas adhuc hominum peruersitates & versutias non conspexerunt, neque notas habent. Craedula etiã, & optimae semper spei illa est aetas, quoniam sui breuitate exiguitateve in paruo temporis spatio neque saepius fuit decepta, neque a spe frustrata sua. Quemadmodum enim vino madidi hilares sunt, & spei semper bonae, sic aetatis gratia iuuenes non immerito se habere videntur. Viuere autem bona cum spe vt plurimum iuuenes iccirco censentur, quoniam spes quidem futuri esse apparet temporis, memoria vero praeteriti. iuuenibus autem quod restat, futurumque est, multum certe protensumque est, praeteritum vero admodum exiguum & breue. quamobrem primis in annis cum paucorum omnino meminisse possint, omnia certe sibi in spem ponunt, nihilque tam arduum est quod non sibi illa polliceatur aetas: idque ipsum in causa est cur facile etiam & nullo negotio falli decipique possint iuuenes. Quicumque enim omnia sibi ex voto successura confidunt, ij profecto subdolorum peruersorumque fraudibus sunt obnoxij. Quamobrem adulatoribus scurrisque facile patet iuuenes. Quae etiam res fortes illos animososque nimirum efficere videtur. Cum enim natura (vt diximus) iracundi sint iuuenes, haud facile timere sciunt. Spes autem bona illos sanè audaces facit. & profecto ita se res habet. iratus enim timet nemo. Qui vero bene semper sperat, praesenti & magno quodcumque aggreditur animo, & ad omnia intrepidus & audax proculdubio esse con-

spicitur. Verecundi quinetiam sunt iuuenes, & natura magnanimi. Et verecundi quidem, quonia
 am alia adhuc ætatis gratia non norunt bona, neq; pulchra, nisi quæ illis patriæ dictant leges, vrbisq;
 bene institutæ consuetudines ostendunt: à quibus discedere illos mirifice pudet. Cum igitur quippiã
 sibi secus agere videntur, illorum memorati facilè verecundiam incurrunt. Magnanimi autem non
 immerito esse cēsentur, quoniam tum nullas offensiones, quibus humiles sanè & deiecti fiunt homi
 nes, illorum breuis recepit ætas: tum plurimarum quæ longo proueniunt æuo necessitatum penitus
 sunt inexperti: & alioquin bona illos spes, qua (vt dictū est) viuunt, erectos, & magna quæq; sibi pol
 licentes planè efficit. quod magnanimi proprium & peculiare esse censetur. Non immerito præterea
 pulchre magis quippiam & decore facere eligunt iuuenes, quàm fructuose & vtiliter, quoniam more
 potius & consuetudine (vt diximus) quàm ratiocinatiois consilijq; opere viuunt iuuenes. Ratioci
 natio autem (vt videtur) ipsum spectat vtile, cum mos & virtus quod pulchrum est appetant & con
 sequantur. Est præterea inter omnes maxime ætates iuuentus tum amicorum semper cupida, tum
 socios sibi complures facilè concilians. hoc autem ideo, quia conuersatione conuictuque ætas illa ap
 prime gaudet, vnaq; cū sibi gratissimis semper esse cupit. Nec minus etiã quia nihil adhuc vtilitatis
 ratione iudicat, neq; quod conducibilis, aut ex re sua magis est, sed quod iucundius gratiusq;, expe
 tit. Omnia autem quæcunq; volunt, vehementer & anxie iuuenes semper volunt: eoq; peccare viden
 tur, quòd nihil mediocriter expetunt. Plus nimio igitur amant, & magis quàm par decensq; sit, odio
 habent, eoq; modo in cæteris animi affectionibus se habent, nimijq; in omnibus sunt. Qui etiã scire
 se omnia planè credūt, omniumq; sibi iudicium præsumptuose adsciscunt & vendicant, de omnibusq;
 licentiose contendunt. quæ res nonnihil causæ præbere videtur cur omnia ætas illa nimis velit. Iuue
 num autem delicta ad contumeliã magis quàm ad malitiam vergere videntur. Excellentes enim
 esse volunt (vt dictum est) & magnanimi. Libere autem reprehendunt, & nullo damnât respectu,
 quoniam omnes rectos probosq; esse rati homines, & ad simplicitatis integritatisq; suæ regulam
 illos examinantes, siquid secus illis acciderit, aut à quopiam contra illos quid perperam patratum
 fuerit, ceu indigna patiantur, non æquo ferunt animo, neq; dictis bene temperare possunt. Est etiam
 ad irridendum ætas illa propensior. Vrbانيتatis enim & cauillorum dicteriorumq; multum secum
 semper habet, cum contumelijs gaudeat. vrbانيتas autem ipsa, moderata quædam & quodatenus cas
 stigata contumelia esse censetur. Et iuuenum quidem mores qui naturæ fontibus scaturire videntur,
 non ab re huiusmodi esse conspiciuntur: quibus tamen ratio, vitæq; institutio, & educationis modus
 moderari efficaciter possunt. Grandiores autem natu, & ij qui decursa iam ætate meliori in senium
 vergunt, contrario (vt dictum est) se habere videntur modo. Quoniam enim multos vixerunt annos,
 multotiensq; (vt par est) fuere decepti, pluraq; semper rerum esse mala, & perperam euenire viderūt,
 neq; obstinate quicquam asseuerant, neq; vehementer nimisque quippiam expetunt: neque se scire
 omnia contendunt, ambigendoq; semper dictis addunt suis forsitan, contingit. Suspiciosi præterea
 ea sunt senes, cogitandoque ad peiorem semper vergunt partem. hoc autem iccirco, quia incredulū
 sunt. Increduli vero non immerito esse censentur propter multarum experientiam rerum, in quibus
 sæpenumero eos fuisse deceptos & spe frustratos verisimile sanè est. Quamobrem hac etiam de cau
 sa neq; impendio plus amant senes, neq; nimis oderunt: verum secundum Biantis præceptum amant
 vt osuri, & oderunt vt aliquando amaturi. Pusillanimes quinetiam sunt senes, quoniam longis an
 norum spatij humiles sunt effecti, viuuntq; deiecti, & quasi despectui habiti: quamobrem magnum
 & excellens nihil eorum quæ in communi versantur vita, amplius desiderare videntur. Ad hæc illi
 berales etiam sunt senes, tum quia ex necessariarum numero rerum facultates diuitiasq; existimant:
 tum etiam quia longa docti experientia probe sciunt, facultates sibi vendicare & acquirere, rem sa
 nè esse perdifficilem: easdem vero amittere & deperdere, perquam facilem. Timidi præterea sunt, &
 ad omnia formidolosi. Contrario enim iuuenibus se habent modo. calentes nanq; sunt illi & feruidi:
 ij vero argentes natura & frigidi. Timor autem frigiditas quædam non immerito esse censetur. Cu
 pida quinetiam vitæ huiusmodi est ætas, in extremo præcipue constituta senio: quonia absentis ma
 xime rei cupiditas desideriumq; esse perhibentur, & cuius quispiam rei indiget maxime: maior autē
 illis ætatis decursa est pars, qua certe indigere videntur: inde illius desiderio flagrant. Queruli etiam
 semper sunt senes pusillanimitatis gratia: & ad vtile magis quàm ad pulchrum respiciunt. Hoc autē
 ideo, quoniam se ipsos amātes sunt senes: vtile vero ad se pertinens reputant bonum: pulchrum autē
 simpliciter communeq; existimant bonum. Impudentes præterea magis quàm verecūdi sunt senes,
 quoniam non æque pulchrum sicut vtile curantes, negligunt sanè & pro nihilo ducunt cuiusmodi
 esse videantur, alijsq; appareant. Desperant autem vt plurimū de omnibus senes propter longū vitæ
 vsum, rerūq; experientia. Cum enim hominū res omnes ferè malas vsu pertractationeq; animadu
 terint, & esse cognouerint, malos etiam nō immerito timēt euentus. Cui certe opinioni nonnihil illo
 rum innata suffragari videtur timiditas. cum enim timeant omnia, non ab re de omnibus etiam de
 sperant. Viuere quinetiam memoria magis censentur quàm spe. illorum nanq; quod vitæ restat, exi
 guum est: præteritum vero longum. spes autem (vt retro dictum est) temporis est futuri, cum præ
 teriti sola restet memoria. Quæ etiam res illorum nugacitatis vera censetur esse causa. Garruli enim
 ferè nugacesq; omnes sunt senes. reminiscetes nanq; nō sine quadā voluptatis titillatione, & loquē
 di pruritu quæ præterita sunt nullo dicendi sine cōmemorant & inculcāt. Illorū præterea indigna

tiones ex candescentiæ acutæ quidem esse animaduertuntur, verum imbecilles, & mancæ. Ex deside-
 derijs autem alia quidem longo penitus æuo discesserunt & euauerunt: alia vero imbecillia sunt &
 inania. Quamobrem neque appetentes valde natura sunt senes, neque actiuosi admodum & prompti,
 nisi lucelli quippiam arriserit, & hanc ob causam temperati apparent senes esse. vehementes enim &
 concitæ ab illis abscesserunt appetentiæ, neglectisque alijs, solis inseruiunt lucri cõpendijs, vt cum
 alia ætatis vitio sibi desint commoda, hac se saltem via sustentare valeant. Magisq; ratiocinatione cõ-
 silio ve (vt diximus) viuunt senes, quàm consuetudine & more, cum ad vtile magis quàm ad pulchrũ
 honorabileq; conspiciant. Peccant autem in ijs quæ secus admittunt, & perperam agunt senes in-
 iustitia potius, quàm contumelia. Non enim arroganter insultant vt iuuenes, sed peruerse & maligne
 10 agunt. Queruli etiam esse percipiuntur, quoniam ætatis vitio & pati dura se omnia, & tantum non
 passuros existimant: quamobrem tanquam in duris & aduersis constituti, & mala mox expectantes
 alia, conqueruntur, sortemque damnant suam. Et ea etiam de causa neque vrbani sunt, neque risus face-
 tiarumq; amici. Et ij quidem naturales senectutis sunt mores. Ex quibus etiam manifesto perpendere
 recteque cognoscere licet quænam aliarum etiam ætatum peculiaria sint studia. Cum enim inter has
 coniectæ, non ab re quodammodo censeantur esse mediæ, non eminentes adeo & expressos hos
 animorum habere affectus, sed refractos & veluti adumbratos, vero consentaneum est. Quam rem
 vsu experientiaque quotidie indubitata certamq; esse percipimus. De puerorum autem moribus,
 quorum ætas veluti vitæ exordium quoddam iuuenilem præcurrit ætatem, illis certe in commen-
 tarijs nihil Aristoteles refert: à Cicerone tamen nostro nullius nõ philosophiæ peritissimo hæc memo-
 20 riæ prodita fuere: quæ quoniam proposito conueniunt sermoni, non malum est hoc etiam in loco re-
 censerit: Pueros scilicet æqualibus cõtemporaneisq; natura duce delectari, libenterq; cum eisdem congrega-
 ri, & se ad ludendum dare. Fabellarumque auditione mirifice duci: quas etiam narrare alijs gel-
 tiunt. Pompis præterea, spectaculisq;, & huiusmodi ludicris rebus præcipue pueros teneri, & ob eas res sitim
 plerunq; & famem perferre. Esse præterea illos natura liberales, deq; eo quod ipsis superat, alijs libe-
 ter gratificari: aduertereq; etiam curiosius ea quæ domi fiunt, vt illa proferant: commentarique ali-
 quid & discere semper velle: & eorum quos vident, nomina nõ ignorare: quibusq; in rebus cum æqua-
 libus decertant, si quidem vincunt, lætitia efferri, contra vero debilitari, animosque demittere si forte
 vincantur. Hæc cum dixisset Phœbus, & illis addere quædam (vt mihi tum visum est) vellet: quo
 minus id facere posset, quorundam interuentu, qui illi à senatu mandata cum literis attulerunt, pro-
 30 hibitus est: eoq; modo disertatio tunc illa finem habuit: quam omnibus (ni fallor) expressam verbis,
 & vt eam tunc literis mandauit, in præsentia retuli. Vbi Aristotelis quidem sensus ad vnum omnes,
 Phœbi vero explicationem, & latina verba proculdubio si hæc retines, tenere te Amuli non dubites.
 Tum ille, qui attentam sanè mihi auscultando præstiterat operam, & siccis (vt aiunt) auribus omnia
 ebibisse visus erat, Profecto, inquit, Leonice, dum hæc mecum cogito, & tota mentis acie examinare
 cõtendo, ita se mihi res, & non aliter ac dictũ est habere videtur: neque secus mehercule fieri posse ap-
 40 paret. Has enim in nature visceribus cõgenitas coalitasq; animorum affectiones illarũ vtracq; parturit
 semper & in lucẽ producit ætas. Quamobrem posthac vicinis ijs nostris æquior sanè ero, admirariq;
 desinam cur semper litigent, cum ætatũ vitio potius q̃ suo naturaliter vterq; ægrotare videatur. Cæ-
 terũ vnum est quod à te scire nunc cupio, quod etiã dum loquereris animi me dubiũ habuit, an scilicet
 Phœbus noster quẽ modo audiui, verbo tenus (vt pleriq; solent) dũ vixit sit philosophat⁹, & isthęc
 ceu dictata retulerit: an potius philosophorũ placitis initiatus, illorũ sacraria legitime riteq; sit ingres-
 sus, neque extremis (quod aiunt) labris gustauerit, sed toto pectore illas hausit disciplinas. Mihi enim
 hucusq; persuasum creditũq; est illũ quidem in reipublicæ negotijs, & ad se pertinẽtib⁹ administra-
 tionibus sine cõtroversia inter alios omnes excelluisse: ex literarũ autẽ studijs humaniora semper cal-
 50 luisse, in illisq; etiã quodatenus progressum, omnes ordinis sui homines facillè superasse. Verũ à maio-
 rib⁹ disciplinis cũ vitæ instituto, tũ ingentib⁹ occupationib⁹, à quibus nõquã ferè (vt audio) vacabat,
 abductũ seiugatũq; fuisse. quãobrem siquid habes quod ab hac me animi perplexitate liberet, rogo te
 ne graueris adducere. Et ego, Id à me in quã exigis Amuli, quod sanè tibi integre psoluere nõ possum.
 qua eni tẽpestate vir ille floruit, ego per ætatẽ huiusmodi de re haudquaquã iudicare poterã. Verũ de
 50 Patruo sepe numero audiui, magnũ illius ingeniũ nõquã per occupationes à literis cessasse, sed bonarũ
 semp artiũ studijs fuisse addictũ, & philosophiæ præcipue, q̃ eã facultatẽ cæteris & studijs & artibus
 antecedere existimaret. Quinetiã addebat Bessarionẽ philosophũ & theologũ (vt fama nostis) eminẽ-
 tissimũ, dicere solitũ, Phœbũ, nisi diuersa illũ vitę ratio à philosophiæ iugi studio auocatũ & abductũ,
 in ciuilia negotia publicasq; cõieciisset curas, sine cõtroversia omnes sui tẽporis philosophos facillè su-
 perare potuisset. Hæc de illo audiui: & hæc vobis testata nũc refero. Cæterũ eius certe rei quæ ad me
 tũc attinebat, & cui⁹ gustatũ aliquẽ habere tũc poterã, iudiciũ audacter sanè & libere hic proferã meũ,
 ea videlicet tẽpestate audisse me neminẽ qui tali verborũ ornatu & copia, tãtaq; eloquẽtiæ suauitate
 & gratia polleret. & aderãt sanè pleriq; tunc magni nominis oratores, senatoresq; primarij, inter quos
 Bernard⁹ Iustinian⁹ & Vitalis Landus cũ excellerẽt maxime, primas tamẽ Phœbo sine cõtroversia
 60 deferebãt. Hæc cũ dixissem, nõnullaq; etiã alia subiungere paratẽ, cãpana intonuit illa, cui⁹ signo pa-
 tricij ad senatũ accedere admonẽt. Quare cũ fratre Amuli⁹ cõsurgẽs, Nos quidẽ inquit im⁹ quo voca-
 mur: tu vero Leonice memeto ea quæ tibi de Phœbo restãt, posthac cum otiũ dabitur omnia recẽsere.

Vo sunt Fusce frater quæ de vniuerso entium ambitu difficulter admodum à nobis, & obtuse comprehendi dignoscive possunt, Primum scilicet ens, & vltima omnium materia. Neque hoc immerito mehercule. nam cum omnis nostra cognitio per formæ, quam speciem vocant, comprehensionem fiat quâdam, quæ visis intercedentibus ab ipso colligitur intellectu: alterum quidem cum longe omnem superemineat mentium formarumque omnium ordinem, haudquaquam intelligi, aut recte percipi potest. Alterum autem quoniam suapte natura informe quiddam est, & minimæ (vt aiunt) essentiæ, comprehendi bene ideo dignoscique nequit. Quamobrem diuinus ille Plato, à quo ceu ab exuberanti quodam fontis initio omnia recte philosophantium emanarunt fluxeruntque dogmata, materiam quidem ipsam spuria quadam discursus ratione percipi posse dixit, ad primæ autem causæ cognitionem non ex directo sanè, sed per omnium abnegationem remotionemque aliorum, humanum quoad fieri potest peruenire concedit animum. Vnde recentioribus postmodum Academicis affirmandi præbitam fuisse ansam iure contenderim, primam scilicet materiam deo dissimiliter esse consimilem, siquidem vt ab illo omnia quæcumque sunt merito abnegantur entia, cum longe superemineat & præcurrat omnia, omniumque sine controuersia sicut est primus, ita sit optimus: ita à materiæ natura vniuersum remouetur entium genus, cum quidem illa peior omnibus & vilior merito esse censeatur, & neque sit quippiam quod rite ostendi monstrarique possit, neque sensus moueat vltimos, omnemque intellectus notionem ceu Homericus ille Proteus semper lubricè fallat & fugiat. Et profecto ita se res habet. Cum enim cognoscens intellectus existat, cognitum vero ipsa rei sit essentia, eo confusior sanè hebetiorque cognitio non immerito redditur omnis, quo res depressiorem obtusiorumque aut exiliorem habere essentiam perhibetur, vt non ab re illud apud Peripateticos vulgatum passim perstrepat axioma, quo scilicet ad esse res se habet modo, eo ad cognosci percipive proculdubio se habere. Huiusmodi autem post primam materiam cum plerumque reperiri alia, ab ijs qui res curant philosophis memoriæ proditum est, tum vel maxime illorum esse naturam quæ dicuntur ad aliud, quæ nos vsitato iam & recepto vocabulo correlatiua passim appellare solemus. Hæc enim ob adumbratam imbecillamque naturæ suæ essentiam cum habitudines quædam siue respectus existant, a nobis vix, aut ne vix quidem dignosci percipique possunt. sensus enim isthæc haudquaquam mouere valent, à quibus origo (vt aiunt) & initium omnium est notionum. Quamobrem multæ in ijs difficilisque admodum versantur quæstiones, & non contemnendæ philosophantium controuersie perstreperunt, cum de illorum essentia & natura, tum de proprietatibus & differentijs assidue contendunt, & inter se dissidentium, vt non immerito huius rei pertractatio, apud Peripateticos maxime, & difficilis semper habita fuerit, & nunc, si vnquam alias, apud nostrates obscurus admodum & plenus controuersie diffusionis iste sit locus: de quo nonnulla à me & alias sæpe cum alijs, & nuper cum Seuerino monacho, viro (vt nosti) cum probo, tum inter eius ordinis viros etiam erudito, & diligenter satis fuere quæsitæ, & mediocriter disputata. Nam cum superioribus diebus ad diui Georgij cognomento maioris insulam ego & B. Carzonus, & N. Spinellus, cymba vecti fuissimus, quo animi causa nonnunquam accedere soleo (nostis enim cum loci illius à vulgo semoti festiuitatem & gratiam, tum ortorum in illo siluarumque semper virentium varias amoenitates) forte illum offendimus solum in porticu quadam deambulante, cogitabundo (vt visum est) similem, & clausum libellum manu gestantem. Qui cum nos accedentes procul conspexisset, hilari statim accurrens vultu, Saluete inquit tria mihi charissima pignora, quos ego licet sæpe (quæ vestra est humanitas) & videam & alloquar, sapius tamen id mihi contingere sanè optauerim, imò totos (vt aiunt) cum noctibus etiã dies libèter vobiscum transmittere percuperem. Et ad me conuersus, Quam opportune inquit huc venisti Leonice, ad quem profecto ire decreueram, nisi felix quædam mea hodie fors, seu potior sorte deus, te huc adduxisset. Tum ego, Gaudeo inquam (mehercule) & mirifice lætor mi Seuerine, quando huc tibi optatus (vt ais) & tempestiuus accessi: verum quidnam isthuc est negotij, aut in quo tibi nunc præsentia mea ad eum vsui esse potest, vt, quod non sæpe facis, etiam ad me venire cogitares? Et ille, Haud magna, inquit, Leonice, tibi præsertim (vt arbitror) res illa est de qua percontari & consulere te volebam: mihi vero cum suapte natura, tum veterum maxime varijs & dissidentibus ferè sententijs satis difficilis & abstrusa esse videtur. Quamobrè nisi & tibi & istis molestum me esse subuererem, libèter de te nunc id quærerem quod alloquin me ambiguū iamdiu & dubium animi habuit. Tum ego, Non est nunc quod dubites inquam Seuerine, aut mihi, aut istis (vt pro omnibus loquar) importunus vnquam aut molestus videri, qui & te fratris ne amamus, & huc accessimus, vt te simul videremus, & aliqua de re seria tecum & loqueremur inuicem, & audiremus: illud profecto tibi magis est dubitandum, an id quod in præsentia quæris, & quod te animi (vt dixisti) iamdiu ancipitem habuit, apud me ex sententiâ depositum reperire possis, qui neque studio mehercule neque diligentia vlla in re anteire videor, quin tibi potius primas cum in omnibus alijs, tum in ijs præcipue quæ ad literarum pertinent studia, facillè concedo. Verum age profer quod cupis, & in medium constitue. nanque pro huiusmodi disquisitione operam ego tibi quantula est, hodie polliceor meam. Et ille, Benigne inquit & amanter facis vt semper omnia Leonice,

sed abscedamus paulisper hinc (si placet) & aliquo concedamus vbi minus noster interpellari possit sermo. monachis enim isthac (vt videtis) vltro citroque comitantibus, satis frequens & inquietus is est locus. In xystum igitur (si vobis videtur) diuertamus, siue in syluam potius illam eamus, quæ raris consita stirpibus, neque solis penitus officit radijs, & illorum tamen vim crebris interpellantibus vmbri frangit, neque sedētes illic aut inambulantes lædere patitur. Hic cum ei omnes assensu fuisset, primus ire perrexit, nosque per transfuersum hippodromum, qui orto in medio à vitium efficitur ordine, in propinquam deduxit syluulam, quæ ad illius consita latus, omnibus profecto gratiarum renidet illecebris. Et ad nos conuersus, Hic, inquit, locus commodam planè sermonibus nostris interpellante nullo præbebit mansionem, siue eos sedendo, seu inambulando potius transigere maluerimus, licet nunc, vel quia imbecillo sum corpore, vel quia deambulauit satis, blande me illa inuitent sedilia, quæ sub antiqua collocata lauro, molli vndique hedera conuestiuntur. Tum ego, vt lubet inquam Seuerine, & vt commodo conducit tuo, & alioquin sedendo (vt aiunt) & quiescendo, ipse se ipso fit sapientior animus. quod perperam à multis receptum, vulgo hodie sic proditur, cum longe tamen elegantior & reconditum magis verba illa recte intelligentibus innuant sensum. Cæterum de hoc alias. Tu vero quando tibi morem gessimus, & concedimus omnes, edisserere id de quo te iamdiu animi ancipitē fuisse dicis. Tum ille, superioribus, inquit, diebus dum Categorias Aristotelis nouitijs nostris interpretarer (scis enim quòd aliquot iam annos hoc mihi munus est demandatum, vt aristotelica inter nostros profitear) de relatiuorum differens natura, proprietatem illorum esse quandam peculiaremque naturam de philosophi sententia cōfirmaui, vt simul essent illa, & dicerentur simul, ita quod altero posito poneretur & alterum, & alterutro interempto relatiuū quū etiam interire necesse esset. Verū non in omnibus hoc contingere relatiuis, licet vt in pluribus id verum esse appareret. Quo in loco id tum mihi, quod sæpius alias, etiam in mentem venit, non ab re dubitari quænam peculiaris alia relatiuorum proprietates reperiri possit magis, quando hæc ipsa quæ videtur maxime, simul scilicet esse natura illa, haudquaquam omnibus cōtingere relatiuis manifeste percipiatur: & cum Philosophus Aristoteles in alijs quidem rerū prædicatis accuratas afferat & quadrantes illorum proprietates, in ijs autē quæ sunt ad aliud, hanc exilem adducat & mancam, vniuersum illorum ambitum minime complectentem. Latinos igitur Aristotelis, inquit, interpretes diligēter euoluī omnes, & quid hac de re scriptis mandassent suis, accurate perquisiui: qui tantum (meo quidem iudicio) absunt vt hanc rite soluant dubitationem, vt illorum vel accuratissimus D. Thomas in commentariolo quodam suo certam hanc relatiuorum distinctionem ponat, æqualiter scilicet illa & inæqualiter esse & dici. ex quo nō eiusdem esse nature omnia vt simul existant, & posita se inuicem ponant, & perempta interimant, non solum admittere vir ille, sed etiam constanter asseuerare videtur. Hanc igitur ob causam (vt retro dixi) ad te accedere cogitabam: & hoc est quod te percontari, & rogare in super nunc sanè volo, vt siquid videlicet hac de re à græcis authoribus expositū pertractatumque habes, quod te habere non dubito (scio enim quàm accurate superioribus annis græcos Aristotelis commentarios Patavij publice sis professus) id mihi in præsentia velis explicare, meque hac animi cura & perplexitate liberare. Tum ego, Non contemnendam profecto arduæ quæstionis difficultatem Seuerine mouisti, quæ cum antiquiores semper exercuit Peripateticos, tum vel maxime nostra ætate eosdem conturbat & vexat, neque sibi ipsis interdum bene constare patitur: neque hoc immerito mehercule. Cum enim recto (vt certum est) iudicij examine relatiua omnia simul esse natura affirmauerint, hancque illorum proprietatem esse dixerint, rursus obiectionibus coacti quibusdam, & veluti de recta deturbati semita, id ipsum negare coguntur, & hac de re, quod miserandum sit, anxie laborantes, inter sese cum aperte dissident, tum sibi etiā ipsis eorum nonnulli contraria loquuntur & sentiunt. Non mirum est igitur si te hic (vt modo dixisti) locus iamdiu ancipitem animi habuit, quando & per se difficilis sanè est, & expositorum inter se dissidentes ferè habet sententias. cæterum bene (vt arbitror) in præsentia tecum actum est. nam cum hac de re mihi superioribus forte diebus cum Iulio Brauo Veronensi medico præstātissimo, & philosopho in primis erudito, Patavij quædā, vt assolet, disputata fuissent, isque ex D. Thomæ sententia relatiua inæqualiter, & non æqualiter talia determinari contenderet: ego vero contrā omnia simul esse natura asseuerarem: ceu ad honorarios arbitros, ad græcos scilicet Aristotelis interpretes communi cōsensu ab utroque est prouocatum: qui statim nullo negotio rem aperuerunt, & inter nos facilè cōposuerunt. Quāobrem teneo adhuc illorū nonnulla, & (quod aiunt) ad manum etiā parata habeo, quæ (ni fallor) huic commode quæstioni, & tuæ satisfacere poterunt voluntati. Tum ille, Existimabā profecto, inquit, Leonice, neque animi (vt videtur) sane fallebar, te & locū istū iā pridē signatū habuisse, & quid de hac re veteres dixissent, diligēter exquisiuisse. scio enim quæ accuratus, hmoi præsertim in rebus, & quæ diligēs perscrutator existas. iccirco id de te quærere cōstituerā, & ad te ire cogitabā. verū quoniā geminata sortis mee felicitate, & huc hodie venisti, & satis etiā paratus (vt ais) accessisti, omnibus à te contēdere precibus non desisto, vt cōpotē me hodie voti facias, vniuersamque hanc difficultatē pro virili distincte & congruenter explicare cōtēdas: qua in re (nisi aliter tibi videtur) tacitū me tibi hodie auditorē præstabo, neque sermonē vsquā interpellabo tuū, nisi forte huiusmodi inciderit quippiā quod prætermittū intelligētiae officere possit meæ. Age igitur mi Leonice, & Dei (vt par est) inuocato numine rē istā aggredere.

Tum ego, Philosophus inquam Aristoteles in categorijs suis (sic enim aureus de decem prædicatis inlcribitur commentariolus) difficultatis huius initium sanè dedisse, & ijs qui distinctionem per æquale & inæquale in relatiuis fecerūt, ansam præbuisse manifeste cõfetur. scribit enim in illis, quòd ea quæ ad aliud sunt, simul quidè esse natura vidètur. quod in pluribus sanè verū esse apparet. cæterū in aliquibus hoc haudquaquam verū reperiri. Simul enim, inquit, duplum est & dimidiū. Dominus quinetiā simul est, & seruus. quæ se inuicè perimere etiam videntur. interempto enim dimidio interimitur & duplū: & deficiente domino deficit & seruus. eoque modo plerisque in alijs eiusdem notæ relatiuis manifeste cõtingere apparet. verū in nōnullis hoc, inquit, verū haudquaquam percipitur esse. non enim posita se inuicè ponere aliqua, neque interempta se interimere videntur. quod illorū quæ natura sunt simul, peculiare propriū esse censetur. Cuius statim rei claras etiā (vt videtur) afferre tētat ostensiones. Scibile enim, inquit, cū ad scientiam dicatur, illā proculdubio præcedere, & nō simul natura esse percipitur. siquidè res ipsæ proprias de se præcurrere sciētias clare animaduertūt. Sciētia præterea corrupta haudquaquam corrūpi scibile perhibetur. cuius rei vel clarum esse exemplū quadraturā inquit circuli, quæ scibilis quidè est, licet à nullo perspicue sciatur. Eodè etiā modo de sensibili & sensitiuo, quæ sine cõtroversia ad se inuicè dicuntur, posse deprehēdi dicit. Destructo enim per suppositionē animantiū genere, sensitiuū manifestò destruetur omne. à sensu nāque peculiarē suæ essentiaē characterē accipit animal. Animalibus autē interēptis omnibus, alia destrui interimique sensilia nō est necesse. Simul igitur natura nō sunt sensibile & sensitiuū. Hæc ille pluribus hac de re eodem scribit in loco, quæ nos restrictius sanè in præsentia collegimus, vim solūmodo illius rationum, non verba singula recēsendo. Ex quibus nō obscure sanè deprehēdi licet, verborū solūmodo corticē inspectantibus, & nō recondita illorū sensa, veluti abstrusam sub illo medullā lynceis (vt aiūt) oculis inspecticentibus, Aristotelē planè velle nō omnia æqualiter dici, & eiusdè naturæ esse relatiua. Cæterum antiquiores illi & vere legitimi philosophi illius interpretes, præcipueque inter illos magnus Iamblichus, & Porphyrius, necnō horū vestigia clare postmodū insequutus Simplicius, vir inter Aristotelis expositores vel eminetissimus, qui vt ætate omniū ferè antiquorū est vltimus, ita dignitate, & interpretationis claritate & diligētia inter cæteros facile primas sibi vēdicat: omnes inquam isti cōcorditer affirmant, verā scilicet & exactā relatiuorum esse naturā, semper æqualiter dici, simulque se inuicè illa & ponere, & interimere, huiusmodique indubitata philosophi Aristotelis aiunt esse sententiā, in ijs videlicet cōmentarijs vbi hac ipsa de re accuratiori diligētia opera pertractare aggressus est. In diuinis nāque primæ philosophiæ voluminibus eundè cōstater asseuerare, relatiua simul esse natura, quia posita inuicè se ponant, & perēpta interimant. Nihil enim aliud inquit indicare velle illud simul natura omnia esse relatiua, nisi quod simul coalescūt, & quasi simul ex eodè pullulare & nasci germine videtur. isthuc etenim græcū sonat & signat nomen, ita quod causæ sibi inuicè ipsa sunt correlatiua, & ad se inuicè coniuncta cōplicataque esse planè conspiciuntur. Quamobrem ad verā alterius positionem alterum etiam esse deprehenditur, & alterutro interempto reliquū sine dubio interire animaduertitur. vbi etiam nō minus scienter quàm significanter & clare ij notant viri, hoc videlicet simul esse aliqua (id enim vt possum nunc exprimo, quod illi vnico vocabulo *συυυωαρξίαυ* vocant) duobus intelligi posse modis, aut quia illorum subsistētia, quam illi *ὁὠσασιπ* appellant, in eodè incipiat & desinat temporis spatio. Secundum quod sanè dicimus significatum lumen simul cum solis esse præsentia, quoniam solis posita subsistētia, ipsum ponitur esse luminis: qua etiā remota vel ablata, ipsum remoueri & interimere lumen necesse est. Aut quia habitudo quædam inter illa siue respectus simul esse videtur, quomodo omnia profecto relatiua simul esse dicuntur. Quod inquit simul esse non statim in relatiuorum genere inferre essentiaē æqualem esse substantiam. Neque hoc ab re mehercule. Pater enim secundum essentiaē subsistentiam suæ, filium præcedere animaduertitur: & mortuo etiam filio, secundum eandem restare percipitur essentiam. Qui tamen secundum id esse quod à paternitatis (vt ita nunc dicam) respectu accipit, neque ante ipsum filij esse, neque post filij non esse remanere planè censetur. Ante genitum nanque filium nondum erat, defuncto autem illo destructus est & omnino interiit ille paternitatis respectus. Et vt id ipsum clarius etiam explicem, homo quidem & ante & post filium quispiam & esse & restare potest, pater autem sine filio remanere non potest. Huiusce autem rei vel manifestissima est ratio, quoniam ea quæ sunt ad aliud omnia, in eo dici verisimile est simul esse, in quo manifestum & certum habent esse. suum autem proculdubio omnia habent esse in habitu sine respectu illo propter quem ad se inuicem dicuntur. per habitudinem igitur illam siue respectum simul esse illa clarissimū est. Cæterum cum respectus ille inter duo semper sit, neque aliter reperiri aut intelligi possit: alterutro certe corrupto & deficiente respectu interim illū & deficere necesse est. Duo igitur illa simul esse dicuntur, quando respectus inter illa integer & cōstans remanet, à quo solummodo vt relatiua sint & dicantur ea que huiusmodi sunt, manifestissime habere percipiuntur. Cum igitur (vt visum est) eousque relatio maneat, quoadusque respectus manet ille, eousque autē respectus manet, quoadusque duo saltē restauerint illa in quibus respectus fit mari cōstareque potest ille, geometrica (vt aiūt) rationis necessitate cōcluditur relatiua omnia vt huiusmodi existunt, simul natura esse, & posita se inuicè ponere, & interempto altero simul etiā alterum interire. Ex quibus corollarij etiā modo audacter potest inferri relatiua omnia æqualiter dici, nullamque illorum esse diuisionem qui relatiua per æqualæ & inæqualæ disternare contenderunt. Cæte-

rum quoniam huic sententiæ Aristotelis refragari videtur authoritas, easque non minus quæ retro adductæ sunt impugnant rationes, vt omnis non ab re dubitantium faceffat ambiguitas, credulitatique in contrariam partem cautus euanescat timor, illos hoc in loco commonefaciendos sanè cenfeo, quòd ex superiori scilicet ipsius simul esse distinctione, rationes illæ nullo negotio recte dissolui possunt. Quauis enim ante omnem scientiam res præfuerint scibiles, & destructo animantium genere, siue per suppositionem, seu aliquando per mundi ipsius conflagrationem (vt Stoicorum quondam natio, nunc vero Christiani constanter asseuerant) remaneant cœlum & terræ globus, quæ sensus obiecta esse possunt: tamen neque ibi res ipsæ scibiles esse rite dicuntur, nulla existente scientia: neque hic cœlum & terra, nullo remanente sensu, sensilia merito existimari poterunt. Res

10 latio enim secundū quā talia dicebantur huiusmodi, respectu habitudineve illa interēpta euauit pernitus. interimitur autem (vt diximus) ipse respectus, extremorum alterutro interempto. Res igitur ipsæ non simul esse censentur secundum suæ subsistentiam essentiæ, quæ tamen eadem sub respectu uo tali esse, & simul esse, & simul non esse verissime sanè dicuntur. Quamobrem non irrationabiliter etiam dixisse videntur illi qui hanc ad cætera prædicatorum genera relatiuorum differentiam assignare cõtenderunt, illa scilicet peculiari quodā modo semper pluraliter proferri. Cum enim reliqua omnia prædicata tam singulari quàm plurali referantur voce (substantiam nanque dicimus, & substantias: & quantum, & quanta: quale quinetiam, & qualia) sola relatiua pluraliter tantummodo proferuntur. Dicimus enim, ea quæ sunt ad aliquid, eorum quæ sunt ad aliquid, in ijs quæ sunt ad aliquid: quoniam non quemadmodum animal vna est substantia, aut album vnus est color, ita ea quæ sunt

20 ad aliquid, in vnico tantum existunt perstantque subiecto, sed duo ad minus esse illa necesse est. Habitudo enim illa inter plura sese offert mediam, quam profecto alterutro cessante interire summa est necessitas. Et ideo vt relatiua sint, simul esse oportet illa, inter quæ siue in quibus consistit relatio. Sunt igitur (vt retro dictum est) æqualiter & simul natura relatiua omnia, nullaque est in relatiuorum genere diuersitatis vera distinctio. Cæterum altera etiam ad rationes illas, nec minus sanè elegans & accommodata responsio ex philosophi Aristotelis verbis in metaphysicis commentarijs adduci potest: quam, quoniam nostra in cursu est oratio, & nihil aliud sanè est quod in præsentia potius nobis sit agendum, haudquaquam silere decerno. Hac enim de re verba faciens ille, Sensilia, inquit, & scibilia, & huiusmodi reliqua quæ dicuntur ad aliud, bifariam intelligi considerariue possunt, actu videlicet, & potestate. Et sensibile quidem actu ad sensitium refertur actu: sensibile vero potestate

30 ad sensitium potestate suam habet relationem. Cum igitur in superioribus dicebatur ante omnem scientiam rem præesse scibilem, quoniam illud scibile potentiam innuit quandam, ad scientiam potestate existentem referri proculdubio necesse est. simul autem profecto sunt & potentia scibile, & illius potestate scientia. Similique rationis modo post animantium interitum omnium, sensibile potestate remanet, quia simul etiam est potestate sensitium, licet actu non sit, quoniam neque sensibile actu esse percipitur. Et hac etiam responsionis via, illa de circuli quadratura peculiariter dissolui potest ratio. scibile enim quiddam est potestate, nõ actu, circuli quadratura. Quamobrem illius etiã simul potestate & non actu est scientia: quauis magnus Iamblichus scientiam de circuli quadratura apud Pythagoræos aliquando viguisse confirmet, Sextumque nomine quendam inter Pythagoricos magni nominis virum plures huiusce rei demonstrationes scriptis suis memoriæ prodidisse: Archimedes

40 medem quinetiam Syracusium, & Nicomedē præterea, & Apollonium insignes Pythagoræos, hac de re diffusissime pertractasse, quadratumque æquale circulo per duplicem motum Cochliiformis ab illis appellatę lineæ, satis commode fuisse demonstratum. Additque insuper vir ille, circuli quadraturã si scibilis est, & à nobis penitus ignoretur, nihil prohibere ab alijs eam recte sciri percipive posse. partialium quinetiam rerum cognitiones esse peculiare, si non in paruo (vt ait) mūdo, id est homine, at in magno certe mundo, in reliquis scilicet intellectiuis naturis. Ex quibus insigniter mehercule patere potest id quod à nobis retro etiã ostensum est, relatiua videlicet omnia proculdubio simul esse natura, nullamque diuersitatis varietatem suscipere posse. Philosophi autem Aristotelis in Categorijs authoritas, quæ huiusmodi de relatiuis sententię nõ mediocrem afferre videtur tumultū, haudquaquam nos, si recte illam pensulare voluerimus, satis poterit cōmouere. Ibi enim vir ille ceu in introducto

50 rio nouitiorum libello hac de re crassiori quodā doctrinæ modo pertractare videtur, de qua accuratius profecto & exquisitius in metaphysicis (vt diximus) suis verba postmodum facere animaduertitur, vbi simul natura omnia esse relatiua certissimis monstrat rationibus: quæ profecto res ex illius etiam elocutionis modo, in categorijs inquam, perspicienti satis aperta & clara esse potest. Vtitur enim à principio statim hoc verbo, videtur, quod non certam (vt patet) animi sententiam, sed probabilem quandam ex aliorū sæpius dictis signare opinionē existimatur. Quo sanè loquendi modo non vtitur vbi hac de re postmodū accuratius (vt dixi) certiusque pertractare cõsetur. Nihil est igitur quod illis insigniter moueamur verbis, cū & ratio (vt vidimus) naturaque relatiuorū palã ijs aduersetur, nosque contrariū sibi cõtingere doceat, & idē ipse author qui illa in Categorijs (vt diximus) non satis constanter affirmat, in metaphysicis postmodum suis, quibus in cõmentarijs vniuersum ingenij sui acumen manifestò expressisse cõsetur, aliter loquatur & sētiat. Nã rationes ab illo cõtra verã sententiã in Categorijs adductę satis cõmode (vt vidistis) à nobis de antiquorū sententiã sūt dissolutæ. Omni igitur ambiguitate semota, vt ad sumã nostra cõcludat oratio, relatiua ego oia simul natura esse & æquali-

ter dici oportere asseueranter iudico & contendo. Hæc sunt Seuerine quæ ego pauca de multis hac super re in præsentia tibi dicere habui. Tu, qua ingenij es perspicacia, isthæc ipsa postmodum re-
cto iudicii examine pensiculabis, & si vere tibi commodeque explicata fuisse videbuntur, Græcis
id acceptum referas authoribus. Sin minus, elegantius tu quippiam, & elucubratum magis de no-
stris, quod adhuc forsitan me latere potest, cum huc rediero recensebis. Tum ille, Equidem, inquit,
Leonice plus multo quàm sperabam effecisti: & licet mihi de te multa eruditaque omnia pollice-
bar, hac tamen in re expectationem longe superasti meam. Tota enim hæc quæstio in præsentia ita
est à te pertractata, adeo bene excussa, vt meo quidem iudicio nedum reperiri quippiam quod ma-
gis quadret, sed nec optari sanè melius possit. Veritas enim (vt aiunt) vnica est, cui recta omnia
concinunt. Quamobrem nihil est quod de quopiam quæritando amplius negotij habeam, quando
hæc quæ dicta sunt, & ipsi consentire rationi, & antiquis placere philosophis, ijs præsertim quos re-
censuisti, clarissime ostensum est. Cæterum quia de circuli quadratura à nonnullis Pythagoreorum
pertractatum fuisse, & scriptis etiam mandatum retro dixisti, libenter abs te scire nunc vellem si
illorum apud græcos adhuc extant commentaria, an vt alia pleraque bona, sic & ista longa nobis
inuidit dies. Interiere inquam Seuerine, interiere, non solum ista, sed alia etiam multa, quæ si ha-
berentur hodie, elegantior mehercule & eruditior multo nostra iure censeretur ætas, quæ & alioquin
si qua sibi supersunt bona, præpostero tamen mentis iudicio haudquaquam recte cognoscere, aut illa
admittere videtur, quando neque optimarum artium studijs amplius, neque ijs qui ea sectantur &
fouent, vllus sanè est honor, sed omnia ponuntur in censu, vniuersa diuitijs parent, ad quas fuis (vt
aiunt) habenis, bonis contemptis artibus, vniuersorum in præsentia properant & affatim anhelant
studia. Hic ille, Vera inquit narras Leonice, sed perniciosiorem profecto aliam (nisi propitius illam
auerterit Deus) literarum studijs imminere video pestem, à qua non iactura solummodo & calami-
tas aliqua, sed extremus illorum extimescendus est interitus. Quid istuc est inquam quod dicis? Et
ille, Nonne percipis, inquit, quos bellorum tumultus, quantosque armorum strepitus in Christiana
nuper republica furens commouit discordia? Qui nisi dei benignitate aliquo sedentur componantur
ve modo, non literarum solummodo (quod diximus) sed omnium penitus bonarum artium, & cul-
tioris etiam vitæ formidandus est interitus. An nescis Platonem tuum ceu ex oraculi voce dicere pe-
stilentias & bella disciplinis quammaxime aduersari & officere? Tum ego, Ne desperes inquam Se-
uerine, aut animo cadas. isthæc enim Deus optimus maximus bonitate sua cito (vt arbitror) vertet
in melius, & dominici pastor ille & rector gregis, illius nutu commissas sibi oves haudquaquam de-
feret & perire patietur. Quamquam huiusmodi sanè res non temere (vt vulgo stulte creditur) aut
infelici quodam casu hominum accidere generi existimandum est, sed certis annorum curriculum, &
temporum quibusdam periodis, ad illorum etiam vtilitatem, salubremque animorum medelam con-
tingere & euenire creduntur. Quomodo istuc, inquit, Leonice? Hoc inquam modo. sicut enim par-
tiali solitarioque animanti leuis plerunque febricula, & sobrius sæpe tenuis diætæ confert cibus, san-
guinisque interdum missio ex redundanti corporis periculosoque habitu stabilem efficit sanitatem,
ita vniuerso animantium generi, quæ perniciosissima vulgo existimantur mala, pestilentia inquam
& bella & fames, non modo non incommoda & aduersa, sed salutaria plerunque & prospera sunt iu-
dicanda, ab ijs videlicet qui non minuta ista & partialia singularium quorundam cernunt euenta, sed
qui vniuersam penitus rerum naturam non conniuētibus mentis oculis introspicere, illiusque rimari
causas rite possunt. Sed iā (vt audio) Seuerine tintinabulū ad vespertinas te vocat horas. quam-
obrem loquendi finem (si ita tibi videtur) hic faciamus. Tum ille, Faciamus, inquit, vt dicis Leonice,
sed hac conditione, vt ad nos te cito reuersurum pollicearis, & hac de re, quæ admirabilis sanè mihi
esse videtur, longiores postmodum sermones facias. Vt lubet inquam Seuerine. tibi enim & nunc
& semper posthac nostra quantulacunque est præsto erit opera. His dictis surreximus omnes, & ille
quidem recta ad templum ire perrexit, nos vero deambulatum ad hippodromi spatia descendimus.

Domicus Bonominus Brixianus, qui nuper Taruisij est defunctus, vtr fuit, vt nosti Latymere doctissime, cum græcis & latinis literis liberaliter eruditus, tum vita & moribus adeo probis & candidis, vt & omnibus ferè alijs, & ijs præcipue quibus cum consueuerat, gratus & amabilis non immerito semper extiterit. Is cum ab humanioribus aliquando literis ad philosophiæ studia, mox etiam ad medicinæ se compendia contulisset, vt sibi suisque pro virili emolumento esse posset (vrgebant enim illum, vt plerisque solent, domesticæ angustia) qua erat animi libertate & candore, stomachari non desinebat quotidie philosophorum & medicorum non minus nostræ ætatis incitiam, qui cum materiam quique suam, & subiectas illis disciplinis res latinis planè verbis, & decenti orationis contextu, si paululū operæ adhibuissent, luculenter docere & pertractare possent, deprauatæ tamen consuetudinis absorpti æstu, omnia sursum ac deorsum versus cõfuso scriptionis stylo, barbarisque rerum vocabulis foedarent & peruerterent. Quamobrem multam ille salutem præceptoribus dicens & libris, à publicisque abdicatus scholarum gymnasijs, totum se tandem, isthæc nauseans, antiquis euoluendis authoribus cum græcis tum latinis multa & iugi diligentia & studio tradidit, breuique profecit adeo, vt quæ illi immensis voluminibus librorumque aceruis posteritati mandauere præcepta, mentis ille thesauro collocata, & tenaciter custodiret omnia, & facillè etiam cum libuisset expromeret. Verum ille (proh dolor) quo maxime tempore & sibi & alijs vsui esse poterat, repentino è luce sublatus, magnum sui desiderium omnibus bonis, nobis vero etiam non mediocrem reliquit dolorem, qui tali orbatu amico haud sanè paruam breuique refarciendam iacturam fecisse videmur. Is igitur dum Patauij superioribus annis studiorum gratia esset, domumque nostram frequentaret (semper enim aliquid cum de græcis tum de latinis rerum scriptoribus secum afferebat, quo quiuis indagator teneretur excitareturque animus) forte die quadam ad nos venit, in qua pomeridianis horis ego & Hieronymus Russus medicus, vir (vt nosti) vtriusque linguæ peritus, in inferiori porticu nostra soli sedebamus: sermo autem erat nobis, nescio quomodo, ex Plinij secundi excitatus verbis, de celebratissima apud veteres Alicæ confectura, de qua se multum diuque dubitasse Russus dicebat, addebatque insuper, illius naturam, compositionisque modum, sicut etiam Ptisanæ, à paucis admodum nostra ætate medicis dignosci, certò se credere. Ingressus igitur Bonominus, post consueta illa quæ primo dici solent, Nescio, inquit, si sermonibus vestris intempestius accedo. video enim vos hoc in loco cum solos, tum secreto (vt arbitror) colloquentes. quamobrem paululum hinc faceffam, & in pratulo isto, donec inceptum perficiatis sermonem, solus interim deambulabo: & alioquin percommode mihi illa se rosaria offerre videntur, quæ me & amoenissima simul umbra, & florum suauitate & gratia iucunde oblectabunt. Tum ego, Non est inquam Bonomine hanc ob causam cur hinc abscedere velis. nihil enim inter nos secreto conferrimus. quanquam quid tam arcanum & arduum esse potest, omnique à nobis silentio suppressendum, quod tibi & fidei tuæ tuto committi non possit, ijs præsertim initiato sacris, quorum mysteria ego & Russus in præsentia pertractabamus? Et quid tandem istuc est? inquit ille. Aueo enim audire quæ inuicem conferebatis, quando illa, vt videtur, ad me etiam pertinere posse confido. Et ego, Attulit inquam ex Pliniana lectione Russus noster non contemnendam sanè de Alicæ quæstionem: quæ cum notissima prioribus esset seculis, pluribusque vitæ commodis vtilissima, & multis morborum remedijs laudatissima, hac certe ætate cum bonarum artium luctuoso interitu, tum illorum etiam qui hæc profitentur, ignauia & ruditate, adeo exoleuit & euauit, vt ne de nomine quidem noscatur. Tum ille, Vera inquit narras Leonice, & ego simili de causa in plerisque cum primum arti medicæ appuli, multum diuque nauseans, stomachari iam desij, & ad ipsorum ineptias prorsus occallui. Cæterum haudquaquam desperandum est. nam quod huiusmodi in rebus medici nequeunt, grammatici certe possunt, qui ceu derelictum illorum patrimonium iure sibi vendicantes, soli nunc Galenos, Paulos, Celsos, Plinios interpretantur & docent. Quare ab illis cum plurium aliorum quæ ignorant medici, tum Alicæ ipsius vim & confecturam petendam esse existimo. Tum Russus leuiter (vt mihi visum est) commotus, Quos tu, inquit, grammaticos nobis inculcas, Bonomine? aut quæ isthæc tam arrogans est natio, quæ sine iure manu confertum in alienas possessiones licenter adeo inuolat? cum quibus satis belle mehercule & feliciter agi videbitur, si nuda rerum vocabula, ijs quæ ad se non pertinent rebus dimissis, commode interpretari & explicare possent, & non impudenter (vt faciunt) & ridicule interdum supra crepidam (vt aiunt) iudicare contenderent. quanquam siquid fortè huiusmodi aliquando ex ijs nonnulli aggredi audent, vt philosophos medicosque decenter agant, grammaticam illos proculdubio exuere necesse est. Non vt grammaticos igitur de vocabulis, sed vt philosophos & medicos de rebus tum disertantes illos audimus. Verum hos nunc (si placet) bona cum venia missos faciamus,

idque potius quod agere institueramus, te adiutore & socio (si ita videtur) peragamus. Mihi quidem, inquit Bonominus, & videtur, & summe placet. quare institutum de Alica sermonem prosequere Leonice. Tum ego, De Alica inquam dicebamus Bonomine, re cum in medicina ipsa, tum in omni etiam vitæ vsu præstantissima, cuius naturam & vim eo minus nostri temporis cognoscunt medici, quo de illa ab antiquis diuersimode sanè & inuolute admodum memoriæ proditum est. Quidam enim ex illis de Alica veluti de triticeo generis grano perscribere, nonnulli autem illam confectionem siue compositionem esse quandam voluere. Sed quid ego nunc diuersos de Alica diuersa sensisse commemoro, quando vnus & idem author Plinius Secundus hac ipsa de re, tum vt semine, tum vt confectione, diuersis in locis commentariorum suorum loquatur & sentiat? Libro enim XVIII. capite VII. quod de frugum varijs generibus & natura inscribitur, in principio ferè, vbi de satione agit, isthæc ad verbum scribit: Aliqui verna Milium, Panicum, Lentem, Cicer, Alicam appellant. Et rursus circa medium ferè. Tunicæ frumento plures, Hordeum maxime nudum, & Alica, sed præcipue Auena. Quibus in locis de Alica illum vt de Tritici quodam genere verba facere, meridiano (vt aiunt) clarius est sole. Eodem autem libro cap. xj circa finem, vbi de Alica suo pertractat loco, illius confectionis modum pluribus sanè docet verbis. Et lib. xxij. cap. xxv vbi de frugum medicinis, Alica, inquit, res Romana est, & non pridem excogitata. alioquin non ptisanæ potius laudes scripsissent græci. nondum arbitror Pompeij Magni ætate in vsu fuisse, & ideo vix quicquam de ea scriptum ab Asclepiadis schola. & quæ sequuntur. Et rursus paulo infra vbi de Ptisana loquitur. Ptisanæ inquit quæ ex hordeo fit laudes vno volumine condidit Hippocrates, que nunc omnes in Alicam transeunt. & quanto innocentior Alica? Ex quibus de Alica illum vt de farina cuiusdam confectione & compositione loqui clarissimo apparet indicio. siquidem cum Ptisana comparari, & illius æquare laudes verissime potest Alica. Quamobrem mihi Bonomine si æqui esse volumus, non adeo fortasse, vt initio fecimus, nostrates sunt taxandi medici si Alicæ vim & naturam ignorant. Res enim ambigua est & inuoluta, & aliter ab alijs, imò ab eodem (vt vidimus) Plinio diuersimode recensetur. Tum Bonominus, Vera inquit narras Leonice, & ego aliquando Plinium legens, quo certe authore nimium delector, hac de re memini nonnihil dubitasse, verum alia mihi tum erant agenda, quæ ab huiusmodi me disquisitione sanè reuocarunt. Quamobrem hac ipsa de re (quando nihil aliud agimus) si placet, in præsentia diligentius consideremus. Et ad me respiciens, Imo vero tu potius, inquit, Leonice siquid parati habes, nam te habere non dubitamus, largiter deprome, & controuersam hanc rem quo maxime potes modo dissolue. Ego enim tacitus te auscultabo. nanque auditorem tantum me hodie, nõ disceptatorem præstare decreui. Et ego, Quid tu inquam Bonomine hoc mihi oneris imponis, & nõ potius Russum, qui & elegans est medicus, & artem insigniter exercet illam, & isthæc ipsa ad manum habere debet, id ipsum bono iure exposulas? Ego enim (vt scis) succisuius (vt aiunt) operis hæc studia delibauimus potius quàm elucubraui. Tum Russus, Noli, inquit, Leonice inficiari quod iamdiu debes. huiusmodi enim de re à principio sermonem ideo moui, vt tuam elicerem sententiam. Sed nescio quomodo præuenit me Bonominus, idque abs te petijt, quod ego mox enixe etiam contendere decreueram. Age igitur perspicue vt soles, & vna vtrique opera facito satis. Tum ego, Ista quidem inquam, socij, manifesta est vis, qui de cõposito huc insimul accessistis, vt demum me id quod volebatis vestro arbitratu facere cogeretis. Cedendum est igitur, quando (vt in græco est prouerbio) contra duos neque Hercules. Cæterum mementote me ea quæ nunc dicam, non mathematica (quod aiunt) necessitate comprobaturum. Neque enim ea de qua agendum est materia talium capax est ostensionum: & alioquin propter vocabulorum tum inuersionem, tum etiam confusionem magna profecto in eiusmodi re subest obscuritas, vt luculenter etiam in suo de alimentis commentario Galenus attestatur, magnam asserens in triticeo genere apud veteres medicos versari difficultatem propter nominum confusionem, cum plærunque à scriptoribus ex illorum numero nonnulla prætermittantur: aliàs autem vni generi duo applicentur vocabula: ceu, inquit, idem esse Tiphem & Olyram nonnulli voluere. Exactas igitur huiusce rei demonstrationum certitudines in præsentia ne requiratis, & satis contenti sitis si quæcunque vobis adduxero, cum fide dignorum testimonijs, tum probabili etiam coniectura concludam. Vt lubet, inquit Bonominus: & vt apte poteris. non enim latet nos quàm in ijs rebus quæ opinionibus constant, & diuersa sint hominum iudicia, & ancipites vndequaue versentur angustia. Tu modo rem aggredere. nanque omnia (vt confidimus) tibi recte feliciterque succedent. Tum ego, Alicæ inquam nomen (si bene quæ retro ex Plinij verbis sunt adducta animaduertistis) anceps & ambiguum non immerito esse videtur, & tum triticeo cuiuspiam generis granum apud veteres signare authores, tum confectionem quandam à Plinio & à plerisque antiquorum enarratam discernere animaduertitur. Cæterum id genus triticeo quod Alica, cum pro simplici & vniuersi generis grano, designare videtur, id esse iure contenderim, quod græci zeam appellant, siue alteram illius speciem. Cum enim ipsius (vt apud Dioscoridem legimus) duæ sint species, & vna quidem simplex, altera vero quæ ob plures circumiectas tunicas appellatur Dicoccus, generis quidem latinum assignat Plinius nomen. Ait enim semen illud duntaxat vocitari: specierum autem, simplicis quidem illius vocabulum esse Alicam, apud illum sanè affirmauerim: alterius vero, nullum (quod sciam) neque apud græcos neque

apud nostros proprium reperitur nomen. Nam dicoccus penes Dioscoridem cum contra simplicem ponatur zeam, & ex altera illi parte respondeat, non nomen esse, sed speciei illius differentia, & ceu cognomen non immerito videri potest: cum ex zeis alia quidem unico vestiuntur inuolucro, quae simplices a Dioscoride vocantur: alia vero pluribus sepiantur tuniculis, quas dicoccos idem appellat author. Quam tamen zeam speciem à Dioscoride dicoccon appellatam, si quisquam in huiusmodi re probabili est locus coniecturae, eam esse crediderim, quam in Africa degenerare scribit Plinius, cuius latiores & nigriores sunt spicae, & breuis stipula: & ex qua adulterinam factitari solitam fuisse Alicam idem recenset author. Nihil prohibet igitur (vt diximus) illi simplici zeae speciei Alicae inditum fuisse nomen, quae inter verna à Plinio commemoratur grana, & maxime nuda (vt retro vidimus) esse perhibetur. Et hanc zeam speciem (si coniectura vti licet) id esse non abnuerim quod nunc speltam vocant. Et hoc etiam modo Theodorus Gaza vir vtriusque linguae exactissimus in Theophrasti de stirpibus interpretatione zeam conuertit. Et Simon Ianuensis vir in medicinae arte & eruditus & diligens, graeceque non imperitus, & in verborum maxime significatis, si quis alius, industrius, Alicam frumenti genus scribit esse, quam quidam, inquit, speltam dixere. Est praeterea oppidum in Italiae confinibus iuxta Alpes, quae in Germaniam itur, quod Feltrium vocant. Huius tractus accolae quod nos vulgo speltam, passim pro Alica immutatis literis Algam appellant. Cui etiam nonnihil suffragari videntur sententiae, ea quae de zea ab Authoribus memoriae sunt prodita. Scribit enim in suis de Alimentis commentarijs Galenus, quod duo ex triticeis seminibus frumento eximie videntur esse similia, Tiphē scilicet, & zea, & quod frigidis praecipue gaudet locis zea, quoniam inter alia frigoribus resistit maxime. Theophrastus quinetiam libro de stirpibus VII. de Tritici scribens generibus isthac ad literam subdit. Ex illorum numero quae in frumenti hordeique sunt interstitio, & vtrisque sunt similia, zea scilicet & Tiphē, olyra & Bromus valentior & fruticosior est ipsa zea. Multiradix enim est, & multicalama: illius autem granum cum leuissimum est, tum omnibus ferè gratum animalibus. Et paulo post, Tiphē omnium est leuissima, & vnicalama: Quamobrem terram amat tenuem, & non pinguem sicut zea, & fertilem. Ex quibus si vllus (vt dixi) apte coniectantibus est locus, zeam esse illam quam vulgo speltam vocamus, omni prorsus asseueratione contenderim. Cæterum isthac in praesentia ita constituantur & iaceant, & sic à nobis (nisi aliter vobis videtur) esse censeantur. si quis autem posthac melius, vincat veritas, & inuentori gratiae erunt agenda. Et de zea quidem & Alica cum triticeum designant granum, haecenus sit à nobis pertractatum. De factitia vero Alica, & de eo quod chondrum graeci vocant, rem Alicae & natura & viribus perquam similem, imò Alicae genus alterum, deinceps, si placet, perscrutemur. Chondrum, siue chondrus (nam vtroque apud veteres legitur modo) inter triticea esse genera clarius est, quam vt longiori ostensionis nunc indigeat ambitu. Galenus enim (nam saepe mihi praclarissimus author est citandus) in suis de alimentis commentarijs solitarium de chondro facit caput, cumque inter triticeas connumerat species, additque insuper illum & commode corpus alere, tenacisque & glutinosi esse succi. Paulus quinetiam Aegineta secundum Galenum medicorum facile princeps, in primo viatici sui commentario, Inter triticea, inquit, appellata femina chondrus & nutrit probe, & tenacem efficit succum: qui si diluatur, malus certe redditur, cum celeriter crassescat. Melior autem illius est succus cum Ptisanæ in modum bene decoquitur. Dioscorides praeterea non absimilem Tiphē illum esse dixit, & ad summam in triticeo connumerat genere: quem non ab re id esse crediderim quod nostri far appellant, cum ex illius similitudine formæ ductus, tum ex remedijs etiam quae farri probe quadrare animaduertuntur. Cæterum quoniam hoc quispiam in loco haud oscitans rerum existimator non immerito ambigere posset de factitio chondro, quem nonnulli Alicam esse voluerunt, cum id triticeum esse generis apud Galenum (vt vidimus) iam sit constitutum, diligenter animaduertendū esse censeo, quæadmodum retro diximus, Alicae nomen & simplex designare granum, & confectionem insuper illam à Dioscoride insigniter enarratam, quam nonnulli apud nostros vocauerunt Alicam. Non est igitur quod moueamini, & ambigui animi sitis, si pro triticeo aliquando chondrus, aliquando pro confectione illa apud veteres rerū scriptores legitur. Plures enim sunt res quae rerū vocabula, ad quas illis vel relictis vel omnino neglectis mentem adhibere Physici sanè debent. His etiam non inutiliter adiiciendum esse iudico, aliquando ex zea factitatam fuisse Alicam, vt Plinius & Dioscorides clare attestantur: nonnunquam ex frumento, vt idem recenset Plinius: quod interpretantes nonnulli haud perperam (vt arbitror) ex frumenti inquit genere fieri solitam, quod posteriores chondrum denominauerunt. nam hoc vocabulum neque apud Theophrastum (quod sciam) neque apud quempiam veterum authorum vsquam legitur, sed far, & alia similia triticeo ponebantur in genere. Iatum enim apud illos Tritici erat vocabulum, & non solum frumentum, sed zea etiā, & olyra, & tiphe, & bromus illo passim appellabatur nomine. Est autem Tiphē (vt hoc etiam obiter dicatur) describente Galeno, corporis colore, & spissitudine caliditateque frumento haudquaquam absimilis, nisi quod breuior est & exiliior, vt paruum videri possit frumentum. Leuior autem & facilior, & ideo innocue illa equos vesci, qui altoquin à frumenti vi comesti manifestò ledi percipiuntur. Bromum autem auenam esse, apud Dioscoridem in adiunctis vetustis legi. Sunt qui id esse tritici affirmant genus, quod scandellam vulgo appellant, cuius omnis Germaniae Galliarumque etiam tractus feraces nimium esse dicuntur: ve-

terinorum autem illum esse tantummodo cibum Galenus memoriae prodidit, & ad nullum profus
 hominum facere usum, nisi si quando valida illos viderit fames, cum alijs supra enarratis naturaliter
 & innocue vescantur homines. Ad summam igitur, ut breuiter ea quae dicta sunt colligam, omnia
 que sub vno contuitu pro virili nunc reponam, duplicem alicae naturam, factitiae scilicet & naturalis
 existimo: similique modo chondrum & natura sui constare, & hominum compositurae ascribi debere
 iudico. Aliquamque esse zeae simplicis speciem quam speltam vocant: chondrum autem esse far: ita
 quod ex farre & ex spelta id est zeae itidem laudatissima illa apud veteres fiebat Alica. Quamobrem
 Plinius (ut opinor) libro XVIII. capite VII. cum scribit, qui zeae utuntur, non habent far, ambo haec
 triticea semina, cognationem ad se inuicem habere quandam & similitudinem innuere potius quam
 exprimere videtur: cum tamen alterum ab altero (ut plerumque accidit) bonitate aliqua & peculiaris
 ri quadam naturae proprietate vincatur. Neque hoc in loco id me valde mouet quod Paulus aegineta
 viatici sui libro primo, capite (si recte memini) LXXVIII. scriptum reliquit, vbi Alicam a chondro
 manifeste disternere videtur: quem tu locum Hieronymus nudius quartus dum hac de re forte inter
 nos esset sermo, scite mehercule, & memoriter recensuisti. Non erit autem fortasse malum (ut arbitror)
 Bonomini nostri causa verba illius ut iacent recensere, & latina etiam facere, ut ex illis recte in-
 terpretatis omnis postmodum hac super re facesset controuersia. Haec autem ad literam scribit ille,
 Ex frumentaceo genere chondrus quidem eximie corpus alit, & glutinosum generat succum. Verum
 dilutus efficitur malus, quoniam cum crassescat, facile perseverat incoctus. Melior autem illius est
 succus cum totus recte decoquitur, quemadmodum pitrisana. Alica autem in alijs quidem chondro
 est perquam similis, nisi quod illo ventrem magis astringit. Rursumque libro III. Capite LXII. pro
 cibo inquit dandus est chondrus ex oxycrato dilutus, seu oriza, siue Alica. a vino autem illum penitus
 prohibentes, aquam ex austeris malis, aut omphacomele, siue huiusmodi quippiam illi propinabi-
 mus. Ex quibus de Pauli apparet sententia aliud esse chondrum ab Alica, quod profecto non inficias
 eo si rationem quam sequitur ille, admittere & probe tenere voluerimus. Paulus enim ceu veterum
 postremus medicorum, exactiori vocabula examinans cura, & aetatis suae usitatum forsitan loquens
 di seruans modum, confectionem quidem illam quae ex zeae fiebat, Alicam maluit appellare: nam zeae
 speciem quamdam a latinis Alicam nouerat vocitatum: compositionem autem eam quae ex farre con-
 stabat, quod (ut diximus) chondrum posteriores vocauerunt graeci, grano suo cognominem chondrum
 appellare maluit: nihil tamen obstat (ut opinor) apud authores utraque confectiones illas quae tum
 ex farre, tum ex zeae ipsa factitari sunt solitae, a latinis quidem Alicam, a graecis vero chondrum pro-
 miscuo appellata fuisse vocabulo: & ideo sicut Alicae nomen apud antiquiores non reperitur graecos,
 ita chondri vocabulo latini non sunt usi authores: cum tamen utriusque tam ex zeae, quam ex farre con-
 fectiones illas factitare sint soliti. Posteriores autem medici, de quorum numero ceterum Paulus, ex-
 actiori quascunque res diligentia perpendentes, ex zeae & farre cum natura tum viribus perquam simi-
 les confectiones, aliqua tamen peculiari proprietate praeditas, vocabulis etiam disternere cupientes,
 illam quidem Alicam, hanc vero chondrum appellare voluerunt. Nihil igitur prohibet (ut arbitror)
 Alicam & chondrum idem apud veteres rerum scriptores designare, cum tamen Alica quam chondrus
 ex farre fierent & zeae & peculiari tamen quadam differentiae nota Alicam a chondro distare, ea qua
 posteriores medici nominum rerumque usi sunt ratione. Caeterum in hac etiam sermone nostri ad
 calcem festinantis peroratione, istuc obiter non tacuerim, haud recte illos meo iudicio facere, qui Ali-
 ce nomen aspirandum esse censent. siue enim usum ipsum, & antiqua scriptionis indicia sequimur, si-
 ne aspiratione apud omnes ferè authores omnibus in locis istaec reperitur dictio: seu recte malumus
 obsequi rationi, cum ab alendo (ut voluere grammatici) denominetur Alica, neque sic aspirationis
 admittere debet notam. Ad haec, ne cum graeco coincidat nomine Halica, quod in plurali casu sale ma-
 ceratas significat res, ab aspiratione illius nominis profus abstinendum esse censuerim. Et haec de
 Alica & chondro quae mihi in praesentia ad manum venerunt, ut breuius fieri potuit, vobis sunt a me
 nunc explicata, non ut meam sanè ipsi de rebus sententiam indubitata certamque esse contenderem
 (non enim adeo mihi ipse placeo) sed ut vobis potius paratam sedulae disquisitionis ansam praebere.
 scio enim quo ingenio, & qua eruditione uterque sit vestrum, & quantum etiam coniunctis studijs
 huiusmodi efficere valeant ingenia. Quare agite socij, & nostrae aetatis cum medicis, tum philoso-
 phis, vestris studijs pro virili consulite & fauete. Et Bonominus, faciemus, inquit, ut suades Leonice,
 ut pro Ruffo etiam tibi respondeam, modo facultas nobis detur & otium: & tales simus, quales tu
 nos esse existimas. Caeterum quae abs te nunc de Alica dicta sunt & chondro, mihi profecto ita qua-
 drare videntur, ut meliora a nobis praesertim reperiri posse sanè diffidam, nisi aliter Ruffo videtur.
 Mihi quidem, inquit ille, quae dicta fuere, valde placent, sed posthac etiam videbimus. Sub ijs dictis
 affurreximus omnes, & Ruffus quidem ad aegrotos suos visendos ire perrexit. Ego autem & Bono-
 minus in bibliotheculam nostram ingressi sumus.

DO TALARIO.

Vm apud Marcum Sannutum, Capella, virum (vt nosti) senatorij ordinis facile primarium, & cum ingenio excusso, tum varia etiam eruditione singularem, aliquando Venetijs cœnaremus ego & Fuscus frater, nonnulliq; præterea illius domestici amici, quibus cum ille siquando à maioribus Reipublicæ negotijs vacabat, libenter otari & conuiuere solebat, inter quos Franciscus Priolus, & Benedictus Longus, & Antonius Canalis erant: post apparatusissimas epulas, & splendidissimum omnium obsoniorum genere cœuiuium, quo omnes opipare & liberaliter fueramus accepti (anniuersaria enim natalitia sua forte celebrabat) appositis iam secundis mensis, circiter accensis luminibus,

- 10 bus, Alexander Leopardus vir mechanicæ omnis peritissimus, & Sannuto inter paucos charus, ad nos ingressus est. Quem cum omnes non immerito taxarēt & carperent, turpemq; officij desertorem insimularent, Sannutusq; etiam illum durius appellauisset, Quid tu, inquit ille, Marce, vosq; cæteri omnes indicta (vt aiunt) causa in præsentia me tam propensis animis, & tam facile condemnatis, & non perquiritis potius cur ego, qui alijs semper in rebus præsto vobis & impiger esse soleo, in hac vna, & omnium simul vestrum & mei pene ipsius oblitus fuisse videor, qui & tali defui officio, & tam bonam insuper perdidici cœnam? Hic cum recte dicere videretur, & omnes eum pariter hortaremur vt more illius causam in medium afferret, non enim vile quiddam videbatur & contemnendum fuisse quod ille huic officio præuertendum putasset, & Priolus etiam vt hoc faceret, illum sane impensius rogaret. Quid vos, inquit Fuscus, intempestiue adeo Leopardo molesti estis meo, qui sero huc
- 20 & incœnatus veniens comesse (vt arbitror) magis quàm disertare nunc cupit? Permittite igitur, si placet, vt fame prius procul expulsa, ea postmodum satur dicat, & ordine referat, quæ alioquin fame scens non ab re confundere & inculcare contenderet. Ita profecto, inquit Marcus. & simul astantibus iussit pueris vt esculentorum fercula quædam quæ adhuc in repositorio aderant, Leopardo afferrent, illiq; sedulo ministrarent. Interea loci cœnante illo, secundis etiam remotis iam mensis, dum Sannutus & Longus nescio quid serio (vt ex vultu coniectari licebat) inter se colloquerentur, conuersus ad Canalem Priolus, Quid cessamus, inquit, mi Canalis? aut quid potius in præsentia nobis est agendum, nisi forte bene cœnati stertere hic malumus, quàm vt hoc temporis spatium donec cubitum imus, aliqua lusus iucunditate hilariter transmittendum curemus? Hic enim, ad me respiciens, lectione aliqua oblectare se cogitat. forte nanq; libellum quendam in triclinij angulo iacentem sum-
- 30 plisse me & reserasse conspexerat. Et Canalis, Vt libet, inquit, mi Priole, quando aliud nihil in præsentia agimus. Verum quod potissimum ludicri genus exordiri nunc volumus? Hic Sannutus, qui sermonem (vt arbitror) cum Longo inceptum, ne cœiuctus hilaritati officeret, omiserat, & in aliud distulerat tempus, Cui potius inquit quàm cœsueti nobis lufui operam dabitis, qui vt ingenij plurimum, ita minimum fortunæ non immerito in se habere percipitur: & in quo vterque vestrum primas sibi vindicare anxie semper studet? Et cum dicto astanti innuit puero, qui illorum non ignarus consuetudinibus, ocyus accurrens alueolum cum latrunculis attulit, & in mensæ reposuit medio. Hic dum illi se lufui parant, ad Fuscum respiciens Sannutus, Quanta, inquit, mi Fusce cum ludorum omnium, tum huiusce præcipue adest amœnitas & gratia, quæ non solum inuitare suauiter, sed valide etiam & diutius continere animorum studia potest? Quosdam etenim noui, & si vellem, nominare etiam nunc
- 40 possem, nullam aliam ob rem nisi vt luderent, cibi somniq; oblitos (vt cætera omittam alia) dies cum noctibus sæpe ludendo continuasse, vt non alia (vt arbitror) de causa isthæc ipsa res, nisi ob temporis facturam, quam vel maximam aleatores faciunt, male audire, ad infamiamq; venisse videatur. Nec immerito mehercule, inquit Fuscus, quando inter res maxime hominum generi expetendas pretiosissimum sane à dijs immortalibus concessum sit tempus, cuius vel minima etiam iactura recte perpendenti omnia, magni semper est existimanda. Non ab re igitur si quis istiusmodi rem dialecticorum more definire vellet, & temporis inanem quandam traductionem ludum esse diceret, eleganter profecto & accommodate illius vim naturamq; describeret, necnon illius etiam originem primaq; recte cœminisceretur exordia. Et quænam fuere illa? inquit Sannutus. Audire enim abs te cupio mi Fusce si quid forte reconditi hac super re tenes. nam Grammaticorum pleriq;, quos viderim, cum alia non
- 50 nulla, tum istuc latrunculorum ludicrum ad Palamedem Nauplij referunt, qui id in diutina Ilij obfisione & inuenerit primus, & Græcorum etiam duces otio marcescentes hoc solatij genere non inutiliter oblectauerit. Tum Fuscus, Scribuntur ista inquit, vt memorasti Sannute. Cæterum de illorum inuentione antiquior etiam Troianis temporibus extat fama, vt apud Herodotum & Pausaniam probatissimos sanè authores memoriæ proditum est. Leonicus quinetiam frater in suis de varia historia commentarijs, qui adhuc in vulgus non prodire, huiusmodi meminit rei, à quo (vt arbitror) opere, siquando in lucem venerit, nisi me fraternus fallit amor, omnes qui humanioribus vacant studijs, iuuabuntur sanè, & non mediocria reportabunt commoda. Est enim, vt inscribitur, plane variū, & cum reconditis, tum ab omni antiquitate conquisitis refertum historijs, ex græcorum nostratium

q̄ authorum penetralibus erutis. Hic Sannutus ad me conuersus, & leniter (vt solebat) renidens, En
 ea inquit fides Leonice, is amor, vt hac de re, qua in primis me delectari certissime nouisti, me coela-
 tum tamdiu uolueris, & nisi nunc aliud agens Fuscus illius in transcurso meminisset, hoc me diutius
 etiam latuisset. Verum haud impune feres. nam te aliquando Fusco etiam teste iniuriarum expostu-
 labo. Cæterum inchoatum prosequere sermonem mi Fusce, & ludorum originem primam vt accipi-
 sti, commemora. Tum Fuscus, Ludorum inquit complurium inuentionem, Lydorum populis non
 immerito diligens adscripsit antiquitas. Cum enim eo terrarum in tractu Tyrſenus aliquando & Ly-
 dus Atyos (vt ferunt) filij regnarent, validaq; fames cum cæli intemperie, tum terrarum etiam iniu-
 ria vniuersam inuasisset Lydiam, vt præſenti calamitati quo maxime possent modo aliqua illi quæ-
 rerent remedia, tēporisq; moras inanibus frustrarentur ludibrijs, atq; hoc sese fallerent modo, pilæ lu-
 sum, & talorum insuper, & tesseræ, aliq; pleraq; id genus animorum oblectamenta excogitasse fe-
 runtur. Qua etiam tempestate inualeſcente in dies fame, Tyrſenum ferunt cum popularium parte
 quadam naues ingressum sedes patrias reliquisse, prosperaq; vsum navigatione in Italiam peruenisse,
 & eam occupasse regionem quam postea de suo nomine Tyrſeniam appellauit. Quamobrem non
 inficias etiam ierim ludos quasi lydos à primo inuentionis exordio, elementi consueta permutatione
 ab antiquis Italiæ populis fuisse denominatos. Delectatus sum admodū (mehercule) inquit Mar-
 cus, hac tua breui mi Fusce & nitida historiuncula. Cæterum vt alia ex alijs plerunq; prouenire &
 procedere solent, nostra isthæc disceptatio non mediocrem sane studio ansam dedit meo, vt de te vel
 de fratre tuo meo iure nunc quæram id quod iam diu scire concupiui, quodq; à nullis vnquam gram-
 maticis plene perdiscere potui. Quid tandem istuc est? inquit Fuscus. Et Marcus, de talorum inquit lu-
 do Fusce paulo antè mentionem fecisti, de quo & semper alias dubius animi fui quisnā is esset, quove
 luderetur modo, & superioribus etiam annis de Georgio Merula studiose perquisiui, qui (vt probe no-
 sti) inter paucos eruditus, & multæ lectionis vir ætate nostra non ab re habitus fuerat. Is hac super
 re mihi nonnulla ex Eustathio, pleraq; etiam ex Iulio Polluce semper adducere solebat, quæ ex illius
 sanè commentarijs cognoscere licet. Ex quibus vt quædam isthuc spectantia cognoscere me profi-
 teor, (vera enim vt arbitror sunt fatenda) ita quæ ad exactam illius notitiam pertinent, ignorare me
 non eo inficias. Qui enim talus à tessera distat, vt id quod græci cubum vocant, ab astragalo, quanuis
 recentiorum nonnulli grammaticorum apud nos ista confundant: & quod tessera quidem sena ha-
 bet latera, talus vero quaterna, probe me tenere nunc arbitror. De senione quinetiam in tessera, &
 cane, siue vt nonnulli, asino, dicere aliquid possum: verum de ijs ipsis in talorum alea, deq; ipsa Vene-
 re, quem felicissimum antiqui iactum esse voluerunt, neq; quid dicam sanè, neque quid intelligam me
 habere præ me fero. Tum Fuscus ad me conuersus, Hæc sunt inquit frater quæ superiori anno dum
 Aristotelē Patauij publice profitereris, quia alia tunc erant agenda, signasti potius quàm explicasti,
 quæ (mehercule) de te aliquoties quærere volui, sed multa (vt scis) intercesserunt quæ me distrahe-
 rent, & ab istiusmodi auerterent studijs. Quamobrem posteaquàm is incidit sermo, tuum erit quid
 hac de re sentis, aut explorati habes, differere. de me enim in præſentia taceo, sed Marco nostro (vt vi-
 des) non dubito te rem inter paucas gratissimam esse facturum. Tum ego, Multa sunt inquam Fusce
 frater, quæ me hoc facere adhortantur. Sed in primis Sannuti nostri hac de re tam vehemens sanè stu-
 dium. Cæterum quoniam is paulo ante iniuriarum mecum agere comminatus est, non prius certe in-
 cipiam, quàm ab eo fidem accepero se posthac præmeditatam in me accusationem illam penitus ab-
 oliturum. Hic cum subrisisset ille, meque vt bono animo essem, & accurate id facerem insuper rogaf-
 set, ita sum exortus. De re, Sannute & Fusce, & si non magna, satis tamen ambigua & subobscura nūc
 dicere me vultis, de qua vt pleriq; nonnulla, ita nullus (quod sciam) complexus est omnia. Parebo li-
 bens, & quæ varia lectione, sedulaq; animaduersione comprehendere potui, vobis pro virili breuiter
 exponam. Sermonis autem nostri exordium à philosopho capiam Aristotele, qui talorum naturam
 & situm, partiumq; insuper vocabula in suis de animalium historia commentarijs hoc maxime de-
 scribingit modo. Omnia quibus datus est talus, cruribus eum posterioribus continent, ita vt erectus in
 suffragine parte sui prona foris, supina introrsum spectet: & quæ cola vocant, intus aduersa sibi posi-
 ta sint: quæ ischia, foris: quæ antennæ, supra habeantur. Situs talorum omnium talis est. Quo in loco
 Theodorus Gaza vir nostra memoria vtriusq; linguæ cum eruditissimus, tum etiam obseruantissi-
 mus, vbi Aristoteles cola scribit, ille Venerem: vbi ischia, ille canem inuertit: quod insequuti posteros
 res grammatici, & constanter approbarunt omnes, & sedulo etiam eorum nonnulli pro parte illi suf-
 fragari conati sunt. nam dictionem ischia silentio prætereunt, nescio quid de Veneris Coliadis apud
 Athenienses cognomine, frigide (mehercule) ne dicam insulse scriptis suis memoriæ tradiderunt.
 Cæterum vtrum ne recte sic, an perperam dicatur, paulopost videbimus. nunc vero ex Aristotelis
 verbis talos omnes, quos Astragalos Græci vocant, quatuor habere latera siue facies, seu vultus appel-
 lare malumus (ijs etenim omnibus eadem in re authores vtuntur vocabulis) manifestissime depre-
 hendere licet. Iactus enim talus, aut in pronam sui partem cadit, aut in supinam, vel in illas quæ cola
 & ischia dicuntur. Superfunt ex partium numero antennæ illæ geminæ, quæ ideo in talorum non cō-
 numerantur iactu, nec partes dicuntur, quia nusquam super illas iactatus stare potest talus. Ex qui-
 bus (vt arbitror) grammaticorum quorundam manifestum deprehenditur erratum, qui talum qui-
 dem sex habere latera, tesseram vero quatuor, scriptis suis posteritati mandauere: quos miror, si mo-

- do Pollucem inspexerunt (vt plane videri volunt) in tam manifestum concidisse errorem, cum ille cubum, qui in confessis est tessera, sex habere dicat facies, totidem punctis siue lineis insignitas: talum autem quatuor, vtpote à quo binarius & quinarium absint, qui reperiuntur in cubis. Verum isthæc obiter sint dicta: quamobrem vnde digressi fuimus (si placet) redeamus. Adduximus (vt vidistis) ex Aristotele talorum facies quatuor, & illarum etiam vocabula recensuimus. Cæterum ex ijs duo illa cola & ischia, meo quidem iudicio paucularum adiectione literarum in omnibus quæ viderim exemplaribus mendose fane scribuntur & leguntur. Coa enim & chia, hinc duobus, inde vnico detracto elemento, vera (vt arbitror) & incorrupta habere debet lectio. Quod vt constanter asseuerem, vsurpatum primo illud apud Græcos in talario ludo prouerbium fane facit: Nō chius, sed cous. Cuius cum in batrachis suis comicus meminisset Aristophanes de Theramene scribens, qui ob ingenij versutiam & agilitatem cothurnus ab Atheniensibus est cognominatus: locum illum explicantes Aristarchus & Didymus inter antiquos Grammaticæ professores sine controuersia primi, eum in talis contrarium esse chio autumant, & eum semper lucrum facere, chium autem iacturam afferre dicunt. In Theramenem autem ideo à poëta adductum fuisse prouerbium de talorum iactu, translatione mutata, quoniam is ingenij dexteritate, & morum versutia quodcumq; cupiebat & sequebatur, feliciter semper assequebatur, & incommoda plerumq; mentis agilitate corrigebat, & tanquã commoda proferebat. Vt coa igitur & chia pro colis & ischijs apud philosophum legantur Aristotelem, isthæc (vt dixi) in primis me admonuit ratio. Deinde ipsemet etiam vt hoc modo corrigenda sit litera, alio fane in loco nos docuit Aristoteles. In ijs enim quos de cœlo inscripsit libris, secundo (vt arbitror) commentario ostendens superiora corpora paucioribus id facere motionibus, quod vix pluribus inferiora valent efficere corpora, isthæc quæ ego de illo ad literam nunc exprimam, subiicit verba: Est autē recte agere difficile vel multa, vel multoties, veluti decem milia talos coos iacere difficile, vnum vero aut duos, facile. Hæc ille, ex quibus eum in talis faciem esse quandam, & eandem felicem & fortunatam, meridiano (vt aiunt) sole clarius esse potest. Quem locum (vt obiter etiam hoc tangatur) exponens Simplicius inter veteres Aristotelis interpretes vel accuratissimus, adeo friget, & ita comminisci videtur, vt reuerentia viri commotus ego, nusquam alias in Aristotele oscitantis aut conuenientis, tacere potius, quàm eius hoc in loco expositionem afferre prælegerim. Cæterum vt latina etiam cum Græcis nō inutiliter coniungamus, quoque illa modo inter se quadrent vocabula, scire possimus, aduertendum eum in talis latus senionem à Latinis vocitari, & quod Græci chium vocabant, nostri canem appellauerunt. quod ad numeros etiam translatum, canem quidem vnitatem, oppositum autem illius hexitem, id est senarium, vel senionem denominatos fuisse Pollux in onomasticis suis refert. canem quinetiam iacturam semper, senionem vero victoriam sapius & lucrum apportasse apud veteres legimus. Inde apud Persium est videre, Quid dexter Senio ferret, Scire erat in voto, damnosa canicula quãtum Raderet. & Martialis. Senio nec nostrum cum cane quassat ebur. Quo in loco Sannute silentio prætereundum non censeo, pueris nobis (nam adhuc talis ludebatur quos parellas vocabant. ferè enim abhinc quadraginta sunt anni quod is inoleuit lusus) faciem in talo quæ victoriam dabat, quam eum & senionem appellari diximus, ancinum vocitatum fuisse: oppositam vero & peiorem quam sequebatur iactura, taonem dictam, cuius vel vnica interuentu (nam quatuor & ipsi ludebant talis) inefficax ancinorum reliquorum erat iactus: & illa missione is qui iecerat, neq; lucrum, neq; damnum faciebat. Quamobrem si accuratissimus alioquin vir, & inter paucos industrius Theodoros Gaza in ijs quæ de talo Aristotelem ex græco conuertens elegantissime conscripsit, quæ nos etiam retro adduximus, pro Venere senionem posuisset, & commode profecto tali latus illud interpretatus fuisset, & verbi illius vim & naturam latino vocabulo significanter expressisset: nunc eum in venerem transferens, & manifestissime errat, & mirum quantum illa in re se ipso minor esse videtur. Quod enim aliud in talis à Venere fuerit senio, si quis est qui forte ambigat, vel pauculis ijs Cæsaris Augusti verbis omnem penitus (vt arbitror) exuet dubitationem. Scribens enim ad Tiberium filium (vt Tranquillus in illius refert vita) his ad literam vtitur verbis. Lusimus mi Tiberi Geronticos & heri, & hodie. Talis enim iactatis vt quisq; canem aut Senionem miserat, in singulos talos singulos denarios in medium conferebat, quos tollebat vniuersos qui Venerem iecerat. Ex quibus fanè aliud fuisse Venerem, aliud senionem, manifestissime patere potest, cum ille quidem eo in ludo damnum & iacturam, Venus autem victoriam & lucrum apportaret. Nec minus præterea ex hoc etiam id ipsum dignoscere licet. Eum enim siue Senionem vel in vnico tantum reperiri contingit talo, vt ex Aristotelis verbis in commentarijs de cœlo retro est declaratum: Venerem autem nisi quatuor iactis talis provenire non posse certissimis ostenditur euentijs. Cicero enim in suis de diuinatione commentarijs demonstrare studens quod casus in ijs non fit rebus, quæ omnes in se veritatis habent numeros, hæc subiicit verba. Quatuor tali iacti casu Venerem efficiunt, num etiam centum Veneres, si quadringentos talos ieceris, casu futuras putas? Quam etiam rem Lucianus Samosatæus apud Græcos lepidissimus fanè author, in amoribus suis ostendit de quodam scribens iuvene, qui præpostero mentis iudicio Cnidia Veneris simulacrum Praxitelis opus effictim deperibat. illius hæc sunt verba ad literam (si recte memini) de græco expressa. Cumq; talos quatuor Libyssa Damma super mensam iactasset, spem suam ludo & alexæ committebat: & recte quidem iaciens, præcipue si deam ipsam prospero effecisset iactu, talorum nullo æquali cadente effigie, & Deæ simulacrum cernuus

adorabat, & potiundi aliquando desiderij non mediocri erat in spe. Si autem (vt affolet) *perperam* talos iactasset, & in contrariam illi tristemq; stetissent faciem, vniuersæ Cnido multa imprecatus mala, veluti propriæ cuiusdam calamitatis gratia tristitia & mœrore conflictabatur. Hęc ille. Ex Luciano no igitur & Cicerone (vt animaduertistis) clarissime patere potest Venerem non vnico, sed quaternis effici talis, & tunc esse (vt hoc etiam, quod non omnes aduertunt, obiter adducatur) cum singulis quatuor tali diuerso inter se steterint aspectu, ita vt simul quatuor vna missione iactati, omnes talorum referant vultus: hoc videlicet modo, vt vnus coum siue senionem ostendet, alius chium siue canē, tertius pronam tali monstret partem, quartus vero supinam. Quam rem cum Valerius Martialis in apophoretis suis innuisset potius quàm expressisset, à nullo grammaticorum (quod sciam) ad hanc vsq; diem expositus aut intellectus est locus. Quæ enim Domitius & Merula ea de re afferunt, mere 10 sunt nugæ. Est autem distichon huiusmodi, cum quo tali remittuntur eburnei.

Cum steterit nullus vultu tibi talus eodem,

Munera me dices magna dedisse tibi.

Quasi enim exiguum amico commendans munusculum poëta, affirmat tum deniq; illud magnum sibi visum iri, si quando in ludo talario Venerem iecerit. Fortunatum inquam & lucrosum iactum, nullo talorum eodem stante vultu. Hęc sunt, Sannute & Fusce, quæ de talorum partibus coo & chio, quas latine Senionem & Canem appellari diximus, & quæ de Venere etiam, assidua & diligenti cum Græcorum tum nostrorum lectione perquisita pro virili comperire potuimus. In tenui fa 20 teor re posita fuit opera, sed quia succisuis id effectum est studijs, non vilis est (vt arbitror) neq; contemnendus labor, & alioquin isthæc ipsa quantula sunt, vt cognita parū laudis afferunt, ita ignorata homini præsertim erudito, & isthæc profitenti, non nihil vituperationis adducere possunt. Sub ijs dictis cum reticuissem, & Sannutus qui diligentem auscultando præstauerat operam, nescio quid dicere vellet, Leopardus accedens, qui & cœnauerat interim, & cum Longo etiam tesserulis luserat, En inquit adsum amici, prætermisisti à me nuper officij longam, si me audire patiemini, afferens defensionem. Et Marcus, Hui lōgam inquit Leopardus? Atqui nox haud longa est, cuius bona etiam præterijt pars. Cæterum ne te absolutum iam putes, cras hoc in loco, & apud hos ipsos iudices (nam mecum omnes in prandio eritis) tibi dicenda erit causa. Quamobrem bene præmeditatus accedas. Et ad nos conuersus, Vos inquit Leonice & Fusce (quoniam intempesta est nox) hic apud nos optime manebitis: nam Priolus & Longus cum Canalī & Leopardo cymbis suis domum vehentur. & cum dicto, vespertina de more præfata salutatione, nos in cubiculum cum Sannuto ingressi sumus: illi ad cym 30 bas suas descenderunt.

N. LEONICVS THOMAEVS
RENOLDO POLO S. D.

QVia in sermonibus nostris quos abhinc aliquot annos confecimus, & tibi denominauimus, dialogus est de animorū immortalitate, qui Bembo inscribitur, vbi omnis ferè ea de re Platonis explicatur ratio: idcirco superioribus diebus dum vacuus essem, mihi in mentem venit, non ab re esse, si aliquid etiam de illorum essentia pro virili mea disquirerem: q; hæc illi affinis esse videbatur quæstio. Verum cum rem sanè arduam, & profundissimis abstrusam tenebris, aggredi me intelligerem: dum de illa cogito, viresq; insuper meas perpendo, rursus an eā omnino tentarem, aliquandiu animi dubius fui. succurrebat enim mihi non solum diuersa & varia hac de re ab antiquis rerum scriptoribus, sed contraria etiam & pugnantiæ memoriæ fuisse prodita: quæ neque diiudicare facultatis meæ, neq; approbare aut reprobare professionis & modestiæ esse ducebam. Et alioquin religioni nostræ piè semper addictus, quæ sola sapere, & recte sentire videtur, ea constanter vera esse existimo, quæ illa à sectatoribus suis indubitanter teneri obseruariq; præscripsit. Verum tamen cum nuper ab amico quodam meo, cui non obsequi nefas esse ducebam, vt id oneris subirem, ad quod (vt dixi) sponte etiam mea ferebar, impensius rogatus fuisset, vici omnem difficultatem, & quæ iam pridem de Bembo audiueram, & multiplici etiam variaq; lectione ipse collegeram, in vnū dialogi corpus coniecta, tibi, vt de alijs etiam feci, nunc Pole dedico. Cui enim potius hos serotinos fructus meos commendare debeo, quàm tibi, cum philosopho præstantissimo, tum patrono de me semper optime merito? Vale.

BEMBUS, SIVE DE ANIMO,

RVM ESSENTIA.

LEONICVS.

Superioribus diebus, Bembe, vt ex Ioanne Baduario audiui, de animorum immortalitate breuiter à te atq; dilucidè de Platonis sententia est disputatum: vbi omnia (vt dicebat) memoriter à te collecta fuere, quæ diuinus ille vir in commentarijs suis sparsim huiuscemodi de re memoriæ prodita reliquit: cui certè disputationi quo minus interfuerim (nam profecto interfuissem) hospitis cuiusdam mei negotium fuit in causa, cui me operam nō præstare, illiberale sanè fuisset. Verum Baduario plurimam habeo gratiam, qui illius diei sermonem tuum, singulasq; eius partes ita clarè mihi enucleateq; recensuit, vt nihil aliud mihi nisi vox illa tua suavis, verbaq; cum latinè tum efficaciter prolata defuisse videantur: quorum quanta fuerit vis & gratia, existimare possunt ij quibus rectè cognitus est Bembus. **BEM.** Tu vero Leonice facis vt semper omnia, & quia plus nimio me diligis, mea etiam tibi plus nimio omnia concinna præclaraq; esse videntur. Verum quæ tunc ego dixi, quia ex recenti Platonis lectione mihi infederant, & sub manum (vt aiunt) habebam, paruo certè negotio mihi præstato fuerunt: & veluti ex tempore disertata, neq; leporem quem existimas, neq; eloquentiam, vt digna erant, habere potuerunt. Paruam igitur iacturam fecisti, qui de me illa non audiueris, quando tibi Baduarius apte, vt dicis, omnia ordineq; recensuit: quæ etiam de fonte cum volueris abunde haurire poteris, præsertim cum philosophi illius lectione maximopere delecteris. **LEONI.** Rectè narras Bembe, nanq; ego ea de re & apud Platonem ipsum & apud plerosq; Academicorum multa præclare scripta lectitavi. Verum aliud quiddam si tunc præsens fuisset, non minus scitu dignum, & vt mea fert sententia, longè difficilius, à te exquisiuissem, quod non me solum in præsentia, sed antiquos ferè omnes dubios animi habuit. **BEM.** Quid est tandem illud, quod ita arduum & difficile esse narras? An quippiam fortasse de animorum essentia dicere vis? **LEONI.** Istuc ipsum est Bembe, de quo tunc percontari te & Iustinianum & Baduarium voluissem: qui quoniam absunt, teq; vacuū (vt arbitror) in præsentia & feriatum conspicio, nihil sanè prohibet, nisi fortasse aliud quippiam huic rei præuertendum esse putas, aliquid eorum quæ hac de re varia lectione compereris, in medium abs te proferri. Tempus enim commodum est, nulliq; adsunt qui nos interpellare, & ab hoc negotio auocare possint. Nanq; ego etiam pro virili parte meam tibi operam præstabo: duo autem simul (vt in prouerbio est) omnia melius. **BEM.** Rem profecto arduam & abstrusam Leonice cognoscere desideras, de qua nemo, quod sciam, antiquorum neq; recentium philosophorum plenè pertractasse videtur, sed veluti qui hanc rem de industria subterfugerent, alij quidè intactam eius omnino disquisitionem reliquerunt: alij vero ceu balbutientes rude quiddam & inexplicitum mussitauerunt. Nam de proprietatibus, vt probè tenes, animorumq; partibus & viribus, peritè sanè & eleganter pleriq; conscripserunt. Quam ob rem quid de huiusmodi re tibi planum faciam, haudquaquam habeo. **LEON.** Est vt dicis Bembe, & ego istuc ipsum sæpenumero expertus sum: verum si de multis quippiam colligendo in medium conferre studuerimus, si non plenè & exactè, aliquid tamen quod huic conferat quæstioni fortasse reperire poterimus, & ex vnguibus (vt aiunt) Leonem quo dabitur modo effingere conabimur: atque fortasse de se quærentibus nobis & disertantibus ipse sese ostendet animus. Tu modo i præ, ego autem subsequar. **BEM.** Sic fiet, quando tu ita fieri vis. Verum quoniam obscura multum & insolens quærenda nobis & indaganda est res, noua etiam pleraq; & inusitata ijs qui latinè probè sciunt, proferre vocabula oportebit, vt res ipsæ, quo fieri potest modo, clarius exquisitiussq; ostendi atq; declarari possint. In ijs enim præcipuè præsens studium & opera omnis nostra versabitur: quare boni consulas oro si quid eruditas fortè aures tuas offenderit. **LEON.** Non me offendent Bembe ea, quæ iam pridem & recepi libens & admisi: perge modo. Verū quid cessas? **BEM.** Quoniam mirus profecto homo mihi videor, qui in hac quæstione nostra de elocutionis modo tecum paulo antè diligenter & sedulo me excusauit: vtrum autem de illa eloqui quippiam & dici possit nec ne, non animaduerti. **LEONICVS.** Quorsum hæc, Bembe? aut quid hæsitatio istæc tua noui ad quæstionem nostram adfert? **BEMBUS.** Quoniam multa sunt Leonice quæ mente comprehendi possunt & intelligi, quæ tamen verbis explicari nequeant: contraq; de plerisq; multa dicere & loqui possumus, quæ intelligere nequimus. **LEON.** Aenigmata mihi videris Bembe & griphos complicare. quid est enim tam absurdum. & ab omni cogitatione alienum, quàm esse aliquid quod sciri quidem possit, explicari vero non possit: & de quo insuper cum multa vere dicantur, illud tamen intelligere homines nequeant? Istud me prius Bembe doceas velim, & postea, si placet, ad quæstionem nostram reuertemur. **BEMBUS.** Non abstrusa admodum neque perplexa isthæc est res Leonice, si exemplis agere volumus. Nanque verbi gratia deum esse primum ens, summe bonum, & honorum omnium causam, omnes scimus: quid autem sit is, & quo ea produxit modo, verbis explicare non possumus. Præterea de deo vere prædicant & dicunt omnes quod omni caret principio: quod

vbiq; est, & tamen quomodo vbiq; sit & qualiter, intelligere non possunt. De deo igitur multa intelligimus, quæ verbis explanare & effari non possumus: contraq; de illo multa loquimur, quæ tamen intelligere & scire nequimus. Nanque si verum confiteri & dicere voluerimus, neque deus illius nomen est substantiæ: & omnino essentiæ illius nomen reperire non possumus: de quo dictum est, Et dedit illi nomen quod est super omne nomen. Cæterum quid tam admirandum est de deo, qui omnem supereminet essentiam: & cuius per rerum omnium abnegationem remotionemq;, siquando ad eum quoquo modo pertingere contendimus, in profunda nubis caligine cæcutientes cernere videmur speciem: quando ne mentium quidem supernarum, quos nostri Angelos vocant, reperire quis potest nomina, quæ illarum essentiam repræsentare valeant: & fortasse (vt arbitror) de anima ipsa, de qua nunc agitur, istuc ipsum merito dici potest. non enim, vt videtur, nomen hoc apud Græcos, licet accuratissimi rerū nomenclatores extiterint, illius ostēdit essentiā: sed $\tau\acute{\alpha}\psi\upsilon\chi\alpha\mu$, id est refrigerandi quandam illius repræsentat vim, sine qua stare non potest vita. Et idcirco varijs exprimitur signaturque modis anima. nanque cor illam & mentem aliquando appellant: aliās cogitationem & voluntatem: nonnunquam ratiocinationem, non ex illius essentiæ dignitate, sed ex viribus quibusdam & potestatibus illam denominantes. L E O N I C V S. Ita esse apparet, & ego sæpenumero de huiusmodi re animi dubius fui. Verum haudquaquam nobis idcirco cessandum esse duco, quin potius omni ope contendendum, vt quò pertingere possumus, peruenire studeamus. In arduis enim rebus (vt dicitur) non solum effecisse, sed etiam voluisse laudi datur. Aggredere modo. B E M B V S. Vt via igitur Leonice nostra procedat oratio, ab vsitata quadam claraque rerum distributione exordiri incipiam, hoc modo. Entium omnium duo prima sunt genera, intelligibile scilicet, & sensibile: & illud quidem primum nobilioris est ordinis & dignationis, æternum, incommutabile, incorruptibile. Alterum vero secundo ponendum loco, temporaneum est & variabile, corruptionique obnoxium. Ex priori autem illo ordine rationales esse animos nemo fere est qui ambigat. nam & immortales sunt & æterni, nulloque dignosci percipive possunt sensu. sui igitur natura omnem supereminent corpoream molem, mundaniq; esse hac ratione non existimantur. Mundanum nanq; omne, quicquid id fuerit, sub aliquo certe corporis sensu cadit. visibile enim est aut tactile: aut olfactu gustu, aut omnino auditu iudicatur & dignoscitur: quorum iudicia & comprehensiones humanus longè supergreditur animus, qui intellectu solum comprehendere percipiq; potest. Rectène igitur Leonice hæc tibi dici à me & proferri videntur: an est de quo iure ambigas? L E O N I C V S. Distributionem illam entium & sufficienter adductam, & clarè enarratam non eo inficias. omnia enim in se colligit entia, nihilque subterfugere illius complexum videtur: verum prioris illius ordinis humanos esse se animos, immortales scilicet & æternos, non quiuis fortasse tibi facile concesserit. sunt enim de philosophorum numero plerique, neque ij vulgaris sanè notæ, qui illos & fieri & interire existiment: qui licet inter se variè de illorum natura dissideant, hac tamen in re præclare conuenire videntur. Cum enim corporis forma sit animus, & vera compositi pars, ad illius certe corruptionem destrui illum & interire necesse est: quamobrem non est, vt dixeras, ab omnibus fere concessum ex priori illo entium ordine humanos esse animos. Quam etiam rem eiusmodi sectæ viri ratione demonstrare contendūt. Cum enim humanum, inquiunt, corpus ex materia & forma compositum esse censeatur, vt de materiæ natura nunc silentio prætereatur, quam formarum susceptricem & receptaculum esse certum est, & ab omnibus concessum, formam ipsam sub duplici differentia ab antiquis intellectam, & nobis declaratam fuisse palàm esse: vel illam quam ex dissimilarium partium compositione resultare videmus, quam Græci $\mu\omicron\rho\rho\phi\eta$, nos figuram dicere possumus: vel illam quæ ex similarium partium proportionem quadam efficitur, quam $\epsilon\iota\delta\theta$ Græci, nostri cum formam, tum speciem appellare solent. Vtrasq; autem formas istas composito corpore dissoluto corrumpi & interire necesse esse dicunt, simularibus & dissimilaribus partibus ad nihilum redactis, & materia sub alia alterius rei facie remanente. Humanos igitur animos, siue animas (nihil enim refert vtro illos appellemus modo) non ex priori illo esse genere, vt immortales sint, & æterni existimentur, cum dissipentur, vt ostensum est, & intereant, merito credere oportet. Plures etiam hac de re viri illi, nec minus efficaces adducere rationes solent, quas, ne in longum noster protrahatur sermo, præsertim cum in præsentia non contende- re, sed te audire cupiam, volens & libens mehercule prætermitto. B E M B V S. Aduersariorum sententias Leonice, & rationes etiam breuiter collegisti. Cæterum æquum esse arbitror nihil prius hac in causa decernere, quàm aliorum etiam dicta pernoscamus. Iniquum enim est (vt opinor) in philosophorum controuersijs, non minus quàm in iudicialibus causis, parte non audita altera, de qua- cunque re, nedum de hac, quæ est profecto maxima, facile ne dicam negligenter proferre sententiam. Formam enim hanc quæ humano dat esse corpori (de hac enim in præsentia dicere videris) alterius factionis viri simplicem esse dicunt: quæ cum huiusmodi sit, in sese ipsa subsistens, nunquam se deserit, suumque esse in seipsa continet. æterna igitur est, nulloq; corruptionis modo interire potest. Præ- terea ad id ipsum hoc etiam instari potest modo: si forma simplex perdenda sit, cum suapte natura huiusmodi sit, in nihilum profecto redigetur. in aliud enim, cum sit simplex, transire non potest: quæ etiam si generanda sit, ex nihilo sanè generabitur. ex nullo enim præexistente fiet: hæc autem per se physicorum non admittit ratio. Est igitur anima incorruptibilis & sempiterna. si enim de quopiam, præsertim cum non fuerit, sit effingenda, cum de nullo materiali principio simplex existens forma

effici possit, illius certè author cogetur deus de propria illam procreare essentia : quamobrem com-
 mutabilem esse illum necesse erit dicere, si quando faciat quod non fecerit prius : quod cum absurdis-
 simum sit, & à nemine vnquam concessum (primum enim ens simplex & incommutabile omnes
 philosophorum clamant scholæ) humanos esse sempiternos animos, & ab omni æternitate præex-
 istentes summa est necessitas. Hæc illi cum alijs plerisque quæ superioribus diebus disputando collegi-
 mus, in medium afferre solent, quæ in præsentia consulto prætereo. De animæ enim essentia, non de
 illius immortalitate quærere propositum est, licet hæc se inuicem consequantur, & vnum cum altero
 inseparabiliter sit copulatum : sed alia nobis disquisitionis nunc habenda ratio est. LEONICVS.
 Vera narra Bembe, neque quisquam (vt arbitror) sanæ mentis istuc inficiari poterit: verum cum
 10 vtrinque sanè cogentes prope & efficaces adducuntur rationes, nihil opinor prohibet vtrorumque
 sententias veras esse, si recto intelligantur et dirigantur modo. BEMBV S. Quanam istuc fieri potest
 ratione, vt de eadem re contraria vere dicantur, de anima scilicet mortale & immortale, corruptibile
 & incorruptibile? LEONICVS. Hac certe fieri potest ratione, si alio & alio modo formæ naturam,
 id est humanos animos sumere velimus. Nam si ad formam respiciamus illam quam ex similarium
 partium complexione, qualitatumque primarum commixtione & proportione resultant, ipsi ma-
 teriæ inhærere existimamus, ex quibus copulatis & in vnum concurrētibus, tertium fieri compositū
 dicimus, generari profecto & interire eam dicemus naturæ essentiã. dissoluto enim cōposito (quod
 manifeste percipitur) illius certe complexionem ex primarum qualitatum proportione resultantem
 20 dissolui & interire necesse est: imò quia hæc prius dissoluitur complexio, compositum dissoluitur &
 interit corpus. Ex quo manifesto cuius patere potest hanc hominis formam cum generari, tum ad
 extremum interitum deuenire. Secus autem est de alterius modi forma illa quam extrinsecus accede-
 re complures Philosophorum, & fortasse grauiores, voluerunt. Hæc enim cum vitam corpori, tan-
 quam ab ea fluentem actum præbeat, nunquam sine vita est, nunquam illius essentiam proprius &
 peculiaris deserit actus. Veræ igitur vtræque, si ad diuersa referantur, proculdubio sunt sententiæ, quæ
 claros etiam assertores habent suos. BEMBV S. Est quidem vt dicis Leonice, & de hac re nulla mihi
 tecum est controuersia : verum, si placet, materialem illam formam in præsentia missam faciamus,
 quam generari & interire nulla vnquam apud exactiores philosophos fuit ambiguitas. de forma au-
 tem illa, id est humana anima perscrutemur, quæ sensum hominum generi cogitationemque & ra-
 tiocinationem præstare censetur, quanam sit, & quam habere dicatur essentiam. LEONICVS. Istuc
 30 ipsum nunc faciamus, itaque sequere: ego enim te posthac Bembe non interpellabo. BEMBV S. Ar-
 duam & inuolutã (vt à principio dixi) aggredimur rem, & à nemine, quod sciam, satis clarè discuf-
 sam & explicatam. de qua cum non parum sæpe & diligenter ab antiquis rerum scriptoribus exqui-
 siuissem, mecumque ipse tota mentis intentione id efficere contendissem, tantum profecto abfui vt
 ea de re mihi vnquam satisfecerim, vt magis semper inuolutus, & animi dubius à perscrutando de-
 stiterim. Verum quoniam tu me id facere vis, & ego tibi non obtemperare nefas maximum esse du-
 co: & præterea quoniam (vt inquit ille) est aliquid prodire tenus, si non datur vltra, dicam quæ audi-
 ui, & à plerisque hac de re memoriæ prodita legi: tu boni consules si ambigendo differam, & in omni-
 bus ferè assensum sustinuerò meum. Turpius enim esse arbitror arroganter quippiam quod tibi pla-
 num non sit profiteri, quàm ingenue te nescire quod nescias confiteri. Quatuor, vt in vniuersum di-
 40 catur, de animæ natura philosophorum fuere sententiæ, eorum videlicet qui animarū multitudinem
 partialémque numerum esse voluerunt. Nanque illorum qui vnicam esse omnibus assistricem mun-
 di animam, vt plerique ex Peripateticis, neque ij sane ignobiles, affirmarunt, alia profecto est ratio,
 de qua nisi temporis discludemur angustijs, nam multa sunt recensenda, fortasse aliquid in medium
 adducemus. Prima igitur illorum est opinio (vt primam illam nunc recensendo faciamus) qui ani-
 mas generari per propagationem quandam & à generantibus traductionem voluerunt. cum patris
 enim semine animalem prodire facultatem asserunt, quod in muliebribus locis receptum, et foemina
 næ mensuris applicatum, calore naturali medio veluti instrumento generandæ prolis animam effi-
 cit. calor enim naturalis in semine, qui astrorū calori quodammodo proportionatus esse cõsetur, ani-
 mæ instrumentum quæ in semine actu est, sicut in grammatico (verbi causa) non operante est gram-
 50 matica, dum tangit mulieris menstrua, sicut iam operans per artem grammaticus, in ipso foetu inna-
 ta virtutis propriæ facultate quasi transfusam ex anima generat animã. quo certe in semine omnes
 animales esse volent potestates: quæ in actum postmodum exeuntes, omnibus numeris completum
 animal efficiunt. Et hæc quidem Aristotelis veterumque Peripateticorum sententia esse perhibetur,
 de materialis videlicet animæ origine, quæ generatur & interit, & quam inseparabilem corporis esse
 formam asserunt. namque de ea quæ extrinsecus accedere dicitur, cuius (vt aiunt) intellectus est ca-
 put, longe aliam volunt esse rationem. de qua, si forte dabitur, alias differendi accommodatior erit lo-
 cus. Altera opinio, creatori omnium deo animarum munus acceptum refert, qui organizato, vt ita
 dicam, in mulieris vtero foetu, statim temporum interuallis, nouas illico introducit animas, omni essen-
 tiæ illius potestate insignitas quæ illis merito conuenire possunt: quæ postmodum à corporum carce-
 60 re exeuntes, ad propria constitutaque secundum illarum merita vel demerita feruntur loca, ibi sempiterno cum immutatis corporibus permansuræ : quod ex fide omnes Christiani certum & indubi-

tatum tenere debemus. Tertia præterea alia est opinio animas à mundi initio iam creatas, à deo quibusdam de causis illi soli cognitis, in corpora demitti, cum quibus varijs posthac exercitæ vitarum conditionibus, in seculorum (vt aiunt) sine exæquatis omnibus, in pristinum, vt ab initio fuerunt, restituentur habitum. Quarta est Academicorum sententia, hoc se habens modo, animas humanas cū mundi huius sint accolæ, cōiuncta sibi & coæterna quædam habere corpora necesse esse, quæ illarum appellant vehicula: cum ijs autem, volentibus statis annorum periodis, cum descendere huc illas, tum ascendere, in sublimèque ferri asseuerant. cum enim non idem solum in sui natura habeant, sed etiam diuersum: eius rei gratia mutabilitatē, & variabilem habere naturam non immerito censentur. Voluntate igitur sua & arbitrio, quod proculdubio in sese habent, si imaginatione magis quàm intellectu vti voluerint, & à communi immutabilique bono auersæ, ad proprium peculiarèque bonum se conuerterint, seque solummodo curare voluerint, ad inferna illico delabuntur, vltimisque corporum ergastulis se immergunt. quibus emancipatæ, pro stabili atq; beata miseram & infelicem vitam degunt, quæ cum superioribus comparata vitis, mors est potius dicenda quàm vita. si autem contrà intellectu potius quàm imaginatione agere studuerint, & communi magis inhærere bono, quàm partiali & proprio, tum profecto magna ab illo impetrantes bona, virtutes scilicet ipsas, ad superna illico euadunt loca, & in communi rerum gubernatione prouidentiaque versantes, cælestem & vere beatam ducunt vitam. Voluntate igitur & imaginatione humanas animas cum descendere, tum vicissim ascendere autumant: quam rem huiusmodi claro docere exēplo conantur: Leue enim inquit corpus sursum existens, si forte grauitatis formam capiat, statim suapte vi deorsum ferri: contrà graue si leuitatis induat formam, illico superna petere: quod ad animorum mutabilitatem translatū, manifestam huius rei habere ostensionem suo iure asseuerant. Harum autem vicissitudinum causas fatalibus legibus adrastringeque necessitati ascribi oportere dicunt. ad quod discutiendum & pertractandum, quia plus temporis insumendum esset quàm quod ad præsentem sumpsimus operam, idcirco ea de re nunc consulto disputare prætereo. Hæc autem opinio, Leonice, licet aliæ fortasse sint veriores: nam de Christiana minime est dubitandum, quæ sola vera & certissima est, tamen physicorum decretis summopere quadrare videtur. neque enim ex nihilo fieri vult animas, quod philosophia abhorret: neque animarum populum infinitum facit. actu enim huiusmodi nihil reperiri posse omnes philosophi consentiunt. Præterea vt exire possit à corpore anima, & ad illud accedere, similique modo ascendere & descendere, & omnino mundi accola esse, coæternū & inseparabile illi ætherium ascribunt corpus. quod enim penitus corporea caret mole, aut non refertur ad corpus, id certe neq; mundanum est, neq; loco moueri potest. Quoniam de animorum natura quatuor antiquorum philosophorum sententias recensuimus, & de illis pro captu nostro clare satis (vt arbitror) verba fecimus, licet de re difficillima quid satis vnquam & quid clare à quopiam dici possit nesciam, nonnulla etiam addere decreui quæ ad huius negocij disquisitionem nonnihil facere videntur. Fortasse enim plura inuestigando, & omnem (vt aiunt) lapidem mouendo, quippiam odorari poterimus, quod si non totum, aliquod saltem nobis quæsitæ rei vestigium ostendere & repræsentare poterit. Nam Stoicorū adhuc restat natio, qui de animorum essentia suo more locuti, & pleraq; innouantes vocabula, hæc memoriæ prodidere. Spiritū enim quendam cum animam tum naturam ipsam esse voluerunt, verum naturæ humidiorē & frigidum magis illum esse: animæ autem cum calidiorē tum etiam sicciorē, qui animæ materia esse perhibetur, cum in eo formæ obtineat locum, temperatio scilicet quædam quæ ex aëriæ ignitæq; essentiæ proportionē cōfici constareque videtur. Non enim aerem solummodo esse animam, neq; solitarium ignem asserunt, cum nullum nedum summè frigidum aut summe calidum reperiri possit animal, sed etiam si qualitatum harum alterutra in illo eminenter excellat, diutius in vita manere non potest, quando si paululum pristinæ proportionis temperatio illa perdiderit, male se habere animal necesse est, & aut ardentibus exuri febribus si ignea illa caliditas aëris frigiditatem superabit: aut contrà morbis distineri frigidis, & cum stupidis, tum etiam nullis sensibus interire, si frigiditas calitatem excellet. aërem enim suapte natura frigidum & humidum igneæ commixtum naturæ, si proportionē id fiat, ad optimam certe temperamenti formam peruenire. Hæc illi, ex quibus manifestò cuius palàm esse potest, de Stoicorum sententia animæ essentiam temperamentum siue complexionem (vt dicunt medici) esse illam quæ ex quatuor primarum qualitatum ad se inuicem permixtarum proportionē in animalium corporibus generatur. Cuius certe opinionis & Galenus vir magni inter medicos nominis, & omnis ferè medicorum antiquorum schola Hippocrate Coo duce fuisse videtur, qui mortalem esse animam, & à corporibus inseparabilem, vt mox illorum rationibus ostendetur, constanter affirmauerūt. Dicunt enim, ne longum faciam, in animalium corporibus duo esse spiritus genera, & alterum quidem animale vocari, qui in cerebri ventriculis generatur, & in illis sedem suam habet: Alterum vitalem appellari, qui à cordis ventriculis initium habet, atq; inde ceu à perennis quodam fontis principio per arterias in vniuersum animalis corpus deriuatur & labitur. Et vitalem quidem hunc spiritum pro peculiari propriaque materia inspiratum habere aërem, necnō habitus illos qui ex succis & humoribus in animalium corporibus euaporāt: ex quo postmodum in cerebri vētriculis perfectius excocto animale effici & generari spiritum asseuerant: qui certe spiritus de Galeni sententia neq; animæ ipsius est sedes, multoque minus illius essentia, sed

animæ instrumentum est primum ad opera peragenda quæ per ipsam in corporibus fieri videntur. Nec me præterit naturalē etiam quendā spiritum à medicis appellari, qui in iocinoris membro generatur, ibiq; collocatus ad nutritionis munia peragenda quæ per altricē animæ fiunt vim, & per venas postmodum in vniuersum animalis transcurrens corpus, illud ex omnibus partibus alit & cōseruat. Verum animæ instrumenta sunt hæc, ab illius essentia multum quantū seiugata: quæadmodum (vt exēplo declaretur) ferram & dolabram à fabri lignarij arte, cuius sunt instrumenta, semota separataq; conspicimus esse: animam autem ipsam (vt superius diximus) & Galenus, & omnium ferè medicorum chorus, esse voluerunt commixtionem siue temperamentū illud quod ex quatuor primis qualitatibus quadam proportione iunctis & copulatis in animalium corporibus resultat, quæ illorum certe inseparabilis est forma, & cum illis simul generatur & interit. Quod etiam de Aristotelis sententia ostendere conatur Galenus. Si enim, inquit, similes in animalis corpore partes, quæ & principales sunt, & quarum primo sine cōtrouersia sunt operationes, ex materia cōstant & forma, illi autem placuit quatuor primis qualitatibus materiæ applicatis corpoream resultare & fieri cōplexionem: illi etiam necesse est concedere eam esse formam, si quidē materiæ aduenit, illamq; determinat & componit. quamobrem, inquit, concedere etiam illi necessarium est animam talem esse cōplexionem, cuius essentiam cum potestates omnes, tū actiones & opera postea consequi animaduertantur, quæ cuiusq; rei essentiam proculdubio nata sunt sequi. Mortale igitur de Aristotelis sententia hoc animæ est genus, quod, vt ostensum est, & generatur & interit. Nam si immortale voluerit esse, vt Plato asserit, quidnam, inquit, est causæ cur infrigidato summe animalis corpore, aut venenis quibusdam id facere valentibus, aut immodica sanguinis profusione, quod in vulneribus accidit, atq; idem potest: aut rursus enectō & exiccato, vel superfluentibus humorib; oppresso, breui interire cernit animal? Certū enim est, inquit, id non alio contingere modo, nisi quod huiusmodi essentia animæ, illa est complexio, & certa temperamenti proportione constans mixtio: qua dissoluta, illius sanè dissoluitur & interit essentia. Verum hac de re (vt mihi quidem videtur) Galenus & Aristoteles bene conuenire poterūt, si de materiali intelligatur forma, quæ materiæ præstat esse, & ex qua cū materia compositū constat corpus. Hoc enim & Plato & Aristoteles & omnes ferè qui recte philosophati sunt, sensisse existimātur. Cæterum prosequitur Galenus (vt hoc etiam obiter dicatur) se de forma corporis separabili, qualem voluit esse Plato, nullam certam & indubitatam habere ostensionem ex quonam sit entium genere incorporeorum, quoniam illius essentiam, qualisnam sit, ignotam penitus habeat, cum tamen sæpe multūq; de illa cogitasset, & diligenter exquisiuisset. Complexiones enim se in corporibus animaduertisse diuersas, multūq; inter se differentes, variasq; ex illis procedentes actiones, quod per multiugos pleriq; in locis prolixè ostendit effectus. Incorporeæ autem essentiæ per se & in se existentis, quæ nec sit qualitas, neque inhærens forma, vllam alterius ab altera differentiam, & distinctionis modum, quales in complexionibus animaduertuntur, nusquam se perspicere & intelligere potuisse: & alioquin, inquit, si talis existeret forma vt voluit Plato, peculiarem quandam & æternam habens naturam, illam obsequi corpori, imò, quod absurdius est, illi turpiter famulari, summa esset necessitas, propter puerorum omnimodam rerum omnium ignorantiam, & senum repuerascentium deliria: morborum quinetiam certorum obliuiones, amentiasque, & furores: quæ omnia, inquit, Platonem palàm concessisse, ex illius commētarijs animaduertitur. Hæc à Galeno non continenter sanè, sed sparsim pluribus in locis fuere conscripta. Verum non addidit ijs Galenus, quod profecto adiungere debuerat, quod corporis instrumentis vitio aliquo labefactatis & corruptis, virtus quæ illis necessario vtī debet, haudquaquā cōmode illis vtī potest: sicut citharædus male temperata cithara, dissonantibusque chordis, artificiose canere non potest. Præterea de duabus animæ partibus dicendum certe erat, rationali videlicet, & irrationali, meliori & deteriori, imperanti & parenti, de quibus in commentarijs suis à Platone non minus abunde quàm apposite & eleganter conscriptum est, & quod recte utiq; degit homo, quādo in eo rationalis animæ pars imperat & regit, irrationalis autem obsequitur & paret: contra autem cum illo male agitur si deterior animæ pars meliorem arbitrio suo trahit, illamq; sibi obsequi & obnoxia esse cogit. idcirco haudquaquam sufficienter & vere satis ab illo dictum esse contenderim animas semper corporibus obsequi, & illis famulari, sed tantummodo partem ratione carētem, cum illi, vt par est, obtemperare noluerit. Verum quoniam hoc à proposito quæstionis ordine nos auocare videtur, & in aliam sermonis deducere semitam, id in præsentia missum faciamus, & ad ea quæ hac de re nobis dicenda restant, reuertamur. Animam Academicæ & Peripateticæ etiam omnes, si sibi constare volunt, & illam mundi accolam confiteri, & cum descendere statis annorum periodis (vt dictum est) tum ascendere existimant, corpus habere semper sibi annexum necessario cōcedere habent: splendidum quidem illud (vt aiunt) & æthereum, totumque perlucidum, cum quo æternam vbiq; degit vitam, illoq; intercedente & medio fatali quadam lege & arbitrio commota suo, ad inferna descendit corpora, illaque componit & temperat, omnibusque exornat modis, quos illorum perpeti natura & admittere potest: quibus postmodum aliqua de causa relictis, veluti ad patriam postliminio rediens suam, si quidem virtutibus & disciplinis expurgata & exulta fuerit, intellectuāli fruitur perfectione, quo quo minus antea vtī posset, crassa inferiorum corporum caligine præpediebatur, siquidem cum æthereo

sibi semper annexo corpore ad vniuersalem mundi cum caelestibus animis prouidentiam admittitur, quando verissima illa censetur esse sententia, Sapiens dominabitur astris. vere enim sapiens anima illa in aethereo degens corpore, nullis stellarum influxibus regitur, sed sui iuris est, & supra factum (vt aiunt) donec sursum est, neque ad inferiora curanda suapte natura vergit & delabatur. Addunt quinetiam viri illi quibus hac de re ulterius contemplari curae fuit, animas in aethereo corpore vitam beatam agentes, nihil consulere aut imperare, neque etiam discurrere: cognoscere autem mutuo inter se sua per reciprocam quandam conscientiae notionem, quando etiam multa hic tacentes intuitu solo & nutu percipimus. Ibi enim vniuersum corpus purum & illustre esse, totumque velut oculus, nihilque ibi esse occultum, fictum nihil & varium. Caeterum in aethereo degentes corpore cum daemones tum animas non absurdum inquitur vocibus etiam posse vti. animalia namque esse, & in vocali sonoroque versari elemento. Haec illi memoriae prodidere. De ascensu autem animarum & descensu, & vnde & quamobrem, & quando id illis contingat, satis antea dictum est. Peripateticorum autem nonnulli, vt hoc etiam indiscussum non relinquatur, magnae autoritatis viri, id quod Aristoteles menti ascribit, de anima etiam asserunt, vnicam scilicet illam in omnibus esse, & de foris accedere, imò omnibus semper adesse communem, incorpoream, omni penitus carentem materia. secabilem enim materiae naturam in causa sane esse cur partialia & plura fiant entia. Hanc autem animam quam mundi esse asserunt, vndique diffusam, omnibus assistentem, & tanquam vniuersi partes omnia moderantem, vita, id est actu suo, mediante, eoque cuncta conseruare & regere, quoad disposita aptaque fuerint illa talem actum virtutemque illius admittere, & in sese conseruare: quod si quo casu id efficere nequeant, mortalique necessitate inhabilia fiant, vitio suo, non illius, interire illa, & potius animam deserere quam ab illa deseratur. Varietates autem per entium genera distributas, & operationum cum excellentias & perfectiones, tum defectus, & ipsas contrarias affectiones, in ipsis praecipue quae generationi & corruptioni sunt obnoxia, ex corporum complexionibus compositionibusque contingere, quae profecto illorum sunt inseparabiles formae, constanter affirmauerunt. Haec illi. Ex quibus omnium quae hic sunt operum principia & causas reddere conantur, quod & belle sane & probabiliter faciunt. Caeterum ex ipsis quorum de anima sententias hucusque recensuimus, nulli profecto nullis (vt vidimus) conuenire animaduertuntur. adeo difficilis (vt dictum est) & inuoluta haec in philosophia semper fuit quaestio: quamobrem si quod a me exposulas, tibi plene persoluere nequeo, boni te consulere aequum est. non enim mihi studium & voluntas, quae promptissima certe sunt, sed facultas & vires deficiunt, & alioquin clarissimi viri, & magni in philosophia nominis, alij quidem se animae essentiam omnino ignorare ingenue professi sunt: nonnulli autem, vt videtur, tectiores & vafri, ita de illa perplexe & obscure locuti sunt, vt posteritati quod eam ignorauerint non immerito suspicionem facere videantur. & profecto nihil philosophiae conuenientius, nihil ab illa requisitum magis, quam quae sciri dignoscique possunt, ea constanter affirmare & ostendere: quae autem dubia sunt, & in rerum naturae tenebris & obscuritate recodita, ita vt sunt, haesitando ambigendoque proferre, caedidissimaeque veritati semper addictum esse. Quamobrem Galenus Andronicum quendam sui temporis Peripateticum haud ignobilem non immerito laudat, licet in quibusdam ab illo dissideat, cum propter apertam scriptorum illius styli claritatem, tum ob ingenuam animi sinceritatem & libertatem, qua non perplexe neque inuolute, sed perspicue & dilucide quaecumque sentiebat profitebatur. Verum ad propositum reuertamur, & quae dicenda restant breuiter constringamus, nihil (vt dictum est) pro certo asseuerantes, nisi quod catholica tenet fides, & verissima Christianorum admittunt probataeque dogmata. Quonia autem hac de re multiugas philosophorum retulimus sententias, vnicuique si non quod palam asserunt, quod tamen sectis consequenter suis dicere habent, conueniens de animae essentia iudicium ascribamus. A nostris igitur initium facientes, dei inuocato nomine, a quo omnia procedunt bona, dicimus piū esse credere, imò pro certo tenere, rationales animas a Deo optimo maximo ex nihilo creatas, corporibus in matris utero formatis infundi, incorruptibiles quidem illas, & licet aliquando inceperint, perpetuo tamen permansuras ad extremum usque vniuersalis iudicij die, quando inuariabili & diuina lege corporibus rursus coniunctae pristinis, pro ipsis quae in prioribus vita sunt promeritae, vel caelestem cum illis & beatam perpetuo degent vitam, vel in Erebi loca demersae, aeternis poenarum affligentur supplicijs. Essentiam igitur immaterialem & incorpoream non immerito per sese habere existimantur, diuersis tamen perturbationum affectibus a corporum contubernio contractis variabilem. Qui autem animas per propagationem fieri, & cum parentum semine in muliebribus locis illarum infundi fierique essentias asserunt, quae vna ex quatuor philosophantium opinionibus antea fuit commemorata, cuius certe sententiae inter latinos Tertullianum & Lactantium quidam fuisse dixerunt: animas profecto iam cum generationi tum corruptioni obnoxias ex primis qualitatibus commixtas constare volentes, materiales illas esse formas & inherentes, a materiaque inseparabiles, necessario concedere habent. Quicumque vero factas olim fuisse animas existimant, cum ex nihilo omnia creauit Deus, a quo in corpora dispensantur iudicio quodam illi soli cognito, quod Origeni & Graecorum plerisque alijs ascribitur, iam profecto immortalis illas esse substantiae & sempiternas volunt: quas etiam in seculorum (vt aiunt) sine exequatis omnibus, in pristinum naturae habitum vt ab initio fuerunt restitui asseueranter affirmant: quod de reprobis etiam mentibus & Deo rebellibus volunt intelligi. De rationalium autem animorum essentia ex Acade

10

20

30

40

50

60

micorum sententia satis (vt arbitror) antea pro captu nostro differuimus., deque illis semper annexo corpore, vt mundi accolæ esse possint: necnon de illarum descensu ascensuque statis quibusdam annorum periodis, & quâobrem illis hoc accidere dicatur, est recensitum. Ex quibus profecto palam esse potest, animarum essentiam esse immortalem & perpetuam, corporibus vtentem claris & illustribus illi semper annexis, qualia alio quodam rationis modo in astris esse visuntur. Ex quibus cuiusuis satis clarum esse potest, omnes istas philosophantium sententias ad duas generaliter deduci constituique posse. Aut enim separabiles faciunt animas & æternas, vel inhærentes, vel assistentes: aut illas generabiles faciunt & corruptibiles, quæ à corporum natura minime separari possunt. Solitaria autem illa est opinio, quæ vnicam mundi animam mundana omnia tanquam illius partes & membra viuificare & animare asseuerat, vt quæque scilicet illâ res decenter & aptè recipere potest. Et hæc de animæ essentia pro ingenij mei mediocritate in præsentia dicere habui, nihil asseuerando (vt dixi) nisi quod veritatî Christianæ conuenit. De reliquis scire quod in vero sit, soli permittatur deo, vel si cui ille reuelare dignabitur: cui laus, honor & gloria in seculorum secula. LEON. Præclare profecto Bembe & memoriter omnia ferè quæ de animæ essentia ab antiquis dicta sunt, collegisti: & modeste mehercule, quod viro philosopho præcipue conuenit, iudicium interposuisti tuum, & difficillimæ rei ad aliquâ partem assensum nõ minus referuate quàm prudenter sustinuisti: quare & tibi pro suscepto labore ingêtes habeo gratias, & ego posthac amplius nec tibi nec mihi simili de re negotium facessam, neque certe molestus ero vt ea anxie disquiram ad quæ nullo contemplationis modo peruenire possimus. Verum quoniam multa sunt quæ ad animæ operationes actusque pertinent, quos profecto ab essentia emanare & fieri omnes proculdubio philosophi asseuerant, & ita rei est veritas, fortasse non esset malum à posteriori (vt aiunt) & consequenti, quod sæpenumero physici facere solent, hac de re ab illis aliquid indagari. Hoc nanque etiam modo opinor (nisi si quid tibi aliud videtur) rei huius periculum facere, nihil sanè prohibet. BEM. Vera narras Leonice, nam multa ab operibus comprehendî dignoscique recte possunt. Verum quo minus in præsentia id cõmode facere possimus, iam ingruens nox in causa est, cui dare locũ oportet: cras autem, aut perendie, quando tibi hoc placere video, hoc in loco conuenimus, & studiose seduloque quod fieri potuerit, exequemur. LEON. Ita faciemus.

FINIS.

Erratorum aliquot recognitio.

In opusculis 45 57 i minor, minori. 65 30 delphinos, delphines. Ibidem 48 saperes, sapes. 68 14 pistrinum, pristinum. 70 17 pessimum, pessimus.
In dialogis 36 21 rectro, retro. 35 22 ostraceoq, ostreaceoq.

Parisijs, ex officina chalcographica Ludouici Cyanij, impensis Simonis Colinæi, Anno Domini M D XXX, Mense Nouembri.

FF.ij.

INDEX

INDEX ALPHABETICUS in opuscula & dialogos N. Leonici Thomæi.

A

- Abfides. in opus. 36 11
 Abstinentijs expurgari animos. in dial. 35 24
 Academici qui, & unde olim dicti. in dialogis 40 33
 Adamantis lapidis mirum. in opus. 61 1
 Adorationis causæ, efficietes, finales, exemplares &c. in dial. 50 51
 Aegypti flores minus odorati. in opus. 69 40
 Aegrotis hominibus, & in senium vergentibus pili magis augentur. in opus. 65 55
 Aequipondium. in opus. 42 12
 Aetatum mores. in dial. 60 per totum, & deinceps.
 Affectio vehemens totum hominem ad se rapit. in opus. 57 20
 Affectiones naturales cum caliditatibus & frigiditatibus quibusdam semper esse. in op. 19 11
 In Agibilibus conclusionem ipsam esse opus. in opus. 18 27
 Alarum consideratio. in opus. 11 46
 Alica quid sit. in dial. 69 per totum, & deinceps
 Alitum ex genere quæ non pariunt numerosa, crebrius pariunt. in opus. 66 7
 Amatoriarum rerum ac questionum consideratio. in op. 57 per totum, & deinceps.
 Amantium iræ, amoris redintegratio cur esse dicatur. in opus. 59 18
 Amantes plerumque noctes insomnes agunt. in opus. 57 19
 Amatorum in promissis fallacia. in opus. 60 29
 Amygdala large florens cur dicatur esse fertilitatis annique pueri indicium. in op. 62 17
 Amor sui nimius, vitiosus. in dial. 54 8
 Amorem suum cur pudet fateri amantes. in opus. 59 12
 Ancinus quid. in dial. 75 37
 Anguillæ. in opus. 8 55
 Anima quomodo corpus moueat. in opus. 17 44
 Anima quomodo simul generata & ingenerata sit. in opus. 74 1
 Anima sub quibus generibus existat. in opus. 76 32
 Animæ dextrum & sinistrum in opus. 116 56
 Animæ figura. in opus. 109 32
 Animæ generationis diuisio in opus. 74 20
 Animæ genituram cur posuerit Plato. in opus. 73 5
 Animæ media natura. in opus. 74 3
 Animæ substantia triplex. in opus. 74 29
 Animæ virium consideratio in opus. 116 11
 Animæ vis primū mouens est immobile. in opus. 20 19
 Animal a quibus moueatur. in opus. 17 50
 Animal intra se patientia omnia naturaliter in caput nascētia illa pariunt. in opus. 67 28
 Animal omne pedibus præditū, illos pari semper habere numero. in opus. 9 11
 Animalia aliter atque aliter moueri. in opus. 5 51
 Aiales preces. in dial. 51 10
 Animalibus omnibus easdem dextras inesse partes. in op. 76
 In Animabus quinque generum mixtio spectatur. in opus. 77 48
 Animi diuini. in dial. 35 7
 Animi humani. in dial. 35 13
 Animi perturbationibus vehementibus in principio obstitendum. in dial. 52 10
 Animorum ascensus ac descensus qui nam sint intelligenti. in dial. 34 62
 Animorum essentiae consideratio. in dial. 77 per totum & deinceps
 Animorum immortalitatis consideratio. in dial. 18 per totum, & deinceps
 Animorum magna ac diffusa est latitudo secundum Platonem. in dial. 35 5
 Animorum motus ac perturbationes quomodo admittendæ. in dial. 55 56
 Animorum pessimum genus in dial. 35 14
 Animorum purgatorum felicitas. in dialo. 37 28, & deinceps.
 Animorum vehicula tria. in dial. 28 per totum, & deinceps.
 Animos humanos in duas partes esse distributos. in dial. 56 60
 Animus quomodo patiat. in dial. 36 11
 Anni prouentus fertilis cur dicatur esse indicium amygdalæ large florens. in opus. 62 17
 Antena sublimius eleuata, ipsa de velis & vento eodem celerius ferri nauigia. in opus. 34 38
 Anterior & posterior habere quæ sensus habent omnia. in opus. 6 36
 Antiphonæ poeta. in op. 22 30
 Appediculum. in opus. 42 11
 Appetitio. in opus. 17 52
 Apes si percusserint aculeo infixi, emori eas cur putent. in opus. 63 61
 Appetitus ac rationis adinuicem imperium ac obedientia qualia esse debeant. in dial. 56 9, & deinceps
 Apollo. in opus. 100 20
 Apologus Aesopi de luctu. in dial. 55 24
 Aquarum latices mundissimi qui. in dial. 35 30
 Aquatiliū generi cur non sint aures à natura datæ. in opus. 67 56
 Aquatiliū solus scarus herbis vesci, & ruminare dicitur. in opus. 65 6
 Aquæ pluuiæ cur inter omnes alias facillime coputrescant. in opus. 62 20
 Aquilæ cur pullos suos implumes abigant. in opus. 63 54
 Aquilarum penes. in opus. 61 8
 Araneæ sereno non texunt, nubo texunt. in opus. 62 40
 Arborea decrescente luna tempestiue cedi. in opus. 69 22
 Aristotelis locus. in dial. 74 47
 Arithmetica medietas. in op. 88 35
 Armillæ. in opus. 36 44
 Arte naturam superari. in opus. 22 11
 Articularum in commissuris vim inesse mouentem. in opus. 7 55
 Asinorum admittura. in opus. 63 13
 Atlas. in opus. 16 17
 Aues cur vestigijs stare ualent. in opus. 11 37
 Aures aquatiliū generi cur natura non tribuerit. in op. 67 56

ALPHABETICVS.

- Austrine anni tempestates ad mares procreandos minus idoneæ. in opus. 65 40
 Auium salaciores, quæ præpetes non existunt. in opus. 66 7
 Autocinitos animus. in dial. 22 11 & deinceps.
 Automaton quid. in dialogis. 45 59
 Automata. in opusculis. 18 45 & 24 34
 B
- Basiliscus cur dicatur excludi ex ibis alitis ouis. in opuscu. 62 11
 Beatitudo æterna. in dialogis. 37 40
 Bipeda maxime ipsis vniuersi partibus quadrare. in opus. 7 37
 Boreales anni tempestates ad mares procreandos magis commodæ. in opusculis. 66 39
 Breui corpore homines ad peragenda opera impigri & efficaces. in opus. 68 41
 Bromus. in dialogis. 71 60
 Bubulum lac. in opusculis. 69 34
 C
- Cælum cur incessanter moueatur. in opusculis. 18 9
 Calidum cur nonnunquam contraria efficit. in opusculis 64 7
 Campæ. in opus. 10 21
 Camparum motus. in opus. 6 51
 Cancri cur ad vtrunque latus æque procedunt. in opuscu. 14 13
 Cancrorum genera cur plenilunio pinguescunt. in opuscu. 62 36
 Cancros dextra & læua habere. in opusculis. 14 48
 Cancros inter multipeda maxime esse singulares. in opus. 13 60
 Cancros non recte, sed oblique procedere. in opusculis. 13 21
 Cani in quibusdam morbis iuuenibus enati, postquam coualuerunt, rursu nigrescere visi sunt. in opusculis. 66 9
 Canis, in talis. in dialogis. 75 30
 Canis sub exortum piscium plurimorum larga est captura. in opusculis. 63 27
 Caprarum genus nunquam febris carere dicitur. in opus. 69 15
 Caprinum lac. in opusculis. 69 31
 Caput maxime hirtum inter cetera animalia habet homo in opusculis. 64 43
 in Caput nascentes foetus suos pariunt animalia omnia animal intra se parientia. in opusculis. 67 28
 Carchesia. in opusculis. 34 45
 Cauda cur volucrum generi inest. in opusculis. 10 57
 Celeriter & sine contatione quæ fiant. in opusculis. 18 37
 Celonia instrumenta quæ sint in opusculis. 51 32
 Centum anni, hominum vitæ mensura. in dialogis. 38 37
 Cerebrum bifidum omnibus est animantibus. in opusculis. 64 55
 Cerebrum homo cõparatione cæterorum animalium maximum habet, & frigidissimum. in opus. 64 23
 Ceruæ cur a partu aron & fesselim herbas perquirere dicantur. in opusculis. 62 32
 Cerui in fuga subsistunt. in opus. 61 38
 Cerui amissis cornibus latet. in opus. 61 33
 Cestræi. in opus. 8 59
 Chamæleon ex terrestribus solus mutat colorẽ. in opus. 65 24
 Characteristicum insigne quod sit singulorum mediorum generum. in opusculis. 78 32
 Chelonia. in opus. 38 16
 Chi quid in talis. in dialogis. 75 13
 Chodaces. in opusculis. 36 44
 Chondrus. in dialogis. 71 30
 Cicadarum in genere cum mares aliquando canant, cur foemine semper silere dicuntur. in opus. 62 3
 Circulum trifariam rotari. in opusculis. 35 18
 Circulus, omnium admirabilium in mechanicis, causæ principium habet. in opus. 23 6
 Citius bifariam dici. in opus. 25 20
 Collopes. in opus. 38 12
 Columellæ locus. in opuscu. 52 13
 Cõmutata proportio. in opus. 16 26
 Congri. in opusculis. 8 55
 Connatus spiritus. in opus. 20 24
 Contemplatione liberoque mentis motu nihil maius hominum generi datum. in dial. 57 42
 Contingentiæ angulus acutorum angustissimus. in opus. 36 18
 Contrariorum mediatorum modus. in opus. 24 10
 Cor & pudenda ceu animalia quædam de per se esse. in opus. 21 10
 Cor geminos in se cõtinet specus. in opus. 64 57
 Corporea moles infinitas nobis molestias affert. in dial. 57 49
 Corporum omnium sex esse interualla. in opus. 5 40
 Corui in æstate sexagenis diebus ægrotant. in opusculis. 61 57
 Cous quid in talis. in dialo. 75 12
 Crocale. in opus. 39 4
 Crocæ. in opus. 39 4
 Crocodili. in opus. 13 41
 Crura secundum diametrum moueri quid sit. in opuscu. 12 62
 Crurum inflexionis consideratio tam in hominibus quàm in cæteris animantibus. in opus. 12 4
 Cruribus gracilioribus homines esse salaciores. in opus. 66 21
 Cuculus auis cur in alienis semper nidis pariat. in opus. 63 46
 Cuneorum vis. in opusculis. 39 33
 Cupidines alati. in opusculis. 11 47
 D
- Dei omnia esse plena. in dial. 48 36
 Delphines cur in supina corporis parte os deiectum habent. FF. liij.

INDEX

bent. in opus. 65 30
 Dæmones perniciosi ac malefici. in dial. 35 16
 Dæmonum bonorum animi. in dial. 35 10
 Dentes soli inter reliqua ossa semper augentur. in opus. 65 59
 Dentibus hominum noxium inesse virus. in opusculis. 69 3
 Dentiforceps. in opusculis. 42 50
 Deorum cultus quis optimus in dial. 49 37
 Deus qualibus precibus orāndus. in dial. 49 42
 Dextrum & sinistrum ijs que se loco mouent, inesse. in op. 6 42
 Dextris a corporum partibus motionum esse initia. in op. 6 53
 Diametro crura moueri quid sit. in opusculis. 12 versu vltimo.
 Diomedæ aues. in opusculis. 11 6
 Dij pigri. in opus. 75 48
 Diuinationis consideratio. in dialogis, dialogo de diuinatione per totum.

E

 Efficientes adorationis causæ. in dial. 50 52
 Elephantes potaturi aquas cur conturbent. in opus. 61 19
 Elephantorum de motu veterem opinionem haudquaquam esse veram. in opusculis. 10 6
 Elephatum in periculis astutia. in opus. 63 5
 Eligibilia quænam sint. in opus. 17 58
 Entia omnia precari. in dial. 50 46
 Entia omnia ad deum regredi. in dial. 48 41
 Eorum quæ sunt ad aliquid consideratio. in dial. 64 per totum, & de fin.
 Erganculum. in opus. 38 15
 Ergata. in opus. 38 11
 Erodij. in opus. 11 6
 Esse non solius curam habet diuina prouidentia, sed etiam bene esse. in dial. 35 59
 Effæorum gens. in dialogis. 17 48
 Exemplares adorationis causæ. in dial. 50 55

Ezechielis prophetæ visio. in dial. 33 58

F

Fallacium veteratorum consuetudo. in dial. 39 50
 Fati necessitate leuiter attingit. in dial. 38 9, & deinceps.
 Febri nunquam carere dicit carprum genus. in opus. 69 15
 Fertilitatis anni cur dicatur esse indicium, amygdala large florescens. in opus. 62 17
 Fibri potici periculo a persecutibus virgæ se ipsos castrant. in opus. 63 1
 Finales adorationis causæ. in dial. 50 53
 Figure diuersitas que varia possit efficere. in opus. 44 30
 Flexus quid sit. in opusculis. 9 44
 Flores ac poma libenter in manibus cur gestent amantes. in opus. 57 47
 Flores in Aegypto minus odorati. in opus. 69 40
 Fœmina, imperfectus est homo. in opus. 66 39
 Fœminarum steriles vt plurimum libidinosiores sunt. in opus. 66 50
 Fœminas magis ab animalium iunioribus & senioribus procreari. in opus. 66 33
 Fœminæ in utero tardius quam mares, extra autem celerius augetur. in opus. 67 2
 Fœminæ vt plurimum a conceptu non belle se habent, procedente vero tempore melius ferunt: contra autem in alijs accidit animalibus. in op. 67 10
 Formales adorationis causæ. in dial. 50 56
 Frigoribus metalla melius considerari. in opus. 69 37
 Funde iactus. in opus. 37 31
 Funis ductari. in op. 40 41

G

 Gallinarum fecundissime cito senescunt. in opus. 66 32
 Generum singulorum mediocritas quod sit insigne characteristicum. in opus. 78 32
 Generum sub quibus anima existit, consideratio. in op. 76 32
 Glaucos habentes oculos interdiu non acute cernunt, noctu autem melius. in opus. 67 34
 Gubernaculi in nauibus vis.

in opus. 33 1, & deinceps.

H

Halteres. in opus. 6 8
 Harmonia animæ. in opusculis. 74 30
 Harmonica medietas. in opus. 88 37
 Hebræorum in nominum obseruatione religio. in dialo. 41 61
 Helisei ignitus currus. in dial. 34 4
 Heroum animi. in dia. 35 10
 Hypomochlium quid. in opus. 32 8
 Hirudines. in opus. 10 23
 Hirundinum pullis confossit iterum renascuntur oculi. in opus. 66 57
 Homo ceterorum animalium comparatione cerebrum habet maximum, idque frigidissimum. in opus. 64 23
 Homo inter cetera animalia caput maxime hirtum habet. in opus. 64 43
 Homo quid secundum Platonem. in dial. 33 8
 Hominis salua serpentibus est noxia. in opus. 68 59
 Homini ex homine plurima sunt mala. in opus. 70 15
 Hominem inter reliqua animalia erectæ esse figuræ. in opus. 11 28
 Hominem maxime secundum naturam se habere. in opus. 7 14
 Hominem natura maxime esse bipedem. in opus. 7 39
 Homines cur alati esse non possint. in opus. 11 48
 Hominum salaciores existunt qui graciliora habent crura. in opus. 66 21
 Humana omnia æquo animo toleranda. in dialo. 56 60

I

 Ibis alitis ex ouis basiliscus excludi cur dicatur. in opusculis. 62 11
 Iecur an bifidum sit. in opus. 64 58
 Ieiunia ad animi expurgatione facere. in dial. 35 24
 Imagines amatorum raro se per somnum offerunt amatoribus. in opus. 75 30
 Immortalitatis animorum consideratio. in dialogis 18 per totum, & deinceps.

A L P H A B E T I C V S .

Impossibile multifariam dici.
in opus. 16 42
Imprudētem nescire quæ pres-
cari debeat. in dia. 51 26
Impulsionem & tractum duo
motionum localiū initia esse
in opus. 5 44
Infantes omnes pomiliones
esse. in opus. 11 30
Insecta omnia pauco indigēt
cibo. in opus. 65 10
Insecta præcisa cur diutius vi-
uere possunt. in opus. 8 26
Insectorū genus omne multi-
pes existit. in opus. 65 13
Insectorū genera. i opus. 8 24
Interuallorum tria esse paria.
in opus. 6 18
Instrumētalia principia, nerui
& muscoli. in opus. 19 20
Jugum. in opus. 38 9
Iuuenes bonę semper spei, se-
nes contrā. in opus. 69 54
Iuuenes vt plurimū liberales,
contrā autem senes. in opus.
70 6
Iuuenū mores. in dia. 61 28.
& dein.

L

Labores corpus conficiunt, &
cito senescere faciunt. in opu-
scu. 68 31.
Lacerti. in opus. 13 41
Lactis differentiæ. in opuscu-
lis. 69 30
Latrunculorum ludicrum. in
dia. 73 50
Lectulorum spōdæ quomodo
fiant. in opus. 48 32
Leones accensos ignes maxi-
me pauēt. in opus. 62 57
Leones in iracundia tergora
sua cur flagellant. in opuscu-
lis. 62 52
Leones in senecta cur hominē
appetere dicuntur. in opus. 62
46
Leonum vis omnis in oculis.
in opus. 62 57
Libras maiores minorib⁹ ex-
actiores esse. in opus. 25 17
& 29 47
Lyciaci philosophi cognomi-
nati qui fuerint. in dialogis.
40 33
Lycium quid. in dial. 40 31
Lienem, spurium iecur pleriq⁹
appellarūt. in opus. 64 60
Ligna quanto longiora, tanto
imbecilliora. in opus. 39 13
Limina ac postes amatorum
cur amantes coronis & sertis

interdū exornant. in opuscu-
lis. 57 58
Lingulæ examen. in opuscu-
lis. 30 11
Lysimachus iussu Alexandri
leonem strangulauit. in opu-
scu. 62 59
Localis motio omniū vltima
motionū. in opus. 18 14
Locorū differētię tres. in opu-
scu. 7 29
Locustę. in opus. 14 8
Lōgi homines ad peragenda
opera an tardi & inefficaces.
in opus. 68 41
Longuriones. in opus. 8 43
Luct⁹ apologus. in dia. 55 24
Luctus cōpescēdi rationes. in
dia. 52. p. totum, & deinceps
Luctus nimius tam est inuitio
quā profusa gestiensq⁹ lēti-
tia. in dialogis. 56 11, &
deinceps.
Ludi talarij consideratio. in
dialogis 73 per totum, &
deinceps.
Ludorū origo. in dia. 74 15.
Lūbricorum motus. in opuscu-
6 51
Luna decrescēte menstrui vt
plurimum mulieribus acci-
dunt fluxus. in opus. 66 43

M

Machina Lizafusinæ. in opu-
scu. 37 30
Mala forti animo ferenda. in
dia. 56 55
Materiales adorationis causæ.
in dia. 50 57
Marini vītuli. in opus. 14 43
Martialis locus expositus. in
dia. 76 12
Mechanica instrumēta nō mu-
tatis nominibus plerunque
varias habere formas. in opu-
scu. 37 28
Mechanicarum quæstionum
resolutio. in opus. 22. per to-
tum, & deinceps.
Melolonthæ. in opus. 11 3
Mens, appetitio. in opusculis.
17 52
Menstrui fluxus Luna decre-
scēte mulieribus vt pluri-
mum accidunt. in opusculis
66 43
Metalla frigoribus melius ac-
citius constari. in opusculis.
69 37
Miraculum quoddam. in dia-
log. 15 16
n Miserijs qualiter nos habes

re debeamus. in dia. 55 3
Modestia amorē maxime con-
ciliat. in opus. 57 14
Mollia in piscium genere. in
opus. 7 27
Morbus, temporalis quædam
senectutis species. in opusc.
68 17
Mors quid sit ex Socratis sen-
tentia. in dia. 57 34
Mors naturalis quę longo acci-
dit senio, sine dolore vt plu-
rimum venit. in opusculis.
68 36
Motio localis omniū vltima
motionum. in opus. 18 14
Motionis causarum resolutio.
in opus. 19 28
Motionum duo opera. in opu-
scu. 20 35
Motionū omniū verum prin-
cipiū. in opus. 19 11
Moto in omni partem aliquā
necessario stare. in opusculis
9 37
Motus exiguus in principio,
magnas i extremis facit mu-
tationes. in opus. 19 3
Motui locali aliquid firmi sub-
sterni oportere. in opusculis.
5 55
Motū omne necessario quies-
cente indigere. in op. 15 31
Motum secundum locum om-
nium motionum esse primū.
in opus. 17 30
Mouēs primum corporeum,
non esse indiuiduum. in opu-
scu. 20 13
Mouens primū, in corde est.
in opus. 19 33
Moueri nata cur obliquos ha-
beāt ineriorū motionis exor-
tus. in opus. 13 36.
Mugiles. in opus. 8 59
Multipara animalia cōtinen-
tiora sunt. in opus. 66 55
Multipara omnia cito senesce-
re. in opus. 66 21
Mundum dissolui, impossibi-
le esse. in opus. 17 3
Murænæ. in opus. 8 55

N

a Natura nihil temere fieri. in
opus. 5 35.
Naturales affectiones cum
caliditatibus & frigiditati-
bus quibusdam semper esse.
in opus. 19 11
Naturales animorum ægritudo-
dines ratione moderandas
esse. in dia. 56 33
FF. iij.

Naturales quæstiones. in opus.
61 per totum, & deinceps.
Nerui & musculi, instrumenta
talia principia. in opusculis.
19 20
Nihil temere a natura fieri. in
opus. 5 35
Nyctilopes. in opus. 69 21
Noctes insomnes plerunque
agunt amantes. in opusculis
57 19
Nominum de inuentione di-
uerfas apud antiquos fuisse
opiniones. in dia. 40 56
Nominum de ratione Acade-
micos ac Peripateticos eadē
quidem sentire, sed tamē ver-
bis differre. in dialo. 44 11.
& deinceps.
Nominum inuentione, in dialo-
go qui Peripateticus inscri-
bitur, per totum. 39. & de-
inceps.
Nominum vis ac potestas. in
dial. 41 54 &c.
Nominibus alijs deos, alijs ho-
mines uti. in dia. 41 41
Non chius, sed cous, prouer-
bium. in dia. 75 9
Nutritiua vita. in dialogis.
34 27

O

Obesi & pingues cur cito fene-
scunt. in opus. 64 17
Oculorum efficacia. in opuscu-
lis. 57 2
Oculis amatorum cur aman-
tes maxime capiuntur. in opu-
sculis. 57 1
Oculos e manibus, id est cada-
ueribus hominum, pleræque
alium potissimum appetere
solent. in opus. 68 52
Oculos glaucos habentes inter-
diu non acute cernunt, noctu
autem melius. in opusculis.
67 34
Oculos in recessu cœcauos ha-
bentes, melius longinqua cō-
tuentur. in opus. 67 50
Oleū cur ceteris supernatet li-
quoribus. in opus. 65 44
Onus. in opus. 38 13
Opifices preces. in dia. 51 3
Opinionū peruersarum falla-
cię q̄ perniciosę. in dia. 56 39
Oracula varia. in dial. 9 43
Ossa inter reliqua dētes soli au-
gentur. in opus. 65 59
Ostrea, & cetera eius generis
cur neq; in ponto Euxino,
neq; in fluminibus reperian-

tur. in opus. 63 33
Ostreorum generi quis motus
existat. in opus. 14 38
Ouillum lac. in opus. 69 35

P

Pægmata. in opus. 18 45. &
24 34
Palmipedes volucres. in opus.
14 21
Parellę quid. in dial. 75 35
Parui homines ad peragenda
opera an impigri & effica-
ces. in opus. 68 41.
Pauonū cauda ad volandum
inepta. in opus. 11 13
Pecorū in admissura ac coitu
obseruatio ex ventis. in opu-
scu. 66 42
Pecuniarum opumq; gratia
omnes bellorū excitantur cau-
sæ. in dia. 57 57
Pedes quid sint, & vnde dicti.
in opuscu. 7 24
Pedum numerus cur semper
sit par. in opus. 9 17
Pentathli qui dicantur. in opu-
scu. 6 6
Perfectiuar preces. in dia. 51 1
Peripateticivnde, & a quo pri-
mum dicti. in dia. 40 13. &
deinceps.
Periuria amantium. in opus.
60 12
Perturbationibus male affici
animos. in dia. 35 36
Phalangarij. in opus. 42 8
Phalanx. in opus. 42 4
Philauti vitia. in dia. 54 8
Philosophastros pstringit. in
dia. 39 28. & deinceps.
Philosophorum deus Plato.
in dia. 34 12
Philoxenus gruis gulam sibi
optabat. in opus. 65 22
Pigæi dij. in opus. 75 48
Pilorū coloris in animalibus
atq; hominibus differentia.
in opus. 68 20
Pilorum in homine ac ceteris
animantibus diuersitas pe-
nes pronū & supinū. in opus.
64 35
Pingue non putrescit. in opus.
68 28
Pingues & obesi cur cito fene-
scunt. in opus. 64 17
Pisces ac volucres in quo con-
ueniant. in opus. 14 33
Pisces cur pedibus careant. in
opus. 14 28
Pisces capti si modica in viua-
rijs seruentur aqua, cur cito

exanimentur. in opus. 63 41
Piscium inter se à dētibus dif-
ferentia. in opus. 64 49
Piscium plurimorū captura est
sub canis exortum. in opu-
scu. 63 27
Plani pisces. in opuscu. 10 39
& 14 19
Plato, philosophorū deus. in
dialo. 34 12
Plauti locus repositus. in opu-
scu. 52 4
Plenilunio cancrorum genera
pinguescunt. in opus. 62 36
Pluuię aquę cur inter omnes
alias facillime computres-
cunt. in opus. 62 20
Pœnarū apud inferos loca ac
conditiones. in dial. 36 26
Polypus cur in ponto nō repe-
ritur. in opus. 61 50
Polypus ex aquatiliū genere
solus mutat colorem. in opu-
scu. 65 24
Polis motricem celi vim secū-
dum quosdam inesse. in opu-
scu. 16 10
Polos sola imaginatione con-
stare. in opus. 16 11
Poma ac flores cur in manib⁹
libenter gestent amantes. in
opus. 57 47
Poma si gelauerint, alia aliter
atq; aliter post solutū gelu se
habere. in opus. 65 48
Pōtici fibri periculo a perse-
quentibus vrgente se ipsos
castrant. in opus. 63 1
Porphyrones. in opus. 11 6
Præpetes aues. in opusculis.
11 16
Præpetū forma vitæ vsui apta
in opus. 11 17
Precaturus deum, sincero mē-
tis accedat affectu. in dialo-
gis. 50 25
Precum consideratio, in dialo-
go q̄ Sadoletus siue de preci-
bus inscribit, p̄ totū. 46 10
Precū definitio. in dia. 48 23
& 49 33
Precū ordo. in dia. 51 16
Precum variæ appellationes.
in dia. 51 1
Preces fundendas quæ præce-
dere debeant. in dia. 49 59.
& deinceps.
Pressio quid. in opus. 32 8
Proiectorū mot⁹ cōsideratio.
in opus. 54 7. & deinde.
Proijciendorum ratio. in opu-
scu. 54 27

ALPHABETICVS.

- Prone corporis partes in ceteris animantibus supinis sunt hispidiores, in hominum genere contra pectora dorsis densiora pilosioraque natura produxit. in opusculis. 64 35
- Propositiones actiuas in duplici rerum differentia constare. in opus. 18 30
- Prudentia vera post obitum demum nobis contigit. in dia. 58 3
- Prudentis viri officium in masculis. in dia. 56 52
- Pudenda & cor ceu aialia quaedam de se esse. in opus. 21 10
- Puerorum mores. in dialogis. 63 21. & deinceps
- Pulchrum non omne mouere. in opus. 17 61
- Q**
- Quinarius numerus anime congruit. in opus. 74 57
- R**
- Raię. in opus. 40 41.
- Reactione esse in omni actione. in opus. 54 37
- Rechamus. in opus. 36 13
- Rectitudo quid sit. in opusculis. 9 45
- Relatiuorum nature consideratio. in dia. 64. p totum. & deinceps
- Remiges in medio naui maxime mouent nauem. in opusculis. 32 20
- Renes inter viscera extrinsecus pinguisissimi. in opusculis. 64 61
- Rhombus quid sit. in opusculis. 44 41
- Rotarum modioli. in opusculis. 18 48
- Rotundi rectique rationibus omnes vti machinas. in opus. 40 28
- Ruta, & maxime siluestrem cur tam fugiant serpentes. in opus. 61 43
- S**
- Sacoma quid. in opus. 42 29
- Salaciores in auium genere sunt quare prepetes non existunt. in opus. 66 7
- Salua hominis serpentes est nociua. in opus. 68 59
- Saltu progredientia cito lassescere. in opus. 13 6
- Sanguis aliorum omnium animalium spissatur ac coit, ceruorum autem & caprearum non coit. in opus. 64 7
- Sanguinis pro crassitudine aut tenuitate animalia aut fortia esse, aut sapientia. in opusculis. 64 3
- Sanguine preditum pluribus quam quaternis moueri notis est impossibile. in opus. 8 15
- Sapienter dominabitur astris, expositum. in dia. 38 16
- Scadella. in dia. 71 61
- Scarabei pillularij. in opusculis. 11 3
- Scarus solus inter aquatilia herbis vesci, & ruminare dicitur. in opus. 65 6
- Selacea testa inclusa neque in potio Euxino, neque in fluminibus reperiuntur. in opusculis. 63 33
- Scytagę. in opus. 36 42
- Scolopendreę. in opus. 8 24
- Semen genitale cum emittere incipiunt, tum vocis sonum mutari tam maribus quam foeminis. in opus. 67 23
- Senecta cur hominem appetere dicatur leones. in opusculis. 62 46
- Senectus cita cur pinguis & obesis obueniatur. in opus. 64 17
- Senum mores. in dia. 62 30. & deinceps
- Senes iuuenibus minus sunt munifici. in opus. 69 49
- Senes paruę spei, iuuenes autem contra. in opus. 69 54
- Senes, vigilaces. in opusculis. 57 27
- Senes ut plurimum parci sunt, iuuenes autem contra. in opusculis. 70 6
- Seniores quanto quidam sunt, tanto vitę cupidiores fiunt. in opus. 69 45
- Senium nihil aliud quam siccitas quaedam animalis est. 68 32
- Senescentibus hominibus ac ægrotis pili magis augentur. in opus. 65 55
- Senescere cito multipara omnia. in opus. 66 21
- Senio quid in talis. in dialogis. 75 29
- Senium, ægrotudo perennis & naturalis. in opus. 68 17
- Sensituum principium in corde esse. 20 4
- Sensuum instrumenta gemella. in opus. 64 56
- Sepię & loliginis pedes quales. in opus. 69 26
- Sereno cur non texant araneę, nubo texunt. in opusculis. 62 40
- Serpentes cur vinum appetant. in opus. 69 7
- Serpentia reptantiaque omnia quatuor moueri notis. in opusculis. 8 39
- Serpentium genera cur pedibus careant. in opusculis. 9 1
- Serpentum motus. in opusculis. 6 50
- Siccioribus ac subtilioribus cibis viri boni cur vtantur. in dial. 36 60
- Syllogismum non minus in agibilibus quam in speculabilibus accidere. in opus. 18 20
- Sinistris potera facilius ferri. in opus. 6 54
- Siphæorum lacus. in opusculis. 8 59
- Somniorum ratio. in dia. 15 27
- Somniorum fatidicorum tres causę. in dialo. 16 30
- Spartum quid. in opus. 30 9
- Sparta in trutina, quare. in opus. 42 19
- Species anime. in opusculis. 74 46
- Spectra ac simulacra circa tumultos videri, ex Platonis sententia. in dial. 37 11
- Spectra amatorum raro per quietem se offerunt amantiibus. in opus. 57 30
- Spelta. in dial. 71 11
- Sphæroma. in opus. 42 12
- Spiritus immundos nonnunquam hominum corpora ingredi. in dia. 37 21
- Spiritus naturam ad mouendum mire habilem esse. in opusculis. 20 38
- Staterę consideratio. in opus. 41 24. & deinceps
- Stelliones. in opus. 13 41
- Sternutamentorum in amoribus presagium. in opusculis. 59 49
- Steriles foeminae ut plurimum libidinosiores sunt. in opusculis. 66 50
- Stirpes cur maximis & calidibus & frigidibus similiter interire solent. in opusculis. 68 1
- Stirpes vberes cito senescunt. in opus. 66 31

INDEX ALPHABETICVS.

Struthiocameli Africani in a-
uium genere soli vngulas bi-
fulcas habet. in opus. 65 36
Substantiæ quænam species di-
uidua indiuiduaq; existat. in
opus. 79 4
Sucula. in opus. 38 15
Surgendi ritus. in opus. 52 46
Sursum & deorsum in anima-
libus & stirpibus contrario
se habere modo. in opuscu.
6 28

T

Talarij ludi cõsideratio. in dia-
lo. 73. per totum.
Talos astragalos græci vocant
in dialo. 74 56
Terno. in opus. 34 7
Temperantiam non in conui-
uijs solū & lusibus, sed & in
dolore & luctibus versari. in
dialo. 56 60.
Testudines. in opus. 13 41
Tiphe. in dia. 71 25
Tollones, tollina. in opuscu.
51 47
Torpedinis mirum. in opusc.
61 23
Totalitas triplex. in opuscu.
96 22
Trigoni hypotenufa. in opus.

9 54
Trispasti trochleæ, pentaspa-
sti &c. in opus. 40 46
Trochlea. in opus. 36 11
Troglodyta animalia. in opu-
scu. 13 41
Trophonij oraculum. in dial.
7 8
Trutina. in opus. 42 4
Tumulos circūversari spectra
ac simulacra, ex Platonis sen-
tentia. in dia. 37 11
Turbinata ostrea. in opuscu.
7 9

V

Vectis quid sit. in opusculis
23 35. & 32 5
Vecte magna moueri ponde-
ra. in opus. 31 30
Vehicula animorum tria. in
dia. 28 per totū. & deinceps
Venus in talis quid. in dialo-
gis 75 50
Veneris pictura. in opusculis.
59 60
Vespertiones. in opusculis.
14 43
Vinum cur appetant serpen-
tes. in opus. 69 7
Virgiliana quædam carmina
recitantur, pariter & expo-

nuntur, in dialogis. 29 7.
& deinceps.
Viscerum omnium natura ge-
mina. in opus. 64 53
Vitæ nutritiæ officium. in
dia. 34 29
Vitales preces. in dia. 51 10
Vituli marini. in opus. 14 43
Vnius simulacrum. in opu-
sculis. 99 15
Vocis ad formationem neces-
sariorum instrumentorum
consideratio. in dialo. 43 10
& deinceps.
Vocis sonus tam maribus
quam foemellis mutatur cū
genitale semen emittere inci-
piunt. in opus. 67 23
Vngues aduncos habentia pē-
nata infœcunda sunt. in opu-
scu. 66 1
Volucres ac pisces in quo con-
ueniant. in opus. 14 33
Volucres quomodo quaternis
vtantur notis. in opusculis
10 43
Vrſi fauos & aluearia auide
expetunt. in opus. 63 9

FINIS.

